T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

POST-MODERN TERÖRİZM VE LİDERSİZ DİRENİŞ HAREKETLERİ

(Yüksek Lisans)

Berkay TURAÇ

BURSA 2021

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

POST-MODERN TERÖRİZM VE LİDERSİZ DİRENİŞ HAREKETLERİ

(Yüksek Lisans)

Berkay TURAÇ

Danışman:

Doç. Dr. Sezgin KAYA

BURSA 2021

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans / Doktora Tezi Çalışması olarak sunduğum "Post-Modern Terörizm ve Lidersiz Direniş Hareketleri" başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Berkay TURAÇ

Öğrenci No: 701816024

Anabilim/Anasanat Dalı: Uluslararası İlişkiler

Programı: Tezli Yüksek Lisans Programı

Statüsü: Yüksek Lisans

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Berkay TURAÇ

Üniversite : Bursa Uludağ Üniversitesi

Enstitüsü : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Anabilim/Anasanat Dalı: Uluslararası İlişkiler

Bilim/Sanat Dalı : Uluslararası İlişkiler

Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi/Doktora Tezi/Sanatta Yeterlik Tezi

Sayfa Sayısı : vii+289

Mezuniyet Tarihi : ……/……./2021

Tez Danışman(lar)ı : Doç. Dr. Sezgin KAYA

POST-MODERN TERÖRİZM VE LİDERSİZ DİRENİŞ HAREKETLERİ

Terörizm, günümüzde insanların güvenliğini etkileyen önemli bir kavramdır. Çalışmamızın ilk bölümünde terörizm kavramı, tarihi ve türleri anlatılmıştır. Terörizmin, günümüzde uluslararası kabul gören bir tanımı bulunmamaktadır. Terörizmin tanımıyla ilgili tartışmalar aktarılmıştır. Terörizmin tanımı hakkında bir uzlaşının bulunmayışının nedeni kavramın kendisinin göreceli olmasından kaynaklanmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde terörizm kavramı eleştirel bir perspektiften ele alınarak incelenmiştir. Bir güvenlik tehdidi olan terörizmin abartıldığı görülmüştür. Eski ve Yeni terörizm kavramları eleştirel bir bakış açısıyla karşılaştırılmıştır. Yeni terörizmin aslında yeni olmadığı sonucuna varılmıştır. Terörizm ve sosyal bir kimlik olan din arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Batılı devletlerde din motifli terörizmin anlamının saptırıldığı söylenebilir. Devletlerin terörizme başvurduğu durumlar göz ardı edilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde terörizm ve lidersiz direniş arasındaki ilişki tartışılmıştır. Araştırmalar neticesinde lidersiz direniş kavramının terörizmle ilişkisinin bulunduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler:

Terörizm, Devlet, Lidersiz Direniş, Güvenlik, Grup

ABSTRACT

Name and Surname : **Berkay TURAÇ**

University : **Bursa Uludag University**

Institution : **Social Science Institution**

Field : **International Relations**

Branch : **International Relations**

Degree Awarded : **Master**

Page Number : **vii+289**

Degree Date : **…../……/20….**

Supervisor/s : **Assoc. Prof. Dr. Sezgin KAYA**

POST-MODERN TERRORISM AND LEADERLESS RESISTANCE MOVEMENTS

Terrorism is a important term affecting that security of humans at today. The history, types, term of terrorism has been explained in the first part of our study. Terrorism has not been well accepted a definition of international at the present time. The debates with respect to term of terrorism has been cited. The reason of a lack of consensus about definition of terrorism stemmed from the relative nature of the concept itself. The term of terrorism has been analyzed with discussing in the part of second that study from a critical perspective. Terrorism has been seen that exaggerated which is a security threat. The old and new notions of terrorism has been compared with a critical viewpoint. The new terrorism has been concluded that is not becoming new in the reality. The relation between terrorism and as a social identity religion has been analyzed. It can be said that the meaning of terrorism with religious motives has been distorted in Western states. States appealing to terrorism which situations has been ignored. The connection that between terrorism and leaderless resistance has been argued in the part of third that study. As a result of research the concept of leaderless resistance has a relationship with terrorism has been determined.

Keywords:

Terrorism, State, Leaderless Resistance, Security, Group

İÇİNDEKİLER

ÖZET i

ABSTRACT ii

İÇİNDEKİLER iii

KISALTMALAR vi

TABLOLAR vii

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM

TERÖRİZMİN TANIMI VE TÜRLERİ

1. TERÖRİZMİN TANIMI 4

2. TERÖRİZMİN TANIMINA İLİŞKİN TARTIŞMALAR 12

3. TERÖRİZMİN TARİHSEL GELİŞİMİ 30

4. İDEOLOJİK TERÖRİZM 39

5. DİNİ MOTİFLİ TERÖRİZM 54

6. ULUSLARARASI TERÖRİZM 66

İKİNCİ BÖLÜM

TERÖRİZM VE TERÖRİZMLE MÜCADELEYE ELEŞTİREL YAKLAŞIM

1. TERÖRİZM ANLATISININ ELEŞTİRİSİ 86

2. YENİ VE ESKİ TERÖRÜN KARŞILAŞTIRMASI 100

2. 1. Motivasyonlar 100

2. 2. Davranışlar 103

2. 3. Örgütlenme 109

3. DİN - TERÖRİZM İLİŞKİSİNE ELEŞTİREL BAKIŞ 111

3. 1. Eleştirel Terörizm Açısından Din Kavramı 111
3. 2. Terörizm - Din İlişkisinin Eleştirel Perspektiften Değerlendirmesi..... 115
4. DEVLET TERÖRİZMİ..... 122
4. 1. Devlet Terörizmi ve Devlet Terörizminin Türleri..... 122
4. 2. Batı Devlet Terörizmini Anlamak..... 132
5. TERÖRİZMLE MÜCADELEDE İŞKENCE YÖNTEMİNE BAŞVURU..... 142
5. 1. Saatli Bomba Senaryosunda İşkence..... 144
5. 2. Zaman ve Etkililik..... 148
5. 3. İşkence Yöntemi Doğru Kişiye Mi Uygulanmaktadır? 149
5. 4. İşkence Gerekli Midir?..... 150
5. 5. Kim İşkence Etmektedir?..... 152
5. 6. Gerçek İşkence Vakaları 152
5. 7. İşkence Tartışmasının Durumu 154
6. RADİKALLEŞME VE RADİKALLEŞMEYLE MÜCADELE..... 157
6. 1. Radikalleşmenin Sebepleri ve Mekanizmalarına Bir Bakış..... 161
6. 2. Bireysel Yaralanabilirlik 162
6. 3. Radikalleştiren Ortamlara Maruz Kalma 163
6. 4. Radikalleştiren Ortamların Ortaya Çıkması..... 164
6. 5. Mevcut Bilgiler Işığında Radikalleşmenin Sebeplerine Dair Sınırlamalar... 167
6. 6. Radikalleşmeyle Mücadele Politikaları ve Eleştirileri..... 169
7. TERÖRİZMLE MÜCADELEYE ELEŞTİREL BİR BAKIŞ..... 175
7. 1. Kuvvete Dayanan Terörizmle Mücadele Yaklaşımının Eleştirisi..... 178
7. 2. Terörizmle Mücadelenin Şiddet Dışı ve Barışçıl Yolları..... 193
8. TERÖRE KARŞI KÜRESEL SAVAŞ ÜZERİNE ELEŞTİREL BAKIŞ AÇISI.... 198
8. 1. Faz 1 198
8. 2. Faz 2 200

8. 3. Faz 3 202
8. 4. Faz 4 Geri Çekilme 205
8. 5. Faz 5 Uzaktan Kontrol 206

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

LİDERSİZ DİRENİŞ HAREKETLERİ

1. TERÖR ÖRGÜTLERİNDE ADEMİ MERKEZİYETÇİ HÜCRE 208
2. AMERİKAN AŞIRI SAĞI VE LİDERSİZ DİRENİŞ HAREKETLERİ 212
3. EL-KAİDE VE LİDERSİZ CİHAT 237
4. EBU MUSAB EL-SURİ VE LİDERSİZ CİHAT 249
5. YALNIZ KURT TERÖRİZMİ 251
6. YALNIZ KURT TERÖRİZMİNDE YIKICILIK 257
7. ÖRNEK VAKALAR 258
SONUÇ 266
KAYNAKLAR 273

KISALTMALAR

ALF : Animal Liberation Front

ANC : Afrika Ulusal Kongresi'nin terörist kanadı

AUC : Kolombiya Birleşik Meşru Müdafaa Kuvvetleri

DSF : Yaşama Savunma Gücü

ELF : Earth Liberations Front

ETA : Bask Anayurdu ve Özgürlüğü

EOKA : Kıbrıs Savaşçılarının Ulusal Örgütü

FARC : Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri

FLN : Müslüman Ulusal Kurtuluş Cephesi

FMLN : Farabundo Marti Ulusal Kurtuluş Cephesi

GAL : Anti-Terörist Kurtuluş Hareketi

GSS : İsrail Genel Güvenlik Hizmeti

IRA : İrlanda Cumhuriyet Ordusu

ISI : Pakistan İstihbarat Ajansı

ISAF : Uluslararası Güvenlik Destek Gücü

LTTE : Tamil Eelam Kurtuluş Kaplanları

NSWPP : Nasyonal Sosyalist Beyaz Halkların Partisi

NSLF : Nasyonal Sosyalist Kurtuluş Cephesi

NSA : Ulusal Güvenlik Ajansı

OSS : Stratejik Hizmetler Ofisi

PLO : Filistin Kurtuluş Örgütü

PSOE : Sosyalist İşçi Partisi

SAS : Özel Hava İndirme Alayı

SAVAK : İran İstihbarat Teşkilatı

SWAT : ABD Polis Özel Harekât Timi

WAR : Beyaz Aryan Ulusu

ZOG : Siyonist İşgalci Hükümet

TABLOLAR

Tablo 1 Terörizmin 109 Farklı Tanımında Kullanılan Kavramların Sıklığı 24
Tablo 2 Devlet ve Grup Terörizmi Sonucu Hayatını Kaybedenlerin Sayısının Karşılaştırılması 131

GİRİŞ

Tez çalışmasında, Uluslararası İlişkiler disiplinindeki güvenlik çalışmalarında önemli bir yere sahip olan terörizm konusu ele alınarak incelenmiştir. Bir güvenlik tehdidi olan terörizm, tarihsel olarak uzun bir geçmişe sahip olmuştur. Günümüzde ise terörizm tehdidi uluslararası sisteme, devletlere ve devletlerin bir parçası olan insanların hayatlarına zarar vermektedir. İnsanın içinde bulunduğu dünyadaki terörizmin zararlarına sosyal, siyasi, ekonomik ve benzeri birçok alanda tanık olunmaktadır. Özellikle 11 Eylül 2001'de ABD'de vuku bulan terör saldırılarının sonucunda yaşanan gelişmeler terörizm eylemlerinin dünyadaki etkisini gözler önüne sermiştir. Nitekim ABD'deki 11 Eylül saldırılarının akabinde Afganistan ve Irak'ın terörle mücadele gerekçesiyle işgale uğramasının neticesinde terörizm ve terörizmle mücadele alanlarında yaşanan gelişmelerin uluslararası güvenliği olumsuz yönde etkilediği görülmüştür. Öte yandan terörizmin devletlerin kendi içlerindeki sorunlar neticesinde ortaya çıktığı da görülmektedir. Böylece belirsizliğin hakim olduğu bir dünyada meydana gelen terörizm eylemlerinin hem küresel ölçekte hem de yerel ölçekte yıkıcı etkilerinin olduğu gözlenmektedir. Çünkü internetin ve haberleşme olanaklarının yaygınlaşmasıyla birlikte dünyadaki sosyal etkileşimin artmasının bir terörizm eyleminin etki kapasitesini güçlendirdiği söylenebilir. Bu yüzden dünyanın herhangi bir bölgesinde yaşanan terör saldırısından dünyanın başka herhangi bir bölgesindeki insanlar haberdar olabilmektedir. Dolayısıyla terörizm ve terörizmle mücadele eylemlerini anlamanın, yorumlamanın ve değerlendirmenin insanların yaşamlarını sürdürmesinde önemli bir yer teşkil ettiği düşünülmektedir. Nihai olarak bir güvenlik tehdidi olan terörizm, çalışmamızda farklı yönlerden ele alınarak neden sonuç ilişkisi çerçevesinde analiz edilmiştir.

Çalışmada terörizm konusu daha önce belirlenen araştırma soruları çerçevesinde ele alınarak analiz edilmiştir. Çalışmada genel olarak nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır. Bununla birlikte ilgili bölümlerde bazı nicel verilere de başvurulmuştur. Terörizm çalışmaları alanındaki kavramlar karşılaştırmalı olarak ele alınmış ve eleştirel bir bakış açısıyla yorumlanmaya gayret edilmiştir. Bu doğrultuda çalışmaya ilişkin gerçekleştirilen araştırmalarda literatür taraması kullanılmıştır. Literatür taramasında ulusal ve uluslararası akademik kitaplardan ve makalelerden faydalanılmıştır. Araştırma konusuyla bağlantılı olarak doktriner görüşler öne sürülerek tartışılmıştır.

Tez çalışması çerçevesinde gerçekleştirilen araştırmada terörizme dair ortodoks bakış açısı eleştirel bir perspektiften ele alınarak terörizme dair hakim paradigma sorunsallaştırılmıştır. Örneğin, ana akım terörizm çalışmaları devletlere karşı terörizm eylemlerini ele alırken devletlerin uyguladığı terörizm eylemlerini görmezden gelmiştir. Böylece ana akım terörizm çalışmalarındaki yerleşik değerlendirmeler eleştirel terörizm çalışmaları literatürü baz alınarak yeniden değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Terörizme dair ana akım çalışmaların konuya yönelik yaklaşımları sorgulanmıştır. Bununla birlikte terörizmle mücadelede başvurulan yöntemler eleştirel bir bakış açısıyla tartışılmıştır. Nihai olarak terörizm ve terörizmle mücadele kavramları epistemolojik ve ontolojik yönlerden karşılaştırmalı bir perspektif çerçevesinde tetkik edilmiştir. Çalışmanın son bölümünde ise lidersiz direniş kavramı, ana akım terörizm çalışmaları kapsamında ele alınarak kavramın terörizmle ilişkisi ve kamu güvenliğine etkisi gösterilmiştir.

Çalışmanın ilk bölümünde terörizm kavramı literatür taraması neticesinde özgün bir şekilde kategorize edilmiştir. Çünkü terörizm literatüründe kavramın kendisinin göreceli bir nitelik arz etmesinden dolayı terörizm kavramının tasnif edilmesinde çeşitli ve öznel yaklaşımların bulunduğu görülmüştür. Bu yüzden çalışmanın özgün niteliği gereği ve araştırmayla bütünleşik bir yapı oluşturması bakımından terörizm eylemlerinin; ideolojik, dini motifli ve uluslararası terörizm şeklinde sınıflandırılması uygun görülmüştür. Birinci bölümde, ilk olarak terörizm kavramının tanımının öznelliğinin vurgulanması açısından farklı akademisyenlerin, devlet kurumlarının, uluslararası örgütlerin tanımları aktarılmıştır. Çalışmanın akabinde terörizme ilişkin objektif bir tanım geliştirilip geliştirilemeyeceği hususu tetkik edilmiştir. Bu bölüm çerçevesinde terörizm eylemlerinin daha iyi anlaşılması adına terörizmin tarihsel yönüne değinilmiştir. Terörizm eylemlerinin ideolojik, din motifli ve uluslararası doğası çalışmanın özgün niteliği gereği ele alınarak terörizm eylemlerinin karmaşık niteliği analiz edilmiştir.

İkinci bölümde ise terörizm kavramına dair doktrindeki hakim bakış açısı eleştirel bir perspektiften ele alınarak daha önce belirlenmiş olan araştırma sorularına yanıt aranmıştır. Terörizm kavramınının klasik anlatısı, doktrindeki görüşler dikkate alınarak eleştirel bir bakış açısıyla sunulmuştur. Yine bu bölümde teröristlerin motivasyonları, davranışları ve örgütlenmeleri eski terörizm ve yeni terörizm kavramları çerçevesinde karşılaştırmalı olarak tetkik edilmiştir. Bölümün akışında din ve terörizm arasındaki ilişkiye dikkat çekilmiştir. Din ve terörizm ilişkisini aktaran ana akım terörizm anlatısı

eleştirel bir pencereden sunulmuştur. Bu minvalde terörizm ve din arasındaki ilişkinin sosyal kimlik boyutu belirtilmiştir. Bölümün devamında ana akım terörizm anlatısının devlet terörizmiyle ilişkisi analiz edilmiştir. Devlet terörizmi, devlet terörizminin meydana geldiği örnek vakalar üzerinden açıklanmıştır. Araştırmada, terörizmle mücadele sürecinde başvurulan işkence kavramı ve uygulamaları eleştirel bir perspektiften tartışılmıştır. Terörizmle mücadele edilirken ön plana çıkan bir başka konu olan bireylerin radikalleşmesi, radikalleşmeden vazgeçirilmesi ve radikalleşmeyle mücadele politikalarının literatürdeki yeri analiz edilmiştir. Terörizmle mücadele edilirken önemli bir süreç olan radikalleşme dönemi ve radikalleşmeyle mücadeleye dair eleştiriler ifade edilmiştir. Öte yandan söz konusu bölüm kapsamında terörizmle mücadele edilirken aşırı kuvvet kullanımının devletlere ve yurttaşlara yönelik etkileri incelenmiştir. Terörizmle mücadelede kuvvet kullanımının ve barışçıl yöntemlerin uygulandığı örnek olaylar eleştirel bir pencereden sunulmuştur. Terörizmle mücadele edilirken kuvvet kullanımının etkileri tartışılmıştır. Terörizmle mücadele sürecini yürüten devletlerin normatif hareket tarzı belirtilmiştir. Nihai olarak bahsi geçen bölümde ABD'deki 11 Eylül terör saldırılarının ardından ABD liderliğindeki küresel terörle mücadele politikasının yıkıcı etkileri ve sonuçları tetkik edilmiştir. ABD liderliğindeki küresel terörle mücadele politikalarına ana akım paradigmanın dışından bakılarak 11 Eylül terör saldırıları sonrası gelinen durum göz önüne serilmiştir.

Çalışmanın son bölümü olan üçüncü bölümde ise lidersiz direniş kavramı ele alınarak incelenmiştir. Bu doğrultuda lidersiz direniş kavramının nasıl ortaya çıktığı, neden önemli olduğu ve terörizmle ilişkisinin ne olduğu gibi sorulara yanıt aranmıştır. Bir terör örgütünün komuta yapısının lidersiz direniş kavramıyla bağlantıları gösterilmiştir. Lidersiz direniş hareketinin terörizmle ilişkisi, Amerikan aşırı sağ hareketi ve El-Kaide bağlamında değerlendirilmiştir. Bununla birlikte lidersiz direniş ile yalnız kurt terörizmi arasındaki ilişki incelenmiştir. Lidersiz direniş hareketi ve yalnız kurt terörizminin devletlerin güvenliğine nasıl bir tehdit teşkil ettiği gibi hususlar ele alınmıştır. Genel olarak grup halinde hareket eden teröristlerle bağlantısı az olan veya hiç olmayan terörist aktörlerin; davranışları, güdüleri ve neden böyle bir yöntemi tercih ettiklerine yönelik açıklama getirilmiştir. Lidersiz direniş yaklaşımının kamu güvenliğine karşı oluşturduğu tehdidin önemi; yalnız veya hücre şeklinde hareket eden terörist aktörlere ilişkin örnek vakalar sunularak yansıtılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TERÖRİZMİN TANIMI VE TÜRLERİ

1. TERÖRİZMİN TANIMI

Terör kelimesinin kökeni, "korku yayma, panik yaratma, sindirme" şeklinde anlam bulan latince "terrere" kelimesine dayanmaktadır.[1]

İngilizce'de "Terror", Fransızca'da "Terreur" olarak kullanılan terör sözcüğü 13. Yüzyılda Latince'den alınmasıyla beraber peur, frayeur, effroi, épouvante benzeri kişinin psikolojik ruh yapısının bir parçası olan korku halini tasvir eden bir kavram şeklinde ifade edilmiştir. Söz konusu kavram herhangi bir tehlike karşısında ortak bir tavrı anlatmak için "terreur panique" biçiminde de kullanılmıştır. Terör, gerek şiddet vasıtasıyla tesis edilen korku atmosferini gerekse de söz konusu atmosferi teşkil eden şiddet eylemini belirtmektedir.[2] Terör, korku yaymak suretiyle hedef ayrımı yapmayan eylemler toplamıdır.[3] Terör, bir kişi ya da bir şey veya bir uygulamaya karşı yoğun korku ve ıstırap yaratması hedefiyle yıldırma, boyun eğdirme, özellikle siyasal bir silah ya da politikadır.[4]

Siyaset bilimi söyleminde terör, panik yaratan, eylemi engelleyen, dehşete sevk eden aşırı bir korku biçimi olarak belirtilmiştir. Terör aynı zamanda güncel duygusal etkisi ne olursa olsun normal dışı siyasal şiddetin eş anlamlısı olarak kullanılmaktadır.[5]

İhsan Bal, farklı uzmanların çeşitli tanımlarından yola çıkarak şu şekilde bir terör tanımına ulaşmıştır: *"Terör, herhangi bir amaca (bu amaç çoğunlukla siyasaldır) ulaşmak için, sivillerin veya güvenlik görevlilerinin, propagandaya yönelik, ses getirici eylemlerle öldürülmesidir."*[6]

Uluslararası anlamda terör eylemlerinin engellenmesi ve eylemlerin meydana gelmesinin ardından cezai müeyyideye tabi tutulması için 16/11/1937'de terörizmin

---

[1] Atilla Sandıklı, **Türkiye'nin Jeopolitiği, Yumuşak Güç Savaşları ve Terörizm,** 1. Baskı, Bilgesam Yayınları, İstanbul, 2015, s. 119.
[2] Hamide Zafer, **Sosyolojik Boyutuyla Terörizm,** 1. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 1999, s. 1.
[3] Ayşe Nur Tütüncü, **Uluslararası Hukuk II,** ed. Ayşe Nur Tütüncü ve Elif Uzun, 1. Baskı, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2013, s. 66.
[4] Joseph Roucek, "Sociological Elements of a Theory of Terror and Violence", **The American Journal of Economics and Sociology,** Vol. 21, Issue 2, 1962, p. 166.
[5] Ami-Jacques Rapin, "What İs Terrorism?", **Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression,** Vol. 3, Issue 3, 2011, p. 163.
[6] İhsan Bal, **Terörizm: Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler,** der. İhsan Bal, 1. Baskı, USAK Yayınları, Ankara, 2006, s. 8.

önlenmesine ve cezalandırılmasına dair bir sözleşme imzalanmıştır. Söz konusu sözleşme yeterli sayıda devlet tarafından imzalanmadığı için yürürlüğe girmemiştir. Belirtilen sözleşme terör eylemini, bir devlete karşı toplumda korku yaratma hedefiyle ifa edilen şiddet eylemleri biçiminde tanımlamıştır.[7]

Goodin, terörü, korku ve dehşet ortamı yaratarak siyasal amaçlara erişmeyi hedefleyen yasadışı eylemler şeklinde tanımlamıştır. Barash ve Webel ise teröristi siyasal amacına erişmek için şiddeti bir metot olarak benimseyerek sivil hedeflere yansıtan aktör olarak tanımlamışlardır. Sadece yıkıcı ve öldürücü şiddeti kullanmayan terörizm şiddet olayının akabinde endişeye ve müphemliğe mahal veren bir atmosfer yaratmayı hedeflemektedir. Terör eylemleri bünyesinde şok edici, hedefi bakımından ayrım gözetmeyen, gizlilik, vakitsizlik ve acımasızlık gibi nitelikleri barındırmakla birlikte panik, güvensizlik, ümitsizlik, korku gibi duyguları aşılamayı amaçladıkları için belirli bir topluluğu etkileyen eylemlerdir.[8]

Alkan, terörü geniş ölçekli korku ortamı yaratan ve bireylerde bıkkınlık oluşturan bir aksiyon hali şeklinde belirtirken, terörizmi politik hedefler için statükoyu illegal bir şekilde değiştirmek maksadıyla organize, yoğun ve kronik şiddet faaliyetlerini kanıksama hali biçiminde tanımlamıştır. Teröristlerin eylemleri, terörün söylemini de ifade etmektedir. Terör eylemleri bu bakımdan değerlendirildiğinde bir ayağı da silahlı mücadele stratejisi şeklinde tanımlanmıştır. Terör eylemlerinin bir araç olarak kullanılmasıyla gerçekleştirilen söylemler ve propagandalar da terörizm çerçevesinde değerlendirilmektedir. Böylece terör ve terörizm nosyonlarını aksiyon ve söylem şeklinde ifade etmek mümkündür. Sonuç olarak terör eylemleri ölü bir insan bedeni üzerinden propaganda yapmaktır.[9]

Terörizm, siyasal olarak motive edilmiş şiddetin bir türü olarak topluma mesaj göndermede hayati bir rol oynamaktadır. 19. Yüzyıl anarşisti olan Peter Kropotkin, terörizmi, herhangi bir siyasal sebeple söz konusu siyasal sebebe dikkat çekme amacıyla küçük gruplar tarafından eylem yoluyla propaganda yapılması şeklinde tanımlamıştır. Terörizm, taktik olarak kullanılmasının ötesinde modern iletişim anlamında özellikle

[7] Hüseyin Pazarcı, **Uluslararası Hukuk,** 10. Baskı, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara, 2011, s. 209.
[8] Fikret Birdişli, **Teori ve Pratikte Uluslararası Güvenlik,** 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 157.
[9] İbrahim Cerrah, **Demokratik Toplumlarda İçgüvenlik,** 1. Baskı, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2011, ss. 263-264.

siyasal iletişimin bir şiddet biçimi olarak ağır bir şekilde kullanılmaktadır. Televizyon ve internet gibi kitle iletişim araçları vasıtasıyla bazı izleyici kitlelerine mesaj gönderilerek onların duygu ve davranışlarının etkilenmesi beklenmektedir.[10]

Terörizm, bireysel kurbanların, toplumun kendisi üzerine şiddetli saldırısıdır. Terör doğal bir fenomendir ve terörizm bunun bilinçli bir şekilde istismar edilmesidir. Terörizm, geniş izleyici kitlelerini ve kurbanlarını zorla manipüle etmek için tasarlanmıştır. Terörizm, suçun doğasından kaynaklanan insan hayatı ayrımı yapmaksızın duygusuzluk, amaçsızlık, anlamsızlık gibi tutumların hazırlanması yoluyla korku derecesinin genelleştirilmesidir. Bu büyük korku teröristin topluma karşı meydan okumasının gücü ve iletişimidir.[11]

Terörizmin evrensel kabul görmüş bir tanımına henüz ulaşılamamıştır, fakat yine de bu fenomenin belirli ortak özelliklerini saptamak gerekli ve mümkündür. Kavramın operasyonel bir tanımının yapılması onun uygulanabilir kılınması açısından önemlidir. Eyleme dair yorumlar, bazı tutarlılıklarla onu saptamanın ötesinde onu konumlandıracaktır. Bireyleri ya da grupları siyasal bir çıkmaza düşmeksizin terörist olarak etiketleme girişimleriyle, asil bir neden için işlenmiş olmasına bakılmaksızın, belirli eylem tipleri terörizm olarak kimliklendirilebilmektedir. Çağdaş terörizmin tanımının bolluğu dikkate alındığında, bugün terörizmin bölümlenmesiyle geniş bir bileşim çeşitliliği formuna eğilim gerekli olmuştur. Terörizm, savaş ve tiyatronun bir sentezi olarak tanımlanmıştır. Terörizm, siyasal amaçlar için masum kurbanlar üzerinden bir seyirci kitlesinde bir korku hissi yaratma umuduyla yasaklanmış bir şiddet türünün dramatize edilmesidir.[12]

Terörizm, belirli bir siyasal amacı gerçekleştirmek için bir insan topluluğu üzerinde genel bir korku iklimi yaratmayı hedefleyen önceden planlanmış şiddet kullanımıdır. Terörizm, sağcı ya da solcu siyasal örgütler, milliyetçi ya da dinci gruplar, devrimciler ve ordu, istihbarat ajansları ve polis gibi devlet kurumları tarafından uygulanmıştır.[13]

Alex Schmid, terörizmin tanımlanması hususunda kendisine yardımcı olan 50'den fazla akademisyenin yorumları ve eleştirileri sonucunda şu şekilde bir tanıma ulaşmıştır:

---

[10] Leonard Weinberg and William L. Eubank, **The Roots of Terrorism: What Is Terrorism?**, 1. Edition, Infobase Publishing, New York, USA, 2006, pp. 3-4.
[11] John Richard Thackrah, **Dictionary of Terrorism,** 2. Edition, Routledge Publishing, London, UK, 2005, p. 265.
[12] Cindy C. Combs and Martin Slann, **Encyclopedia of Terrorism,** 2. Edition, İnfobase Publishing, New York, USA, p. 320.
[13] https://www.britannica.com/topic/terrorism (e.t. 21/02/2020)

Terörizm, kendine özgü, kriminal ya da siyasal sebepler için, devlet ve grup aktörleri ya da bireysel ajanlar tarafından işlenen, kaygıdan ilham alarak tekrar eden şiddet eylemi yöntemidir. Burada şiddetin doğrudan hedefleri (suikastlerin aksine) ana hedefler değildirler. Şiddetin birincil insan kurbanları genellikle rastgele bir şekilde seçilmiş ya da hedef alınan bir kitleye mesaj göndermek gayesiyle seçici bir biçimde belirlenmiştir. Terörist örgütler, tehlikeye girmiş kurbanlar ve ana hedefler arasındaki tehdit ve şiddet temelli iletişim süreçleri; ana hedef olan izleyici kitlesini manipüle etmek için kullanılan propaganda, baskı ve yıldırmaya bağlı olarak söz konusu terör hedefinin taleplerini, ilgisini değiştirmek için çabalamadır.[14]

Terörizm kavramının en geniş şekilde kabul edilmiş çağdaş kullanımı temel olarak ve doğuştan siyasaldır. Ayrıca kaçınılmaz olarak güçle ilişkili olan terörizm, siyasal değişimi başarmak için güç arayışı, güç elde etme ve güç kullanımıdır.[15] Terörizm, şiddet ya da şiddet tehdidi aracılığıyla siyasal değişimi gerçekleştirmeye çalışmada korkunun kasten yaratımı ve istismar edilmesidir.[16]

Wilkinson, terörizmi "*teröristlerin siyasal amaçlarını teslim etmelerini sağlamak üzere, fertleri, grupları, toplumları veya hükümetleri yıldırmak için sistematik olarak tahrip ve cinayet işlemeleri veya bunları işleme tehdidi"* biçiminde açıklamıştır.[17]

Brian Jenkins, terörizmi fonksiyonel bir şekilde bir şiddet girişimi olarak tasarlanmış korkudan esinlenen bir terörize etme girişimi olarak tanımlamıştır.[18]

Walter Laqueur, terörizmin tanımını basit ve geniş bir şekilde tanımlamıştır: Terörizm, siyasal bir amacı gerçekleştirmeye yönelik masum insanları hedef alan yasadışı güç kullanımıdır.[19]

Boaz Ganor, terörizmi bir devlet dışı aktörün siyasal (ulusal, sosyo-ekonomik, ideolojik veya dini) amaçlarını gerçekleştirmek için sivillere karşı kasten şiddet kullanımı

---

[14] Alex Schmid, "The Response Problem as a Definition Problem", **Terrorism and Political Violence,** Vol. 4, Issue 4, 1992, p. 8.
[15] Bruce Hoffman, **Inside Terrorism,** 2. Edition, Columbia University Press, New York, USA, 2006, p. 2.
[16] Hoffman, a.g.e. , p. 40.
[17] Hayati Hazır, **Demokraside İstikrarsızlığın Sebebi Olarak Siyasal Şiddet ve Terörizm,** 1. Baskı, Nobel Yayınları, Ankara, 2001, s. 47.
[18] Brian Jenkins, **International Terrorism: A New Kind of Warfare**, RAND Corporation, P-5261, California, USA, 1974, p. 2.
[19] Gregor Bruce, "Definition of Terrorism Social and Political Effects", **Journal of Military and Veterans Health,** Vol. 21, İssue 2, 2013, p. 27.

olan bir siyasal şiddet tipi olarak tanımlamıştır.[20]

Anthony Richards terörizmi, siyasal bir motif için birincil kurban ya da nesnelere saldırının ötesinde bir psikolojik etki oluşturma temel amacıyla şiddet tehdidi veya şiddet kullanımı şeklinde tanımlamıştır. Richards, tanımının tüm terörist eylemlerin ortak özelliklerini barındırdığını öne sürmüştür.[21]

Wardlaw terörizmi şu şekilde tanımlamıştır: Siyasal terörizm bir birey ya da bir grup tarafından şiddet kullanımı veya şiddet kullanma tehdidinde bulunma, kurulu otoriteye muhalefet etme yoluyla bir grubu faillerin siyasal taleplerine rıza göstermesine zorlamak amacıyla doğrudan kurbanlardan daha geniş bir hedef grupta aşırı kaygı ya da korku etkisi yaratmayı tasarlamış eylemlerde bulunmadır.[22]

Martha Crenshaw'ın terörizme yaklaşımı şu şekildedir: Terörizm, şiddet bağlamında devlet çıkarlarına hizmet etmekle birlikte devlete karşı direniş şeklinde meydana gelmiştir. Terörizm, suikastçi örgütler tarafından siyasal değişim amaçlarıyla doğrudan hükümetlere karşı önceden tasarlanmış düşük seviyede şiddetin sembolik tehdidi ya da kullanımıdır. Terörist şiddet, bir düşmanın maddi kaynaklarının ötesinde tahribat yaratmayı amaçlayan bir siyasal mesaj bildirir. Terörist gruplar için terörist saldırıların kurbanlarının veya nesnelerinin gerçek değeri küçüktür fakat teröristler için geniş bir izleyici kitlesinin reaksiyonunu sağlama hususunda bir temsil niteliği bulunmaktadır.[23]

Victoroff terörizmi, geniş bir izleyici kitlesini hedef alarak temelde siyasal amaçları başarmaya yönelik masumlara karşı saldırganlık şeklinde tanımlamıştır.[24]

Audrey Cronin, terörizm kavramının minimum 4 karakteristik özelliğini; temel olarak bir siyasal doğasının bulunması, sembolik şiddet kullanımı, muharip olmayanları hedefleme, devlet dışı aktörler tarafından icra edilmesi şeklinde sıralamıştır.[25]

Birleşmiş Milletler, 2004 tarihinde 1566 sayılı Güvenlik Konseyi kararında

---

[20] Boaz Ganor, **Global Alert: The Rationality of Modern Islamist Terrorism and the Challenge to the Liberal Democratic World,** 1. Edition, Columbia University Press, New York, USA, 2015, p. 8.
[21] Anthony Richards, "Conceptualizing Terrorism", **Studies in Conflict and Terrorism,** Vol. 37, İssue 3, 2014, p. 230.
[22] Paul Rogers, **Security Studies An İntroduction,** Edited Paul Williams, 1. Edition, Routledge Publishing, Oxford, UK, p. 173.
[23] Martha Crenshaw, "The Causes of Terrorism", **Comparative Politics,** Vol. 13, Issue 4, 1981, p. 379.
[24] William Donohue, **The Sage Handbook of Conflict Resolution,** ed. Jacob Bercovitch, Victor Kremenyuk and William Zartman, 1. Edition, Sage Publications, London, UK, 2009, p. 437.
[25] Audrey Kurth Cronin, **How Terrorism Ends: Understanding The Decline and Demise of Terrorist Campaigns,** 1. Edition, Princeton University Press, New Jersey, USA, 2009, p. 7.

terörizmi şu şekilde tanımlamıştır: Hiçbir şekilde savunulamayan siyasal, felsefi, ideolojik, ırksal, etnik, dini veya başka benzer doğa ile belirli insanlar ya da insan gruplarında veya halk genelinde bir terör halini provoke etme amacıyla, bir nüfusu yıldırma ya da bir hükümeti ya da bir uluslararası örgütü bir eylemi yapmaya veya bir eylemden kaçınmaya zorlamak maksadıyla, ölüm ya da ciddi bedensel yaralamaya sebebiyet verme niyetiyle sivillere karşı işlenmiş, terörizmle ilişkili uluslararası sözleşmeler ve protokoller çerçevesinde tanımlanan suç eylemleridir.[26]

Avrupa Birliği Konseyi, terörizmle mücadele raporunda terörizmi şu şekilde belirtmiştir: Tüm insanlara ve devletlere bir tehdit olan, özellikle masum insanları ayrım gözetmeksizin hedef alan, bireylerin güvenliğine, hak ve özgürlüklerine ve demokratik toplumların değerlerine ciddi tehdit teşkil eden hiçbir şart altında savunulamayan suç eylemleridir.[27]

İngiltere'nin 2000 yılında çıkardığı terörle mücadele yasasına göre terörizm; siyasal, dini, ırksal veya ideolojik bir sebeple gelişen bir amacı gerçekleştirmek için bir kişiye karşı ciddi şiddet uygulama, mülke ciddi hasar verme, yaşamı tehlikeye düşürme sebebiyle, kamunun bir bölümüne ya da kamu güvenliği ve sağlığına ciddi bir risk oluşturma, ciddi bir şekilde bir elektronik sisteme hasar vermek için tasarlanmış müdahale, halkı ya da halkın bir kısmını yıldırmaya yönelik, hükümeti veya resmi bir uluslararası örgütü etkilemek için tasarlanmış olan eylem tehdidi ya da kullanımı şeklinde tanımlanmıştır.[28]

ABD Dışişleri Bakanlığı, ABD yasaları çerçevesinde terörizmi, alt-ulusal gruplar ya da gizli ajanlar tarafından muharip olmayan hedeflere karşı işlenmiş siyasal olarak motive edilmiş şiddet olarak tanımlamıştır.[29]

CIA'e göre de terörizm kavramı, alt ulusal gruplar tarafından ya da gizli ajanlar tarafından muharip olmayanlara karşı siyasal motivasyonla işlenmiş şiddet anlamına gelmektedir.[30]

FBI direktör yardımcısı Bob Ricks, terörizmi siyasal ya da sosyal amaçların

[26] https://www.unodc.org/e4j/en/terrorism/module-4/key-issues/defining-terrorism.html (e.t. 02/03/2020).
[27] https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/counter-terrorism_en (e.t. 02/03/2020).
[28] http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/11/section/1#section-1-1-b. (e.t. 03/03/2020).
[29] https://www.state.gov/reports/country-reports-on-terrorism-2018/ (e.t. 02/03/2020).
[30] https://www.cia.gov/news-information/cia-the-war-on-terrorism/terrorism-faqs.html?tab=list-2 (e.t.22.02.2020)

ilerlemesini sağlama nedeniyle bir hükümeti, sivil toplumu ya da toplumun herhangi bir bölümünü sindirmek veya zorlamak için, kişilere ya da mülklere karşı yasadışı güç kullanımı şeklinde tanımlamıştır.[31] Ricks'in terörizm tanımı tarih itibarıyla eski olmasıyla birlikte geniş ve kapsayıcı bir tanım olarak da değerlendirilebilir.

FBI, terörizmin tanımını ABD yasaları uyarınca iç ve uluslararası terörizm ayrımı yaparak açıklamıştır. FBI, uluslararası terörizmi; devlet sponsorlu uluslar veya yabancı terörist örgütler tarafından tasarlanmış ya da onlarla bağlantılı veya onlardan esinlenmiş bireyler ve/veya gruplar tarafından işlenmiş şiddet ya da suç eylemleri şeklinde tanımlamıştır. FBI, iç terörizmi ise; siyasal, dini, sosyal, ırksal ya da çevresel iç etkilerden kaynaklanan ideolojik amaçların ötesinde bireyler ve/veya gruplar tarafından işlenen şiddet veya suç eylemleri biçiminde tanımlamıştır.[32]

NATO'ya göre terörizm, bireylere ya da mülklere karşı, hükümetlere ya da toplumlara baskı ve yıldırma girişimiyle, siyasal, dini ya da ideolojik amaçları başarma maksadıyla terör ve korku aşılayarak bir nüfus üzerinde kontrol kurma girişimi, yasadışı kuvvet ve şiddet kullanımı ya da kullanma tehdidinde bulunmadır.[33]

İslam İşbirliği Teşkilatı'na göre terörizm; niyetleri ya da maksatlarına bağlı olmaksızın, halkı terörize etme ya da onlara zarar verme hedefiyle onların yaşamlarını, özgürlüklerini, onurlarını, güvenliklerini veya haklarını tehlikeye düşürme, herhangi bir kamu ya da özel mülk tesisini veya çevresini tutma, işgal etme yoluyla tehlikeye maruz bırakma ya da bir ulusal kaynağı veya uluslararası tesisi tehlikeye düşürme ya da bağımsız devletlerin egemenliğini, siyasal birliğini, toprak bütünlüğünü, istikrarını tehdit etmeye yönelik bireysel veya kollektif bir suç planını icra etmeye yönelik işlenmiş her türlü tehdit ya da şiddet eylemidir.[34]

ABD'deki Maryland Üniversitesi'ne bağlı Küresel Terörizm Veri Tabanı (GTD) terörist saldırıyı, bir devlet dışı aktör tarafından korku, baskı veya yıldırma yoluyla siyasal, ekonomik, dini ya da sosyal bir amacı gerçekleştirmek için yasadışı şiddet ve kuvvet kullanma ya da kullanma tehdidinde bulunma şeklinde belirtmiştir.[35]

---

[31] Bob Ricks, "Future Domestic and International Terrorism: The FBI Perspective", **Terrorism,** Vol. 11, Issue 6, 1988, p. 538.
[32] https://www.fbi.gov/investigate/terrorism (e.t. 01/03/2020).
[33] https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_69482.htm (e.t. 20/02/2020).
[34] http://ww1.oic-oci.org/english/convenion/terrorism_convention.htm (e.t. 01/03/2020).
[35] https://www.start.umd.edu/research-projects/global-terrorism-database-gtd (e.t. 03/03/2020).

Clutterbuck'a göre terörizm, bir kişiyi öldürerek on bin kişinin korkutulması için gerillalar, özgürlük savaşçıları, muhalifler, sol ya da sağın siyasal aktivistleri, milliyetçiler, etnik ve dini gruplar, mafya tarzı suç çeteleri, uyuşturucu ticareti yapan örgütler ve belki de kendilerini sol ya da sağ olarak tanımlayan otoriteryan hükümetlerin çoğunluğu ve onların ihtiyatlı bir şekilde destekledikleri veya göz yumdukları ölüm mangaları tarafından kullanılan bir tekniktir. Terörizm, silahsız kurbanlara karşı haklı bir nedenle (örneğin yabancı bir ordunun işgaline karşı özgürlük savaşçılarının direnişi) kullanılsa bile asla kabul edilemez ve ona her zaman ceza gerektiren bir (siyasal olmayan) suç olarak davranılmalıdır.[36]

Terörizm, genelde kolay tasvir edilen bir terim olmasına rağmen, terimin meşru bir şekilde tanımlanması ve kovuşturulması zordur. Terörizmin evrensel bir şekilde kabul edilmiş tanımı bulunmamasına karşın teröristlerin ve terörist eylemlerin cezalandırılması hususunda çeşitli hukuki hükümler bulunmaktadır. Devletler ve uluslararası örgütler, terörizm hakkında kendi hukuki normlarını formüle etmişlerdir.[37]

Terör, terörizm ve bir aktör olan teröristin ne anlama geldiği konusuna dair çok fazla tartışma bulunmaktadır. Bu ortak sorulara aktörlerin bulundukları konum nedeniyle verilen cevaplar farklılaşmaktadır. Bu yüzden bu soruların cevaplarında bir uzlaşma bulunmamaktadır.[38]

Terörizmin tanımının yapılmasında gerek yorumcular ve analizcilerin bakış açılarındaki farklılıklar gerekse de tanımları oluşturan aktörlerin çıkarlarına uygun düşen grupları dışsallaştırdıkları, çıkarlarıyla uyuşmayan grupları ise söz konusu tanıma dahil ettikleri için terörizmin bolca tanımının yapıldığı görülmektedir. Terörizmin tanımı, mahkemelerin ve kolluk kuvvetlerinin görevlerini icra etmeleri bakımından önem taşımaktadır. Dolayısıyla terörizmin tanımı farklı aktörler tarafından bir taktik olarak kullanıldığı için objektif bir tanıma ihtiyaç duyulmaktadır. Terörizmin tanımı altı temel bileşenden meydana gelmektedir. Terörizm; organize olmuş bir grubun, politik hedeflerini gerçekleştirmek için şiddet ya da şiddet uygulama tehdidinde bulunmasını

[36] Richard Clutterbuck, **Terrorism In An Unstable World,** 1. Edition, Routledge Publishing, London, UK, 1994, p. 5.
[37] Ann E. Robertson, **Global İssues: Terrorism and Global Security,** 1. Edition, İnfobase Publishing, New York, USA, 2007, p. 3.
[38] Cemal Güzel, **Silinen Yüzler Karşısında Terör,** ed. Cemal Güzel, 1. Baskı, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2002, s. 13.

gerektirmektedir. Söz konusu şiddet ekseriyetle hedef alınan kurbanların ötesinde bir kitleyi etkilemeyi amaçlamaktadır. Öte yandan devletler terör eylemini gerçekleştiren aktörler olabilecekleri gibi terör saldırısına maruz kalabilmektedirler. Nihai olarak terörizm güçsüzlerin başvurduğu bir silahtır.[39]

2. TERÖRİZMİN TANIMINA İLİŞKİN TARTIŞMALAR

Akademide terörizmin tek bir tanımının geliştirilmesi konusu uzun bir süredir tartışılmaktadır. Terörizmin tanımlanması, büyük ölçüde olayların ya da çevrenin öznel, siyasi, güç çerçevesinde yorumlanmasına bağlıdır. Yine de akademi uygulanabilir bir terörizm tanımı oluşturulmasında hangi unsurların yer alacağı üzerine epeyce muhakeme gerçekleştirmiştir.[40]

Terimlerin tanımlanması üzerine uyuşmazlık, terörizme özgü olmayan bir şekilde, terörizm üzerine araştırmaların geliştirilmesi noktasında büyük bir engel teşkil etmektedir. Siyasal şiddet kavramı doğuştan belirsiz bir kavram olmakla birlikte kullanımı aşırı bir şekilde keyfi olabilmektedir. Kavramın sınırları sadece açık olmakla kalmamış aynı zamanda tartışmalı bir görünüm vermiştir. Terim genellikle toplumda değerler ayrımı otoritesini etkilemek amacıyla fiziksel yıkım ya da zarar tehdidi veya kullanımı şeklinde anlaşılırken, bazı düşünürler kendi tanımlarında tehditleri dahil etmemişlerdir. Terörizm tanımlarında tehditler genellikle şiddet kullanımıyla birlikte tasvir edilmektedir.[41]

Tamamıyla paylaşılan bir kavramlar sistemiyle birlikte, uyuşmazlıklar farklı olayların okunmasını basit bir şekilde yansıtmadığında, kavramsal bir tartışmanın yükseldiğini söyleyebiliriz. Kavram, bir değer içerdiğinde, karmaşık içsel yapısı pratik olarak tanımlandığında, birkaç boyuta referans olabilecek göreli olarak açık ve tartışmalı kurallar kabul edildiğinde, farklı bir şekilde yeni ve beklenmeyen durumların meydana gelmesinde, paylaşılmış kuralların uygulanmasında, temelinden tartışmalı bir kavramsal sorun haline gelmektedir. William Connolly'e göre terörizmin kendisi esastan tartışmalı bir kavram olmuştur. Connolly'e göre, bütünüyle ortak bir kavramlar sisteminin bir olayı

[39] Brenda Lutz ve James Lutz, **Çağdaş Güvenlik Çalışmaları,** ed. Allan Collins, çev. Nasuh Uslu, 3. Basımdan çeviri, Röle Akademik Yayıncılık, İstanbul, 2017, s. 275.
[40] Wesley Mccann, "Mixed Mandates: Issues Concerning Organizational and Statutory Definitions of Terrorism in the United States", **Terrorism and Political Violence,** 2018, p. 1.
[41] Martha Crenshaw, "Current Research On Terrorism: The Academic Perspective", **Studies in Conflict and Terrorism,** Vol. 15, Issue 1, 1992, p. 2.

farklı açılardan okumaları, o olayı basit bir şekilde yansıtmadığında kavramlara dair anlaşmazlıkların tartışıldığı görülmüştür. Kavram kendi yorumcusunun yorumunu içerdiğinde uygulama, onun birkaç boyutunu kapsayan karakterleşmesinde içsel bir şekilde karmaşık olarak tasvir edilmiştir. Bu yaklaşım kabul edildiğinde tartışmaya açık olan kurallara başvurulması, göreceli olarak açık bir hale gelmiştir. Tarafların bu paylaşılan kuralları bile yeni ve beklenmeyen durumlar ortaya çıktığında, farklı bir şekilde yorumlanmış ve sonradan kavramın esastan tartışılması gerektiği konuma geri dönülmüştür. Böyle kavramlar onların kullanıcıları ve hazırlayıcıları tarafından oluşturulan sonsuz tartışmaları içermektedir.[42]

Bir terörizm tanımı ihtiyacını karşılamaya yönelik farklı alanlar görev üstlenmişlerdir. Sosyologlar ve kriminologlar çalışmalarında bir tanıma ulaşma amacıyla kendi parametrelerini kullanmışlardır. Bu tanımlayıcı çabaların varlığına rağmen 1988'deki ünlü bir ankette terörizm araştırmacıları tarafından 100'den fazla tanım kullanılmıştır. Bu durum terörizm araştırmacıları tarafından büyük bir sapkın durum olarak nitelendirilmiş ve temelde anlaşmazlık üzerinde bir konsensüs sağlanmıştır. Hukuk, yalnızca tanımlayıcı bir çaba olmamış aynı zamanda baskın bir şekilde kuralcı bir egzersiz aracı olmuştur. Terörizmin aşağılayıcı bir kavram olarak ortaya çıkmasıyla oyundaki güç yapılarını inceleyen terörist çalışmalarının bir birey veya olayı terörist olarak etiketleme süreci, kınamayla yüklenmiş siyasal güdü eylemini yayma çabasını gayrimeşrulaştırmaktadır. Terörizmi meşru bir yapı olarak anladığımızda bu üstün etiketleme önemlidir.[43]

Terörizmin yaygın tanımları hem kavramsal hem de sözdizimsel zorluklara yol açmıştır. Böylece daha pozitif çağrışımlarla yüklü alternatif kavramların kullanımı sürpriz olmamıştır. Örneğin terörist örgütlerin aktivitelerini betimlemek ve karakterize etmek için genellikle gerilla hareketleri, yeraltı hareketleri, ulusal kurtuluş hareketleri gibi kavram setleri kullanılmıştır. Genellikle bu kavramlar, uygulamalara yersiz dikkat çekmenin dışında, taraflı tanımlarda belirli siyasi görüşlerin zemin kazanması için kullanılmıştır. Terörizmin taraflı olarak tanımlanan kaynakları vasıtasıyla terörist örgütler ve destekçileri terörizm realitesinin ardına gizlenmekle uğraşmıştır. Dolayısıyla teröristler eylemlerinin

[42] Leonard Weinberg, Ami Pedahzur ve Sivan Hirsch-Hoefler, "The Challenges of Conceptualizing Terrorism", **Terrorism and Political Violence,** Vol. 16, Issue 4, 2004, p. 778.
[43] Alan Greene, "Defining Terrorism: One Size Fits All?", **International and Comparative Law Quarterly,** Vol. 66, Issue 2, 2017, pp. 414-415.

daha olumlu ve meşru temellere dayandığını göstermeye çalışmıştırlar. Doğal olarak devrimci şiddet ve ulusal kurtuluş gibi liberal demokrasinin temel değerlerine karşı olmayan terimler terörizm kavramından daha az menfi çağrışım etkisi yapmıştır.[44]

Bugün, uluslararası hukukta terörizmin bir tanımını sağlamaya yönelik girişimleri etkileyen iki temel sorundan birini devletlerin terörizme başvurabilecekleri oluştururken, diğerini ise baskıcı bir rejime karşı gerçekleştirilen mücadelede özgürlük savaşçısının teröristten nasıl ayırt edilebileceği meselesi teşkil etmektedir.[45]

Terörizmin tanımlanmasındaki en kritik hususlardan biri self determinasyon hakkının bir ulusal bağımsızlık hareketi tarafından öne sürülmesidir. Güney Afrika Cumhuriyeti tarafından Afrika Ulusal Kongresi (ANC), İngiltere açısından Siyonistler ve İsrail'in perspektifine göre Filistin Kurtuluş Örgütü tarihsel süreç içerisinde teröristler şeklinde lanse edilmişse de bugün söz konusu örgütlerin meşruiyeti bulunmaktadır. Terörü kınayan içtihat göz önünde bulundurulduğunda self determinasyon hakkının kullanımı ile terör arasında bir ayrım yapıldığı görülmektedir. Örneğin Bağlantısızlar Hareketi'nin 13. zirve toplantısının nihai deklarasyonuna göre terörizmin bir millet, din veya medeniyete ithaf edilemeyeceği belirtilmiştir. Aynı deklarasyon hangi nedenlerle, kim tarafından, nerede ve hangi koşullar çerçevesinde icra edildiğine bakılmaksızın terör eylemlerinin meşru sayılamayacağını belirtmiştir. Terörü meşrulaştırmak için öne sürülen herhangi bir neden ya da gerekçenin dikkate alınamayacağından yola çıkılarak bir nüfusun genelinde, bir kısmında veya belirli şahıslarda terör etkisi oluşturma planı ve niyetiyle gerçekleştirilen eylemlerin meşruiyetinin bulunmadığı ifade edilmiştir. Öte yandan bir yabancı dominyonun, sömürgenin ya da yabancı bir devletin işgali altında tutulan bir halkın self determinasyon ya da ulusal kurtuluş adına sergiledikleri legal mücadele ile işgal ve baskıyla sürdürülen tahakkümün terörizmle aynı kefeye koyulması doğrultusundaki belirli görüşler reddedilmiştir. Birleşmiş Milletler Kurucu Antlaşması'nın 1. maddesinin 2. fıkrası, 51, 55 ve 103. maddelerinin hükümleri çerçevesinde self determinasyon hakkının kullanımının terörizm olarak nitelendirilmesi mümkün değildir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu kararlarında self determinasyon hakkının kullanımına halel getirmemek kaydıyla terörizmin kınandığı görülmüştür. Birleşmiş Milletler'in 1987 yılındaki bir kararında

[44] Boaz Ganor, "Defining Terrorism: Is One Man's Terrorist Another Man's Freedom Fighter?", **Police Practice and Research: An İnternational Journal,** Vol. 3, Issue 4, 2002, p. 291.
[45] Greene, a.g.m. , p. 413.

uluslararası terörizmin kınandığı görülmekle birlikte Birleşmiş Milletler Kurucu Antlaşması'nda bulunan self determinasyon hakkına gönderme yapılarak ırkçı yönetimler, sömürge ve muhtelif yabancı devletlerin baskısı altında yaşayan halkların mücadelelerinin meşruiyeti teslim edilmektedir.[46]

Bir devletin egemenliği altında yasal ve meşru şiddet uygulayan otorite ile ona karşı olan gruplar birbirlerini terör uygulamakla itham edebilmektedirler. Bu bakış açısına göre terörizm kavramı objektif değil; subjektif olarak değerlendirilmektedir. Terör örgütü olarak nitelendirilen grupların mevcut siyasal konumlarını muhafaza etme, kendi kaderini tayin etme, devrim gibi amaçları bulunmaktadır. Söz konusu grupların bombalama, rehine alma, suikast gibi farklılaşan eylemleriyle birlikte hiyerarşik ve hücresel yapılanması, yerel ve uluslararası örgütlenmelerinin de terörizm kavramına tanım getirmeyi zorlaştırdığı görülmektedir. Öte yandan terörist grupların meşru bir siyasal hareket şeklinde görülebilmesi, siyasal müzakerelerde bulunma niyeti, ulusal ya da uluslararası anlamda bir destek veya sempatiye sahip olup olmaması gibi etkenler de tanımlamada güçlük yaratmaktadır. Devletlerin toplumlarının içinde bulunan siyasal, iktisadi, kültürel, yapısal sorunlarla birlikte uluslararası konjonktür gibi koşulları da terörizmin vuku bulmasındaki etmenler olarak sıralamak mümkündür.[47]

Terörizmin meşru bir tanımını kuşatan zorluklar üzerine çok şey yazılmıştır; bununla birlikte hukukta terörizmin tanımlanması ihtiyacının neden gerektiğine oldukça az dikkat çekilmiştir. Literatür, bu soruna ilişkin olarak uluslararası hukuktaki tartışmalar üzerine odaklanmıştır. Jörg Friedrichs, uluslararası hukuktaki terörizmi tanımlama girişimlerinde iki büyük engeli saymıştır. Öncelikle devletler temel olarak özgürlük savaşçıları ve teröristler arasındaki ayrımı kabul etmemektedirler. İkinci olarak ise devletlerin gizli eylemlerinin uluslararası hukukta bir terörizm tanımında sayılıp sayılamayacağı meselesi gündeme gelmiştir. Bu farklılıklar siyasal ve ideolojik bir şekilde öne sürülmüş, konu bir devletin devlet bakış açısıyla kendi çıkarları tarafından ifade edilmiştir. Dolayısıyla İngiltere geçmişte IRA ile mücadele ederken teröristler ve özgürlük savaşçıları arasında ısrarla bir ayrım yapmamıştır. Arap devletleri de İsrail'in Filistin'i işgaline karşı Filistin direnişi savunmasında, yukarıdaki duruma karşıt bir tavır

[46] İbrahim Kaya, **Terörle Mücadele ve Uluslararası Hukuk,** 1. Baskı, USAK Yayınları, Ankara, 2005, ss. 22-23.
[47] Hayrettin Özler, **Siyaset Psikolojisi,** 1. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2014, ss. 104-105.

takınmışlardır. Bazı Arap devletleri, Arap Baharı süreci sonrasında, çeşitli muhalif grupların içerde başarılı ya da başarısız rejim değişikliği girişimlerini başlatmasıyla söz konusu tavırlarını değiştirmişlerdir.[48]

Terörizmin evrensel olarak kabul edilebilir tek bir tanımını bulmaya yönelik mücadele, sadece akademi alanında verilmemiş, Birleşmiş Milletler'in de uluslararası terörizmin saf dışı bırakılmasına yönelik tedbirlerin alındığı 49/60 Sayılı Genel Kurul kararından beri, terörizmin kapsamlı bir tanımını sağlamak için uğraşmasına rağmen henüz bir konsensüse ulaşılamamıştır. 1996'dan beri Birleşmiş Milletler komitesinde terörizm tartışmaları yapılmasına rağmen, bu çalışmalar İsrail-Filistin krizinin doğasındaki farklı anlayışlara gömülmüştür. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 17 Aralık 1996 tarihli 51/210 sayılı kararına atıfla 30 Haziran 2009'da kurulan Ad Hoc komitenin raporuna göre:

Bazı delegasyonlar, terörizmin açık ve yasal bir tanımını içeren kapsamlı bir konvansiyon ihtiyacını vurgulamışlardır. Bu bağlamda bazı delegasyonlar kolonyal ya da yabancı tahakkümü ve işgali altındaki bir halk tarafından self-determinasyon hakkının uygulanmasında halkın meşru mücadelesi ve terörizm eylemleri arasında ayrım yapılması gerekliliğini vurgulamışlardır. Bazı delegasyonlar terörizmin sebepsiz yere meşru bir pozisyona gelebileceğini ve bunun, self determinasyon temelindeki kapsamlı sözleşmenin cezai fiillerini dışlamayacağını belirtmişlerdir.[49]

Birleşmiş Milletler ve akademi, kapsamlı bir terörizm tanımı bulma girişimlerinin semptomatik zorluklarıyla yüzleşmiştir. Her tanımlama eylemi güç kullanma kapasitesine sahip olarak bir düşünceyi meşrulaştırırken diğerini gayri meşrulaştırmıştır ve tanımlama, objektif kriterler yerine subjektif çıkarlar temelinde şekillenmiştir. Böyle sorunlar, uluslararası hukukta evrensel olarak kabul edilebilir bir terörizm tanımını önlerken, öte yandan terörizmin tanımlarında karmaşık fakat felsefi ve soyut olan tartışmalarla terörizm uzmanlarını sınırlandırmaktadır.[50]

Tartışılan sorunlardan bir tanesi de terörizm kavramının, bir toplumda gruplar ya da bireyler tarafından, devlete karşı sadece aşağıdan gelen bir eylem olarak uygulanmasıdır. Yine bir başka sorun devletlerin kamu politikalarını yürütmesinin, güvenliği sağlamasının,

[48] Greene, a.g.m. , p. 415.
[49] Jessie Blackbourne, "The Evolving Definition of Terrorism in UK Law", **Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression,** Vol. 3, Issue 2, 2011, pp. 131-132.
[50] Blackbourne, a.g.m. , p. 132.

direnişi baskılamasının, destek seferber etme gücünün şiddet eylemlerini içerip içermediğidir. Devletlerin böyle kuvvet uygulamaları çoğunlukla meşru olarak kategorize edilebilir fakat uygulanan şiddet gayrimeşrudur. Bazı araştırmacılar devletin şiddet uygulamasıyla birlikte, devleti şiddete karşı bir savunucu olarak da değerlendirmişlerdir. Terörizm araştırmalarında genellikle muhalif şiddete odaklanılmış olsa da son çalışmalar, devletleri, özellikle soğuk savaş döneminin süper güçlerini terörizmin en önemli kaynağı olarak göstermişlerdir.[51]

Çözülmemiş bir başka ikilem ise siyasal şiddet kavramının, siyaseti etkilemeyi amaçlayan yıkıcı zarar olarak mı değerlendirileceği ya da kavramın bir siyasal etkiye sahip olarak her şiddet eylemini içerip içermeyeceğidir. Burada niyet meselesinden kaçınılamaz; çünkü şiddetin anlamının ve kavramlarının temelinde niyet varsayımları bulunmaktadır. Hükümet ajanlarının niyetlerini bilmek ise çok zordur.[52]

Schmid, terörizmin tanım sorununu çözmenin en iyi yolu olarak, devlet dışı terörizm tartışmaları bağlamında dört farklı alanda tavsiyede bulunmuştur. İlk olarak akademik alan uygun bir tanım oluşturmak için konu hakkında mücadele vermektedir. İkinci olarak ise devletlerin terörizmle ilgili açıklamalarını da içeren yasaları, yargı kararları ve diğer hukuki düzenlemeleri belirtmektedir. Akabinde Schmid, konu hakkında bir kamuoyu tartışmasını gerekli görmektedir. Böylelikle kitle iletişim araçlarının kavrama dair yorumları ve etiketlemesi ile konu çeşitli yollardan anlaşılır bir hale gelmektedir. Nihai olarak terörizm, baskıcı olarak düşünülen devletlere karşı terörizm ve şiddet eylemlerini başarma ya da toplumlarımızın değerlerinin ve desteğinin çoğuna karşı çıkma tartışması olarak empoze edilmesi şeklinde sunulabilir.[53]

Crenshaw ve LaFree, bir tanımı yenileyerek seçmek için komplikasyonları, sonuçları tanımayı ve dış görünümü tanıma almazlar. Onlar her durum etrafında tartışmayı kabul ederler. Bunlardan bazıları şiddet tehdidinin sayılıp sayılmaması, devletlerin ya da onların vekillerinin terörizmi kullanıp kullanmadıkları ve bir suç amacı üzerinden siyasal bir amaç ayrımı yapılıp yapılamayacağı vb. durumlardır. Tuhaf bir şekilde terörizmin muharip olmayan hedefleri içerdiği tartışması asgari bir şekilde sürdürülmektedir. Başka bir husus terörizmin ayaklanmadan, gerilla savaşından veya bir iç savaşta başka bir devlet

[51] Crenshaw (1992) , a.g.m. , p. 2
[52] Crenshaw (1992) , a.g.m. , p. 2
[53] Schmid (1992) , a.g.m. , pp. 7-25.

dışı aktörden ayrıştırılabilmesinden kaynaklanmaktadır.[54] Crenshaw ve LaFree, terörizmi geniş bir siyasal amaç için devlet dışı aktörler tarafından sivilleri hedef alan bir şiddet metodu olarak karakterize etmişlerdir. Ancak onlar söz konusu çalışmalarında çok geniş ve çok dar kapsamda cihadın aşırı bir yorumundan kaynaklanan gruplara odaklanmışlardır. Çok dar çünkü terörizmi bir taktik olarak kullanan başka tip gruplarda bulunmaktadır. Çok geniş çünkü bu grupların terörizmi kullanmaları açısından bir sınırlandırmaya tabi tutmuşlardır.[55]

Terörizm kavramı sınır ve üyelik sorunlarından etkilenmiştir. Örneğin, terörizm nerede sona erer ve siyasal şiddetin gerilla savaşı ve şehir gerilla savaşı olan başka biçimleri nerede başlar? Hava korsanlığı veya suikastler gibi eylemler terörist eylemler olarak değerlendirilmiş olabilirken, başka bazı aynı eylemler böyle değerlendirilmemektedir. Burada genellikle kurbanların sosyal konumları veya faillerin motivasyonları dayanak noktası olarak temel alınmaktadır.[56]

Terörizmin doğru ve objektif bir tanımı, uluslararası norm ve ilkeler çerçevesinde kabul edilerek, uluslararası savaş konvansiyonlarında izin verilen davranışlar bağlamında temellendirilebilir. Bu normlar Cenevre ve Lahey Konvansiyonlar'ında düzenlenmiştir. Söz konusu normlara göre savaş esnasında askerlerin kasten zarar vermesine gerekli bir kötülük olarak izin verilirken, sivillerin kasten hedeflenmesi kesinlikle yasaklanmıştır. İki devlet arasındaki bir savaş durumuna ilişkin olan bu ilke, sonradan bir devlet ve bir hükümet dışı örgüt arasındaki bir çatışma durumu için zorlanmaksızın genişletilmiştir. Bu genişlemiş versiyon terörizm ve gerilla savaşı arasında ayrım yaratmıştır. Bir savaşta askeri ve sivil hedefler arasında kesin bir şekilde ayrım yapılmıştır. Bu ayrımla birlikte genişleyen yorum, gerilla savaşını siyasi, ideolojik ve dini amaçlara ulaşmak maksadıyla askeri ve güvenlik personeline karşı kasti bir şekilde şiddet kullanımı olarak tasarlamıştır. Terörizm ve gerilla savaşı, hedefleri ve operasyonları bakımından birbirinden ayrılmaktadır. Gerilla savaşçısı askerleri hedef alırken teröristler kasti bir şekilde sivilleri hedef almaktadır.[57]

Eski FBI direktörü William Sessions, terörizmle mücadelenin kazanılması için ilk

[54] Philip Hultquist, "Advancing A Confused Subfield: A Review of Crenshaw and LaFree's Countering Terrorism", **Special Operations Journal,** Vol. 5, Issue 1, 2019, p. 91.
[55] Hultquist, a.g.m. , p. 93.
[56] Weinberg, Pedahzur ve Hirsch-Hoefler, a.g.m. , p. 778-779.
[57] Ganor (2002), a.g.m. , p. 288.

önce kimle ve neyle mücadele edildiğinin anlaşılması gerektiğini ifade etmiştir. "Birinin teröristi ötekinin özgürlük savaşçısıdır" mottosunu kesin olarak reddetmek zorunda olduklarını belirtmiştir. Özgürlük savaşçılarının, çocukları ve masum insanları kasıtlı bir şekilde yaralayıp öldüremeyeceğinden hareketle, teröristlerin özgürlük savaşçısı olamayacağını, onların basit ve saf suçlular olduklarını savunmuştur.[58]

Başeren, terörizmin bertaraf edilmesindeki en büyük sorun teşkil eden durumu, bir kişinin, bir devletin ülkesinin sınırları içerisinde gerçekleştirmiş olduğu telafisi mümkün olmayan bir eylemin faili olarak hain sıfatını taşırken, söz konusu sınırların dışında aynı kişinin özgürlük savunucusu veya kahraman olarak değerlendirilebileceği biçiminde ifade etmiştir.[59]

Uluslararası terörizmin tanımlanması ile ilişkili olarak devletlerin hukuki, ahlaki ya da başka kriterler çerçevesinde kendilerine özgü değerlendirmeleri, tanımlama çabalarına siyasal çıkar hesaplarının egemen olduğunu göstermiştir. Örneğin, ABD'nin bakış açısına göre, Libya'nın 103 sefer numaralı Panam uçağına bomba yerleştirmesinin akabinde 270 kişinin yaşamını yitirdiği olay bir terörist eylem olarak tanımlanmıştır. Fakat ABD Deniz Kuvvetlerine bağlı Vincennes isimli savaş gemisinin 1988'de, Basra Körfezi'ndeki uluslararası hava sahası üzerinde seyretmekte olan İran Hava Yolları'nın sivil bir uçağını yanlış bir ikaz sonrasında vurması ve müteakiben 270 kişinin hayatını kaybetmesi ise cezai bir saldırı kapsamında tanımlanmıştır.[60]

Siyasetçiler, terörizm ve terörist kavramlarına, uyguladıkları politika gereği düşmanlarını yaftalayan bir etiket olarak da yaklaşmışlardır. Örneğin, Uluslararası Adalet Divanı'nda yargıçlık yapmış olan Richard Baxter terörizmin tanımıyla ilgili olarak görecelilik, müphemlik tespitlerini belirtmiş ve tanımın nihayetinde hiçbir fonksiyonel amaca hizmet etmediği şeklinde eleştiride bulunmuştur.[61]

Günümüzde terörizme başvuran teröristleri tanımlamak amacıyla kullanılan terörist terimi anlamından uzaklaşmıştır. İkinci Dünya Savaşı esnasında Naziler, kendilerine karşı savunma gerçekleştiren Avrupa'daki direniş gruplarını terörist olarak etiketlemişlerdir.

[58] William S. Sessions, "The FBI's Mission in Countering Terrorism", **Terrorism,** Vol. 13, Issue 1, 1990, p. 1.
[59] Sertaç Başeren, **Terörizm İncelemeleri: Teori, Örgütler, Olaylar,** ed. Ümit Özdağ ve Osman Metin Öztürk, 1. Baskı, ASAM Yayınları, Ankara, 2000, s. 1.
[60] Mesut Hakkı Caşın, **Uluslararası Terörizm,** 1. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2008, s. 99.
[61] Caşın, a.g.e. , ss. 104-105.

Thabo Mbkei, 1987'de Margaret Thatcher'in sözcüsü olan Bernard Ingham'ın Afrika Ulusal Kongresi'ni (ANC) terörist olarak nitelendirdiğini ifade etmiştir. Nelson Mandela 2000 yılında katılmış olduğu Larry King Live isimli programda hapishaneden çıkmadan önce kendisinin terörist olarak anıldığını, fakat çıktıktan sonra ise düşmanları dahil olmak üzere çok sayıda insanla barıştığını ifade etmiştir. 1974'te Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda konuşma yapan Yaser Arafat, teröristle devrimci arasındaki farkı belirleyen unsurun mücadele etme amacında bulunduğunu belirtmiştir. Yaser Arafat, işgalcilere karşı mücadeleye girişen, yurdunun hürriyetini sömürgecilere karşı korumak isteyen kişilerin terörist olarak tasvir edilemeyeceğini savunmuştur.[62]

Terörizmin neden tanımlanamadığına ilişkin bazı yanıtlar açıkça görünmektedir. Öncelikle, terörizm geniş bir şekilde siyasal etki oluşturma amaçlarıyla kullanılmıştır. Örneğin paradoksal bir biçimde, Filistin'de savaş sonrası dönemde Irgun terör örgütünün lideri olan Menahem Begin, takipçilerinin terörist olarak görülmesi yerine onların özgürlük savaşçıları olarak çağrılması gerektiği şeklinde bir propaganda benimsemiştir. Bu olaydan sonra terörist gruplar bu tasvire başvurarak kendilerini özgürlük savaşçısı olarak sunmaya başlamışlardır. David C. Rapoport bu dönem sırasında terörizmi, terörist örgütlerin kendilerini tanımlamış oldukları bu yeni dil çerçevesinde ikinci dalga olarak nitelemesiyle terörizm kafa karıştırıcı bir terim halini almıştır.[63]

Kuzey İrlanda'nın geç tarihi terörizm ve siyasal şiddetle eşanlamlı hale gelmiştir. Söz konusu çatışmanın tartışmalı doğası "bir adamın teröristi diğer adamın özgürlük savaşçısı" ifadesi üzerinden uygun bir şekilde, Geçici IRA ve İrlanda Ulusal Kurtuluş Ordusu gibi gruplarla bağlantılı olarak etiketlenmiştir. Ayrıca bazıları tarafından İngiliz devletinin sadık paramiliterlerle gizli anlaşma ve öldürmek için vur politikalarıyla terörizme angaje olduğu öne sürülmüştür. Gerçekte, gruplar hakkında konuşmak için kullanılan dil, Troubles döneminde siyasal şiddetten faydalanılarak izlenen yol sırasında, yıllar içinde değişmiştir. Onlar hakkında uzun süre baskın bir şekilde teröristler olarak söz edilmemiş, bunun yerine onlar paramiliterler ve onların grup üyeleri olarak hapsedilmişler, onların eylemleri için siyasal olarak motive edilmiş eski mahkumlar, siyasal olarak motive edilmiş tutsaklar ya da eski muharipler gibi ifadeler kullanılmıştır. Rubenstein'ın

[62] Jonathan Powell, **Teröristlerle Konuşmak,** çev. Nuray Önoğlu, 1. Baskı, Aykırı Yayıncılık, İstanbul, 2015, s. 36.
[63] Weinberg, Pedahzur ve Hirsch-Hoefler, a.g.m. , p. 778.

gözlemine göre kimse bir terörist olarak çağrılmış olmayı istemez. Kuzey İrlanda bağlamında yerel hükümet, toplum grupları ve medyanın çoğunluğunda, barış sürecinde böyle grupları teröristler olarak etiketlemeye girişmede isteksizlik bulunmuştur.[64]

Güzel'e göre kavrama dair görüşler genel mahiyette iki sütundan oluşmaktadır. İlk olarak Yonah Alexander, Paul Wilkinson ve Walter Laqueur gibi konunun uzmanı olan kişiler, terörizm eylemlerinin genel anlamda Batı'yı ve Batılı demokratik ülkeleri hedef olarak belirlediklerini öne sürmüştürler. Bu uzmanlar, söz konusu terörizm tehdidinin genel anlamda bir ağ yapısına sahip olabilecek üçüncü dünya ülkelerinden, eskiden SSCB'den gelen tehdidin, SSCB'nin dağılmasıyla İslamcılardan ve Ortadoğu'dan geldiğini ifade etmiştirler. Aynı uzmanlar, SSCB'yi, İran'ı, Küba'yı, Libya'yı ve Kuzey Kore'yi devlet sponsorluğundaki uluslararası terörizme örnek göstermiştirler. Terörizmin analizinin bu bağlamda gerçekleştirilmesi Batılı devletlerin terörizmle mücadele etme adı altında meşru müdafaa eylemlerinde bulundukları bir çerçeve ortaya çıkarmıştır. Michael McClintock, Noam Chomsky, Richard Falk ve Alexander George gibi yazarlarsa terörizmin esas olarak devletlerden geldiğini ve terörizm eylemlerinin gerçekleşmesindeki temel sorumluluğun Batılı devletler, İsrail ve ABD'ye ait olduğuna dikkat çekmiştirler. Dolayısıyla bir aktörün bir eylemi terör eylemi şeklinde yorumlamasına, diğer aktör direniş eylemi şeklinde karşılık verebilmektedir.[65]

Crenshaw'a göre terörizmin tanımının gerekli olduğunu söyleyenlerin bulunmasına rağmen böyle bir tanımın, muhtemelen onların kendi siyasi amaçlarına hizmet edeceğini belirtmiştir. Örneğin Suriye, Libya ve İran gibi devletler desteklemiş oldukları belirli terörist grupları terörizmin tanımının dışına çıkarmak için çabalamıştır. Söz konusu devletler, terörizmi desteklemenin sorumluluğundan kurtulmak için uluslararası toplumu ikna etmek için uğraşmaktadırlar. Bahsi geçen devletler bu minvalde bir tanımın oluşturulması için lobi yapmıştır. Onların istedikleri saldırıların gerçekleşmesi için sınırsız yetki veren özgürlük savaşçısı etiketine başvurmuşturlar.[66]

Terörizmin evrensel bir tanımı yoktur, terörizmin tanımında hangi unsurların bulunması gerektiği hususunda geniş çaplı bir anlaşmazlık vardır. Çoğu kişi söz konusu

[64] Rachel Monagan, Daniel Antonius and Samuel Justin Sinclair, "Defining 'Terrorism': Moving Towards a More Integrated and Interdisciplinary Understanding of Political Violence", **Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression,** Vol. 3, Issue 2, 2011, p. 77.
[65] Güzel, a.g.e. , ss. 13-14.
[66] Ganor (2002), a.g.m. , p. 288.

kavramsal uyuşmazlığı çözmenin imkansız olduğuna inanmaktadır. Schmid ve Jongman, terörizm literatürü taramasında, terörizmin tanımının kullanılması çerçevesinde 109 farklı tanım olduğunu tespit etmiştir. Bu tanımlar, 22 farklı unsuru içermiş veya dışlamıştır. Terörizmin çeşitli tanımları arasında önemli farklılıklar bulunmuştur. Terörist eylemler korku ya da teröre neden olmak zorundadır, psikolojik etkiler sebebiyle yapılmış olmalıdır, eylem bir grup tarafından (bir yalnız kurt eylemine karşı olarak) işlenmiş olmak zorundadır ve doğrudan sivillere karşı (muhariplere karşı olarak) işlenmiş bulunmalıdır. Schmid ve Jongman'ın eriştiği 109 farklı terörizm tanımlarında en fazla kullanılan beş unsur şunlardır: %83.5'inde şiddet ya da güç unsuru, %65'inde siyasal unsuru, %51'inde korku ve terör vurgulanmış, %47'sinde tehdit unsuru, %41.5'inde psikolojik etki unsurları kullanılmıştır.[67]

Weinberg, Pedahzur ve Hirsch-Hoffler, 1977'den 2002'ye kadar terörizm alanına kılavuzluk eden üç dergide yayımlanmış tüm makalelerde yaptıkları incelemelerde, 55 makalede 73 farklı terörizmin tanımına ulaşmışlardır. Burada da terörizmin tanımına dair 22 farklı unsur dahil edilmiş ya da hariç tutulmuştur. Weinberg, Pedahzur ve Hirsch-Hoffler'in 73 farklı terörizm tanımını içeren çalışmasında şiddet, güç unsurları %71 oranında kullanılırken; siyasal boyutun % 60 oranında kullanılmasıyla en çok tercih edilen iki unsur olmuştur.[68]

ABD'de terörizm tanımının kullanımına yönelik ABD eyalet polis teşkilatları nezdinde anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada Polis teşkilatlarına 8 tane tanım verilerek incelenmesi ve onlardan teşkilatları için en iyi tanımın hangisi olduğunun belirlenmesi istenmiştir. Eyalet polis teşkilatlarına gönderilen tanımlar şunları içermiştir: FBI, ABD Dışişleri Bakanlığı, ABD Federal Yasası'nın 2'nci Başlığı, Alex Schmid, James Poland, Brian Jenkins, Walter Laqueur ve Martha Crenshaw'ın terörizm tanımları gönderilmiştir. Bu tanımlar, devlet tanımlarının bir karışımı olarak FBI ve ABD Dışişleri Bakanlığı tanımları ve akademik tanımlar şeklinde kategorize edilmiştir. Bahsi geçen aktörlerin tanımları Schmid ve Jongman'ın araştırması sonucu ulaşılan 22 unsurun bazılarını içermesi ve bazılarını dışlaması bakımından farklılık göstermiştir. Örneğin FBI'ın terörizm tanımı, bir terör eyleminin bir grup tarafından gerçekleştirildiğini

[67] Joshua Freilich, Steven Chermak and Joseph Simone, "Surveying American State Police Agencies About Terrorism Threats, Terrorism Sources and Terrorism Definitions", **Terrorism and Political Violence,** Vol. 21, Issue 3, 2009, p. 455.
[68] Weinberg, Pedahzur ve Hirsch-Hoefler, a.g.m. , p. 780-781.

belirtirken, Jenkins'in tanımı böyle bir yaklaşım içermemiştir. FBI'ın terörizm tanımına göre terörist saldırıların hedefi muharipler ya da muharip olmayanlar gibi bir sınırlamaya gitmezken, başka tanımlar sadece masumların hedeflendiğini belirtmiştir.[69]

Bu anket çalışmasının neticesinde söz konusu eyalet polis teşkilatları akademik terörizm tanımlarına karşı olarak devletin resmi tanımlarını uygun görmüşlerdir. Eyalet polis teşkilatları'nın %80'ninden fazlasının, FBI'ın terörizm tanımını tercih ettiği görülmüştür. FBI'ın terörizm tanımının tercih edilmesi, ondan sonra en çok tercih edilen ABD Dışişleri Bakanlı'ğının terörizm tanımı tercihinin iki katından daha fazla olmuştur. Bu durum eyalet polis teşkilatlarının JTTF (Müşterek Terörizm Görev Gücü) ve birleşik merkezlerinde aynı zamanda bir devlet kurumu olan FBI ile yakın bir şekilde çalıştıkları düşünüldüğünde sürpriz olmamıştır. FBI, ABD'de meydana gelen tüm terörizm olaylarının soruşturmalarını yönetmiştir. FBI, kendi terörizm tanımına önemli suç kategorilerini dahil etmemiştir. Öncelikle FBI'ın terörizm tanımı, bir terör eyleminin bir grup vasıtasıyla işlendiğini ileri sürmüş ve sistematik bir şekilde yalnız bireyler ve grup olarak değerlendirilmeyen bazı aktörlerin işlediği suçları dışlamıştır. Örneğin ideolojik bir şekilde motive olmuş yalnız bir dazlak tarafından işlenen ırkçı bir cinayet ya da kürtaj kliniklerine gerçekleştirilen çoğu saldırı terörizm vakalarından hariç tutulmuştur. Fakat gerçekleştirilen anket araştırmasında en suçlu aktif grup olarak ırkçı dazlaklar bulunmuştur. Çoğu suç olayının faili ve en çok gözaltı sayısının bulunduğu grup dazlaklardır. İkinci olarak FBI'ın tanımı, vakalar çerçevesinde şiddet ya da kuvvet kullanımını içeren bir eylemin meydana gelmesini gerektirmiştir. İdeolojik bir şekilde motive edilmiş tüm şiddet içermeyen suçlar, sistematik bir şekilde dışlanmıştır. Bu çok önemli bir ihmaldir, çünkü vergi reddi gibi finansal suçları hariç tutmuştur. Araştırmacıların gerçekleştirdiği çalışmaya göre ABD'de en çok gözaltının yapıldığı grup olarak dördüncü sırada vergi karşıtı gruplar bulunmuştur. Dolayısıyla terörist olarak tanımlanmayan yasadışı eylemlerin farkında olan kanun uygulayıcı için bu önemlidir. Önemli bir şekilde FBI'ın terörizm tanımı, diğer tanımların tersine bir terör eyleminin sadece muharip olmayanlara değil, kolluk kuvvetleri gibi muhariplere karşı da gerçekleştirilen saldırıları kapsamıştır. Nihai olarak akademik terörizm tanımları eyalet polis teşkilatları tarafından az bir desteğe ulaşmıştır. Örneğin, James Poland'ın terörizmi korku yaratan bir eylem şeklinde tanımlaması, katılımcıların

[69] Freilich, Chermak and Simone, a.g.m. , p. 458-459.

sadece %30'u tarafından kabul görmüştür.[70]

	Terörizmin 109 Farklı Tanımında Kullanılan Kavramların Sıklığı	Kavramların Kullanım Sıklığı (%)
1	Şiddet, güç	83,5
2	Siyasal	65
3	Korku, terör vurgusu	51
4	Tehdit	47
5	Psikolojik etkiler ve beklenen reaksiyonlar	41,5
6	Kurban-hedef ayrımı	37,5
7	Amaçlı, Planlı, sistematik, organize edilmiş eylem	32
8	Çatışma, strateji, taktik yöntemi	30,5
9	Aşırı Normalite, kabul edilen kuralların çiğnenmesi, insani zorlama olmaksızın	30
10	Baskı, zorbalık, uyumu tetikleme	28
11	Tanıtımsal yönler	21,5
12	Keyfiyet; kişilik dışı, rastgele karakter, ayrımsız	21
13	Siviller, muharip olmayanlar, tarafsızlar, kurbanların dışındakiler	17,5
14	Korkutma-Yıldırma	17
15	Kurbanların masumiyetinin vurgusu	15,5
16	Fail olarak örgüt, hareket, grup	14
17	Sembolik yön, başkalarına gösteri	13,5
18	Şiddetin meydana gelmesinin hesaplanamazlığı, tahmin edilemezliğ, öngörülemezliği	9
19	Ajan, gizli doğa	9
20	Şiddetin karakterinin harekat ya da seri bir şekilde tekrarlanması	7
21	Suç	6
22	Taleplerin üçüncü taraflar nezdinde yerine getirilmesi	4

Kaynak: Alex P. Schmid, **The Routledge Handbook of Terrorism Research,** ed. Alex Schmid, 1. Edition, Routledge Publishing, Oxford, UK, 2011, p. 74.

Tablo 1 Terörizmin 109 Farklı Tanımında Kullanılan Kavramların Sıklığı

Terörün tanımlanması ile ilişkili olarak tarafların perspektifleri önemli bir konudur. Aşırılık taraftarı bir grubun şiddeti konu edinen eylemlerine muhalif olanlar ve söz konusu eylemlere muhatap olabilecek aktörler, söz konusu grubu terörist şeklinde

[70] Freilich, Chermak and Simone, a.g.m. , pp. 469-470.

nitelendirmektedirler. Diğer taraftan aşırılık yanlısı bir grup tarafından desteklenmekle beraber o grup adına terörist mücadeleyi sürdüren kişiler, yöntemler hususunda görüş ayrılıklarına sahip olsalar da kendilerini kurtuluş savaşçıları olarak görmektedirler. Buradaki temel problem terörizmin mutlak veya genel bir kabul görmemesinden kaynaklanmaktadır.[71]

Ganor'a göre terörizmin objektif bir tanımı sadece mümkün değil, her ciddi terörizmle mücadele girişiminde zaruridir. Terörizmin objektif bir tanımdan yoksun olması, uluslararası terörizme karşı mücadelede koordinasyonsuzluk yaratmakla birlikte hiçbir sonuca ulaşılamamasına neden olmuştur.[72]

Terörizmin nasıl tanımlanması gerektiği tartışmalı bir nitelik arz etmektedir. Bu durumun objektif ve iktidar siyasetine bağlı gerekçeleri bulunmaktadır. Birtakım şiddet eylemlerinin terörizm şeklinde nitelendirilmesinin amacı bunu siyasi meşruiyetten mahrum bırakmaktır. Uluslararası politika terminolojisinde terörizm dışlayıcı bir nosyondur. Böylelikle terörizme başvuran aktörlerin davalarının etiketlenmesi, onların davalarının herhangi bir müzakereye konu olamayacağı anlamı taşımaktadır. Öte yandan Münkler, teröristlerin kendinden üstün olan baskıcı bir güce karşı olağandışı bir şiddete başvurmak zorunda kaldıklarını ifade etmiştir. Münkler, terörizm kavramının kullanımının, aktörlerin kendi konumunu iyi, karşı tarafın konumunu kötü gösterme niyetiyle hareket eden politik figürlerin semantik bir hilesi sonucu oluştuğunu öne sürmüştür.[73]

Ganor'a göre terörizmin muhtelif sınıflandırmaları, sınıflandırmayı yapanın öznel görüşlerini yansıtmış ve ona göre saf bir şekilde oluşturulan bu subjektif kategoriler gerçek teröristlerin belirlenmesine yardım etmemektedir.[74]

Yukarıda ifade edildiği üzere, bir siyasal şiddet taktiği olarak kullanılan terör kavramı hukuki ve siyasi anlamda farklı anlamlara gelmektedir. Terör taktiğinin kullanılmasıyla meydana gelen terörizm stratejisi devlet ve devlet dışı aktörlerin bakış açılarına göre değişmektedir. Terörizm kavramının hukuki çerçevede değerlendirilmesi iki boyut üzerinden gerçekleşmiştir.

---

[71] Gus Martin, **Terörizm: Kavramlar ve Kuramlar,** çev. İhsan Çapcıoğlu ve Bahadır Metin, 1. Baskı, Adres Yayınları, Ankara, 2017, s. 37.
[72] Ganor (2002), a.g.m. , p. 288.
[73] Herfried Münkler, **Yeni Savaşlar,** çev. Zehra Aksu Yılmazer, 1. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010, ss. 163-164.
[74] Ganor (2002), a.g.m. , p. 288.

İlk olarak terörizm, belirli bir devletin ülkesindeki hukuk sistemi kapsamında tanımlanmaktadır. Söz konusu perspektiften bakıldığında terörizm kriminal bir boyut kazanmaktadır. Kavramın bir devletin iç hukuku çerçevesinde tanımlanması kolay bir şekilde gerçekleşmiştir. Çünkü her devlet şiddeti kendi tekelinde tutarak kendinden başka şiddet uygulamaya ehil olan aktörleri dışlamaktadır. Devletler kendi hukuki sınırları içerisinde egemen bir aktör olarak, kavramı ceza hukuklarına yerleştirmişlerdir. Devletlerin iç hukuk sistemlerindeki terörizm kavramı kanunlar vasıtasıyla konusu suç teşkil eden bir eylem şeklinde belirlenmiştir. Egemen devletler kendi ülkelerinde birbirlerinden bağımsız olarak hukuk uygulama yetkilerine sahip olmalarından ötürü bu yönde bir uzlaşma içerisinde bulunmaktadırlar.

Terörizm kavramına uluslararası hukuk bağlamında bakıldığında ise devletlerin arasında bir uzlaşma bulunmamaktadır. Birleşmiş Milletler uhdesinde gerçekleştirilen çok sayıda oturuma ve tartışmaya rağmen kavramın tanımına ulaşılamamıştır. Devletlerin rasyonel birer aktör olarak değerlendirilmesiyle çıkarlarını takip ettikleri görülmektedir. Devletlerin bu şekilde davranmasındaki en önemli etkenin ihtiyaç duyulması halinde terörizm stratejisine başvurabilmeleri olduğu söylenebilir. Örneğin İkinci Dünya Savaşının akabinde meydana gelen dekolonizasyon hareketleri çerçevesinde, halkların kendi kaderini tayin etme haklarını terörizm stratejilerine başvurarak kullanmaları, devletlerin terörizmin tanımı hususunda bir uzlaşmaya varamamalarında önemli bir faktör olmuştur. Öte yandan devletlerin terörizmin evrensel bir tanımı üzerinde uzlaşamamalarını gelecekte aralarında yaşanabilecek bir çatışma ihtimali üzerinden açıklamak da mümkündür.

Terörizmin tanımına ilişkin ortodoks tartışmaların tersine iki önemli eleştirel bakış açısı bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, terörizmin kavramının kökten bir şekilde faydasız olduğunu ve kavramın bütünüyle terk edilmesi gerektiğini değerlendirmektedir. Sonuç olarak terörizm kavramının kendisi bir sosyal inşa şeklinde nitelendirilmiştir. Öte yandan, derinden aşağılayıcı çağrışımlar içeren, yararlı bir kavram olmayan terörizmi kullanmak zorunda olduğumuz söylenemez. Terörizm kavramı, sadece iktidarların onaylamadıkları şiddete karşı, görüşleri mobilize etmek maksadıyla kullandıkları bir etiket olarak görülmüştür.[75]

İkinci bakış açısı ise eleştirel terörizm çalışmalarında da çoğunluk tarafından kabul

[75] Gilbert Ramsay, "Why Terrorism Can, But Should Not Be Defined?", **Critical Studies on Terrorism,** Vol. 8, Issue 1, 2015, p. 1.

edilen analiz, terörizmin tanımlanmasındaki sorun, kelimenin temel tanımsal noksanlıklarından ziyade çifte standartlar ve tutarsızlıklara başvurularak kullanıldığının görülmesidir. Devletleri de içeren çeşitli aktörler tarafından kullanılan çoğu terörizm tanımı bir taktik olarak dayatılmıştır. Ana akım terörizm çalışmaları, göreceli olarak devlet dışı aktörlerin tanımlarına orantısız ve adaletsiz bir şekilde odaklanarak, sadece terimin gereksiz bir aşağılama olarak kullanılmasını beslemişlerdir. Terime eşit bir şekilde başvurulduğu müddetçe bu görüşün analitik olarak kullanışlı kalacağı düşünülmüştür.[76]

Richard Jackson, terörizmin ikna edici bir tanımına yönelik analizleri kabul ederken, terörizm paradigmasının kullanışlı bir şekilde kurtarılacağına ikna olmamıştır.[77]

Powell'a göre terörizm somut olmayan bir terimdir. Ona göre terörizm, sadece politik amaçlarla korku inşa etmeyi hedefleyen bir taktiktir. Herhangi bir etik ilkeye uyma yükümlülüğü olmaksızın, herhangi bir devlet ya da devletten başka siyasi aktör veya aktörler tarafından terörizme başvurulabilmektedir. Pejoratif terörist kelimesi planlı bir şekilde büyük ölçüde düşmanı demonize etmek için kullanılmaktadır. Bir grubu terörist olarak etiketlemenin esas amacı söz konusu grupla iletişimi zorlaştırmaktır.[78]

Jackson ilk olarak terörizm olarak nitelenen bir şiddet eyleminin önemli bir unsuru olan siyasal motivasyona odaklanmıştır. Siyasal motivasyon kavramı fazla ayırt edici değildir. Siyasetin tanımı iktidarla kurulan ilişkiler bağlamında çok geniş bir şekilde ele alındığında silahlı soygun, saldırı veya tecavüz gibi olaylar da kavram kapsamında değerlendirilmektedir. Siyasetin tanımını gruplar arasındaki güç düzenlemeleri bağlamında dar bir çerçevede ele aldığımızda da bazı şiddet eylemlerinin dışlanmasına rağmen feministler tecavüzün de buna dahil edilmesi gerektiğini öne sürmektedirler. Fakat bu daraltılmış kategori savaş zamanında şiddetin tüm unsurlarını içermektedir. Meşru bir şekilde oluşturulmuş savaşları hariç tutsak bile şiddet eylemlerinin çoğunun tanımı için sorunlar bulunmaktadır. Futbol maçları ile bağlantılı olan şiddet terörizm olarak tanımlanamaz fakat yüksek derecede semboliktir, potansiyel hedefler savaşçı olmayanlardır ve devlet dışıdır. Başka bir örnek vermek gerekirse, Zimbabve ve Güney Afrika'da siyah fakir insanlar tarafından beyazların sahip oldukları çiftliklere gerçekleştirilen soygunlar açıkça siyasal şiddet ve bir örgüt seviyesinde gerçekleştirilmiş

[76] Ramsay, a.g.m. , pp. 1-2.
[77] Dominic Bryan, **Contemporary Debates On Terrorism,** ed. Richard Jackson and Samuel Justin Sinclair, 1. Edition, Routledge Publishing, Oxford, UK, 2012, p. 21.
[78] Powell, a.g.e. , s. 37.

olmasına rağmen terörizm eylemleri şeklinde tanımlanmaz.[79]

Powell'a göre konuya bir başka açıdan yaklaşılarak herkesin ortak bir tanım çerçevesinde buluşacağı varsayılsa bile bir grubu terörist olarak lanse etmenin kullanışlı bir üslup olmayacağı belirtilmiştir.[80]

Şiddet eyleminin siyasal doğası ile ilişkili olarak bir terörizm tanımının ikinci unsuru eylemin yüksek derecede sembolik veya iletişimsel bileşenidir. Jackson, iletişimin, terörist şiddetin hedef bir izleyici kitlesini etkilemede önemli bir unsur olduğunu vurgulamakla birlikte tanıtımın gerekli olmadığını belirtmiştir. Başka bir ifadeyle, savaşta doğal olarak silahlı kuvvetlerin alanı kontrol altına alma ya da düşman yeteneğini yok etmeye giriştiğinde eylemin amacı, savaşta doğal olarak dar bir stratejik çıktı elde etmeyle sınırlanmamıştır. Neredeyse tüm şiddet eylemlerinin iletişimsel bir yönü bulunmaktadır. Örneğin Hiroşima'ya bırakılan atom bombası iletişimsel olarak tasarlanmıştır. Ölüm cezası yüksek derecede sembolik bir eylemdir. Bir başka açıdan, meşru bir şekilde devam eden bir savaşta terörist olarak tanımlanan örgütler bir ulusal ordu gücünde sınırlı stratejik amaçlara sahip olarak eylemler üstlenebilirler.[81]

Terörizmin anlaşılması açısından tanımın üçüncüsü ve muhtemeldir ki çok popüler unsuru hedeflerdir, hedeflerin siviller mi, muharipler mi veya masumlar mı olduğu meselesidir. Bu tabi ki terörün sembolik ve iletişimsel yönünün bir parçasıdır ancak bazı akademik tanım girişimlerinde bu görünmez. Bunun sebepleri hızlı bir şekilde görülebilir. Askeri hedefin ne olup olmadığı önemli bir sorun teşkil etmektedir.[82]

ABD Dışişleri Bakanlığı'nın terörizm tanımında savaş hali tanımlanmamıştır. Tabi ki savunma ya da savaş eylemi olarak tanımlanan saldırılarda rutin bir şekilde siviller ve muharip olmayanlar öldürülmüştür. Son yıllarda söz konusu bu kurbanlar istenmeyen zarar şeklinde ifade edilmektedir. ABD'nin 1969'da Operasyon Menu çerçevesinde gerçekleştirdiği bombalamaların sonucunda ölen binlerce Kamboçyalı terörizm kurbanı olarak sayılmamıştır, fakat Pentagon'daki askeri personel, Kuzey İrlanda'daki polis veya askerler terörizm kurbanı olarak kabul edilmektedir.[83]

[79] Bryan, a.g.e. , s. 21.
[80] Powell, a.g.e. , s. 37.
[81] Bryan, a.g.e. , s. 21.
[82] Bryan, a.g.e. , s. 22.
[83] Bryan, a.g.e. , s. 22.

Terörizmin tanımının dördüncü unsuru askeri ve sivil personelin durumu, tanımlamayla bağlantılı olarak tasarlanmış meşru bir savaşta yer alır mı? Townsend'a göre terörizmin özü kuşkusuz mücadelenin olumsuzlanmasıdır. Uluslararası hukuk kapsamında savaş idaresi hakkı vardır. Bunun sebeplerinden biri, 2003'te Irak Savaşı'nda kuvvet kullanımının Birleşmiş Milletler'de hararetli bir şekilde tartışılmasıdır. Fakat tanımın bu kısmıyla ilgili birçok sorun bulunmaktadır. Bu eğilimleri değerlendirecek gruplar meşru şiddet kullanımının ne olup olmadığı konusunda uluslararası organları etkileyecek kadar güçlü değildirler. İsrail, ABD'nin de desteğiyle sık sık kendini savunmak için kuvvet kullanma hakkını savunmaktadır. İsrail kuvvetlerinin 2010'da Gazze bölgesine hareket etmekte olan bir gemiye uluslararası sularda müdahale ederek dokuz kişiyi öldürmesini meşru müdafaa görünümünde sunması yerinde bir örnektir. Meşruiyetin yasallığına karşı ve onun içinde nelerin yer alması gerektiği konusunda tartışmalar bulunmakla birlikte meşruiyetin tanımlanması zordur. Ayrıca devletler başka devletlerin ülkelerinin siyasal düzenlerini bozmak için sayısız şiddet eylemi girişimlerinde bulunmuşlardır ve tüm bunlar, ulusal direniş hareketleri veya bir iç savaşla beraber şiddet eylemlerinin tanımlanmasından önce meydana gelmektedir. Başka bir deyişle silahlı çatışmaların durumu her zaman son derece sorunlu olmuştur. IRA, ANC ve PLO gibi örgütler özgürlük için meşru bir savaş mücadelesi verdiklerine inanmışlardır. Meşruiyetin klasik sorunu olarak teröristler mi? özgürlük savaşçıları mı? sorusu geriye kalmaktadır. Terörizmin yasal bir tanımına ulaşmak için verilen mücadele, akademik araştırma için bir tanım bulmadan farklı bir pratiktir.[84]

Tanımın beşinci ve önemli unsuru, terörizm çalışmalarında ezici çoğunluğun devlet dışı aktörler tarafından düzenlenen siyasal şiddet eylemleriyle ilgilenmesidir. Onlar, devlet dışı grupların siyasal bir kazanç elde etmek amacıyla faydalandıkları teknik ve stratejilerle ilgilenmişlerdir. Gruplar, göreli olarak sahip oldukları kaynaklar çerçevesinde söz konusu metotlara, siyasal manivela elde etmek için başvurmaktadırlar. Eğer bu eylemleri aşağılayıcı bir kavram olan terörizm etiketiyle damgalarsak, şiddet tehdidi ya da şiddetin anlamı ve meşruiyeti hakkında peşin hükme varmış oluruz. Bu model devleti merkeze alan bir modeldir ve devletin aynı stratejileri kullanması anlamında onu aynı düzlemde etiketlememiş ya da yeterince sorgulamamıştır. Böylelikle bazı yazarlar terörizmi devlet ve devlet dışı aktörler şeklinde ele alırken bazıları da devletin şiddetini yeniden etiketleyerek

[84] Bryan, a.g.e. , s. 22.

meşrulaştırmış, temel olarak devlet dışı aktörlere odaklanmıştır.[85]

"Profesör Lawrence Freedman haklı olarak "Terörizmin nasıl tanımlanacağı sorunu bezginlik yaratacak kadar yaygındır" diyor."[86]

Ganor'a göre terörizmin tanımıyla mücadele bazen terörizmin kendisiyle mücadele kadar zordur. Kendisini siyasi bir doğru olarak uzun süredir yerleştirmiş olan mevcut görünüm terörizmin objektif bir tanımına ulaşmanın imkansız ve gereksiz olduğunu göstermiştir.[87]

Nihai olarak terörizm kavramının tanımlanmasına dair mevcut yaklaşımlar göz önünde bulundurulduğunda, tarafların kendi çıkarlarına hangi tanım hizmet ederse onun esas alındığı görülmektedir. Dolayısıyla terörizm kavramına ilişkin aktörlerin mevcut öznel yaklaşımları dikkate alındığında objektif bir uluslararası tanıma ulaşılması mümkün görünmemektedir. Öte yandan gelebilecek eleştiriler saklı kalmak kaydıyla eğer evrensel ya da genel kabul gören bir tanıma ulaşılacaksa, bu tanımda tüm aktörlerin eylemlerinin ve sorumluluklarının hesaba katılması gerektiği düşüncesindeyiz. Buradan hareketle terörizmin tanımının aktörlerin eylemlerini istismar etmeye mahal vermeyecek şekilde yorumlanması ve bu konuyla ilgili birtakım denetimsel yaklaşımların bulunması gerekmektedir.

Bizim terörizm tanımımız; politik bir motivasyonla, evrensel hukuk ilkelerini ihlal ederek hedef alınan kitle üzerinde korku yaratmak maksadıyla, devlet görevlileri ya da bireyler tarafından gerçekleştirilen eylemlerdir. Bu tanım da şüphesiz eleştirilere açık olmakla birlikte, kavrama dair hukuki bir bakış açısı sunmakta olup, hem göreceli siyasi yaklaşımları aşma niteliği taşımakta hem de herhangi bir bireyin devlet görevlisi olsun ya da olmasın hukuki sorumluluğunu vurgulamaktadır.

3. TERÖRİZMİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Terörizmin tanımlanmasındaki tartışmalarda olduğu gibi kavramın tarihinin ele alınmasında da farklı yaklaşımlar bulunmaktadır.

Caşın'a göre terör*:"Adem'e kadar uzanan çok eski bir "gelenektir". İnsanlık tarihi*

[85] Bryan, a.g.e. , s. 23.
[86] Powell, a.g.e. , s. 37.
[87] Ganor (2002), a.g.m. , p. 304.

bilinen ilk terör ile yaratılıştan itibaren, yani Habil'in, kardeşi Kabil tarafından öldürülmesi ile tanışmıştır."[88]

Terörizm ve isyan eylemleri girişiminde bulunan aktörlerin tarihi İlk çağa kadar uzanmaktadır.[89]

Terörizmi politik maksatlı şiddet uygulaması olarak değerlendirenlere göre terörizmin tarihi milattan önceye kadar gitmektedir. Kavramın oluşturulmasından önce de terörizm eylemleri vuku bulmuştur. Milattan önce 884-860 yılları arasında Irak'ta bulunan Asur uygarlığındaki yazıtlarda Ashurnasirpal örnek gösterilmiştir. Roma imparatorluğu döneminde ise Sezar, Caligula ve Galba terörist eylemler sonucu katledilmişlerdir. Milattan önce 66-73 senelerinde Filistin'in Kudüs bölgesinde Yahudi sicarii ve zealotlar Roma imparatorluğuna karşı terör eylemleri gerçekleştirmişlerdir. Ortaçağ döneminde ise haşhaşiler olarak isimlendirilmiş olan suikast eylemlerinde bulunan terörist grup ortaya çıkmıştır.[90]

Öte yandan terörizmi modern bir savaş stratejisi olarak değerlendirerek, hedef kitlelere korku yayma şeklindeki görüşe sahip olanlar, terörizmin ilk dönemi olarak 19. Yüzyıldaki işçi hareketlerine atıfta bulunmuşlardır.[91]

Din ve terörizm tarih boyunca birbirine eşlik etmiştir. Terörizm ve din tarihi Sicarii-Zealots olarak bilinen Yahudi direniş grubunun neredeyse 2000 yıl önce Filistin'de Romalılara karşı terörizm kampanyaları icra ederek isyan çıkarmaya kadar gitmiştir. Bu kampanyalar, Roma kontrolü altındaki şehirlere sızarak Romalı lejyonerleri ya da onların Yahudi işbirlikçilerini hançer saplayarak suikast yapmayı, tapınak muhafızlarını fidye için kaçırmayı veya onları büyük ölçüde zehirlemeyi içermiştir. Eylemlerin dikkat çekici yönü, Romalı işgalcilerle işbirliği yapan ahlaksızların öldürülmesiyle Romalıların Yahudi işbirlikçilerini koruyamadıklarını göstermek olmuştur. Terörist eylemlerin amacı geniş Yahudi topluluğunda terör ve korku kullanmak yoluyla davranış değişikliğine yol açmaktı. Terörün kurbanları olan Yahudi işbirlikçiler amaca ulaştıran bir adım olmuşlardır.[92]

---

[88] Caşın, a.g.e. , s. 224.
[89] Jouni Suistola ve Vamık Volkan, **Tarihi ve Psikolojik Boyutlarıyla Uluslararası Terörizm,** 1. Baskı, Pusula Yayınevi, Ankara, 2018, s. 27.
[90] Furkan Şen, **Demokratik Toplumlarda Siyasal Şiddet ve Terörizm Nedenlere ve Sonuçlara İlişkin Kavramsal Bir Çözümleme,** 1. Baskı, Kilit Yayınları, Ankara, 2018, s. 136.
[91] Şen, a.g.e. , s. 136.
[92] Arthur Garrison, "Terrorism: The Nature of Its History", **Criminal Justice Studies,** Vol. 16, Issue 1, 2003, p. 44.

Terörizmin örgütlü bir şekilde gerçekleştirilmesinin ilk örneği 1. Yüzyılda, Filistin'de görülmüştür. Günümüzde yazılı kaynaklara bakıldığında sistematik olarak terör uygulayan ilk örgüt Zealot tarikatı olmuştur. Yahudilerin Roma İmparatorluğuna saldırmasının nedeni milattan sonra gerçekleştirilen nüfus sayımında, Yahudilerin yabancılar olarak algılanmalarıyla oluşan aşağılanmışlık hissidir. Yahudiler aynı zamanda kendilerini sömürge karşıtı bir mücadelenin içinde görmüşlerdir. Örneğin bir ayaklanmayı bastırmak için Suriye valisi Varus'un gönderdiği Roma lejyonları başarılı olmuştur. Ayaklanmanın bastırılmasının ardından isyancıların 2.000 tanesi çarmıha gerilerek idam edilmişlerdir. Böylelikle halkın korkutulması amaçlanmış, isyan düşüncesinde olanların caydırılması hedeflenmiştir. Bu durum bölgede yıllarca sürecek mücadelede ilk terör kullanımı olmuştur. Öte yandan Roma İmparatorluğu, Zealotların kanunları ihlal ettiklerini ve ahlaksızca hedeflere sahip olduklarını belirtmiştir. Romalı yetkililer, Zealotları toplumu yıkmayı amaçlayan düşmanlar şeklinde göstermeyi amaçlamışlardır.[93]

Bireysel terör eylemleri Antik Yunan ve Roma Cumhuriyeti dönemlerine kadar uzanmaktadır. Modern siyasal suikasti terörizm olarak tanımlayan yaklaşımın bazı tanımlarına göre, Julius Caesar'ın milattan önce 44 yılındaki suikasti bir terörizm eylemiydi. Çünkü modern siyaset bilimi, her bağlamda bir siyasal liderin suikast yoluyla yaşamına son verilmesine terörizm eylemi olarak yaklaşmıştır. İmparatorlar eski çağlarda kendi alanlarında bir topluluğu imha etme ya da göç etmeye zorlayarak bir korku durumu yaratmışlardır. Romalıların, mahkumları bir ahşap platforma veya bir çarmıha bağlayarak ya da çivileyerek acı verici bir şekilde yavaşça öldürmeleri muhaliflerine karşı korkutucu bir sembolik mesaj vermiştir.[94]

Tarihte terörizme başvuran en önemli gruplardan biri haşhaşiler olarak isimlendirilen Nizari İsmaililerdi. Milattan sonra 1080 yılında kurulan söz konusu örgüt, İslam'ın şii mezhebini benimsemiş, tarikat şeklinde yapılanmış ve İran'da kurulmuştur. Örgüt, sünni Selçuklulara ve işgalci olarak nitelendirdikleri haçlılara karşı asimetrik bir güç mücadelesine girmiştir. Haşhaşiler, 300 yıl gibi bir süreçte vezirleri, haçlıları ve halifeleri katletmişlerdir. Faillerin uyuşturucu etkisinde olduklarından terör eylemlerine başvurdukları düşüncesinden hareketle haşhaşi kelimesi ile nitelendirilmişlerdir. Söz

[93] Gerard Chaliand ve Arnaud Blin, **Terörizmin Tarihi: Antikçağdan Işid'e,** çev. Bülent Tanatar, ed. Gerard Chaliand ve Arnaud Blin, 1. Baskı, Nora Kitap, İstanbul, 2016, ss. 65-67.
[94] Cindy Combs, **Terrorism in the Twenty-First Century,** 6. Edition, Pearson Publishing, USA, 2010, p. 19.

konusu nitelendirme düşman propagandası olarak addedilmiştir.[95]

Haşhaşiler, politik iktidar olma motivasyonuyla hareket eden bir örgüt olmuştur. Haşhaşiler, hem dinsel bir misyon hem de siyasi bir misyon üstlenerek terörizmi stratejik bir araç olarak kullanmışlardır. Söz konusu teröristler, cennete gidecekleri güdüsüyle kendilerini arzulu bir şekilde feda etmeyi göze almışlardır.[96]

Ortaçağ'daki çatışmaların çoğu bariz bir şekilde amansız ve merhametsiz savaşlardan meydana gelmiştir. Bu dönemde statükoyu değiştirmeye yönelik muhalif angajmanlar ya da devlet egemenliğinin güvenliğini sağlamak için devlet şiddeti biçiminde modern anlamda bir terörizm uygulaması çok azdır. Ayrıca söz konusu dönemde modern anlamda bir ulus devletin mevcut olmaması siyasal çatışmaların ve savaşların dini toleranssızlık ve feodal yöneticiler arasında gerçekleşmesine neden olmuştur. Haşhaşilerin ortadan kaybolmasıyla birlikte dini mücadelelerin, liderler arasındaki çatışmaların ve konjonktürel işgallerin devam etmesine rağmen modern terör uygulamalarını görmek için Fransız Devrimi'ni beklemek gerekmiştir.[97]

Terörizmin tarihsel süreç boyunca geçirdiği evrim hususunda farklı görüşler bulunmakla birlikte modern anlamdaki terörizm kavramına ilk defa Fransız Devrimi'nin meydana gelmesiyle gönderme yapılmaktadır. Fransız Devrimi'nin gerçekleşmesinden sonraki süreçte, devrimi korumak adına muhaliflere karşı yoğun bir şekilde baskı, korku ve şiddet politikası uygulanmıştır. Devrimi korumak adına uygulanan bu terör politikasının neticesinde çok sayıda insan baskı, işkence ve ölümle karşılaşmıştır.[98]

1793'te Fransa'da Konvansiyon yönetimi, ülkedeki toplumsal olayları bastırmak için anayasayı lağvetmiştir. Konvansiyon idaresi söz konusu dönemde, kamu düzenini tesis etme adına Kamu Güvenliği Komitesi'ni kurmuştur. Konvansiyon, Şüpheliler Kanunu'nu ihdas ederek devrime muhalif olarak nitelenen kişilerin devrim mahkemelerinde yargılanarak idam edilmelerini sağlamıştır. Fransa'da bahsi geçen dönemde münhasıran Jakoben Robespierre ve Jironden Danton'un eylemlerinin dayandığı merkezi idare anlayışı terör rejimi olarak tasvir edilmiştir. 1794'te Fransa'nın toplumsal olayları bastırması, savaşlarda olumlu neticeler elde etmesi ve Robespierre ve Danton'ın idam cezalarını infaz

[95] Suistola ve Volkan, a.g.e. , s. 27.
[96] Chaliand ve Blind, a.g.e. , ss. 72-73.
[97] Martin, a.g.e. , s. 51.
[98] Yakup Şahin, **Radikalleşme, Şiddet ve Terörizm Ders Notları,** ed. Salih Zeki Haklı, 1. Baskı, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2018, s. 68.

etmesiyle terör rejimi son bulmuştur.[99]

Fransız Devrimi'nin vuku bulmasıyla Fransa'da 1793-1794 döneminde Robespierre önderliğinde karşı devrimcilere ve rejim düşmanlarına karşı bir terör rejimi yaratılmıştır. Söz konusu terör rejimi, devrimin güvenliğini sağlayarak karşı devrimcilerin komplolarını önlemeyi amaçlamıştır. Günümüzde devlet terörü olarak ifade edilen uygulamayı, Robespierre liderliğindeki yönetim 1793-1794 yıllarında kendi yurttaşlarına karşı uygulamıştır.[100]

Fransız Devrimi'nin düşmanlarını belirlemekle görevli olan konvansiyon, kendi gündemlerinde terörün de olduğunu öne sürmüştür. 21 Ekim 1789'da oluşturulan araştırma komitesi, devrime karşı planlanan komploları akamete uğratmaya çalışmıştır. Söz konusu politika, komplocuları bulmak yerine muhbirler vasıtasıyla sahte komplolar yaratmaya dönüşmüştür. Muhbirlerden elde edilen bilgilerle rejimin düşmanları yaratılmış veya inşa edilmiştir. Öte yandan devrim karşıtlarını belirlemek maksadıyla Devrim Mahkemesi ve Kamu Esenliği Komitesi gibi terör yönteminin kullanımını onaylayan kurumlar oluşturulmuştur. 1792'den itibaren ise geniş yetkilerle donatılmış bir ceza mahkemesinin kurulmasıyla toplu gözaltı uygulamaları ve yargısız infaz yöntemleriyle terörizm mekanizmasının önü açılmıştır.[101] Hükümetin giriştiği bu eylemler terör rejiminin meydana gelmesine neden olmuştur. Terör uygulayan yöneticiler Fransa'da rejimin güvenliğini garanti altına almışlardır. Fransa'da meydana gelen coşkulu atmosferle gençlerin askere yazılması teşvik edilerek ordu güçlendirilmiş ve akabinde hudutlarda çıkan çatışmalarda düşman geri püskürtülmüştür. İcbar ve şiddet yoluyla yönetilen ülkenin durumunun katlanılamaz bir boyuta ulaşmasıyla birlikte dengeli cumhuriyetçiler ve silahlı kuvvetler mensupları aralarında anlaşarak yönetimi ele almıştır. Yeni yönetim Robespierre ve yandaşlarını gözaltına alarak idam edilmelerini sağlamıştır.[102]

Fransa'da iktidarda bulunan terör rejimi, Jakobenlere karşıt olan binlerce kişiyi yalnızca devrim ya da cumhuriyet karşıtı oldukları iddiasıyla gözaltına aldırmış ve bu kişilerin devrim mahkemelerinde yargılanmalarını sağlamıştır. Yeni cumhuriyetin

[99] Barış Özdal ve Kutay Karaca, **Diplomasi Tarihi I,** ed. Barış Özdal ve Kutay Karaca, 1. Baskı, Dora Yayıncılık, Bursa, 2015, ss. 264-265.
[100] Mike Rapport, **The Routledge History of Terrorism,** ed. Randall Law, 1. Edition, Routledge Publishing, Oxford, UK, 2015, p. 65.
[101] Chaliand ve Blin, a.g.e. , s. 123.
[102] Rifat Uçarol, **Siyasi Tarih,** 10. Baskı, Der Yayınları, İstanbul, 2015, s. 17.

muhalifleri olarak nitelendirilenler, korkutucu bir idam vasıtası olan giyotinle idam edilmiştir. Giyotin aleti idam işlemlerini hızlı bir şekilde gerçekleştirmesinden ötürü, Jakobenler ve diğer devrimciler tarafından, devrimci adaletin tesis edilmesinin önemli bir aracı olarak görülmüştür. Terör rejiminin vahşeti, kurbanlarının rakamlarında belirgin bir şekilde görülmüştür. Tahmini olarak 200.000 siyasi tutuklu hapishanelerde açlık ve hastalıktan kaynaklanan sebeplerden hayatını kaybetmiş, 17.000 ile 40.000 civarında olduğu düşünülen insan da idam edilmiştir. Örneğin Lyon'da, bir meydana toplanan 700 insan top ateşiyle infaz edilmiştir.[103]

Anarşistler, 19. Yüzyılın ortasında Avrupa'da sosyalist ajandalarıyla, terörizm konusunda devletlerin eylemlerinden bireylerin eylemlerine doğru bir dönüşümü gerçekleştirmişlerdir. Anarşistlerin, Fransa'da Pierre Joseph Proudon'un liderliği altında, tipik bir şekilde devrim adına barışçıl bir biçimde başlatmış oldukları eylemleri nihayetinde Fransa, Almanya ve Avusturya'da polise, silahlı kuvvetlere ve fabrikalara karşı saldırı aktivitelerine tırmanmıştır. Fransa'da Proudhon'a ek olarak, anarşist hareketin desteği Almanya'da Karl Heinzen'e, Rusya'da Mikhail Bakunin'e ve belki de en önemlisi Karl Marx'a dayandırılmıştır. Anarşistler, kullandıkları şiddet nedeniyle toplumun büyük bir kesimi arasında özellikle tutulmamış ve Avrupa'daki insanların geniş desteğinden yararlanamamışlardır.[104]

Anarşist hareketin ABD'ye yayılması Başkan William Mckinley'nin 1901 yılında suikastiyle gerçekleşmiştir. Fakat ABD topraklarındaki terör eylemleri daha önceki yıllarda da ortaya çıkmıştır. 1856 yılında John Brown ve adamları beş silahsız vatandaşı Pottawatomie, Kansas'ta katletmişlerdir. Brown, Tanrı'nın iradesine uygun olarak ve kölelik yanlısı kalplerde dehşet yaratmayı amaçlayarak cinayetleri işlediğini ifade etmiştir. Onların işlediği cinayetler korku ve intikamı provoke ederek ABD'yi iç savaşa yakınlaştırmaya hizmet etmiştir.[105]

Tüm ideolojiler, ütopyacı bir ideal tarafından yaratılan bazı gerçek sosyal ve siyasal adaletsizlikleri çözme isteği taşıyan hareketin liderlerinden kaynaklanmıştır. Liderler, takipçilerinin sadece kendisinin emirlerini icra ederlerse geçmişteki ideal olarak varsayılan toplumların yeniden yaratılabileceğini öne sürmüşlerdir. Ortak bir sefalet içerisindeki

[103] Martin, a.g.e. , s. 51.
[104] Brian Forst, **Terrorism, Crime and Public Policy,** 1. Edition, Cambridge University Press, Cambridge, UK, 2009, pp. 44-45.
[105] Forst, a.g.e. , s. 45.

Ruslar, herkese eşit bir şekilde davranılacağını vaat eden bir toplum yaratma amacıyla yetkili kişilerin öldürülmesiyle güç elde etmeyi planlayan Anarşistlerden ilham almışlardır. Avrupa toplumlarında zamanın yaratmış olduğu aşırı eşitsizlik, özellikle genç erkek ve kadınların bu şekilde bir aşırı ideolojiye bağlanmalarında etkili olmuştur. Anarşizm; Balkanlara, Batı Avrupa'ya ve oradan da ABD'ye yeni gelen göçmenlerle hızlı bir şekilde yayılmıştır. Anarşizm, küresel terörizmin uluslararası dalgasının ilki olmuştur. 20. Yüzyıl Avrupa'sı, küresel üstünlük elde etmek için tüm büyük güçlerin rekabet ettiği sanal olarak tehlikeli bir yer olmuştur. Bu siyasal rekabet ve aşrı gerilim dönemi sırasında dünyanın o ana kadar görmüş olduğu en büyük savaşı bir anarşistin eylemi tetiklemiştir. 1914'te Sırp milliyetçi Gavrilo Princip'in Avusturya Arşidükü Francis Ferdinand'a suikast düzenlemesiyle Birinci Dünya Savaşı başlamıştır.[106]

Laqueur'e göre modern terörizm İtalyan ve İrlandalı yurtseverlerin gizli topluluklarında meydana gelmiştir. Terörizm, çoğu Balkan ülkelerinde, Mısırda, aşırı Anarşistler arasında ve eylem yoluyla propaganda stratejisine inananlar arasında kendini duyurmuştur. Birinci Dünya Savaşı'na ön gelen dönemde en aktif ve başarılı olan grup Rus teröristler olmuştur. Avrupa aşırı solu arasında geniş bir şekilde tartışılan terörizm, siyasal bir ifade olarak şiddet kullanımı solun tekeli için değil, siyasal bir düzen için doğru bulunmuştur. Sol, Birinci Dünya Savaşı öncesinde iktidar partilerini devirmeyi deneyerek değişimin temsilcisi olmuştur. Ancak solun çoğu lideri hem pratik hem de felsefi sebepler için terörizmi reddetmiştir. Onlar kolektif eylem, grev, gösteri, hatta ayaklanmayı bile uygun görmüşler, fakat ne solun anti-Marxsistleri ne de Marx bomba felsefesine inanmışlardır. Onlar, Rus devrimcilere ve İrlandalı yurtseverlere onların taktiklerini kaçınılmaz olarak kapsamaksızın siyasal destek vermişlerdir.[107]

Sömürge karşıtı hareketler terörizmin ikinci dalgasına ilham vermiştir. Avrupalı güçlerin zaferiyle sonuçlanan Birinci Dünya Savaşı sonucunda 1919'da imzalanan Versay Barış Antlaşması ile dünya sömürgelere bölünmüştür. Yeni terörizm dalgası, yabancı iktidarlardan siyasal bağımsızlık elde etme fikirlerinden ilham alarak etkinleşmiştir.[108]

Uzun ve kanlı mücadelelerden sonra Britanya'nın İrlanda üzerindeki tahakkümü

[106] Dipak Gupta, **Who Are The Terrorists?**, 1. Edition, Infobase Publishing, New York, USA, 2006, pp. 16-17.
[107] Walter Laqueur, **The New Terrorism: Fanaticism and The Arms of Mass Destruction,** 1. Edition, Oxford University Press, New York, USA, 1999, p. 12.
[108] Gupta, a.g.e. , s. 18.

sona ermekle birlikte ülke din sınırları üzerinden bölünmüştür. Katoliklerin çoğunlukta olduğu İrlanda bölgeleri, İrlanda Cumhuriyeti altında bağımsız bir ulus olurken, Protestan çoğunluğa sahip olan adanın kuzeydoğu parçası İngiliz kontrolü altında kalmıştır. Ülkenin taksim edilmesi sonucu adayı Katolik bir iktidar altında birleştirmek amacıyla, İngiliz sömürgeciliğinin son kalıntılarını yok etmeyi hedefleyen IRA ortaya çıkmıştır.[109]

Örneğin, Fransız ordusu 1956'nın ortalarında Cezayir'in kenar mahallelerini güvenli bir şekilde kontrol eden FLN'ye karşı terörle mücadele harekatı başlatmıştır. FLN, çatışmaların sonuna kadar başkentteki pozisyonunu geri kazanamamıştır. Çatışmalar devam ederken, General Massu'nun birlikleri tarafından sistematik bir şekilde işkenceyle terör uygulanması, dünya çapında tepkiye neden olmuştur. Cezayir'de meydana gelen gerilla mücadelesi, Fransa'ya ekonomik ve siyasi bakımdan çok maliyetli olduğu için Fransız kuvvetleri geri çekilmek zorunda kalmıştır.[110]

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından zafer elde eden güçlerin zayıflaması, 1940 ve 1950'li yıllarda sömürge karşıtı hareketlere yeni momentum vermiştir. Stern ve Irgun Yahudi terörist grupları, kendilerini Filistin'de bağımsız bir İsrail devleti kurma fikrine adayarak, İngiliz ve Araplara karşı bir saldırı kampanyası başlamıştırlar. 1950'li yılların ortasında ise Yunan milliyetçi grup EOKA, İngiliz ve Türk yetkililere karşı başarılı bir şiddet kampanyasına önderlik etmiştir. Güneydoğu Asya'dan Kuzey Afrika'ya tüm koloniler üzerinde terörist grupların rüzgarı esmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra eski kolonilerin bağımsızlıklarını kazanmasıyla, Avrupalı imparatorlukların kolonileriyle ilişkilerini kesmesi terörizmin ikinci dalgasını sonlandırmıştır. Fakat uluslararası terörizmin ikinci dalgasının sona ermesinin akabinde üçüncü terörizm dalgası bir momentumla başlamıştır.[111]

Sürekli yoksulluk ve sosyal adaletsizlik sorunları altında 1800'lü yılların sonunda ortaya çıkan anarşizm, 1960 ve 1970'lerde ulus-ötesi Marksist ve başka sol görüşler terörizm şeklinde üçüncü dalgaya dönüşmüştür. Marksist hareketler Alman filozof Karl Marks'ın yazılarında öne sürdüğü kapitalist bir toplumda sermayenin daima işçi sınıfını sömürdüğü düşüncesinden temellenmiştir. Dolayısıyla işçi sınıfının sömürüden kurtuluşunun tek yolu şiddet içeren devrim olacaktır. Dünyadaki tüm komünist ülkeler

[109] Gupta, a.g.e. , s. 18.
[110] Walter Laqueur, **A History of Terrorism**, 3. Edition, Transactions Publishers, New York, USA, 2002, p. 19.
[111] Gupta, a.g.e. , s. 18.

Marksizmin ilkeleri üzerine kurulmuştur.[112]

Terörizmin üçüncü dalgası olan hareketler Vietnam savaşıyla gelmiştir. Televizyon ekranlarındaki şiddetin günlük görüntüleri sol hareketleri yeniden canlandırmıştır. Yetersiz olarak teçhiz edilmiş olmasına rağmen, düzensiz Vietkong gerillaları, ABD silahlı kuvvetlerini yenilebileceğini tüm dünyaya göstermiştir. ABD'de Weather Underground, Batı Almanya'da Kızıl Ordu Fraksiyonu (RAF), Japonya'da Japon Kızıl Ordusu (JRA), İtalya'da Kızıl Tugaylar (RB), Fransa'da Doğrudan Eylem (AD) bombalar yerleştirmeye ve silahlı saldırılar sahnelemeye başlamışlardı.[113]

Kuzey İrlanda'da IRA, küresel sol hareketlere uyum sağlayarak onların bir parçası olmak adına, din temelli hareketini dönüştürerek örgütü yeniden güçlendirmiştir. Benzer bir dönüşüm İspanya'daki Bask ayrılıkçı grup olan ETA'yı harekete geçirmiştir. Ortadoğu'da ise seküler ve sol eğilimi Filistin Kurtuluş Cephesi (PLO) ve onun iştiraki olan Filistin'in Kurtuluşu İçin Popüler Cephe (PFLP) uçak kaçırma eylemleri düzenleyerek bir terör seferberliği başlatmıştır. Latin Amerika'da ise Che Guevera ve Carlos Marighela gibi isimler çok sayıda karşı konulmaz genç takipçilerini yetiştirmiştirler. Che o zamanlar için kültürel bir sembol bile olmuştur. Uruguay ve Arjantin'de Tupamaros gerilla grupları, Peru'da Aydınlık Yol (SP) ve Kolombiya'da FARC bu süreçte aktif gruplar olmuşlardır. Hindistan'da, Çin'li Mao Zedong tarafında desteklenen komünist ideolojinin ilham verdiği Naxalite hareketi, şehir gerillası şeklinde saldırılarda bulunmuştur.[114]

Rapoport'un belirttiği gibi şu anda 1990'larda başlayan dördüncü küresel terörizm dalgası yaşanmaktadır. Bu terörizm dalgası, Marksizm veya milliyetçilik ideolojileriyle değil, dini köktencilik bağlamında sürmektedir. Bir azınlık grubun etnik ve ulusal kimliği geniş bir ülkenin dini farklılıklarıyla sıklıkla örtüşür. Örneğin Kuzey İrlanda'da Katolik azınlık, Budist Sri Lanka'da Hindu azınlık veya Hindu Hindistan'da Sih azınlık bulunmasıyla, din ve milliyetçilik özlemleri iç içe geçmiştir. Ancak dördüncü dalganın dayanak noktası farklıdır; bugün köktenci hareketler yalnızca mevcut hükümeti değiştirmeyi değil grupların sahip oldukları saf dini anlayışla ulusları dönüştürmeyi hedeflemektedirler.[115]

[112] Gupta, a.g.e. , s. 19.
[113] Gupta, a.g.e. , s. 19.
[114] Gupta, a.g.e. , ss. 19-21.
[115] Gupta, a.g.e. , s. 21.

Dünya'daki dini aşırılıkçı hareketlerin bazı türleri birkaç ülkede serbesttir. ABD'de Hristiyan kimlik hareketi gevşek bir şekilde meydana gelmiş birkaç birey kümelerine veya gruplara ilham vermiştir. 1985'te Hindistan'da bir Sih aşırılıkçı grubun Hindistan Hava Yolları'na ait bir uçağa bomba yerleştirerek düşürmesiyle yaklaşık 200 yolcu ve mürettebat üyesi hayatını kaybetmiştir. 1994'te radikal bir terörist grupla bağlantısı olan bir Yahudi doktor, El-Halil şehrinde İbrahim'in mezarında dua eden 29 arabı katletmiştir. 1995 Oklahoma şehrinin bombalanması olayının failinin, Hristiyan kimlik hareketiyle ideolojik bir şekilde bağlantılı olduğu görülmüştür. Aynı yıl Japon dini tarikatı Aum Shinrikyo, Tokyo metrosunda ölümcül sinir gazı saldırısı gerçekleştirmiş, 12 kişi ölürken 3.000'den fazla insan yaralanmıştır.[116]

Ancak tarihte hiçbir dini grup yıkıcılık kabileyeti açısından Arap ve İslam dünyasında faaliyet gösteren dini gruplara yaklaşabilmiş değildir. Tarihte, 11 Eylül terör saldırılarında El-Kaide'nin öldürdüğü insan sayısına ulaşan hiçbir grubun eylemi bulunmamaktadır. Benzer şekilde İsrail'de yıkıcı intihar bombalama saldırılarını sürdürmeye devam eden Hamas, Filistin İslami Cihad ve diğer grupların yetenekleriyle eş düzeyde başka grup bulunmamaktadır.[117]

4. İDEOLOJİK TERÖRİZM

İdeolojiler, davranışları haklı kılan inanç sistemleridir. Onların üç temel fonksiyonu bulunmaktadır. İdeolojiler, ilk olarak insanları belirli amaçlara yönelterek kutuplaştırmış ve mobilize etmiştir. İkinci olarak ideolojiler, norm ve değer sistemleri yoluyla ortak amaçların takip edilmesinde güvenlik algısı yaratmıştır. Nihai olarak ideolojiler insan davranışlarının rasyonalizasyonu ve gerekçelendirilmesi için bir temel sağlamıştır. Bazı ideolojilerin bir toplumun sosyal, siyasi, ekonomik ve güvenlik kurumları için temel oluşturduğu öne sürülürken; aynı durum belirli gruplar için mevcut ideolojilerin ve kurumların başarısızlığı şeklinde algılanarak değişim arzusuna yol açmıştır. Weberyen terimlerde belirsizliğin arttığı dönemler sırasında, insanlar, karizmatik liderler yoluyla savunulan yeni normlar, ideolojiler ve değerlere katılım göstererek istikrar aramıştırlar. Mevcut problemlere çözümler sağladığı varsayılan değerler ve normlar savunulmuştur. Bu sürecin başarılı olması halinde, yeni norm ve değerlerin kodifikasyonu ve bir toplumda

[116] Gupta, a.g.e. , ss. 21-22.
[117] Gupta, a.g.e. , ss. 22-23.

temellenmiş olan ideolojik dayanaklardaki dönüşüm tesis edilmiş olacaktır.[118]

Aşağıdan kaynaklı terörizmin çoğu devletin varlığına bir tehdit olarak, devlet karşıtıdır. Aşağıdan gelen terörizm, müesses nizamın hukuki ve siyasi yapılarını hedef alarak, tahayyül edilen toplumsal düzenin kurulması adına statükoya güvenlik tehdidi yaratmıştır. Devletin politikalarına karşı olan bu muhalif teröristlerden; belirli bir toplum yaratma fikrine sahip olanları devrimcidirler, bir toplum yaratma fikrine sahip olmayanları nihilisttirler, belirli bir etnik köken temelinde hareket edenleri milliyetçidirler ve nihai olarak belirli bir kâr elde amacıyla hareket edenleri suç örgütleri şeklinde sıralamak mümkündür. Belirli bir hareketin hangi çerçeveden ele alındığına bakılmaksızın amacı devletin ya da onun yapısal unsurlarını yenmektir.[119]

Devletin politikalarına karşı olan teröristler hedef almış oldukları hükümetlere ya da onların çıkarlarına zarar vermek için hareket etmektedirler. Bu terörizm eylemleri belirli bir devletin ülkesindeki sınırları içinde ya da sınırları dışında o devletin politikalarına zarar vermek amacıyla gerçekleştirilebilir. Söz konusu devlete karşı olan bu terörist hareketleri, kendi örgütleri, ideolojileri ya da bulundukları ülkeler bağlamında ele almak gerekmektedir. Her ülkenin tarihi, sahip oldukları toplumsal düzen çerçevesinde, kendi devlet muhalifi terörizmini yaratmıştır.[120]

İdeolojiler, insanların sosyal ve siyasal davranışlarının ortaya çıkmasındaki faktörleri irdeleyen, teorik yaklaşımlardan oluşan inanç yapılarıdır. 1789 Fransız Devrimi'nin akabinde ortaya çıkan Fransız Ulusal Meclisi söz konusu dönem itibarıyla muhtelif isim değişiklerine maruz kalmışsa da göreceli olarak toplumun siyasal temsil organını oluşturmuştur. Fransız Devrimi'nden sonra kurulan bu meclis, toplumdaki ideolojik bölünmelerin bir çerçevesi olmuştur. Fransız toplumunun ve kültürünün radikal bir şekilde restore edilmesi gerektiğini düşünenler meclisin sol tarafına oturmuştur. Öte yandan Fransız değerlerinin durağan bir şekilde korunması ya da eski rejime geri dönülmesi gerektiğini düşünenler meclisin sağ tarafına oturmuştur. Meclisin orta kısmına oturanlar ise tedricen yumuşak bir dönüşümden taraf olanlar ya da hem sağı hem solu

[118] Thomas Badey, "The Role of Religion in International Terrorism", **Sociological Focus,** Vol. 35, Issue 1, 2002, p. 83.
[119] Martin, a.g.e. , s. 147.
[120] Martin, a.g.e. , s. 147.

reddedenler oturmuştur.[121]

İdeolojinin motive ettiği terörizm kaynaklarından bir tanesi siyasal felsefedir. 1970'ler ve 1980'ler sırasında Maoizm Güney Amerika ve Asya gruplarının bazılarına motive etmeye devam ederken çoğu Avrupalı terörist grup için Marksizm kilit bir ideoloji olmuştur. Çevrecilik bir ideoloji olarak yeni eko-terörizm olgusuna güç vermiştir. Orta Amerika'daki genç çetelerin mevcut manifestolarının bazılarının nihilizm içerdiğini görebiliriz. Kayda değer bir şekilde siyaset teorisinden kaynaklanan ideolojilerin yerini, sıklıkla siyaset pratiğinin alması hükümetleri diyaloğa açık bırakmıştır.[122]

Bugün aşırılıkçı sol grupların meydana gelmesinde ideoloji çok önemli bir rol oynamıştır. Terörizme başvuran gruplar ya da kişiler birtakım ideolojilerden etkilenerek eylem gerçekleştirmektedir. İdeolojilerin rehberliğinde bireyler ya da gruplar bir amaç birliği çerçevesinde hareket ederek, eylemlerini, taktiklerini ve stratejilerini ideoloji kapsamında oluşturmuşlardır. Hukuka aykırı bir şekilde oluşturulan sol eğilimli terörist grupların ideolojik motivasyonunu Marksizm tesis etmiştir.[123]

Sol görüş terörizm, mevcut bir devletin yönetim rejimini farklı bir felsefeye uyarak, kökten bir şekilde değiştirme amacıyla tasarlanmış devrimci bir felsefede temellenmiştir. Sol görüş felsefe, sosyalist-komünist siyasi ve iktisadi bir düzen tarafından desteklenen, daha ortak bir şekilde demokratik hakların genişlediği büyük halk kitlelerinin güçlendirmenin farklı yollarını ileri sürmüştür. Peru'da faaliyet gösteren Aydınlık Yol (Shining Path) sol görüşlü bir terörist grubun klasik bir örneğidir. Nihilist terörist gruplar sol görüş terörizmin bir alt kategorisidir. Nihilist terörizm; hükümet karşıtlığı, kapitalizm karşıtlığı ve batı karşıtlığı karakteristiği ile tanımlanan sol görüş terörizmin özgül bir türüdür. Nihilist terörist gruplar mevcut sosyo-politik düzeni pozitif bir siyasal ya da sosyal programla değiştirmeyi söylemezler. Nihilist terörist gruplar mevcut olan ne ise onu yıkmayı hedef olarak belirlemişlerdir. We Who Built Sweden bir nihilist terörist grup örneğidir.[124]

Aşırı sağ olarak nitelendirilen görüşler ise belirli bir toplumdaki geleneksel değerler

[121] Hakan Kıyıcı, **Radikalleşme, Şiddet ve Terörizm Ders Notları,** ed. Salih Zeki Haklı, 1. Baskı, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2018, ss. 100-101.
[122] Paul Shemella, **Fighting Back: What Governments Can Do About Terrorism,** Ed. Paul Shemella, 1. Edition, Stanford University Press, California, USA, 2011, p. 181.
[123] Kıyıcı, a.g.e. , s. 101.
[124] Daniel Masters, "The Origin of Terrorist Threats: Religious, Seperatists, or Something Else?", **Terrorism and Political Violence,** Vol. 20, Issue 3, 2008, p. 403.

zincirini ve sistemin düzenini aşırı bir şekilde benimseyenleri içermiştir. Bu ideolojik perspektifi taşıyan yaklaşımlar genel olarak din, mistisizm, ırkçılık ve ultra milliyetçilik şeklinde kategorize edilmiştir. Öte yandan aşırı sol görüşe sahip gruplarda da görüldüğü gibi aşırı sağdaki teröristler gruplar da politikalarını şiddet içermeyen bir zeminde de sürdürebilmektedirler. Aşırı sağ görüşe sahip olan siyasi hareketler örgütsel operasyonlarını göreli olarak daha şeffaf yürütmüştürler. Aşırı sağ görüş eğilimli siyasi hareketler muhtelif yöntemler ve yaklaşımlar geliştirerek birbirlerinden farklılaşmışlardır. Örneğin Fransa'da Aşırı Sağ fraksiyon olan Ulusal Cephe popülist bir nitelik arz ederken, Almanya'daki aşırı sağ fraksiyonlar Alman Halk Birliği gibi daha geleneksel ve Neo-Faşist çevrelerden meydana gelmiştir.[125] Bu konu daha sonraki bölümlerde detaylı bir şekilde inceleneceği için burada kısaca değinilmiştir.

Aydınlık Yol örgütünün ideolojisi: Maoist sosyal devrim anlayışı, Marksist-Leninist ideolojiyi ve otokton şovenizmi içermiştir. Örgütün ulaşmayı hedeflediği temel amacı İnkaların komünal tarım sistemini Peru'ya yerleştirmek olmuştur.[126]

Aydınlık Yol örgütünün lider kadrosu Marksist-Leninist ideoloji çerçevesinde hareket etmekle birlikte hareketin kaynağının köylerden geldiği düşüncesiyle Maoist perspektif ve yöntemlere başvurmuştur. Bu hususta örgütün lideri olan Abimael Guzman'ın Çin'de gerçekleşen Kültür Devrimi esnasında bir süre orada bulunmasının da etkisi olmuştur. Maoist perspektiften üç temel faktör bağlamında hareket edilmiştir. İlk olarak halkın yarı feodal bir özellik taşıdığına ve demokrasinin uygun görülmediğine atıfta bulunulmuştur. İkinci olarak devrimin zamansal uzamında terörizmin önemli bir manivela olduğu addedilmiştir. Son olarak Maoizm'in, Çin'deki Kültür Devrimi'nden önce oluşan dört durumu tasvir eden dörtlü çete yaklaşımının benimsenmesi gerektiği belirtilmiştir. Aydınlık Yol örgütünün mülahazalarıyla Mao'nun doktrini arasındaki koşutluk Peru'da birleşmiştir. Modern Peru, organize kapitalizmin geliştiği, belirli ölçüde feodal ve sömürge bir toplum üzerine kurulmuş ve bu doğrultuda mevcut kapitalizm formu emperyalizm şemsiyesi altında işlemektedir. Örgüt'ün düşüncesine göre, Amerikan emperyalizminin Peru'daki vücut bulmuş hali, ülkenin üretim güçlerine katkıda bulunmaktan çok, hasar bırakmıştır. Bu durumun Peru'nun milli çıkarları ve Peru halkının gereksinimlerine karşı

[125] Kıyıcı, a.g.e. , s. 102.
[126] Damla Andız, **Terörizm İncelemeleri: Teori, Örgütler, Olaylar,** ed. Ümit Özdağ ve Osman Metin Öztürk, 1. Baskı, ASAM Yayınları, Ankara, 2000, s. 447.

mutlak surette tezat oluşturduğu öne sürülmüştür.[127]

Bugün birkaç grup hala katı bir şekilde Anarşizm çerçevesinde faaliyet göstermektedir. 20. Yüzyılın son otuz yılında ABD'deki Hava Durumu Yeraltı Örgütü ve Ortak Yaşam Kurtuluş Ordusu Örgütünün yükselişi ve düşüşüne tanık olunmuştur. Almanya'da Kızıl Ordu Fraksiyonu'nun yaptığı gibi Japon Kızıl Ordusu da anarşi ile ilgili inançlarını yaymıştır. Böyle gruplar küçük ve kısa ömürlü olmaya eğilimlidir, belki onların amaçları bir miktar belirsizdir ve dolayısıyla onların bulunduğu sıralamalarda ötekileri çizmek zordur. Nihilizm, Anarşizm'in aşırı bir formu olarak tüm yapıların ve toplum biçimlerinin yıkılması ile uğraşır, belirli terörist gruplar arasında bir ideoloji olarak varlığını sürdürmektedir.[128]

İlk olarak ABD'nin Vietnam Savaşı'ndaki rolü'ne karşı muhalefet Atlantik'in her iki yakasında tipik bir şekilde üniversite öğrencilerinin liderliğinde popüler protesto formunu almıştır. Bu protestolar ABD ve Fransa, sonradan İtalya ve Almanya'da yaygınlaşmıştır.[129]

Bu kitle hareketleri zaman içinde gelişerek 1960'ların sonlarına doğru kendine özgü ideolojik nüfuz alanı yaratmıştırlar. Örneğin İtalya'da meydana gelen öğrenci protestoları kendilerini biraz Üçüncü Dünya'nın ulusal kurtuluş düşüncesi, Troçkist ve Maoist düşünce kombinasyonuyla oluşan bir parlamento dışı sol görüş ile kimliklendirmişlerdir. 1970'lerin başlarında, kitlesel protesto gösterileri durgunlaşmaya başlamıştır. Onların yerine devrimci şiddeti gerçekleştirmek nedeniyle düzinelerce küçük terörist grup ortaya çıkmıştır.[130]

Bunlardan en öne çıkanları İtalya'da Kızıl Tugaylar (Red Brigades) ve Ön Cephe (Front Line), Batı Almanya'da Kızıl Ordu Fraksiyonu (Red Army Faction) ve 2 Haziran Hareketi, Fransa'da Doğrudan Eylem (Action Directe) ve ABD'de Hava Durumu Yeraltı Örgütü (Weather Underground Organisation) olmuştur. Bu gruplar adam kaçırma, banka soygunu ve İtalya'nın eski başbakanının öldürülmesi olayındaki gibi seçkin kişilerin suikasti operasyonları üzerine uzmanlaşmışlardır. Onlar ilişkilerini sürdürdükleri ülkelerde bir kızıl devrim ateşlemeyi umut etmiştirler. Bu küçük gruplardaki daha gerçekçi figürler (örneğin bu gruplardan en büyüğü olan Kızıl Tugayların üye sayısı operasyonlarının

[127] Andız, a.g.e. , ss. 448-449.
[128] Combs, a.g.e. , p. 46.
[129] Leonar Weinberg, **Routledge Handbook of Terrorism and CounterTerrorism,** Ed. Andrew Silke, 1. Edition, Routledge Publishing, Oxford, UK, 2019, p. 40.
[130] Weinberg (2019) , a.g.e. , p. 41.

zirvesindeyken bile birkaç yüz üyeden fazlası olmamıştır.) abartılı tanıtımdan fazlasını kazanmaları için dünyanın zengin ülkelerine gerçek bir hasar vermek amacıyla Üçüncü Dünya Ülkeleri'yle bağlantılar kurmaya ihtiyaç duymuşlardır. Söz konusu işbirliği ilişkisine duyulan ihtiyacın baş adayı Filistinliler olmuştur.[131]

1970'li yıllarda İtalya'daki aşırı sol, Şili'deki Salvador Allende'ye karşı gerçekleştirilen darbenin başarılı olmasında halkın silahlanmamış olmasına dikkat çekmiştir. Komünizm stratejisinin siyasal seçim yoluyla toplumsal dönüşüm sağlanmasına dair muhtelif bakış açılarına cevaz vermediği görülmüştür. Kızıl Tugaylar'ın lider kadroları, Nisan 1975'te devrimi engellemek için karşı-devrimci bir araç olarak kullanılan reform siyasetine başvuran çok uluslu şirketlerin emperyalist devletine karşı saldırılar gerçekleştirilmesi gerektiğini beyan etmişlerdir.[132]

1971'de Kızıl Tugaylar, Marksizm-Leninizm, Çin'de meydana gelen kültür devrimi ve şehirlerdeki gerilla hareketlerinden ilham aldıklarını vurgulamışlardır. Kızıl Tugaylar, uluslararası işçi ve devrimci hareketlerine de atıfta bulunmuştur.[133]

İtalya'da aşırı solun silahla mücadeleye girişmesinin nedenleri olarak toplumdaki faşistleşme ve darbe endişesi gösterilmiştir. Bunun sonucunda Kızıl Tugaylar ve Partizan Eylem Grupları faşizme karşı direniş gösterdiklerini öne sürerek ortaya çıkmışlardır. Kızıl Tugaylar, devletin silahlı yapıları ve onlarla işbirliği yapan kuvvetlerin militarizmine karşı silahlı mücadeleye girişilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.[134]

RAF, en eski ve en tehlikeli Alman terörist örgüttür. Haziran 1980'de RAF ikinci Alman terörist grup olan 2 Haziran Hareketi'nden arta kalan hücreleri devralmıştır. RAF, 2 Haziran Hareketi ile birleşmesinin ardından örgütün sistemi ve yapısını muhafaza etmiştir. Hiyerarşik düzen oluşmamış ve kararlar kolektif bir şekilde alınmıştır. Bir saldırıda her üye ölüme doğru mücadele etmek zorunda kalmıştır.[135]

RAF yalnızca bir şeyi yaymıştır, bu bir silahlı çatışma ve bunun için silah arkadaşı kazanmayı denemektir. Sınıf mücadelesinin en yüksek formu silahlı eylemdir. Sınıf mücadelesinin öncüsü ve gücün rehberi işçi sınıfı değil devrimci akıldır. RAF, 1971'deki

[131] Weinberg (2019) , a.g.e. , p. 41.
[132] Isabelle Sommier, **Devrimci Şiddet,** çev. Işık Ergüden, 3. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2018, s. 94.
[133] Sommier, a.g.e. , ss. 85-86.
[134] Sommier, a.g.e. , s. 92.
[135] Hans Josef Horchem, "European Terrorism: A German Perspective", **Terrorism,** Vol. 6, Issue 1, 1982, pp. 27-28.

kendi yayını olan Devrimci Teori'nin Mazgallarını Kapatın Kızıl Ordu'yu Geliştirin'de endüstriyel işçi sınıfının örgütü olmadığı, öğrenci vücutların devrimci kesimin çağdaş vicdanını taşıdığı şeklinde beyanda bulunmuştur. RAF, endüstriyel proleteryaların gelişen kapitalist ülkelerin içerisinde bir işçi aristokrasisi olarak değiştiklerini öne sürmüştür. Buradan hareketle RAF, gerçek bir devrimcinin onlara güvenemeyeceğini bildirmiştir. RAF'ın uzun dönemli stratejisi Federal Almanya Cumhuriyeti, ABD emperyalizmi ve onun Avrupa'daki müttefiklerini hedef almıştır.[136]

1989-1991 döneminde SSCB ve Doğu Avrupa'da komünizmin çökmesinden sonra zaten zor durumda olan Batı Avrupa'daki Marksist terörist hareketler de çözülmüştür, Fransız Doğrudan Eylem örgütünün liderleri 1987'de mahkum edilmiştir. Alman Kızıl Ordu Fraksiyonu'nun 20 yaşayan üyesi vardır ve İtalyan Kızıl Tugaylar'ın dağılan grupları da benzer durumda olmakla birlikte her ikisi de bireylerin bağımsız çabalarıyla çok nadir bir şekilde sembolik cinayetler işlemişlerdir. Çok seyrek bir şekilde endüstriyel tesis ve işletmelere zehirli ya da bombalı saldırılar da bulunmuşlardır.[137]

Almanya'da terörist tehdit, sonradan büyük ölçüde sığınma için başvuranların akımına tepki göstererek, mülteciler ve göçmenlere saldıran Neo-Nazi aşırılıkçılardan gelmiştir. Sol görüşlü gruplar çabalarının çoğunu devrimdense, bu Neo-Nazi gruplara saldırarak yönlendirmiştir.[138]

Bir İspanyol Anarşist geleneği Marksist-Leninist teorilerin çağdaş dizisini içermiştir. İki sol görüşlü örgüt, 1970'lerde onların aktivitelerinin en yüksek seviyesine ulaşmakla birlikte o zamandan beri nerdeyse yok edilmişlerdir. FRAP (Devrimci Anti-Faşist Yurtsever Cephe) ilk kez 1973'te dikkat çekmiştir. Örgüt Maoist bir partinin öncüsü olarak endüstriyel kentlerde kurulmuş ve temel olarak üyelerini üniversite öğrencileri teşkil etmiştir. Grup, 1975 ilkbaharında otoyol devriyesi yapan İspanyol polis memurlarına ateş açmıştır. Birkaç cinayet işlemiştir. İkinci önemli sol görüşlü terörist örgüt ise GRAPO'dur (1 Ekim Anti-Faşist Devrimci Grup). Bu örgüt Maoist-Komünist ayrılıkçı grupların bir silahlı koludur. GRAPO, döneminin zirvesindeyken 200 üyeye sahip olmuştur. 1979'da ise bu üyelerin çoğu yakalanmıştır.[139]

[136] Horchem, a.g.m. , p. 28.
[137] Clutterbuck, a.g.e. , ss. 161-162.
[138] Clutterbuck, a.g.e. , s. 162.
[139] Horchem, a.g.m. , p. 43.

Aşırılıkçı ideolojinin başka bir kaynağı etnik milliyetçiliktir. Dünyanın çoğunda küçük gruplar, siyasal muhalefeti ayrılıkçılıkla sürdürmeye devam ediyorken; söz konusu gruplar geniş bir toplumdan sıklıkla teritoryal ve kültürel bütünleşme meselelerini kapsayan kaynak ve tanınma elde etmeyi amaçlamışlardır. Ayrılıkçı duygular, etnisite ile birleştirilmiş ve ideolojik terörizme dönüşmüştür. Bu durum kendini en iyi bir şekilde, Kuzey İrlanda ve İspanya'nın Bask bölgesinde göstermiştir. Fakat 20. Yüzyılın konvansiyonel savaşlarının muazzam hasarı, doğrulaması, kışkırtmasıyla milliyetçilik zaten sona ermiştir. Etnik milliyetçilik sertlik yanlısı politikacılar ve onların yurttaşlarını bugün Irak ve Pakistan gibi yerlerde motive etmektedir; belki de bunun esas ifadesi bu yüzyılda Sri Lanka'daki uzun iç çatışmada bulunmaktadır.[140]

Fransız Kanadalı ayrılıkçıların şiddet grubu olan Quebec Kurtuluş Cephesi (QLF) 1990'larla birlikte temel olarak faaliyetlerini sonlandırmıştır. 1960'lar ve 1970'ler sırasında birkaç terörizm eyleminden sorumlu olmuşlardır. Filipinler'deki Ebu Seyyaf Grubu ise Manila'daki hükümetten, ülkenin Müslüman parçası için bağımsızlık elde etmek için gayet göstermiş ve fidye alabilmek için sayısız adam kaçırma operasyonu icra etmiştir.[141]

Tamil Eelam Kurtuluş Kaplanları (LTTE) örgütü, 1970'li yıllarda Sri Lanka devletinin Tamil etnik grubuna zulüm ettiğini ileri süren bir grup tarafından kurulmuştur. İngiltere, Sri Lanka'yı kontrol ettiği dönemlerde seylan adı verilen çiftliklerde çalıştırmak için Güney Hindistan'dan Tamillerin getirilmesini sağlamıştır. Sri Lanka'nın bağımsızlığının ilanının İngiltere tarafından tanınmasıyla, bölgedeki nüfusun çoğunluğunu oluşturan Sinhalalar yönetime hakim olmuşlardır. Sinhalalar bölgenin ismini Sri Lanka şeklinde revize etmişlerdir. Sinhalalar, devletin resmi dilini Seylanca, resmi dinini ise Budizm olarak belirlemiştir. Sinhalaların sürdürdüğü bu ayrımcı siyaset neticesinde Tamiller coğrafi olarak izole edilmişlerdir. Bu gelişmelerin akabinde ise Tamil Eelam Kurtuluş Kaplanları örgütü ortaya çıkmıştır.[142]

Sinhala, Tamil ve Müslüman toplulukların arasındaki etnik düşmanlık, Sri Lanka'daki silahlı çatışmanın yapısal bir nedeni olarak işlevini yerine getirir. Genellikle etnik çatışma olarak değerlendirilen Sri Lanka'daki ihtilafın durumu tartışmasız değildir.

[140] Shemella, a.g.e. , p. 181.
[141] Combs, a.g.e. , p. 47.
[142] Barry Davies, **Terörizm: Ortadoğu'da Şiddet Dünyada Terör,** çev. Pınar Bulut, 1. Baskı, Truva Yayınları, İstanbul, 2006, s. 87.

Manikkalingam'a göre Sri Lanka'daki etnik düşmanlık, üç belirgin unsurun kuşatmasının sadece bir tanesi olarak görülmüştür. Sri Lanka'daki çatışmaların belirsiz bir şekilde devam etmesinin sonucunda, Sinhala ve Tamil etnik gruplarının çoğu üyesinin etnik önyargılarını aşarak, çatışmaların müzakere yöntemleriyle sona erdirilmesini tercih ettikleri görülmüştür. Sri Lanka'daki etnik çatışmaları, merkezi öneme sahip iki başka faktör daha etkilemiştir. Bunlardan biri Sri Lanka'nın güneyindeki iki büyük siyasi taraf arasındaki iktidar ele geçirmek için girişilen rekabet, diğeri ise Sri Lanka Devleti ve LTTE arasındaki kamu güvenliği ve muhalefetin kontrolü hakkındaki askeri cepheleşmedir.[143]

1956 Sinhala tek dil politikası, ülkenin doğu ve kuzey idari bölgelerini resmi dilin tek istisnası sayarken, ülkenin kalanında, hassas bir bölgede ve kamu hizmetlerine girişte Tamilce konuşmayı yasaklaması en tartışmalı ve hassas konulardan biri olmuştur. Üniversiteye giriş standardizasyonu güneyden gelen Sinhala öğrencilerin lehine, doğu ve kuzeyden gelen tamil öğrencilere karşı ayrım yapmıştır. Bu durum Tamil gençlerin eğitim yoluyla yukarıya dönük sosyal ya da profesyonel mobilizasyon fırsatını dışlayarak, iki topluluk arasında bölücü siyaseti sürdüren bir başka politika olmuştur.[144]

Kaldor'un çağdaş çatışmada etno-milliyetçiliğin canlanması anlayışı, küreselleşmeyle etkilenen devlet yapılarının aşınmasında temellenmiştir. Bu durumun Sri Lanka bağlamında yankılanması, çeşitli sosyo-ekonomik politikalar yoluyla etnik azınlıkların gözünde belirgin şekilde Sri Lanka devletinin meşruiyetini baltalamıştır. Örneğin, çağdaş küreselleşmenin ilk politikalarında görülen bazı uygulamalardan birinde, Sri Lanka'nın sömürge yönetiminden kurtulmasının ardından, Sinhala yönetimlerinin devlet politikası olarak Sri Lanka'da Tamillere karşı etnik temelli hegemonik bir üstünlük kurmak için çalıştıkları görülmüştür.[145]

IRA, 1919'da İrlanda Devleti'nin düzenlenmesi sırasında kurulmuştur. IRA'nın temel amacı, Prostestanların çoğunlukta olduğu Kuzey İrlanda'nın 6 vilayetini birleştirerek İrlanda'nın bütünleşmesini sağlamak olmuştur. 1960'larda örgüt neredeyse lağvedilecek duruma gelmiştir. 1968'de temel haklar hareketi tezahür ettiğinde, Katoliklere ekonomik ve siyasi ayrımcılıklara karşı protestoda, polisten ve Protestanlardan gelen tacizlere karşı Katolikleri koruma ya da mobilizasyona liderlik etmeye IRA'nın gücü yetmemiştir. İngiliz

[143] Neloufer De Mel, **Militarizing Sri Lanka: Popular Culture, Memory and Narrative in the Armed Conflict,** 1. Edition, Sage Publications, New Delhi, India, 2007, p. 32.
[144] De Mel, a.g.e. , p. 35.
[145] De Mel, a.g.e. , p. 35.

ordusunun Ağustos 1969'da Kuzey İrlanda'da asker konuşlandırmasıyla etnik gerilimler yoğunlaşmıştır. IRA'nın stratejisiyle tatmin olmayan Cumhuriyetçi hareketin milliyetçi üyelerinin çoğu, Aralık 1969'da resmi IRA karşıtlığıyla Geçici IRA'yı yaratarak bölünmüşlerdir.[146]

1968-1969 yıllarında Katoliklerin ve Protestanların gösterilerini takip ederek başlayan ve İrlanda'da gelişen terörizm, o zamandan beri sona ermemiştir. Kuzey İrlanda'daki Troubles döneminin son fazı 1969'da başlamıştır. 1972-1976 yılları Troubles döneminin öncüsü olmakla birlikte en kanlı süreci olmaktan uzaktır. Bundan sonra kurban sayısı ilk yıllardakinin üçte biri oranında azalmıştır.[147] 1970'lerin sonlarından itibaren IRA'nın stratejileri İngilizleri yıpratmak gibi görünüyor, İngiltere'nin İrlanda'daki imajının bozulması, IRA'nın terörizme yönelik yaklaşımını cesaretlendirmiştir. IRA'ya göre İngiltere'nin zayıf bir konumda olacağı bir zamanı beklemek, İngiltere'nin geçmişte isteksizce değerlendirdiği tavizleri vermek zorunda bırakacaktır. İrlandalı Cumhuriyetçi'lerin hedefleri, her şeyden sonra sınırlanan faaliyet alanında Hamas gibi Filistinli gruplarla kıyaslanmıştır. IRA, düşmanlarının toptan bir yıkımını değil, sadece birleşik bir İrlanda'yı istemiştir. Bunun sonucu olarak 1993'te siyasal müzakereler başlamıştır. Çoğu aksamadan sonra bu görüşmeler 1998'deki anlaşmaya rehberlik etmiştir. Kalıcı bir barışa ulaşılıp ulaşılamayacağı tahmin edilemez. Fakat 1999'da bunun yazıldığı gibi, İrlanda'da terörizm ABD başkanı Bill Clinton ve İngiltere başbakanı Tony Blair'in müdahaleleri ve uzun müzakerelerden sonra sona ermiştir.[148] İrlanda ile İngiltere devletlerinin hükümetleri arasında gerçekleştirilen görüşmelerden sonra ulaşılan mutabakatlara rağmen, iki tarafın desteklediği paramiliter gruplar barış sürecini akamete uğratmıştır. Kuzey İrlanda'daki rakip gruplar arasındaki ihtilafların ışığında dönem dönem meydana gelen terör olaylarındaki şiddetin yoğunluğu 1990'lı yıllarda da devam etmiştir. 1998'deki her iki taraf arasında imzalanan Hayırlı Cuma Anlaşma'sı bile şiddet olaylarını durdurmamıştır. Örneğin 1998'de Kuzey İrlanda'daki şiddet vakalarında 55 kişi yaşamını yitirmiştir.[149]

---

[146] Ignacio Sanchez-Cuenca, "The Dynamics of Nationalist Terrorism: ETA and The IRA", **Terrorism and Political Violence,** Vol. 19, Issue 3, 2007, p. 292.
[147] Walter Laqueur, **The Terrorism Reader,** Ed. David Whittaker, 2. Edition, Routledge Publishing, London, UK, 2003, p. 30.
[148] Laqueur (2003), a.g.e. , p. 30.
[149] Charles Tilly, **Kolektif Şiddet Siyaseti,** çev. Seda Özel, 1. Baskı, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2009, s. 184.

IRA ve Basklı ETA arasındaki paralellikler birçok açıdan çarpıcıdır: Grupların kendi topluluklarıyla sadece bir azınlık oluşturmaları ve her ikisinin de muazzam bir tutkuyla motive edilmesi şeklinde ifade edilebilir.[150] Sanchez-Cuenca'ya göre; Kuzey İrlanda ve Bask bölgesindeki milliyetçi çatışmaların farklı doğalarına rağmen IRA ve ETA strateji, hedef seçimi ve popüler destek açısından benzer özelliklere sahiptir. Her iki örgütte devletle yıpratma savaşı içinde bulunmuştur.[151] Madrid merkeziyetçileri tarafından uygulanan baskıya karşı Bask muhalefeti 19. Yüzyıl'a ve muhtemelen daha gerisine kadar gitmektedir.[152]

ETA, Franco diktatörlüğü sırasında 1959'da kurulmuştur. PNV'nin (Bask Milliyetçi Partisi) gençlik örgütü grubunun dağılmasıyla ortaya çıkmıştır. ETA, orijinal bir şekilde saf milliyetçi bir örgüt olmasına rağmen sonradan kendisine Sosyalist veya Marksist bir boyut eklemiştir. ETA, Franco'nun diktatörlüğü sırasında göreceli olarak az insan öldürmüştür. ETA, toplamda ölüm oranı en yüksek yıl olan 1968'den beri 830'dan fazla kişiyi katletmiştir. İlginç bir şekilde ölümlerin çoğu yeni demokrasinin ilk yılları sırasında, özellikle 1978-1980 arasında yer almıştır. 1978'de yeni İspanya demokratik anayasasına teritoryal gücün yerelleştirilmesi için bir referanduma başvurulmuştur. Bir yıl sonra ise Bask bölgesindeki bir referandumda halkın %53'ünün desteğiyle Bask Özerk Statüsü onaylanmıştır. 1980'den beri bölgede iktidarda olan PNV (Bask milliyetçi Partisi), yetki devrinin ETA'yı silahlı mücadeleyi terk etmede cesaretlendireceğini varsaymıştır fakat ETA, sadece bağımsızlıkla tatmin olacağını tekrar belirtmiştir.[153]

1974'te Franco'nun ölümünün arifesinde, ETA sözde siyasi-askeri ETA ve askeri ETA şeklinde iki örgüte bölünmüştür. Anlaşmazlığın arkasındaki mesele diktatörlüğün sona ermesinden sonra takip edilecek strateji olmuştur. Siyasi-askeri ETA yeni demokratik sistemde silahlı mücadele ve siyasi katılımın birbirini tamamlayacağını öne sürmüştür. Askeri ETA ise örgütün tüm kaynaklarının silahlı mücadeleye yatırılması ve siyasal kanadın da buna tabi olması gerektiğini düşünmüştür. Bir anlamda ETA'nın askeri kanadı siyaset ve silahlı mücadelenin bağdaşmayacağı düşüncesinde haklı çıkmıştır. Siyasi-askeri ETA, sonradan daha geniş ve daha güçlü örgütlenmesiyle seçim siyasetine yenik düşmüş ve 1981'de şiddet kullanımını terk etmiştir. Tüm Bask milliyetçi teröristleri tarafından

[150] Laqueur (2003), a.g.e. , p. 30.
[151] Sanchez-Cuenca, a.g.m. , p. 303.
[152] Laqueur (2003), a.g.e. , p. 30.
[153] Sanchez-Cuenca, a.g.m. , p. 291.

öldürülen 832 kişinin 774'ü askeri ETA'ya aittir.[154]

Ayrılıkçılığı benimsemesiyle en iyi bilinen grup Euskadi Ta Askatasuna (ETA), Bask ayrılıkçılar İspanya'dan bağımsızlık elde etmek ya da asgari bir özerklik elde etmek için uğraşmıştırlar. ETA, İspanya hükümetinin onların taleplerini yerine getirmeye zorlamak amacıyla makineli tüfekler ve bombalar kullanmıştır.[155] ETA çok önemli siyasi tavizler elde etmeyi başarmıştır fakat bu başarı milliyetçileri tatmin edecek miktarda yeterli bulunmamıştır. Aşırılıkçıların hedefi bağımsız bir Bask devleti olmuştur. 1978-1980 yılları arasında ETA terörizmi zirve yaparak, kurbanlarının sayısı nedeniyle ciddi bir şekilde kaygılandırmıştır. ETA'nın beklentileri belirsiz görünmüştür. Buna rağmen ETA hala kendi bölgelerinde fanatik bir azınlığın desteğine sahiptir. Eninde sonunda, siyasal bir çözüm bulunmuş olabilir; muhtemel bir şekilde ultra milliyetçilerin her istediklerini başaramamalarından beri, IRA vakasındaki gibi, bu kuşkusuz bir ayrılığa kılavuzluk etmeyecektir.[156]

Fransa'nın en ciddi otokton terörizm tehdidi, Akdeniz'in Fransız kesiminin açıklarındaki küçük dağlık bir ada olan Korsika'dan gelmiştir. 27 Ağustos 1975'te Korsika Ulusal Kurtuluş Cephesi (FLNC) Korsikalı milliyetçiler tarafından kurulmuştur. Bir sonraki gün Korsika'nın Başkenti Bastia'da bir Fransız jandarma vurularak öldürülmüş ve bu eylem Fransa'da devlete karşı terörizmin tüm diğer formlarını gölgede bırakan bir mücadelenin açılış eylemi olmuştur. FLNC'nin kuruluşundan itibaren patlayıcılar ve silahları içeren 10.000'den fazla şiddet eylemi icra edilmiş, adadaki önemli devlet temsilcilerinin bir kısmını da kapsayan 220'den fazla güvenlik kuvveti personeli ve sivil hayatını kaybetmiş ve birkaç bin kişi de yaralanmıştır. FLNC, 1990'larda üç gruba bölünmesiyle adanın dışında operasyon yapmakta zorlanmış fakat Fransız ekonomisi ve siyasi yapısı üzerindeki aktivite ve eylemleri ölçüsünde Korsika sorununa ulusal bir öncelik yaratmıştır.[157]

Filistin Kurtuluş Örgütü (PLO), 1964 yılında Lübnan'daki Filistinli mülteciler sorununu çözmek için toplanan Filistin Kongresi vesilesiyle kurulmuştur. Filistin'in kurtuluş için gerçekleştirilecek mücadelede en iyi yöntem konusunda yaşanan görüş

[154] Sanchez-Cuenca, a.g.m. , p. 292.
[155] Combs, a.g.e. , p. 47.
[156] Laqueur (2003), a.g.e. , p. 30.
[157] Shaun Gregory, "France and the War on Terrorism", **Terrorism and Political Violence,** Vol. 15, Issue 1, 2003, p. 126.

ayrılıklarına ve aralarındaki çatışmalara rağmen El-Fetih, Filistin Halk Kurtuluş Cephesi, Filistin'in Özgürlüğü İçin Demokratik Halk Cephesi gibi örgütler belirli ölçüde Filistin Kurtuluş Örgütü'ne bağlı kalmışlardır. Filistin Kurtuluş Örgütü ise 1967 senesinde hedefinin İsrail Devleti olduğu açıklamıştır.[158]

1967'deki fiyaskonun ardından Filistin Kurtuluş Örgütü (PLO) politika açısından bir halk savaşına girişmiş ve tüm Filistin'in Siyonist kontrolden kurtarılmasını hedefleyerek, birkaç düzine grup için şemsiye bir örgüt olmuştur. Bu maksatla Filistin Kurtuluş Örgütü grupları Ürdün'deki üslerinden operasyon yürüterek işgal altındaki Batı Şeria'da konuşlanan İsrail hedeflerine gerilla saldırıları başlatmıştır. Birkaç istisnayla birlikte bu saldırılar başarısız olmuştur. Söz konusu uzun çatışma tarihinin bu noktasında, Batı Şerialı Filistinliler, Filistin Kurtuluş Örgütü gerillarının üs olarak kendi toplumlarını kullanmalarına nadiren razı olmuşlardır. Sonraki süreçte, Ürdün Hükümeti 1970 Eylül'ünde Filistin Kurtuluş Örgütü gruplarını ülkeden ayrılmaya zorlamıştır. Onlar da bu olayın akabinde Lübnan'da güvenli üsler kurmuşlardır.[159]

1969-1970 yıllarında Filistin Kurtuluş Örgütü ile bağlantılı birkaç grup terörizme dönmüştürler. Filistinlilerin Kurtuluşu için Popüler Cephe (PFLP) ve ayrılıkçı bir hizip olan Filistinlilerin Kurtuluşu için Popüler Demokratik Cephe (PDFLP) İsrail topraklarında terörist saldırılar icra etmeye başlamıştır. Fakat en çok dikkat çeken saldırılar uzun bir süre devam eden hava korsanlığı olmuştur. Bazen Filistinli hava korsanları bir ticari uçağı uçuşun ortasında ele geçirmişler ve uçağın kendi seçtikleri bir varış noktasına gitmesini talep etmişlerdir. Başka örneklerde ise teröristler havaalanlarının bekleme alanlarına saldırmışlar ve idare edebilecekleri kadar çok yolcuyu öldürme girişiminde bulunmuşlardır. Ayrıca, Suriye'deki Esad rejimi tarafından desteklenen bazı Filistinliler uçuşun ortasında patlayacak şekilde uçaklara (örneğin İsviçre Hava Yollarına ait bir uçağın Tel Aviv seferi için) zaman ayarlı bomba yerleştirmişlerdir.[160]

Her bakımdan Filistinlilerin en dikkat çekici saldırısı, 1972 yılında Münih Olimpiyat Oyunları sırasında meydana gelmiştir. Yarım düzine Kara Eylül (Yasir Arafat'ın Fetih örgütünün bir birimi) üyesi, sporcu köyündeki İsrail Olimpiyat takımının 11 üyesini rehin almıştır. Rehine alan kişiler, İsraillilerin yaşamları için takas olarak para ve Filistinli

[158] Davies, a.g.e. , s. 84.
[159] Weinberg (2019) , a.g.e. , p. 41.
[160] Weinberg (2019) , a.g.e. , p. 41.

mahkumların serbest bırakılmasını talep etmişlerdir. Bütün dünya olayı televizyondan izlerken Kara Eylül üyesi bir kişi, bir İsrailliyi olay yerinde öldürmüştür. Sonradan Almanya hükümeti, mahkum takasını kabul eden bir İsrailli ile koordinasyon sağlayarak harekete geçmiştir. Bu anlaşmanın sonradan hile olduğu ortaya çıkmıştır. Filistinliler ve İsrailliler Münih Havaalanı'na ulaştıklarında, görünüşte Kara Eylül savaşçılarını güvenli bir yere uçuracak olan 2 helikopter pistte park edilmiş şekilde onları karşılamıştır. Bunun üzerine Alman keskin nişancılar, atletler serbest bırakılırken Filistinlileri etkisiz hale getirmeye çalışmıştır. Olay felaketle sonuçlanmıştır. Filistinlilerin biri hariç hepsi öldürülmüş fakat teröristler ölmelerinden önce İsrailli sporcuların üzerine bomba atarak hepsini katletmişlerdir.[161]

Münih terörist saldırısı özellikle Filistinlilerin bir girişimiydi. Ancak başka olaylar Avrupları devrimciler (genellikle Almanlar) ile Filistin Kurtuluş Örgütü grupları arasında işbirliğini içermiştir. Birleşik Japon Kızıl Ordusu üyeleriyle birlikte Avrupalı teröristler, o zamanlar Güney Yemen Halk Cumhuriyeti olan yerde ve Lübnan'daki Filistin Kurtuluş Örgütü kamplarında eğitim almışlardır. Bu zorlu eğitim, İsrailli, çeşitli Avrupalı ve muhafazakar Arapları hedef alan, bazı ortak terörist saldırılar biçiminde meyvelerini vermiştir. Bu ortak girişimlerin en kayda değer olanları arasında, 1976 yılında Viyana'daki OPEC Genel Merkezinin ele geçirilmesi ve ayrıca 1976'da Fransa Hava Yolları'nın Tel Aviv'den Paris'e sefer yapan bir uçağının ele geçirilmesi ve Alman saldırganlar tarafından yolcuların dinlerine göre ayrılmasıyla uçağın Kenya'nın Entebbe şehrine güzergahının değiştirilmesi olmuştur. Yahudiler, "özel muamele" görmeyi beklemişlerdir. 1978'de yaşanan vaka ise Akdeniz üzerindeki bir Lufthansa uçağının Somali'deki Mogadişu Havaalanı'na güzergahının değiştirilmesi olmuştur. Geniş bir şekilde Araplardan müteşekkil olan hava korsanları, Federal Almanya Cumhuriyeti'nde mahkum olarak tutulan seçkin Alman teröristlerin serbest bırakılmasını talep etmişlerdir.[162]

OPEC'teki saldırı ve örgütün petrolle ilgilenen siyasi temsilcisinin kaçırılması başarılı olmuştur. Libya'ya uçuşlarından sonra Avrupa eğitimli Vladimir Sanchez (Çakal Carlos) liderliğindeki teröristlere, rehinenin serbest bırakılması karşılığında fidye ödenmiştir. Aksine, Entebbe ve Mogadişu'daki eylemleri gerçekleştiren teröristlerin oldukça mağlup oldukları tanıtımı yapılmıştır. Her iki vakada da yüksek eğitimli özel

[161] Weinberg (2019) , a.g.e. , p. 41.
[162] Weinberg (2019) , a.g.e. , pp. 41-42.

kuvvetler, çoğu yolcunun hayatını kaybetmesine engel olarak teröristlerin büyük kısmını öldürmüşlerdir. Öte yandan tutuklu Alman teröristin intihar ettiği haberi uçak kaçırıldıktan sonra öğrenilmiştir.[163]

1980'lerde Avrupa'da devrimci terörizmin sona erdiğine tanık olunmuştur. İtalya vakasında, büyük ölçüde Kızıl Tugayların ve başka terörist yapılanmaların etkisiz hale getirilmesi, özel bir şekilde tasarlanan yeni polis birimlerinin kurulmasını kapsayan terörizmle mücadele politikalarının geliştirilmesi sonucu mümkün olmuştur. Bir başka büyük vaka olan Almanya'da ise Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle Marksist-Leninist projeye olan güvenin tamamen yitirilmesi devrimcileri ateşkese sevk etmiştir.[164]

Filistinlilerle olan durum daha karmaşıktır. 1982'de İsrail'in Lübnan'ı işgal etmesiyle Filistin Kurtuluş Örgütü'nün kampları lağvedilmiştir. Böylece liderlik Tunus'a taşınmıştır. Daha önceleri Filistinli grupların bazıları, örneğin Ebu Nidal Devrimci Fetih Konseyi, Filistin Kurtuluş Örgütü'nden ayrılarak salt olarak İsraillileri içermeyen çeşitli hedeflere saldırılar düzenlemiştirler.[165] Filistin ve İsrailliler arasındaki çatışmalar çok sayıda insanın hayatını yitirmesi pahasına durmadan devam etmiştir. Arafat, 1988 yılında durum üstünlüğü sağlamak için Filistin Kurtuluş Örgütü'nün terörizmden vazgeçtiğini açıklayarak, İsrail Devleti'nin varlığını kabul edeceğini bildirmiştir. İsrail Devleti'nin bu bildiriye sıcak bakmasıyla başlayan müzakere süreci sonunda Filistin'e kısmi otonomi verilmesi hususunda mutabakat sağlanmıştır. Müzakerelerin devamında bir Filistin toprağı hususu da masaya yatırılmıştır. 1993'te ise Arafat, İsrail Başbakanı İzak Rabin ve Norveç Dışişleri Bakanı Holst'a mektup göndererek, Filistin Kurtuluş Örgütü'nün terör eylemlerine son vereceğini belirtmiştir. Bunun üzerine taraflar Washington'da gerçekleştirdikleri görüşmeler neticesinde İlkeler Deklerasyonu'nu imzalamışlardır. Böylece İsrailliler ve Filistinliler arasındaki ilişkilerde bazı ihtilaflara rağmen yeni bir boyuta ulaşılmış ve ateşkes sağlanmıştır.[166]

Filistin Kurtuluş Örgütü, terörizmi kullandığı her olayda kitlesel tanıtım sağlamıştır fakat daha somut kazançlara rehberlik etmemiştir. Bunun bir parçası olarak ABD, Filistin Kurtuluş Örgütü liderlerine diplomatik temsilci göndermiştir. ABD, Filistin Kurtuluş Örgütü'nü tanımasının karşılığı olarak onların terörizmi kullanmayı bırakmasını talep

[163] Weinberg (2019) , a.g.e. , p. 42.
[164] Weinberg (2019) , a.g.e. , p. 42.
[165] Weinberg (2019) , a.g.e. , p. 42.
[166] Davies, a.g.e. , ss. 85-86.

etmiştir. Arada sırada bazı olayların meydana gelmesine (örneğin Achille Lauro olayı) rağmen, Arafat ve Filistin Kurtuluş Örgütü liderliğinin geri kalanı talepleri kabul etmiştir. Bu anlaşma, 1996'da Oslo mutabakatını ortaya çıkaran uluslararası bir konferansa kılavuzluk etmiş, İsrailliler ve Filistinlilerin kesin tanınmasını sağlamış ve uzun süren çatışmanın müzakere edilerek sonlandırılması amacına olan istekliliği ifade etmiştir.[167]

1990'lı yıllarda taraflar arasında oluşan karşılıklı güvensizlik çatışmaları yeniden alevlendirmiştir. Filistin Kurtuluş Örgütü terör eylemlerine dönerken İsrail de karşılık vermiştir. Çatışmalar devam ederken İsrail Batı Şeria'ya müdahale etmiştir. İsrail, Arafat'ın Ramallah'ta bulunan genel merkezini imha ederek Arafat'ın ev hapsinde kalmasını sağlamıştır. 11 Kasım 2004'te Arafat'ın Fransa'da bir hastanede vefatı Filistinliler arasında üzüntü yaratırken, İsrail'de bir teröristin öldüğü gerekçesiyle kutlamalara neden olmuştur.[168]

5. DİNİ MOTİFLİ TERÖRİZM

Din, etnik gurur ya da liberal değerleri temel almak yerine kutsal ve doğaüstü olana yönelik bir inançlar ve pratikler üzerine temellenmiş bir sistemdir. Din ve siyaseti birbirine bağlamak dramatik siyasi ifade biçimlerine ve küresel dini mücadelelerle yerel ihtilafların birleşmesine yol açmaktadır. Dini inançların siyasi mobilizasyonu, dini olmayan hareketlerin, aşırı eylemi haklı gören ve normatif desteklerin yükselişinden ziyade devletlerin meşruiyetlerine daha büyük bir boyutla meydan okunmasına neden olmuştur. Hatta çoğu dinin evrensel doğası çeşitli toplumlar karşısında din kardeşliğiyle bireyleri bağlamış, yani bir ülkenin sadece sosyo-ekonomik ve siyasi şartları tarafından etkilenmesindense, dinden ilham alan rekabet küresel mücadeleler bağlamında yer almıştır. Siyaset üzerindeki dini etkilerin artması, siyasete din perspektifinden bakan grupların içinde bulundukları toplumların ötesindeki aktörlere ve o aktörlerin belirlediği amaçlara bağlı kalan gruplara bağlılıklarının arttığı gözlenmiştir.[169]

Moghadam'a göre din, genelde şiddetle muğlak bir ilişkiye sahiptir. Dinin sıklıkla merhamet ve barış gibi pozitif değerlerle bağlantılandırılmasına rağmen dünyadaki dinlerin çoğunun mitolojisi kendilerini şiddet ve kanlı tarih imajlarıyla doldurmuştur. Terörizm

[167] Weinberg (2019) , a.g.e. , p. 42.
[168] Davies, a.g.e. , s. 86.
[169] Peter Henne, "The Ancient Fire: Religion and Suicide Terrorism", **Terrorism and Political Violence,** Vol. 24, Issue 1, 2012, p. 41.

çalışmalarındaki temel sorun, küresel dinci terörizm vakalarının çoğunun kanıt olarak gösterilebileceği, dini radikalizm tarafından motive edilen, desteklenen, doğrulanan ve sağlanan belirli bir grubun terörist aktivitesinin rol oynamasıdır. Gerekli ya da otomatik bir şekilde terörizme veya şiddete rehberlik etmeyen dini aşırılıkçılığın, güçlü ve etkili bir şekilde terörist aktiviteye rehberlik edecek bir araçsallaştırma içinde bulunması sorun teşkil etmektedir. Bazı sapkın mezhepler sıklıkla, geleneksel ve temel İslami cihat kavramının radikal militan bir yorumu gibi dinin radikal bir yorumunun kavramlarını, konseptlerini, temel ilkelerini baz alarak güdülenmiştir. Din adına teröristleri kullanan bu gruplara dini temsil etmedikleri vurgulanmalıdır. İslami Cihatçı terörizm[170] son yıllarda ulus-ötesi terörizmin temel formunu oluşturmuştur. Fakat bu, tüm radikal dini hareketlerin şiddet kullanmaya hazır ve özellikle sivillere karşı şiddete öncelik vereceği anlamına gelmemektedir.[171]

Martin'e göre din motivasyonlu terörizm metafizik bir dünyaya siyasi iktidar atfederek, ona olan inancını yerine getirmeyi hedeflemiştir. Bu inanca mutlak bir şekilde bağlı olan aktörler, terör taktiklerini uygulamalarıyla din güdülü terörizmi ileri sürmüşlerdir. Metafizik bir dünya gayesiyle hareket eden teröristler yaşadıkları dünyanın bir anlamda sanal olduğunu öne sürmüşlerdir. Bu minvalde Tanrı ya da kutsallaştırılan bir nesneye yönelik kutsal bir dava inancıyla hareket eden aktörler, politik şiddeti meşrulaştırmaktadırlar. Martin'e göre din namına gerçekleştirilen terör çağdaş dünyada popüler bir hale gelmiştir. Günümüzde dini motifli terörizm şiddetinin dozajı, olayların meydana gelme sıklığı ve küresel erişilebilirlik anlamında önemli bir yükseliş trendi göstermektedir. Buna karşılık, terörizmin seküler boyutunda göreli bir azalma da gerçekleşmiştir.[172]

Terörizm bağlamında din, siyaset aracı olarak kullanıldığında şiddet eylemleri dramatik bir şekilde sonuçlanabilir. Din motivasyonuyla hareket eden teröristler, belirlemiş oldukları bir çatışma konusu üzerinden, kaosun dünyaya hakim olduğu algısını yaratmak için din yoluyla kötülüğe karşı mücadeleye girmişlerdir. Muharipler, onları kendi dininin düşmanı ve kötülüğün kişileştirilmesi olarak iktidar ya da ekonomik kaynaklara rakip

[170] Çalışmada cihat ve cihatçı gibi kavramların terörizmle ilişkilendirilerek anlatılmasının nedeni, teröristlerin kendilerini söz konusu kavramlarla tanımlamasından kaynaklanmıştır. Biz, cihat ya cihadcı gibi kavramları çalışmada bu şekilde anlatmış olsak da söz konusu kavramların bu şekilde kullanılmasına katılmıyoruz.
[171] Alex P. Schmid, **The Routledge Handbook of Terrorism Research,** ed. Alex Schmid, 1. Edition, Routledge Publishing, Oxford, UK, 2011, pp. 24-25.
[172] Martin, a.g.e. , s. 173.

olarak görmeyecektir. Teröristlerin belirli bir din yorumunu takip etmeyen, teröristlere göre dış gruba dahil olan kişiler, aynı topluluktaki grup gibi görülecek ve böylece şiddet sivillere karşı yönelmiş olacaktır. Bu durum, teröristlerin kutsallaştırdıkları dayanakların çözülmesinin zor olması nedeniyle sert, dramatik şiddet ve çatışmalara yol açmıştır. Birkaç uzman, terörist gruplar arasındaki bu dönüşüm etkisinin çoğunluğu doğrudan bir şekilde olmak üzere grupların saldırılarının şiddetine dikkat çekmiştir. Terörist gruplar ayrımsız şiddet eylemleri yoluyla kendi mücadelelerini kutsal bir görev olarak karakterize ederek öne sürmüştür. Dini gruplar milliyetçi gruplarla karşılaştırıldığında, milliyetçi gruplar bir etnik grubu temsil ettiklerini söyleyerek korkunç saldırılar düzenlemiş olsalar da özellikle yerel topluluklar arasında sivillere verilen zararı minimize etme girişiminde bulunmalarıyla, dönüştürebilecekleri kamuoyu ve yerel standartlar hususunda genellikle dini gruplardan daha itidalli baskı yapmışlardır.[173]

Boaz Ganor'a göre, terörizm ve din arasında doğrudan ilişki yoktur. Ancak dini aşırılıkçılar, terörizmi kullanarak toplumu provoke etmek amacıyla, beyin yıkama ve kışkırtma mesajlarına kutsal emir çağrıları yükleyerek ortak bir şekilde kullanmışlardır. Din, ayrıca uluslararası bir şekilde büyük ölçüde kabul edilen savaş hukukuna meydan okuyarak ve tanrı adına, izin verilen sivillere ve sivil hedeflere karşı planlı saldırılar için kullanılmıştır. Dini aşırılıkçılar, bazen başka dinlerin art niyetlerinden kendi dinini korumak için tasarlanan bir savunma savaşı olarak, kendi dinlerinden kafirlerin işbirliğiyle onların günahlarını aklamayı denerler. Çoğu vakada dini aşırılıkçı provakatörler yeni bir dini siyasal varlık yaratma ya da kafir devletleri yıkma gibi somut siyasi amaçlarını gerçekleştirmek için rejimlere karşı isyan girişimini denemektelerdir. Marksistler, sınıfların ve sınıf savaşının yayılması yoluyla insan topluluklarını bölmeyi denemiştirler. Faşistler, halk düşmanlarını kimliklendirmek için belirsiz ırk kavramını aynı ölçüde kullanmışlardır. Bugün selefi dini gruplar, bir taraftan inanmayanlar (kafir) ve yerleşik dinsel inançlara aykırı düşünenler şeklinde, öbür taraftan kimin hangi gruba ait olduğunu sadece kendileri belirleyerek gerçek Müslümanları bölmek için dini kullanmaktadırlar. Görünüşe göre her nesilde fanatikler yeni bir gerekçe ile gelip, insanları öldürerek, eğitimsizler ve eğitimli ideolojik girişimcilerin arasında taraftar bularak ve sınıf, ırk ya da dini araçsallaştırarak

[173] Henne, a.g.m. , p. 41.

kendileri için siyasi güç elde etme şansı görmektedirler.[174]

Son otuz yıldır küresel, bölgesel ve yerel çevrenin kitlesel değişimine tepki olarak, çeşitli gruplar tarafından kullanılan savaş metotlarındaki taktik ve tekniklerin evrimiyle, çağdaş terörizmin dönüşümünün belirleyicisi olarak din temelli terörizm artış göstermiştir. Terörizme dair bu değişim, çok sayıda uçak kaçırma eylemi gerçekleştiren seküler Filistinli teröristlerin ve Avrupa'nın belirli bölgelerinde eylem gerçekleştirerek sınırlı amaçları bulunan sağ ve sol görüşten teröristlerin, bugün yerlerini küresel eylem ölçeği belirsiz olan dini aşırılıkçılara bırakmasıyla yaşanmıştır.[175]

Dinin siyasal şiddetle olan bu bağlantısı, son yıllarda Müslümanlar arasında belirgin bir şekilde dramatik bulunmuştur. Halen faaliyet gösteren en şiddetli terörist grupların çoğu Müslüman taraf için faaliyet göstermekte ve onların çoğu iddiası İslami inançlar temelinde hareket etmektedir. Yine de Müslümanların bir çatışmada yer alma ihtimali diğer dinlerden daha fazla olmamakla birlikte herhangi bir dinin dalları tarafından da katı şiddet üretilmiş olabilir. Ayrıca tüm Müslümanlar, terörist grupların dini duyguları kullanarak sürdürdükleri aktivitelere katılmazlar. Müslümanların çatışmalarda bulunma sıklığında, İslam'ın doğasındaki bazı faktörlerdense çağdaş yapısal faktörler daha inanılır bulunmuştur. Kendini islami gruplar olarak kimliklendirenler tarafından işlenen şiddetin açıklaması, sosyal hareketleri oluşturan dinamiklere uzanmaktadır.[176]

Gelenekselci ayaklanmanın kategorilerinden birisi olan ateşli gruplar, onların altın çağ olarak idealize ettikleri eski bir siyasi sistemi yeniden kurmak için uğraşmışlardır. Bard O'Neill, bunları tepkici gelenekselciler şeklinde nitelendirmiştir. Günümüzdeki bu gruplar, cihatçılar ya da dinci militanlar olarak ifade edilen şu gruplardan oluşmuştur: Irak'ta İslami Çağrı, Lübnan'da Hizbullah Şii orijinli örgütler olmakla birlikte Mısır'da İslami Grup, Filistin'de Hamas, Cezayir'de Silahlı İslami Grup ve El-Kaide gibi Sünni temelli örgütler. Bu grupların her ne kadar mezhepsel oluşumları farklı olsa da siyasi yasalarını, Şeriat (İslam Hukuku) olarak kodifiye edilen Kuran ve Sünnet hadislerinden almaktadır. Yeni sistemin yapılarını ve fonksiyonlarını ayrıntılı ve kesin bir şekilde açıklayamayan çoğu cihatçı, Muhammed peygamber ve onu takip eden ilk üç halifesinin

[174] Alex P. Schmid, **The Routledge Handbook of Terrorism Research,** ed. Alex Schmid, 1. Edition, Routledge Publishing, Oxford, UK, 2011, p. 27.
[175] Magnus Ranstorp, **Terrorism and Counterterrorism: Understanding New Security Environment,** Ed. Russell Howard and Reid Lawyer, 1. Edition, McGraw-Hill Publishing, Iowa, USA, 2006, pp. 154-155.
[176] Henne, a.g.m. , p. 41.

uygulamış olduğu İslamın en saf haline dönme düşüncesini istemişlerdir. Onlar, genellikle Selefiler olarak değerlendirilmiştir.[177]

El-Kaide ağının dini fanatizm müritleri, dini ilkeler üzerine kutsal savaş için savaşmaya girişen bireylerin yıkıcı gücünün dramatik bir örneğini vermiştir. Usame Bin Ladin tarafından yapılan kutsal savaş çağrısı islami köktenciler tarafından desteklenerek, 2001'de Pentagon ve Dünya Ticaret Merkezi'ne saldırılarda binlerce masum insanın ölümüne neden olmuş ve Afganistan, Irak ve dünyanın geri kalanında çatışmanın alevlenmesine neden olmuştur. Onlar, tüm inançların dini fanatikleri olarak görülmeleriyle din tutkusuyla icra ettikleri eylemler üzerinden, binlerce yaşamın kaybı için pişman olmayarak sorumlu bulunmuşlardır. Din hilafına uçaklar sabote edilmiş, tapınaklar basılmış ve amansız gerilla savaşı yürütülmüştür. Fiziksel ve siyasi sınırların tüm formları karşısındaki böyle bir mücadele, Şii Müslümanların Sünni Müslümanlarla, Katoliklerin Protestanlarla, Hinduların Müslümanlarla rekabete girmesi şeklinde değerlendirilmiştir. Orta Doğu'daki modern "haçlılar" genellikle intihar bombacıları biçimini almış, terörizm üzerine din etkisinin en dondurucu bazı kanıtlarını sunmuştur. Şehitliğin cazibesi ikna edici olmuş ve fedakârlık çoğu başka erdemin üzerinde değerlendirilmiştir. Üstün olma adına kan nehirleri akmış ve kuşkusuz akmaya devam edecektir. Her çeşit fanatik, nadiren her kazanç yoluyla tatmin olmuştur.[178]

Rapoport dördüncü terör dalgasını oluşturan küresel dinci şiddetin yükselişini üç tanımlayıcı olay üzerinden açıklamıştır. 1979'da İran'daki İslam Devrimi tarafından ilham verilen erken İslamcılığın çoğu Şii radikalizmden kaynaklanmıştır. Şii olan karşıtlarının başarı tecrübesinden birkaç yıl sonra, sünni militanlar harekete geçerek 1980'lerin sonlarına doğru Sovyet askerlerinin Afganistan'dan ayrılmasını sağlamıştır. Hicri takvime göre 1400 yılı olarak yeni bir islami yüzyılın gelmesiyle Şii ve Sünni radikalizmin her ikisine de bin yılcı bir unsur eklenmiştir.

Dördüncü dalganın karakteri ve doğası uzmanlar arasında hatırı sayılır oranda tartışmaya sebep olmuştur. Dördüncü dalga, katastrofik bir strateji olan intihar terörizmi tarafından geniş bir şekilde karakterize edilmiştir. Bu strateji Lübnan'daki Şii grub tarafından iki düzineden fazla dördüncü dalga aktörüne yayılmıştır. İkincisi, Rapoport,

[177] Bard O'Neill, **Insurgency and Terrorism,** 2. Edition, Potomac Books Publishing, Virginia, USA, 2005, pp. 21-22.
[178] Combs, a.g.e. , p. 46.

Hoffman ve diğerleri dik bir şekilde aktif grupların sayısındaki azalmaya dikkat çekerken, kalan grupların ortalama hacmi büyümüştür. Nihai olarak dördüncü dalga grupları arasındaki örgütsel yaşam süresi aynı şekilde artış göstermiştir.

Dördüncü dalga tüm durumları kapsamaması kaydıyla kabul edilmiştir. Bu tartışmalar genellikle dinin şiddet üzerine etkisi vesilesiyle siyasi hareketlerde yer alır. Çeşitli uzmanlara göre dinin yeniden siyasal şiddete girişi, terörizmin doğasını kökten bir şekilde değiştirmiştir. Onlar dini, basit bir şekilde hareket eden kolektif eylem çözümü olarak tutmuş, çağdaş terörizmin sonuçları başka dünyada kurtuluş değil bu dünyada reform ya da siyasi değişim vasıtasıyla çözüm olarak kalmıştır.[179]

Ranstorp tarihsel süreçte bir savaş biçimi olarak terörün yükselişini, dini terörün yükselişinin takip ettiğini ifade etmiştir. Ancak Ranstorp, daha geleneksel teröristlerden dini radikalleri ayıran şeyleri bir miktar savunmuştur. İlk olarak dini radikaller kendilerinin tarihin kritik bir noktasında konumlandıklarını hissetmişler, ayrıca Mark Juergensmeyer tarafından açıklandığı üzere bu bir fikirdir. Bu gruplar ruhsal bir lider çevresinde buluşurlar, kimileri kendisini grubun liderliğinden ayırmış da (Hamas'ın eski lideri şeyh Yasin'e İsrail tarafından suikast düzenlenmesi vakasında olduğu gibi) olabilir. Ranstorp, onları önceki seküler kuşaklarından daha fazla manici bir inanca sahip olmalarının kaçınılmaz sonucu olarak, dünyadaki olaylara iyi ve kötü arasındaki bir mücadeleyi temsil eden uzlaşmaz bir tavırla yaklaştıkları şeklinde tanımlamıştır.[180]

Martin, dini inancı yaymak adına terör eylemlerine başvuranların uzun bir tarihsel geçmişi olduğunu belirtmiştir. Din hilafına terörizme başvuran aktörler aynı zamanda muhalif düşüncelerden ilham almışlar, inançlarını dikte etmeye çalışmışlardır. Martin, dini saiklerle hareket eden aktörlerin nihilist ve devrimci olabileceğini de ileri sürmüştür.[181]

Ranstorp, Rapoport'un dördüncü dalga ile karakterize ettiği olayların bulgularına katılmaz. Ranstorp, aslında islami radikalizmin belirli fazlarda evrildiğini ve bu fazların her birinin belirgin bir tarihsel olay tarafından tetiklendiğini ileri sürmüştür. Ranstorp, Rapoport'un 1979 İran devriminin Devrimci İslam için bir örnek teşkil ettiği fikriyle uzlaşamamıştır. Buna ek olarak, son yıllarda küresel dinci şiddetin başarılı bir şekilde

[179] Bradley McAllister and Alex P. Schmid, **The Routledge Handbook of Terrorism Research,** ed. Alex Schmid, 1. Edition, Routledge Publishing, Oxford, UK, 2011, p. 231.
[180] Bradley McAllister and Alex P. Schmid, **The Routledge Handbook of Terrorism Research,** ed. Alex Schmid, 1. Edition, Routledge Publishing, Oxford, UK, 2011, p. 232.
[181] Martin, a.g.e. , s. 174.

uluslararasılaşmasında İran ve Suudi Arabistan'ın desteği önemli rol oynamıştır. Sünni radikaller uluslararası manşetlere gereken başlığı SSCB'nin Afganistan'daki müdahalesine karşı cihat sırasında oluşturduğu ağlarla yapmıştır. Rapoport'un belirtmediği bir olay olan, 1991'de Cezayir'de seçimleri İslami Kurtuluş Cephesi'nin kazanmaya çok yaklaşmasını, Ranstorp merkezi bir olay olarak bulmuştur. Sonuçların sonradan iptal edilmesi, özellikle Kuzey Afrika'da Batı'nın demokratik ilkeleriyle onların yandaşlarının uyanışına ve İslami hareketlerin radikalleşmesine yardımcı olmuştur. Ranstorp 1996'daki yazısında, mevcut terörizm dalgasının yayılmasını İslamcıların Kudüs'ün kurtuluşu amacını baltalayan, Filistinliler ve İsraillilerin ilkeler üzerindeki Genel Anlaşması'nın doğrudan bir sonucu olarak görmüştür. Bu anlaşmanın statüsünün ilga edilmesiyle, İslami radikalizmin geniş tarihinde bu olayın nasıl bir yerde görülmüş olacağı tartışmalıdır.[182]

1960 ve 1990'lı yıllar arasında, dünya çapında tüm dini ilişkili köktenci hareketlerin miktarı üçe katlanmıştır. Bruce Hoffman da dini olarak kimliklendirilebilecek terörist grupların sayısındaki güçlü artışı gözlemlemiştir. Hoffman'a göre 1968'de varlığı bulunmayan dini gruplardan günümüzdeki seviyeye, dünyadaki tüm aktif terörist grupların dörtte biri dini kaygılar yoluyla baskın bir şekilde motive edilmiş gruplardan oluşmaktadır. Din motivasyonlu teröristler, seküler olanların tersine, özgül çevre bağlamları ve doğal olarak geniş bir şekilde din tarafından motive edilmeleriyle günden güne pratik siyasi düşüncelerle idare edilmiştir. Bu durum bu tür terörist gruplarda siyaset ve din arasında ayrım yapmayı genel olarak zorlaştırmaktadır.[183]

Bruce Hoffman yeni terörizme ilişkin yazmış olduğu uzun yazısında, Rapoport'un dalga teorisinin, sadece çağdaş terör ve din hakkında konuşmasının devlet dışı şiddet için özgün bir motivasyon olduğu gerçeğine dikkat çekerek başlamıştır. Gerçekte Rapoport'un birinci dalgası 19. Yüzyıldaydı. Hoffman kitlesel zarar veren terörün dördüncü dalgada gelişmesinin bir sonucu olarak dini teröristlerin, şiddeti kutsal bir eylem olarak gördüklerini ve bunun bir teolojik zorunluluk olarak üstlenildiğini ifade etmiştir. Bu durum saldırıların yıkıcılığı açısından tırmanış gösteren davranış eğilimi ile sonuçlanmıştır. İlk olarak dini şiddetin yüce bakış açılarıyla, sosyal ve ahlaki kısıtlamalardan bağışık radikal seküler gruplar yoluyla yüzleşmişlerdir. Dini gruplar, geniş bir şekilde tanımlanmış

[182] Bradley McAllister and Alex P. Schmid, **The Routledge Handbook of Terrorism Research,** ed. Alex Schmid, 1. Edition, Routledge Publishing, Oxford, UK, 2011, p. 232.
[183] Ranstorp (2006) , a.g.e. , p. 154.

düşmanı yok etme için uğraşmışlardır. Çoğu teröristler potansiyel destek gruplarına sahiptirler fakat dini radikaller, iç grubu daha sınırlı bir şekilde tanımlamışlardır. Nihai olarak yeni terörizm yaklaşımı, radikal dincilerin Crenshaw'ın kurtarıcı gruplarının aşırı bir örneği olduğunu yansıtmaktadır. Dini aşırılıkçılar toplumu toptan reddetmiş ve manevi olarak yeniden canlanmanın radikal bir yoluyla uğraşmışlardır.[184]

Bruce Hoffman, çağdaş terörizmin geniş kapsamlı karşılaştırmalı analizinin bir parçası olan dini terörizme odaklanarak çalışmıştır. Yeni terörizmin daha dar bir analizi Mark Juergensmeyer'in kozmik savaş hipotezinde bulunmuş olabilir. Juergensmeyer'in hipotezleri, dini şiddetten kitle imha şiddetine doğru bir eğilim ve şiddetin amacındaki bariz büyük strateji yoksunluğu şeklinde iki trendi sürdürmüştür. Onun yeni terörün bu yapbozlarına cevabı, kozmik mücadelenin doğal bir sonucu olarak bir kozmik savaş örneği olmuştur. Juergensmeyer'a göre din; kaos ve düzen arasındaki mücadeleyle doğal olarak uğraşır, ikinci olarak dinin doğası gereği şiddet olmuştur. Dini şiddet; düzen ve kaos arasındaki kozmik mücadele alanına terörü yerleştirmeyi haklı göstermiştir. Özet olarak din tipik bir şekilde çatışmayla uğraşır. Ancak, Juergensmeyer kozmik mücadelenin kozmik savaşa ve dolayısıyla güncel şiddete tırmanabilmesinde beş yol tarif etmiştir. Bunlardan ilki, dini mücadeleyi zikrederek gerçek bir zamanda ortaya çıkmış, radikal bir örgüt tarafından algılanmış olmalıdır. İkincisi, inananlar kişisel bir şekilde çatışmayla kimliklendirebilecek ve dolayısıyla dini yaptırım üzerine hareket etmeye motive edilmiş olmalıdırlar. Üçüncüsü, kozmik mücadelelerin gerçek anlamda kazanılamamasından beri inananlar, sürekli dini mücadelenin nedenine bağlılığı korumak amacıyla katılmış olmalıdırlar. Dördüncüsü, aşırılıkçılar bir kriz noktasına ulaşan mücadeleyi algılamalıdırlar. Nihai olarak, grup şiddete kozmik bir anlam atfetmelidir. Juergensmeyer kısaca dini şiddeti, teolojinin radikal yorumları tarafından senaryolaştırılarak iyi ve kötü arasında ayrılmış manici bir mücadele olarak tasavvur etmiştir. Dolayısıyla Juergensmeyer'a göre stratejik olmayan dramatik şiddet; geniş bir seyirci kitlesi, iç gruplar ve kurbanlardan oluşan üç izleyici kitlesine yönelik bir tiyatro oynama türüdür.[185]

Cronin'e göre, din motifli teröristler, uluslararası güvenliğe beş asgari sebepten ötürü tehlike arz etmektedirler. İlk olarak din motivasyonuyla hareket eden teröristler,

[184] Bradley McAllister and Alex P. Schmid, **The Routledge Handbook of Terrorism Research,** ed. Alex Schmid, 1. Edition, Routledge Publishing, Oxford, UK, 2011, p. 232.
[185] Bradley McAllister and Alex P. Schmid, **The Routledge Handbook of Terrorism Research,** ed. Alex Schmid, 1. Edition, Routledge Publishing, Oxford, UK, 2011, p. 232.

sıklıkla insan hedefleri setine karşı açık uçlu bir uygulamayla, kötüye karşı iyinin manici bir mücadelesine giriştiklerini hissetmiştirler. Onların dininin ya da dini mezheplerinin üyesi olmayan herhangi birinin şer olarak değerlendirilmesiyle oyun adil bir hal almıştır. Ayrımsız terör saldırıları sadece din motivasyonu ile hareket eden teröristlere özgü değildir. Onların inanç yoluyla yürüttükleri saldırılar, çok sayıda başka terörist grubun yaptığından daha fazla kurbanlarını insanlıktan çıkarmaya rehberlik etmektedir. Çünkü onlar kendi dinlerinin ya da dini mezheplerinin üyesi olmayanları kafir veya mürtet olarak değerlendirmişlerdir. Örneğin, El-Kaide'nin Dünya Ticaret Merkezi'ne gerçekleştirdiği saldırıda Müslümanları öldürdüğü görülmüştür. İkinci olarak teröristler, Tanrı'nın emirlerini algıladıkları şekliyle onu hoşnut etmek için doğrudan ya da dolaylı şiddet davranışında bulunmuşlardır. Dini örgütlerin şiddet eylemlerini tahmin etmek özellikle zor olmuştur. Üçüncüsü, din güdüsüyle hareket eden teröristler kendilerinin seküler değerler ve yasalar yoluyla sınırlandırılmadıklarını düşünmüşlerdir. Gerçekte saldırıların hedeflerinin çoğu seküler hukuku temel alan en modern devletlerde vücut bulmuştur. Dördüncüsü din yoluyla hareket eden teröristler genellikle var olan sosyal sistemden yabancılaşma algısını bütünüyle sergilemişlerdir. Onlar mevcut doğru sistemi daha adil, daha eşitlikçi ve daha mükemmel bir sistemle değiştirmeyi denemektedirler. Beşincisi ise din motifli terörizm sivil toplumda popüler destek elde etmek amacıyla münhasıran kaygılandırmıştır. Örneğin El-Kaide gibi gruplar, dünyanın bütününden küresel bir ağ niteliğindeki bazı hükümet dışı Müslüman vakıflardan destek sağlamıştır. Öte yandan teröristler kutsal bir savaş başlatma gerekçesiyle, cömert hayırsever gruplardan ciddi destek sağlamak için uğraşmayı deneyerek gerçek bir risk oluşturmuşlardır.[186]

Örneğin; Alice Auma Lakwena, 1987'de Uganda Başkanı Museveni'nin hükümetiyle mücadele için Kutsal Ruh Mobil Gücü terör örgütünü kurmuştur. Lakwena, ruhunun başka bir ruh tarafından kontrol edildiğini öne sürmüştür. Lakwena, Museveni'nin iktidarını devirerek, Uganda'yı büyü ve sapkın inançlardan arındıracağını ifade etmiştir. Acholi isimli bir kabileyi savunan Lakwena, Uganda ordusunun eski mensuplarından çok sayıda destekçiye ulaşmıştır.[187]

Müslüman terörist gruplarda, İslam'daki din ve siyaset ayrımının bulunmaması,

[186] Audrey Kurth Cronin, **Terrorism and Counterterrorism: Understanding New Security Environment,** Ed. Russell Howard and Reid Lawyer, 1. Edition, McGraw-Hill Publishing, Iowa, USA, 2006, pp. 73-74.
[187] Martin, a.g.e. , s. 179.

hiçbir yerde bu kadar açık değildir. Örneğin Filistin ve Lübnan'da Hizbullah ve Hamas din ideolojisi çerçevesini kesin ve pratik siyasi eylemle birleştirmiştir. Böyle gruplar, mahkumların serbest bırakılması gibi kısa dönemli amaçları, tüm inananları ve onların anayurtlarını özgürleştirecek İsrail'in işgaline karşı direnişe devam ederek uzun dönemli amaçlarını benimsemişlerdir. Dini terörist gruplar ayrıca milliyetçi-ayrılıkçı bir ajandaya da sahip olarak dini rekabetle kültürel, siyasi ve dilsel faktörleri karıştırabilirler. Dini aşırılıkçı hareketlerin yayılması, 1970 ve Temmuz 1995 arasındaki 64.319 kayıtlı olayın yarısından fazlasında görülmüş ve 1988'den sonra terörizm eylemlerinin toplam sayısında keskin bir artış olmuştur. Bugün dünyadaki aktif grupların çoğunu oluşturan din motivasyonlu teröristlerin tırmanışı sürpriz olmayan bir şekilde gerçekleşirken, son zamanlarda onların çoğu ortaya çıkmıştır. Onlar farklı ve tam teşekküllü örgütler olarak ortaya çıkmıştır. Sırasıyla 1978 ve 1982'de oluşturulan Sih Dal Khalsa ve Dashmesh Örgütleri ve 1982'de Lübnan'da Şii Hizbullah Hareketinin kurulması, 1987'deki Filistin intifada isyanıyla birlikte İslami Cihat ve Hamas olarak bilinen militan sünni örgütlerin doğması, aynı yıl Aum Shrinkyo örgütünün kurulması örnek olarak gösterilmiştir.[188]

21. yüzyıla girerken çoğu İslami örgütler, bulundukları yerlerdeki devletlerin siyasi sistemlerini değiştirmeye odaklanmışlardır. 1990'lardan sonra El-Kaide ve onun bağlaşıkları, dünya çapında İslamcı siyasi sistem veya hilafet kurmak amacını gösteren, herkesin kabul edeceği ya da kabul etmeye zorlanacağı değişimi başlatmış, dolayısıyla onlar uluslararası sistem bağlamıyla tamamen devrimci bir tehdit olarak islam yasalarını yaymışlardır.[189]

Aum Shinrikyo (Aum Gerçek Tarikatı) yeni bir dini grup olarak 1987'de Asahara Shoko tarafından kurulmuştur. Örgütün doktrini Hinayana Budizm, Mahayana Budizm, Tibet Budizmi, yoga felsefesinin karışımını içermiştir. Söz konusu doktrinin, 1995'in başlarında Japonya'da 10.000 ve Rusya'da 20.000 taraftarı olmuştur. Ayrıca Japonya'da 1.000 tane emir altında bulunan üye sayısı, başka yeni dini gruplarla kıyaslandığında, emir altında bulunan olağandışı üye sayısına rağmen göreceli olarak küçüktür. Aum Shinrikyo'nun istatistiklerine göre 1995'te emir altında bulunan üyelerinin yaş ortalaması 30.1'dir. Son istatistikler bulunmamasına rağmen, polis baskınlarından sonra örgütün üye sayısı sert bir şekilde düşüş göstermiş, onların mülkleri ve çeşitli suçları ortaya çıkmıştır.

[188] Ranstorp (2006) , a.g.e. , p. 154.
[189] O'Neill, a.g.e. , p. 22.

Aum Shinrikyo post-yeni din ya da ruhsal/manipülatif dinlerden biri olarak eski yeni din kavrayışına muhalif olan bir kategoriye yerleştirilmiştir. Bu ayrıca onlar arasında en yenilerden biridir.[190]

Aum'un İdeolojisi post-yeni din olarak farklı din doktrinlerinin yorumlarının birleştirilmesiyle ortaya çıkmıştır. Aum'un ideolojisi esas olarak Budizm'e gönderme yapıyor olsa da Şintoizm, Hristiyanlık, Hinduizm gibi dinlerden de ilham almıştır. Ayrıca 16. Yüzyılda yaşamış olan kahin olarak nitelendirilen Nostradamus'un kehanetlerinden yararlandığı da öne sürülmüştür.[191]

Asahara, 1987'de Mahayana isimli ayda bir çıkan bir dergi yayımlamaya başlayarak kendisini Aum Shinrikyo örgütünün kurucusu ve din önderi olarak takdim etmiştir. Sanskritçede, Mahayana geniş bir araç anlamına gelmektedir. Budizm'in gelişiminden sonra Mahayana Budizm olarak önerilen yorum sadece birinin aydınlanması ve kurtuluşu değil, tüm duygulu olan şeylerden kurtuluşu simgelemiştir. O üç tür kurtuluş ihtiyacını vurgulamıştır. İlk olarak felaketlerin acılarından insanlığı kurtarma, ikinci olarak bu dünya mutluluğunda yaşam yaratma ve son olarak aydınlanma ve kendini gerçekleştirme şeklinde belirtilmiştir. Bu aşamada Asahara, öğretilerinin faaliyet alanını Mahayana Budist teolojisine yakın bir şekilde hareket ederek genişletmiştir. Öte yandan Asahara büyük bir sürpriz olarak meydana çıktığında zaten Tibet Budizminin çok tehlikeli fikirlerini kendi disiplinine aktarmaya başlamıştır. Tibet Budizm'i, Hindistan'dan kaynaklanan ezoterik Budizm'den uyarlanmıştır. Bu ayrıca Tantrik gelenenek olarak çağrılan cinsellik yoluyla aydınlanma ve kurtuluşun gizli öğretilerini ve Phowa olarak çağrılan daha yüksek bir zeminde birine ruhunu göndermenin ruhsal tekniklerini içermiştir.[192]

Asahara, dünyadaki her bireyin farklı bilgi ve bilinç düzeyine sahip olduğunu ifade ederek; kendisinin bu kazanımlar açısından dünyadaki en üstün mertebeye ulaştığını söylemiştir. Asahara, bu en üstün mertebeyi yüce gerçeklik şeklinde tanımlamıştır.

Öte yandan Asahara'nın dünyaya dair perspektifinde Hristiyanlık dinindeki Mesihlik anlayışı bulunmaktadır. Asahara'ya göre dünya yaşanacak bir yer olmaktan

[190] Manabu Watanabe, "Religion and Violence in Japan Today: A Chronological and Doctrinal Analysis of Aum Shinrikyox", **Terrorism and Political Violence,** Vol. 10, Issue 4, 1998, p. 81.
[191] Alper Sözer ve Salih Elmas, **Uzakdoğu'dan Yeni Kıta'ya Terörle Mücadele,** ed. İhsan Bal ve Süleyman Özeren, 1. Baskı, Usak Yayınları, Ankara, 2009, s. 28.
[192] Watanabe, a.g.m. , p. 84.

çıkmış ve dünya tarihinde eşi benzeri olmayan korkunç olaylarla karşı karşıya gelinecektir. Asahara, buradan yola çıkarak Hristiyanlık dinindeki kıyamet olayı olan Armagedon benzeri bir hadisenin, Japonya ve ABD arasında çıkacak bir nükleer savaşa sahne olarak üçüncü dünya savaşını başlatacağı inancını yerleştirmiştir. Aum'un ana felsefesi olarak kötülükten arınmak için en iyi yolun onu imha etmek olduğu belirtilmiştir. Bu minvalde Aum örgütü mensupları, dünyanın kötü bir hüviyet taşıması nedeniyle artık dünyanın yok edilmesi gerektiği düşüncesini geliştirmişlerdir. Böylece örgüt üyeleri insanları öldürerek onlara iyilik yaptıklarına inanmışlardır. Bu inanca göre birey zaten kötü bir yer olarak addedilen dünyadan daha güzel yaşam sürdürebileceği bir yere intikal edecektir.[193]

Militan İslamcı dünya görüşünün hoşgörüsüzlüğü ve dogmatizmi, Yahudi ve Hristiyan militanların görüşlerine çarpıcı bir şekilde benzemektedir. İsrail'de Genel Güvenlik Servisi (Shin Bet), Yahudi gizli örgütleri gibi militanlara işaret etmektedir. Rabbi Meir Kahane'nin Kach hareketi ve ardılı Kahana Chai, Herev David, EYAL (Yahudi Mücadele Örgütü), Zu Artzenu ve Bereshit gibi göze çarpan küçük Yahudi gruplar bulunmaktadır. Bu grupların üyelerinin çoğu geçici bir olgu olan çoğulcu demokrasiyi alaya alarak, bunun eninde sonunda Yahudi din yasalarına dayanan bir krallıkla yer değiştireceğini iddia etmişlerdir. Yahudi grupların, selefi militanlar gibi küresel arzuları bulunmamaktadır. Sınırlı ölçü ve gizli hırslarına rağmen Yahudi gizli örgütleri potansiyel bir orantısızlık etkisi taşımıştır. Bu örgütlerin, sadece Shin Bet'in korkularını aşmak için orantısız bir şekilde Kudüs'teki İslam dinine göre kutsal yerlere saldırdıklarında, birisi sadece böyle gelişmelerin yansımalarının kötülüğünü hayal edebilir.[194]

Bazı Hristiyan gruplar da aynı tür düşünceleri ilan etmiştirler. Her parçası ideolojik ve sert bir şekilde amaçlarına bağlı olan İsrail ve işgali altındaki bölgelerde Yahudi gizli örgütlerden ve İslam motivayonlu örgütlerden, açık bir şekilde daha az kabiliyetlidirler. Mark Juergensmeyer'ın ABD'de mesih için askerler şeklinde atıfta bulunduğu kişiler, Tanrı'nın her şeyin üzerindeki egemenliği için egemen teolojiyi onaylayarak çağırmıştır. Aşırılıkçı Hristiyanlar arasında dünyaya kural olarak gönderilmiş İncil kaynaklı Hristiyan teokrasisini yaratmayı hedefleyen teolojiyi yeniden inşa etmeye başvurmuşlardır. İslamcı ve Yahudi köktencilerde olduğu gibi, Hristiyan aşırılıkçılar da hem şiddet karşıtı hem de

[193] Sözer ve Elmas (2009), a.g.e. , ss. 28-29.
[194] O'Neill, a.g.e. , pp. 22-23.

şiddet taraftarlarını içermiştir. Radikal Hristiyan Kimlik Hareketi Aryan Nation, Posse Comitatus ve Order gibi grupları ortaya çıkarmıştır. Geçmiş bir altın çağ hakkında fütursuzca, Hristiyan hukuku yorumuyla devletin birleşimi ve beyaz ırkın üstünlüğüne inanmışlardır.[195]

Bugün din motifli terörizmin evrimi, özellikle yeni bir fenomeni temsil eden bir boşlukta meydana gelmiştir. Ancak bu, Soğuk Savaş sonrası dünyada hızlı bir şekilde yeni milenyuma yaklaşırken, etnik-dini çatışmaların artışı tarafından abartılı bulunarak öne sürülmüştür. Mevcut küreselleşme süreciyle toplumlar arasındaki sosyal ve kültürel uyumun geleneksel bağlantılarının çözülmesinin hızlanması; tarihsel meşruiyet ve sosyal kargaşa, ekonomik eşitsizlik ve mevcut siyasi baskı şartları ile birleştirildiğinde, farklı dinden aşırılıkçı hareketler arasında ortak bir kırılganlık hissi artışına rehberlik etmiştir. Günümüz ve gelecek, istikrarsızlık ve öngörülemezlik içermektedir. Dini terörizmin mevcut ölçeği ve faaliyet alanında militanlık ve aktivizmde beklenmeyen, onların kişisel inançları ve toplumlarının kritik tarihsel durumunda kalan bu algı belirteci: Sadece teröristler dini kimliklerini koruma ihtiyacı hissetmezler, onlar ayrıca zamanı, geleceği radikal bir şekilde biçimlendirme fırsatı olarak görmüştürler. Milenyumun sonunda vahşi ve modern formda din motifli terörizmi canlandırmayla örtüşen bir faktör bulunmaktadır. Aynı zamanda, farklı din ve inançlarda, karşısında tüm dini terörist gruplarlarda bulunan bir özelliği görmek mümkündür. Bu özellikler sadece düşmanı ve düşmanlığın sebebini tanımlamaya hizmet etmemiş, ayrıca şiddetin kullanımının zamanlaması, şiddetin metodları ve anlamlarıyla kökten bir şekilde biçimlendirmiştir.[196]

6. ULUSLARARASI TERÖRİZM

Uluslararası terörizm dünyanın geneline yayılmış bulunan bir terörizm çeşidi olarak görülmüştür. Uluslararası terörün hedefleri uluslararası çıkarları etkilemesi yönünden sembolik değerlerin seçilmesi ve saldırıların küresel bir yankı yaratması için tasarlanarak belirlenmiştir. 1960'lı yıllardan bu döneme uluslararası arenada terörizme başvuran aktörler, saldırıların propaganda fırsatından yararlanmayı ve eylemlerini küresel boyuta taşıyarak kaynak elde etmeyi hedeflemişlerdir. Uluslararası etki kapasitesi taşıyan terör saldırıları, siyasi saikle insan kaçırma, gasp, suikast, bombalama ve rehin alma şeklinde

[195] O'Neill, a.g.e. , p. 23.
[196] Ranstorp (2006) , a.g.e. , p. 155.

gerçekleştirilerek, belirli bir oranda teröristlerin amaçlarına dikkat çektiği ya da muhtelif fırsatlar sunduğu görülmüştür.[197]

Bezci'ye göre uluslararası terörün tanımının çerçevesini belirlemek tehlikeli ve çetrefillidir. Bu durum, terörizmin çeşitli görünümler taşıdığı göz önünde bulundurulduğunda zor bir süreçtir. Uluslararası terörizm kategorisiyle esas olarak kastedilen devletlerin teritoryal sınırlarını aşan ve devletlerin yetkisinin ötesine geçen bir terör eyleminin niteliğidir. Bezci'ye göre uluslararası terörizm eylemleri ulusal bağımsızlık savaşlarıyla birlikte başlamıştır. Bezci bu minvalde uluslararası terörizmi coğrafi anlamda yerel ya da bölgesel ihtilafların uluslararası toplum nezdinde patolojik bir şekilde sergilenmesi biçiminde ifade etmiştir.[198]

Uluslararası terörizm genellikle bir ülkedeki bir grup tarafından başka bir ülkedeki hedefe yönelik terör saldırısı gerçekleştirme durumlarını içermiştir. Dolayısıyla uluslararası terörizm birden fazla hükümetin çıkarlarını etkileyen bir durum tesis etmektedir. Öte yandan Jenkins'e göre, bugün birbirine entegre olmuş bir dünyada nihai olarak bir devletin sınırları içerisinde meydana gelen terör olayı uluslararası etki taşırken, uluslararası terörizm olayları da devletlerin ülkelerinde belirli sonuçlar doğurmaktadır.[199]

Terörizm olgusu yapısal anlamda bir devletin ülkesinin sınırları içinde veya sınırları dışında meydana gelmektedir. Ana hatlarıyla belirtmek gerekirse; belirli bir grubun kendi ülkesindeki kendi yurttaşlarını hedef alarak teröre başvurması yurt içi terörizm olarak değerlendirilmektedir. Caşın'a göre bir terör eyleminin uluslararası bir nitelik kazanması için birden fazla devletin hükümetiyle, uyruğu veya topraklarıyla iltisaklı olması gerekmektedir. Bu minvalde meydana gelen bir terör eyleminin sarih bir şekilde uluslararası etkisi bulunmalıdır. Ayrıca belirli uluslararası normları ihlal eden terör eylemleri, uluslararası terörizm niteliği taşıyabilmektedir. Örneğin Caşın'a göre IRA'nın İngiltere'de gerçekleştirdiği bir terör eylemi bu sınıflandırmaya dahil olmamaktadır.[200] Uluslararası terörizm, küresel bir sembolü hedef aldığında ve siyaset psikolojisi açısından etkisi bir devletin sınırlarının ötesine geçtiğinde meydana gelmiştir.[201]

---

[197] Martin, a.g.e. , s. 199.
[198] Bünyamin Bezci, **Dünya Çatışmaları: Çatışma Bölgeleri ve Konuları 2. Cilt,** ed. Kemal İnat, Burhanettin Duran ve Muhittin Ataman, 2. Baskı, Nobel Yayıncılık, İstanbul, 2016, s. 623.
[199] James Lutz and Brenda Lutz, **Global Terrorism,** 2. Edition, Routledge Publishing, Oxford, UK, 2008, p. 16.
[200] Caşın, a.g.e. , s. 177.
[201] Martin, a.g.e. , s. 200.

Uluslararası terörizm bir veya daha fazla sınırı geçen birey ve grupların yürüttüğü operasyonlardır. Örnek olarak Pakistan destekli İslam motivasyonlu teröristlerin, Pakistan ve Hindistan arasındaki Keşmir sınırını geçmeleri verilebilir. Dünyanın çeşitli yerlerindeki çok sayıda ülkede faaliyet gösteren birey ya da gruplar temel olarak uluslararası teröristler şeklinde etiketlenmiştir.[202]

Uluslararası terörizm kavramı, sıklıkla çok sayıda ülkede faaliyet gösteren çok uluslu militan yapısına sahip Usame Bin Ladin'in El-Kaide ağı gibi örgütleri tasvir etmek için kullanılmıştır. Uluslararası terörizm bazen sayısal anlamda bir ülkeden fazlasını ilgilendiren toprak ya da yurttaşı içermesiyle koordineli olarak kullanılmıştır.[203]

Uluslararası terörist eylemler temelde, faillerin sindirme veya zorlama niyetiyle sığınma için uğraştıkları ya da faaliyet gösterdikleri yerde görünen kişiler yoluyla yapılması, anlamı açısından ABD'nin dışında ya da ulusal sınırları aşarak meydana gelmektedir. Uluslararası terörizm, en çok reklamı yapılan ve tanınan terörizm formudur. Bu tanıtım kısmen teşhir nedeniyle gerçekleşmiştir. Bu, hedef popülasyonun bir kısmında anlayış eksikliği ve daha fazla korku yaratan bir uluslararası teröristin yabancı doğası nedeniyle olabilir. Yabancı uyrukluların örf ve adetlerine dair davranış modellerinin anlayışa mazhar olmayan şekilde yerli nüfusa yabancı gelmesi, uluslararası teröristi duygusal bir şekilde daha korkutucu yapmaktadır.[204]

Bezci, uluslararası terörün ilk ortaya çıkışını İkinci Dünya Savaşı'nın akabinde ortaya çıkan dekolonizasyon hareketleriyle, devleti olmayan milletlerin girişimleriyle ortaya çıktığını belirtmiştir. Söz konusu gelişmelerin yaşandığı ABD ve SSCB'nin iki ayrı ideolojik kutuba önderlik ettiği Soğuk Savaş'ın rekabetçi döneminde, ulusal kurtuluş mücadeleleri kendilerine meşruiyet zemini yaratmıştır. İkinci Dünya Savaşı sona erdikten sonra Orta Doğu'da kurulan İsrail devleti, Araplar açısından hezimet olmuştur. İsrail devletinin kuruluşu hem kendisinin meşruiyet sorunu açısından hem de bölgedeki Filistinlilerin Filistin Devleti kurma düşüncesi bakımından jeopolitik mücadelelere sahne olmuştur. Tarihsel açıdan uzun süre devam eden bu çatışmanın çözüme kavuşturulamaması terörizm ortamını meydana getirmiştir. Buradan hareketle uluslararası terörizm

[202] Marie Helen Maras, **The CRC Press Terrorism Reader,** 1. Edition, CRC Press, Florida, USA, 2014, p. 27.
[203] Harvey Kushner, **Encyclopedia of Terrorism,** 1. Edition, Sage Publications, California, USA, 2003, p. 365.
[204] Maras, a.g.e. , p. 28.

araştırmalarında ilk atıfta bulunulan konu, Filistinlilerin terör eylemlerine başvurusu olmuştur.[205]

Caşın, terörizmin uluslararası çerçevede değerlendirilmesini üç boyut üzerinden açıklamıştır. Bunlardan ilki, bir devletin ülkesinde bulunan yabancılara veya söz konusu ülkede bulunan yabancı menşeili işletmelere düzenlenen terörizm eylemleridir. 1992'den beri Mısır ve Cezayir'de radikal dinci grupların yabancılara karşı düzenlediği terör saldırıları bu duruma örnek teşkil etmektedir. İkincisi, terörist bir grubun bulunduğu devletin ülkesinin sınırları dışında operasyon icra etme halidir. 1970'li ve 1980'li yıllar boyunca Orta Doğu kökenli terörist grupların düzenlediği saldırılar ve 1985'te Viyana ve Roma'daki havaalanlarına Ebu Nidal terör örgütü tarafından eşzamanlı gerçekleştirilen bombalama eylemleri örnek olarak verilebilir. Nihai olarak yabancı bir devletin hükümetinin yürüttüğü politikaları zorla değiştirmek ve etkilemek için gerçekleştirilen terör eylemleridir. Örneğin, devrimci bir saikle hareket eden Yunan 17 Kasım terör örgütü, 1988 yılında İsrail'in Filistin'e karşı tutumuna tepki olarak Atina'da bulunan bir diskoyu bombalamıştır.[206]

Badey'e göre, 1960'ların sonlarından beri çağdaş uluslararası terörizmin evrimi üç büyük ideoloji tipi tarafından etkilenmiş ve şekillendirilmiştir. Almanya'daki Kızıl Ordu Fraksiyonu, İtalya'daki Kızıl Tugaylar ve Filistin'in Kurtuluşu için Popüler Cephe gibi Komünizm ve sol görüş devrimci felsefeyi benimseyen örgütler, 1970'lerdeki çağdaş uluslararası terörizmin erken gelişiminde baskın olmuşlardır. 1980'lerde ise İrlanda'da Geçici IRA (PIRA), İspanya'da ETA, Sri Lanka'da Tamil Kaplanları gibi örgütler milliyetçi ve aşırı sağcı fikirleri temsil ederek ön plana çıkmışlardır. Filistin İslami Direniş Hareketi (HAMAS), Cezayir Silahlı İslami Grubu (GIA) ve Mısır İslami Grubu (İslami Cemaat) gibi dini ideoloji içeren gruplar, 1990'larda ortaya çıkarak uluslararası terörizmde önemli rol oynamışlardır. Badey'e göre ideolojiler şiddete neden olmamaktadır. İdeolojiler basit bir şekilde popülasyonları kutuplaştırmanın etkili bir yolunu sağlamaktadır.[207] Burada, Badey'in milliyetçi ve aşırı sağcı örgütleri uluslararası terörizmle ilişkilendirmesinde, örgütlerin uluslararası operasyonlarının ve bağlantılarının etkili olduğunu düşünmekteyiz.

[205] Bezci, a.g.e. , s. 624.
[206] Caşın, a.g.e. , s. 177.
[207] Badey, a.g.m. , p. 83.

1967'deki Arap-İsrail Savaşı'nın Arapların mağlubiyetiyle sonuçlanmasının ardından, Filistin Kurtuluş Örgütü davasını uluslararası arenaya taşımıştır. 1976 yılında Alman Kızıl Ordu Fraksiyonu, Filistin Kurtuluş Örgütü ve uluslararası bir terörist olan Çakal Carlos arasında sınır ötesi bağlar tesis edilmiştir. İki kutuplu Soğuk Savaş sisteminin ideolojik ve politik rekabet ortamı bu gelişmelerde katalizör rolü oynamıştır.[208]

Uluslararası terörizm modern anlamda düşünüldüğünde 22 Temmuz 1968'de ortaya çıkmıştır. Filistin Kurtuluş Örgütü'nü oluşturan 6 gruptan biri olan Filistin'in Kurtuluşu için Popüler Cephe üyesi 3 silahlı Filistinli terörist, Roma'dan Tel Aviv'e gitmekte olan İsrailli El Al ticari uçağını kaçırmışlardır. El Al ticari uçağının kaçırılması olayı önceki uçak kaçırma vakalarından önemli bir şekilde ayrışmaktadır. İlk olarak bunun amacı basit bir şekilde programlanmış uçuştan sapma, 1959'dan beri bir destinasyondan diğerine, başka ülkelerden Küba'ya seyahat etme anlamında gerçekleşen, yurt içi Amerikan hava yolları yolcularına el koyan vatan hasreti çeken Kübalılar ya da sempatik devrimcilerden farklı değildir. Bu uçak kaçırma olayı cüretkar bir siyasi ifade şeklidir. Teröristler El Al uçağını ele geçirdiklerinde, İsrail'de hapsedilen Filistinli teröristler için eylemi gerçekleştirdiklerini rehin alınan ticari yolculara açıklamışlardır. İkincisi önceki uçak kaçırma vakalarında görülmeyen şekilde, uzun süre hareket ederek varış yerine gitmeyi amaçlayan teröristler tarafından uçağın elde tutulması, uçağın milliyeti veya kökenini, önemsizleştirmiştir. El Al, İsrail'in ulusal hava yolu olması nedeniyle İsrail Devleti'nin ulusal sembolünün hazır bir kanıtını oluşturması, teröristler tarafından kasten ve özgül bir şekilde hedeflenmesini sağlamıştır. Üçüncüsü, İsrail hükümetinin krizi oluşturan teröristlerin taleplerinin görmezden gelinmesi veya reddedilmesi, uçağın yok edilerek tüm insanların ölmesi rehberliğinde bir katastrofi ile sonuçlanabilirdi. Fakat İsrail daha önce deklare ettiği hükümet politikalarının tersine, açık düşmanı olan onlarla doğrudan iletişim kurarak teröristlerin başarılı olmasını sağlamıştır. Son olarak teröristler özellikle masum siviller üzerinden büyük bir medya olayı yaratma gücüne sahip olduklarını keşfederek sembolik hedefleme, kriz yoluyla fiili tanınma ve dramatik siyasi ifadenin bileşimine ulaşmıştır. Filistin Kurtuluş Örgütü'nün Birleşmiş Milletler'deki gözlemci şefi, 1976'daki bir röportajda birkaç uçak kaçırma olayının, kamuoyu ve medya yoluyla dünyada bilincin uyandırılmasında 20 yıldır Birleşmiş Milletler'de süren görüşmelerden daha fazla ve daha

[208] Bezci, a.g.e. , s. 630.

etkili olduğunu belirtmiştir.[209]

Cronin, terörizmin uluslararası karakterine 1970'li ve 1980'li yıllar arasında, uluslararası medya etkisinin dramatik patlamasına tepki olarak ve teknolojik üstünlüğün kısmi bir sonucu olarak evrilmesiyle ulaşıldığını belirtmiştir. Cronin'e göre uluslararası bağlantılar yeni değil, fakat bağlantıların merkezileşmesi yeni olmuştur. Kendine özgü yayılmış ulusal sebepler, farklı nedenler ve sınırlar arasında artan uluslararası aktiviteleri ve bağlantılarıyla uluslararası örgütlerin gelişimini başlatmıştır. Bu gelişmeler Libya, Kuzey Kore, İran, SSCB gibi devletlerin terörizme gizli desteğini büyük ölçüde kolaylaştırmıştır. Söz konusu devletler açısından terörist örgütlerin taahhütleri, terörist saldırılar için potansiyel misillemelerden kaçınırken, gizli amaçlarını başarmak için cazip bir araç olarak bulunmuştur.[210]

Terörizmin ve şiddetin yayılmasında Nikaragualı Sandinistaların ve Kübalıların, Libya ve İranla olan bağlantıları etkili olmuştur. Fidel Castro'nun 1959'dan itibaren Afrika'daki özellikle Angola'da, Mozambik'te ve Etiyopya'da SSCB yanlısı rejimleri iktidara getirme girişimine defalarca başvurarak, bu yarıküredeki demokratik ve Batı yanlısı rejimleri yıkma amacı somut olarak belgelenmiştir. Castro geçmişteki gibi küçük terörist gruplarla iktidarı ele geçirmenin yoksunluğunda, tam ölçekli ayaklanmalara başvurmada özellikle etkili olmuştur. Castro, 1977'de üç farklı Somoza karşıtı grubun liderlerini Havana'ya çağırmış ve birliği kuvvetlendirmek için silah ve eğitim sözü vermiştir. Castro, aynı şeyi 1978'de beş Salvadorlu gerilla grubuyla gerçekleştirmiştir.[211]

Nikaragualı Sandinistalar, El Salvador komşu hükümetini devirmek için uğraşan teröristlere Managua'da bir karargah, silahlar, teknik yardım, eğitim sağlamışlardır. Kosta Rika'lı gazeteciler, Nikaragualıların Kosta Rika'ya binlerce mülteci akışıyla terörist sızdırma girişimlerini göstermişlerdir. Sandinista'lar, örneğin eski bir Sandinista kahramanı olan Eden Pastora'nın sonradan silahlı muhalefete girişmesi gibi Kosta Rika'daki terörist eylemlere sponsor olmuşlardır.[212]

Nikaragua, dünya üzerindeki tüm teröristler için ulusal bir güvenli eve dönüşmüştür. Sandinistalar, Latin Amerika'dan, Avrupa'dan, hatta Orta Doğu'dan gelen

[209] Hoffman, a.g.e. , pp. 63-64.
[210] Cronin (2006) , a.g.e. , p. 71.
[211] Edward Lynch, " International Terrorism: The Search for a Policy ", **Terrorism,** Vol. 9, Issue 1, 1987, p. 23.
[212] Lynch, a.g.m. , p. 23.

teröristlere taze Nikaragua pasaportları sağlamışlardır. Sandinistalar, 1970 yılında Ürdün'de Kara Eylül'e dönüştüğü tarihe kadar Filistin Kurtuluş Örgütü ile yakın ilişkilere sahip olmuştur. Sandinistalar, 1970'teki saldırılardan önce Filistin Kurtuluş Örgütü kamplarında eğitim görmüşlerdir. Nikaragua'da, basın yoluyla da onaylanmış şekilde ETA, Alman Baader-Meinhof Çetesi ve İtalyan Kızıl Tugaylar da bulunmuştur. Bunlara ek olarak Nikaragua, 8.000 Kübalı, 100 SSCB'li ve az sayıda Doğu Alman, Bulgar, Libyalı ve Kuzey Koreliyi de misafir etmiştir.[213]

Uluslararası terörizm sorunu genel bir şekilde büyük bir problem teşkil etse de tam olarak geniş yankı bulmamıştır. Son yıllarda uluslararası terörizmde önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Söz konusu değişim, ilkesel olarak SSCB'nin dağılmasıyla birlikte Soğuk Savaş'ın sona ermesi, sol görüşlü terörist grupların ani bir şekilde azalmasıyla ilişkilendirilmiştir. Bu hususta en çok dikkat çeken yıkıcı örgütler Avrupa'daki İtalya'da Kızıl Tugaylar, Almanya'da Kızıl Ordu Fraksiyonu, Fransa'da Doğrudan Eylem ve Belçika'da Komünist Muharip Hücreler olmuştur. Aslında, bu grupların gücünün azalması Soğuk Savaş'tan önce birkaç Avrupa devletine ait polis güçlerinin çalışmaları sayesinde başlamıştır. Fakat Batılı devletlerin Soğuk Savaş'tan zaferle ayrılması, bu grupların kaderini belirlemiştir. Söz konu gruplar Doğu'nun Komünist devletlerinden aldıkları hem maddi desteği hem de güvenilir ideolojilerini kaybetmiştirler. Bu gelişmenin alışılmadık, belirleyici bir işareti olarak, gruplardan biri ölümünü resmi bir şekilde duyurma sıkıntısına girmiştir. Nisan 1998'de haber medyasına yazılan bir mektupta, Kızıl Ordu Fraksiyonu bir ölü sona saplandığını deklare ettikten sonra grubun projesi sona ermiş ve tarihe karışmıştır.[214]

Uluslararası terörizmde, son yıllarda komünizmin çöküşüyle önemli ilkesel değişimler ortaya çımıştır. Uluslararası terörizm sıklıkla inişli çıkışlı evrim geçiren bir olgunun enstantanesidir. İlk olarak dünyada hala bazı sol görüşlü gruplar dünya sıralamasında az yer bulmalarına rağmen dikkat çekmektedirler. Bunlardan bazıları Özellikle Yunanistan'da bulunan 17 Kasım örgütü, Amerikan çıkarlarına karşı birkaçı Avrupa'da olmak üzere saldırılarda bulunmuştur. Söz konusu örgütlerden Latin Amerika'daki Kolombiya'da, Kolombiya Devrimci Silahlı Kuvvetleri (FARC) ve Ulusal

[213] Lynch, a.g.m. , pp. 23-24.
[214] Paul Pillar, **Terrorism and U.S. Foreign Policy,** 1. Edition, Brookings Institution Press, Washington DC, USA, 2001, p. 42.

Kurtuluş Ordusu (ELN) ve Peru'daki Aydınlık Yol (Sendero Luminoso) kalmıştır. Bu grupların hem dış hamisi hem de yankılı bir ideolojisi bulunmayabilir, fakat ölümcül inançlar, örgütsel durağanlık, iktidarların zayıflığı ve suç faaliyetlerinin çeşitliliği onların devamlılığını korumuştur.[215]

Hamden'e göre modern terörizm, Filistin'in Kurtuluşu için Popüler Cephe'nin (PFLP) Tel Aviv'den Roma'ya gitmekte olan El Al uçağının kaçırılmasıyla başlamıştır. Uçakların kaçırılması, belirli amaçlar taşıyarak sembolik değere sahip olmuşlardır. Bu olayda, tarihte ilk kez rehineler taleplerin görüşülmesi amacıyla kullanılmıştır. Söz konusu operasyon, hem ahlaki panik hem de bilinci artırmaya çalışarak medyadan destek almayı başarmıştır.[216]

Cronin'e göre terörizm için önemli inovasyonlardan biri gruplar arasındaki uluslararası ortak bağlantıların artışı olmuştur. 11 İsrailli atletin katledildiği 1972 Münih olimpiyat oyunlarından sonra örneğin Filistin Kurtuluş Örgütü ve onun bağlaşıkları dünya çapında genç radikallerin algılarını fethetmiştir. Filistin Kurtuluş Örgütü, Lübnan ve başka yerlerde bombalama, uçak kaçırma, rehin alma gibi tercih edilen 20. Yüzyıl terörizm teknikleri hususunda eğitim sağlamıştır.[217]

Alman ve Filistinli terörist gruplar arasında da ilişkiler kurulmuştur. Alman ve Filistinli teröristlerin müşterek ekiplerinin, 1975'te Viyana'da OPEC petrol bakanları konferansına baskın düzenlenmesi, 1976'da bir Air France uçağının Uganda'daki Entebbe'ye kaçırılması ve 1977'de bir Lufthansa uçağının Somali'ye kaçırılması gibi eylemleri icra etmişlerdir. Alman teröristler, Münih katliamını gerçekleştiren Filistinli Kara Eylül grubuna kritik lojistik destek sağlamışlardır. Kızıl Ordu Fraksiyon''nun (RAF) Filistin'in Kurtuluşu için Popüler Cephe örgütüyle yakın ilişkiler geliştirmesine rağmen karşılaştırmalı olarak Arafat'ın El-Fetih örgütü RAF'ı silah tedarikiyle desteklemede daha önemli bir rol oynamıştır. Almanya'daki siyasi ajanlar, RAF'a silah satışı kısmında kârlı işler gerçekleştirerek, temel olarak fon toplamak için tahsis edilen aktivitelerde bulunmuşlardır. Alman-İsrailli terörizmle mücadele uzmanı David Schiller'e göre Filistinli teröristler tarafından Alman partnerlerine yardım sağlanmış olmasaydı Alman gruplar

[215] Pillar, a.g.e. , p. 44.
[216] Raymond Hamden, **Psychology of Terrorists: Profilling and Counteraction,** 1. Edition, CRC Press, Florida, USA, 2019, p. 9
[217] Cronin (2006) , a.g.e. , p. 72.

varlığını sürdüremezdi.[218]

1970'li yıllarda uluslararası terörizmin ana yüzü olarak, İsrail'e muhalif seküler Filistinli militanlar bulunmaktadır. Terörist dünyanın bu kısmı için dönüm noktası 1993'te İsrail ve Filistin Kurtuluş Örgütü arasında imzalanan İlkeler Deklerasyonu olmuştur. Barış süreci sonradan gel gitli olsa da terörist eylemlerin dışında Yasir Arafat'ın liderliğini bir dereceye kadar kabul eden grupları kapsayan ana akım Filistin Kurtuluş Örgütü de bu anlaşma ve sonraki kayıtlar rehberliğinde Filistin yönetiminin kurulmasını üstlenmiştir. Arap-İsrail barış sürecine karşı çıkan Filistin'in Kurtuluşu için Popüler Cephe Genel Komutanlığı ve Ebu Nidal örgütü gibi birkaç aşırılıkçı seküler gruplar var olmuştur.[219]

Filistin'in Kurtuluşu için Popüler Cephe'nin lideri olan George Habash, periyodik olarak yaptıkları tüm eylemler sonucunda dünyanın dikkatini çektiklerini gözlemlemiştir. Önemli bir not olarak, Müslümanları hedef aldıkları sırada George Habash bir Hristiyandı, Filistin dini mezhepler vasıtasıyla bölünmemişti ve Filistin'de, bir dini topluluk olarak değil bir ulus olarak Filistin için mücadele eden halk bulunmaktaydı. Aşırılıkçı örgütler arasındaki teröristlerin uluslararasılaşmasının yeni durumu ani bir işbirliği ve etkileşim ile gelişmiştir. 1970'lerde Filistin'in Kurtuluşu için Popüler Cephe örgütünün Japon Kızıl Ordusu ile çalışmasında olduğu gibi Filistinliler, radikal Avrupalı gruplarla da çalışabileceklerini görmüştür. Bu iş ilişkisi türleri günümüzde uluslararası seviyede devam etmektedir.[220]

Devrimci terörizm olaylarının baskın olduğu 1970'li yıllardaki terör saldırıları, Filistinli bir teröristin Almanya'da planlamasını gerçekleştirip, Japon kökenli teröristler vasıtasıyla ve Libya'nın maddi yardımıyla icra edilmiştir. Öte yandan terör saldırılarında kullanılan silahlar Cezayirli bir diplomatik temsilci tarafından da temin edilebilmiştir. Terör saldırılarında kullanılan silahların üretim ülkesine bakıldığında Rusya'da üretildiği, akabinde İtalya'ya gönderilerek oradan dağıtımının gerçekleştirildiği ve nihai olarak İsrail'de bir terör eyleminde yararlanıldığı görülmüştür.[221]

Filistin'de, 2007 yılında Gazze şeridini Hamas devraldığında iki ana rakip taraf olan El-Fetih ve Hamas arasında Filistin mücadelesi için bölünme ve çatışma başlamıştır.

[218] Hoffman, a.g.e. , p. 77.
[219] Pillar, a.g.e. , p. 45.
[220] Hamden, a.g.e. , p. 9
[221] Caşın, a.g.e. , s. 191.

Ancak onlar, müzakereler için görüşmelerin ardından 2011 Mayıs'ının ilk haftasında Mısır'da nihai bir ortak anlaşma imzalamışlardır. Bu durum Filistin'de çatışmanın çözümü bakımından mükemmel bir şekilde değerlendirilmişken, İsrail Başbakanı Netanyahu anlaşmayı eleştirerek iptal etmesi ve İsrail'in yanında kalması için El-Fetih'e baskı yapmıştır. Filistin ve Filistin halkına karşı işgalle birlikte adaletsizlik ve şiddetin eşlik etmesi dikkat çekmiş, ayrıca ABD hükümeti ve Avrupa Birliği'nin Hamas'ı bir terörist grup olarak kategorize ettiği görülmüştür.[222]

El Al terör olayı ile birlikte savaş sonrası sömürge karşıtı terörist kampanyalar bağlamında terörizmin karakteri ve doğası değişmiştir. Teröristler ilk kez bir ülkeden başka bir ülkeye düzenli bir şekilde seyehat ederek saldırılar icra etmeye başlamıştır. Buna ek olarak, teröristler kendi nedenleri ve şikayetleriyle ilgisi olan başka ülkelerden masum sivilleri hedef almaya başlamışlardır. Onlar, düşmanlarının yokluğunda ya da açık bir şekilde deklare ettikleri düşmanlarına karşı, güç yoluyla düzenledikleri saldırılarla tanıtım ve dikkat çekme amacına ulaşmayı hedeflemişlerdir. Teröristlerin maksadı dünyada şok etkisi yaratmak ve şok etkisi yaratma yoluyla dünyada korku ve alarmı tahrik etmektir. Terörizmde gerçekleşen dramatik taktiksel değişimler zamanın teknolojik ilerlemesi yoluyla kolaylaşmıştır. Terörizm taktikleri, uluslararası ticari hava seyahatlerinin hızı ve kolaylığı ile televizyon haberlerinin görüntülerinin kalitesi ve kürenin her yerinde görüntünün yayımlanmasının süratinin gelişmesiyle dönüşmüştür. Böylece teröristler kendi ülkelerinin dışında gerçekleştirdikleri operasyonların etkisinin farkına vararak, yabancı uyrukluların dikkatlerini kendilerine çekmenin ve kendi şikayetlerini dile getirmenin güvenli bir yolu olduğunu anlamışlardır.[223]

Terörist metodlarda yeni teknolojilerin kullanımı ile terörist grupların uluslararası sınır karşısındaki hareketlerinde ve destek kaynaklarında önemli değişimler görülmüştür. Küreselleşmenin kendisi gibi bu olgular da birbiriyle sarılmış ve örtüşmüştür. İlk olarak internet, cep telefonu ve anlık mesajlaşmalar gibi bilgi teknolojilerinin kullanımı ile çok sayıda terörist grubun küresel erişimi genişlemiştir. Küresel enformasyon çağı, çok sayıda terörist ilişkili aktivitenin, idari görevlerin kapsamının, operasyonların koordinasyonun, potansiyel üyelerin kazanılmasının, taraftarlar arasında iletişimin ve sempatizanları cezbetme etkisinin gelişmesine neden olmuştur. Örneğin 11 Eylül terör saldırılarından

[222] Hamden, a.g.e. , p. 9
[223] Hoffman, a.g.e. , p. 64.

önce El-Kaide üyeleri Yahoo e-mail yoluyla iletişim kurmuşlardır. Teknolojinin saldırılarda pratik olarak kullanılması, terörist grupların menzilinin genişlemesine ve etkililiğine önemli bir şekilde katkıda bulunmuştur. Örneğin 1998'deki ABD diplomatik misyonları ve 2001 terör saldırıları düşünüldüğünde, enformasyon teknolojisindeki devrim olmaksızın senkronize saldırıların ölümcül etkisi mümkün olmazdı. İnternet terörist grupların devamlılığını sürdürebilmesi için açık ve gizli bir şekilde önemli bir araç olmuştur. Onların çoğu çalışanı ayrıntılı hizmet listeleri sunmuş, durumun farkında olan ya da olmayan bağışçılardan para toplamış, geniş bir online seyirci kitlesine anlaşılabilir siyasi mesajları dağıtmayı amaçlamıştır. Aum Shinrikyo, İsrailli Kahane Chai, Filistin'in Kurtuluşu için Popüler Cephe ve Perulu Aydınlık Yol gibi grupların dostça kullanıma açık olan resmi ya da gayriresmi internet sitelerinin hepsine İngilizce erişim gerçekleştirilebilmektedir. Görülmeyen grafik kodu olan steganografiyle gömülen şifreli mesajların geçtiği gizlilik yöntemlerine başvurmuşturlar. Böylece çalışanlar internetten ölüm tehditleri göndermişler ve bilgisayar korsanları, online verilerden kolluk kuvvetlerinin adresleri ve isimleri gibi istihbari bilgilere erişmiştirler. Örneğin eşzamanlı saldırılar yoluyla ulaşılan yüksek zayiatlar, internet iletişimi vasıtasıyla dünyanın bütününde internet siteleri ve video görüntüleri aracılığıyla, aşırılıkçı dini ideolojilerin terörist lokasyonlarda yayılmasını mümkün kılmıştır.[224]

Bu dönüşümün ön planına çıkanlar Filistin Kurtuluş Örgütü'nün grupları olmuştur. 1968 ve 1980 arasında Filistinli terörist gruplar, tartışmasız bir şekilde başka hareketlere göre daha fazla uluslararası terörist olayları gerçekleştiren en aktif gruplar sayılmıştır. Filistin Kurtuluş Örgütü, Filistinlilerin kötü durumunun tanıtımında mücadelenin uluslararasılaştırılması yoluyla başarı sağlamıştır. İsraille mücadele o zamandan beri, benzer şekilde her yerde mağdur olan azınlıktaki etnik ve milliyetçi gruplara bir model olarak hizmet etmiştir. İyi organize edilmiş seri eylemler aracılığıyla uzun zamandır görmezden gelinen ve unutulan mağduriyetlerin yeniden canlandırılabileceğini, dünya gündemine yerleşebileceğini göstermiştir.[225]

Teröristler, belirlemiş olduğu politikalar çerçevesinde, bir terör olayına şartlar el verdiğince çok sayıda devleti katmaya çalışarak, savundukları görüşlerin propagandasını yaymanın ve davalarına taraftar kitlesi kazandırmanın kolaylaşacağını değerlendirmiştir.

[224] Cronin (2006) , a.g.e. , pp. 76-77.
[225] Hoffman, a.g.e. , pp. 64-65.

Örneğin 1972'de İsrail'deki Lydda Havaalanındaki terör saldırısının failleri, üç Japon teröristten müteşekkildir. Söz konusu Japon teröristler saldırıyı gerçekleştirmeden önce sırasıyla ABD'ye, Kanada'ya, Fransa'ya ve son olarak komando eğitimi alacakları kampın bulunduğu Libya'ya ulaşmışlardır. Kuzey Afrika'dan Fransa'nın Paris şehrine geçen saldırganlar, oradan da sahte pasaportla Frankfurt ve Roma'ya varmıştırlar. Söz konusu faillerin İtalyan destekçileri onlara otomatik silahlar ve el bombaları temin etmiş ve Alman bir yandaşın mühimmatlarını gizlediği kent olan Roma'ya ulaşılmıştır. Teröristler, saldırılarını icra etmek için Roma'dan Fransız Hava Yolları'na ait bir uçakla Tel Aviv'e gitmiştirler. Terör saldırısının meydana gelmesinin ardından Filistin Kurtuluş Örgütü, saldırıyı Filistin davasına destek vermek için binlerce kilometre uzaktan gelen Japon Kızıl Ordusu üyelerinin gerçekleştirdiğini deklare etmiştir.[226]

1990'larda devlet sponporlu siyasi gruplar vasıtasıyla düzenlenen terörizmden uzaklaşılıp, internet ve telefon yoluyla temas kuran bireylerin uluslararası ağı tarafından işlenen terörizme doğru genel bir eğilim başlamıştır. Uluslararası terörizm, seyahat kısıtlamalarının kolaylaşması, teknolojik iletişim, uluslararası bankacılık ve finans sisteminin gelişmesi yoluyla artış göstermiştir. El-Kaide gibi sık seyahat eden ulusötesi ağların üyeleri, açık sınırların ve zayıf hükümetlerin bulunduğu ülkelerdeki güvenli yerlerde ikamet etmişlerdir. El-Kaide, tüm yeni üyelerini dünyanın çeşitli yerlerinde görevlendirmeden önce eğitime tabi tutmak için uzak alanlarda eğitim kampları kurmuştur.[227]

1990'ların sonunda din motivasyonlu terörizmin etki oranı artarken, saldırıların toplam sayısında azalış meydana gelmiş, saldırı başına düşen ölüm sayısı artış göstermiş ve Amerikalıların hedeflenmesi artmıştır. RAND-Saint Andrews Üniversitesi uluslararası terörizm kronolojisine göre, 1968 yılında din kimliği ile ilişkilendirilmiş uluslararası terörist örgüt bulunmazken, İran Devrimi'nden sonra 1980'de 2, 1995'te ise bu rakam 25'e ulaşmıştır. ABD Dışişleri Bakanlığı, terörizmin veri analizlerinden derlediği terörist saldırıların öldürücülüğü ve sıklığına ilişkin önemli eğilimler raporu yayımlamıştır. Uluslararası anlamda 1980'lerde yıl başına düşen ortalama saldırı sayısı 543 iken, 1990'larda yıl başına düşen ortalama saldırı sayısı 382 olmuştur. Fakat 11 Eylül terör saldırılarından önce, 1991'de 344 olan zayiatın, 1998'de 6.643 gibi yüksek bir rakama

[226] Caşın, a.g.e. , s. 196.
[227] Kushner, a.g.e. , ss. 365-366.

ulaşmasıyla, uluslararası terörizm saldırılarında zayiat sayısı artış göstermiştir. Ölü sayısının bu kadar artmasındaki kısmi açıklamalardan birini, 1998'de Darüsselam ve Nairobi'deki ABD diplomatik misyonlarına düzenlenen bombalı saldırılar oluşturmuştur. Kaygılandırıcı olan bir gelişme terör saldırısı başına ölen kişi sayısının, 1991'de 565 olayda 102 kişiden, 1998'de 274 olayda 741 kişiye yükselmesidir. Dolayısıyla 1990'larda terör saldırısı sayısı azalırken, ölen insan sayısında artış görülmüştür. Başka bir önemli eğilim ABD hedeflerini içeren terörist saldırılarla ilişkilidir. 1990'larda saldırılarda şu şekilde bir artış yaşanmıştır: 1994'te saldırı sayısı 66'dan, 2000 yılında 200 gibi bir rakama yükselmiştir. 1968'den beri ABD uyrukluların terör saldırılarının en çok hedeflenen kesimi olması uzun dönemli bir problem teşkil etmiştir. Örneğin, ABD hedefleri ya da ABD yurttaşlarına karşı terör saldırıları, dramatik bir şekilde artış göstermiştir, 1993-1995 arasında saldırıların hedefi olarak % 20'sini oluştururken, 2000'de neredeyse % 50'ye ulaşılmıştır.[228]

FBI'ın tipolojisine göre, uluslararası terörizm çeşitli grupların örgütsel yapıları temelinde üç alt kategoride değerlendirilmiştir. Bu kategoriler esnek bir şekilde aşırılıkçılar, resmi terörist örgütler ve devlet sponsorlu terörizm şeklinde tanınmıştır. Uluslararası terörizmin ilk kategorisi olan aşırılıkçılar, sünni aşırılıkçı amaçları destekleyen ırklar, kabileler, etnik gruplar, değişik uluslardan oluşan bireyler ve terörist gruplarla Usame Bin Ladin ve onun El-Kaide örgütü üyelerini içeren Sünni dini aşırılıkçılar olarak tasarlanmıştır. Siyasi veya dini inançlar tarafından motive edilen muhtelif bireyler arasında ortak unsurlar, muhafazakar İslam hukuku yoluyla yönetilmeyen tüm hükümetleri devirmek amacıyla İslam'ın düşmanlarına karşı şiddete başvurmayı içeren radikal uluslararası cihat hareketi ideolojisini işlemiştir. Bu bireyler ABD ordusunun Fars Körfezi'nden geri çekilmesi için uğraşmıştır.[229]

Dinin bazı argümanlarının özgül bir türü olan münhasıran İslami köktenci aşırılıkçılık, çağdaş uluslararası terörizmin ideolojik gücünün geniş bir cephesini oluşturmuştur.[230]

Mısır'da Nasır'dan sonra başkan olan Enver Sedat Müslüman Kardeşler örgütünü yasaklamıştır. Enver Sedat, İsraille barış anlaşması imzalamayı uygun görmüştür. 6 Ekim

[228] Cronin (2006) , a.g.e. , p. 74-75.
[229] Maras, a.g.e. , p. 29.
[230] Badey, a.g.m. , p. 83.

1981'de Enver Sedat'a İsrail'le imzaladığı barış anlaşmasından ötürü Tanzim El-Cihat Örgütü tarafından suikast düzenlenerek öldürülmüştür. Müslüman Kardeşler; El-Kaide, Hamas, Cemaat-El-İslamiye ve birkaç başka örgüt gibi bir kısım terörist grubun ideolojisine ilham vererek yayılmasını sağlamıştır. Buna ek olarak Usame Bin Ladin'den sonra gelen lider Eymen El-Zevahiri, Mısır'daki Müslüman Kardeşler'in eski bir üyesidir. Müslüman Kardeşler, 1960'lar, 1970'ler ve 1980'lerde, radikal dini terör grupların Orta Doğu ve Avrupa'da artmasında ve yayılmasında etkili olmuştur.[231]

El-Kaide'nin; Afganistan, Cezayir, Mısır, Fas, Ürdün, Türkiye, Suriye, Tacikistan, Özbekistan, Çin'den Sincan, Myanmar, Bangladeş, Pakistan, Malezya, Filipinler'de Mindanao, Endonezya, Bahreyn, Kuveyt, Lübnan, Irak, Suudi Arabistan, Tunus, Yemen, Libya, Çeçenistan, Bosna, Kosova, Sudan, Keşmir, Dağıstan, Kenya, Tanzanya, Somali, Eritre, Uganda, Etiyopya, Azerbaycan ve İsrail'in Filistinli bölgelerindeki Batı Şeria ve Gazze'de operasyonları rapor edilmiştir. El-Kaide, Müslüman ülkelerden Müslüman olmayanları ve Batılıları kovarak, İslamcı olmayan hükümetleri göndermek yoluyla dünya çapında İslam rejimi kurmayı amaçlamıştır. Bu terörist grup, Afganistan'daki SSCB işgalini desteklemeyen ABD'yi de içeren çeşitli ülkelerden uluslararası fon ve destek alarak, 1980'de Afganistan'daki isyancılar tarafından kurulmuştur. El-Kaide'nin binlerce üyeye sahip olduğuna inanılan operasyonel gücü, Mısır İslami Cihat ve Özbekistan İslam Hareketi, İslami Cemaat parçaları ve Mücahit Hareketi gibi aşırlıkçı grupları şemsiyesi altına almasında saklıdır.[232]

Cronin'e göre, 11 Eylül terör saldırılarından beri dünya yeni bir terörist aktivite fazının olgunlaşmasına şahit olmuştur. Cronin'in, Cihat çağı olarak nitelendirdiği bu süreç 1979 İran Devriminin meydana gelmesi ve SSCB'nin Afganistan'da yenilmesinden kısa bir süre sonra yayılmaya başlamıştır. Dini terörizm yeni değildir, güçlüler ve güçsüzler arasındaki süregiden modern güç mücaledesinin devamıdır. Bu teröristlerin hedefleri uluslararası çerçevede ABD ve ABD liderliğindeki küresel sistemdir. Cihat çağı dini kimliğin unsurları ve doktrinleriyle birleştirilmiş, geniş ölçekte yabancılaşmayla insan aklında derin bir şekilde yankılanan güçlerin tehlikeli bir karışımını canlandırmıştır.[233]

11 Eylül'deki Amerikan trajedisini haber veren 10 Mayıs 2001 tarihli ABD

[231] Maras, a.g.e. , p. 29.
[232] Maras, a.g.e. , pp. 29-30.
[233] Cronin (2006) , a.g.e. , p. 72.

Kongresi'nin ifadesi, esnek bir şekilde bağlantılı aşırılıkçıların ABD çıkarları ve yurttaşlarına karşı geniş ölçekli, yüksek profilli, yüksek zaiyatlı terörist saldırıların icrasını amaçlamaları nedeniyle ABD'ye akut tehdit olarak değerlendirmiştir. Sonraki soruşturmaların rehberliğinde esnek bağlantılı aşırılıkçılar tasarımı, sürpriz olmayan şekilde iyi organize edilmiş, esnek bağlantılı olmayan aşırılıkçılar olan Radikal Uluslararası Cihat Hareketi şeklinde değiştirilmesine yol açmıştır. 1998'de Usame Bin Ladin, Yahudi ve Haçlılarla mücadele için uluslararası cephe düzenlenmesini, dünya çapında ABD çıkarlarının yok edilmesi ve Amerikalıların öldürülmesi hususunda ittifak eğilimini duyurmuştur. Bu duyuru, El-Kaide, Mısır İslami Cihatı, Pakistan Ulemalar Topluluğu, Ensar Hareketi, Bangladeş Cihat, Kutsal Toprakların Kurtuluşu için İslam Ordusu gibi grupların üyelerini kapsamıştır.[234] ABD Dışişleri Bakanlığı, El-Kaide ve onunla ilişkili ağların ABD ve müttefiklerine muazzam bir tehdit olarak sayısız fırsat sunduğunu rapor etmiştir. El-Kaide, Afganistan sınırının yakınında yeniden örgütlenmiştir. Grup, terörizmle mücadeleye uyum sağlayarak yaratıcı bir şekilde kitle imha silahları ile uğraşmıştır. El-Kaide, Batı Avrupa ve ABD'yi, Orta Doğu, Afrika ve Avrupa'daki bağlantıları yoluyla hedef almaya devam etmiştir. 11 Eylül saldırılarının ardından Afganistan'daki Taliban, ABD tarafından iktidardan uzaklaştırılmış fakat bugün Pakistan ve Afganistan'ın içerisinde bir tehdit olarak kalmaya devam etmektedir. Taliban, Pakistan içindeki güvenli yerlerini koruyarak Afganistan ve Pakistan'da hükümet güçleriyle çatışan ve terörizm eylemlerinde bulunan gruplara ve bazı El-Kaide bağlantılarına destek vermeyi sürdürmüştür. Öte yandan, ABD, NATO ve başka ittifak kuvvetleri Afganistan'da hazır bulunmuştur.[235]

Uluslararası terörizmin ikinci kategorisini oluşturan aşırılıkçı gruplar, resmi terörist örgütler şeklinde tasvir edilmiştir. Bunlara örnek olarak Filistinli Hamas ve Lübnanlı Hizbullah verilmektedir. Hizbullah ve Hamas, Eğitim faaliyetleri, finansal düzenlemeleri, personeli ve kendi altyapılarına sahip olarak genellikle bağımsız ulus-ötesi örgütler olarak karakterize edilmişlerdir. Onlar, bağış toplama, adam toplama ve istihbarat elde etmeye girişen üyeleriyle ABD'de var olmuşlardır. Onlar, ABD'deki ağlarını desteklemiş ve operasyonlarını korumuşlardır.[236]

[234] Maras, a.g.e. , p. 30.
[235] Maras, a.g.e. , p. 30.
[236] Maras, a.g.e. , p. 30.

İslami Direniş Hareketi ya da Hamas 1987'de oluşturularak Lübnan, İsrail, işgal altındaki Filistin toprakları ve Suriye'de operasyonlarını gerçekleştirmiştir. Hamas fraksiyonunun yönetimi, göreli olarak Filistin İslam Devleti kurmakla uğraşmayı ve İsraille bir takım anlaşmaları kabul etmeyi, fraksiyonun ikinci amacı olarak, Filistin'de İslam Devleti kurmayı ve İsrail'i yok etmeyi belirlemiştir. Hamas'ın askeri amacı rastgele şiddet kullanımı yoluyla İsrail vatandaşlarını terörize etmektir. Hamas, her zaman Hamas'ın tepe kadrosu tarafından kontrol edilmeyen intihar bombalamaları ve küçük isyancı hücrelerin belirsiz saldırıları ile faaliyet göstermiştir.[237]

1983'te kurulan Hizbullah, Orta Doğu, Avrupa, Latin Amerika ve ABD'de operasyonlarını yürütmüştür. Örgütün amacı İran'dakine benzer şekilde Lübnan'da devrimci bir Şii İslam Devleti yaratmak ve İslamcı olmayan etkileri ve çıkarları yok etmektir. İslami Direniş olarak bilinen Hizbullah'ın askeri kanadı, küçük ve çok etkili gerilla örgütü yapılanmasıyla İran Devrim Muhafızları tarafından eğitilmiş ve yönlendirilmiştir. Söz konusu birim küçük, yüksek derecede mobil ve kefenleriyle Hizbullah liderlerinden bile gizli bir şekilde faaliyet göstererek saldırmıştır. Hizbullah, 11 Eylül olaylarından önce çok sayıda Amerikalının öldürülmesinde diğer terörist gruplardan daha fazla sorumlu tutulmuştur.[238]

Örneğin Ebu Nidal örgütü, 20 farklı ülkede neredeyse 900 kişinin öldüğü ya da yaralandığı terör saldırılarını icra etmiştir. Ebu Nidal uluslararası terör örgütü, Sabri El-Benna diğer adıyla Ebu Nidal tarafından, 1974'te Filistin Kurtuluş Örgütü'nden ayrılarak kurulmuştur. Ebu Nidal'ın, Kasım 2002'de Bağdat'ta ölmesiyle örgütte belirsiz bir liderlik yapısı oluşmuştur. Örgütün Asya, Orta Doğu ve Avrupa bölgelerinde faaliyetlerinin olduğu görülmüştür. Ayrıca örgüt, Libya, Suriye ve Irak'tan finansal yardım, lojistik destek, güvenli yerler ve eğitim desteği gibi yardımlar almıştır. Filistin Kurtuluş Örgütü tarafından, Filistinliler ve çeşitli Arap ülkelerinin idaresinde İngiltere, İsrail, Fransa, ABD'yi içeren devletler hedef alınmıştır. Terör saldırıları, 1985 Aralık ayında Roma ve Viyana Havaalanları, İstanbul'daki Neve Şalom Sinagogu, 1986 Eylül'ünde Pan AM 73 sayılı sefer yapan uçağın Karaçi'de kaçırılması, 1988'de Yunanistan'daki gemi saldırısı gibi eylemleri içermiştir.[239]

---

[237] Maras, a.g.e. , p. 30.
[238] Maras, a.g.e. , p. 30.
[239] Philip Purpura, **Terrorism and Homeland Security,** 1. Edition, Butterworth-Heinemann Publications, Massachusetts, USA, 2007, p. 26.

Uluslararası terörizmin üçüncü kategorisi olarak, terörizmin devlet sponsorluğu çerçevesinde icra edilmesi gösterilmiştir. Terörizm, bir dış politika aracı olarak ülkelerin yönlendirilmesi için kullanılmıştır. 30 Mayıs 2013'teki ABD Dışişleri Bakanlığı terörizme sponsorluk yapan devletler listesinde dört devlet bulunmuştur: Suriye, İran, Küba ve Sudan. İran, Batı karşıtı terörizm eylemlerine lojistik ve finansal destek sağlaması nedeniyle ABD'ye en büyük tehdit olarak değerlendirilmiştir. ABD Dışişleri Bakanlığı, planlarını gerçekleştirmede kilit bir oyuncu olan Hizbullah terör örgütüne destek veren İran'a önem atfetmiştir. Ayrıca Suriye'nin de Hizbullah'ı desteklediği görülmüştür.[240]

Mevcut terörist tehditlerle doğrudan ilişkili olan İslam kökenli terörizmin yükselmesinin öncüsü, Afganistan'daki SSCB ve SSCB destekli rejimlere karşı mücahit savaşında bulunmaktadır. Afgan savaşı, küresel dini terörizmi üç boyutta teşvik etmiştir. İlk olarak yaşamlarının en önemli cihadı için mücadele etmeye gelen çok sayıda afgan olmayan militana, teröristle ilişkili beceri ve yetenek sağlamıştır. İkincisi, savaş çok sayıda farklı uluslardan gelen savaşçıya nihai olarak aşırılıkçı ağ fırsatı sağlamıştır. Belirli liderlerin farklı ülkelerdeki takipçileri üzerinden kurduğu bağlantılar, sonradan uluslararası terörist örgütlere yansımıştır. Üçüncü olarak aşırılıkçılar, Kuran-ı Kerim'in bir süper gücü mağlup eden direnişinin düzensiz fakat çarpıcı başarısından faydalanmıştırlar. SSCB kuvvetleri 1989'da Afganistan'dan ayrılırken, 1992'de SSCB tarafından desteklenen Necibullah rejimi de çökmüştür. Buradan çıkarılan ders İslam ve şiddetin birleştirilmesinden ortaya çıkan gücün, süper güçler de dahil olmak üzere herkesi alt edebileceği olmuştur. Afganistan, Soğuk Savaş sırasında SSCB'nin çabalarıyla etkisini koruduğu veya genişlettiği, Soğuk Savaş'ın sonunda sınırlarının ötesinde mevcut uluslararası terörizmle ilişkilendirildiği yer olmuştur.[241]

Afganistan İslam motivasyonuyla hareket eden teröristlerin kuluçka yeri olarak kalmıştır. Necibullah'ın düşmesiyle iç savaş sona ermemiş, Afganistan'daki yayılma etkisi teröristlerin dünyasının genişlemesine neden olmuştur. Köktenci Taliban hareketinin gelişi ve 1996'da Afganistan'nın Kuzey kesimi hariç tümünü ele geçirmesi, işleri daha da kötüleştirmiştir. Taliban başka dini rejimlerden daha aşırı politika ve görüşlere sahip olarak dini ya da başka türden rejimlerden daha fazla uluslararası teröristlere aktif destek sağlamıştır. Taliban, Afganistan'nın Kuzeyi'ndeki muhaliflere karşı savaş yürütürken

[240] Maras, a.g.e. , p. 31.
[241] Pillar, a.g.e. , pp. 46-47.

Afgan olmayanların yardımına olan bağlılığı, Usame Bin Ladin ve başka yabancı teröristlerle ittifak kurmasına ve onlara yurt sağlamasına yol açmıştır. Taliban'ın kontrol ettiği bölgelerdeki eğitim kamplarından söz konusu savaşa katılım, Afganistan'dan uzak hedefleri planlayan teröristler için hazırlık deneyimi olmuştur.[242]

26 Şubat 1993'te öğleden sonra 12:18'de, ABD'yi uluslararası terörizm vurmuştur. New York'taki, Dünya Ticaret Merkezi, küresel dinci köktenciler tarafından bombalanmıştır. Dünya Ticaret Merkezi iki yüksek kuleye sahip olmakla övünmüştür. Her kule, kompleksi birkaç başka bina ile tamamlanan 110 kat yüksekliğindedir. Tamamen işgal edildiğinde, binalarda 150.000'den fazla insan bulunmaktadır. Kompleks'te günün en yoğun vakti olan öğleyin, çok sayıda ölü ve yaralıya neden olacağı için büyük bir terörist saldırı başlatmaya en ideal zamandır. Bu saldırı, Amerikan topraklarındaki en korkunç terörist saldırı olarak değerlendirilmiştir. Saldırının göze çarpan motivasyonu ABD'nin İsrail'e verdiği desteği zayıflatmak olmuştur. Söz konusu bombalama olayı tüm Amerikalılara, ABD'deki herhangi bir yerde ve zamanda terör saldırısının gerçekleşebileceği mesajını göndermeyi amaçlamıştır.[243]

Dünya Ticaret Merkezi'ndeki bombanın patlayıcı madde bileşenlerini amonyum nitrat ve akaryakıt oluşturmuştur. 1.200 kiloluk bombanın patlayıcı etkileri, yeraltındaki park garajında 180 fit derinliğinde, 100 fit uzunluğunda ve 200 fit genişliğinde bir krater oluşmasına neden olmuştur. Krater altı seviye derinliğinde oluşmuştur. Bombanın park garajına taşınması için kiralık bir kamyon kullanılmıştır. Ayrıca binaya ölümcül siyanür gaz bulutu salmak için tasarlanan arızalı bir sodyum siyanür aletinin kamyonun içinde bulunduğu dedikodusu yapılmıştır. Bu dedikodu sonradan temelsiz çıkmış ve patlamada siyanür bulgusuna ratlanmamıştır. Sonuç her ne kadar kötü de olsa, teröristler ikiz kuleleri binlerce insanın bulunduğu toplu mezarı içeren moloz yığınına dönüştürme amacına ulaşamamıştır. Ancak, hiçbir zaman kulelerin çökme tehlikesi olmamıştır[244]

Dünya Ticaret Merkezi'ndeki bombalamaları izleyen dönemde, Clinton yönetimi ABD'nin terörizmle mücadele politikalarını güçlendirmesi için Kongre'ye çağrıda bulunmuştur. 7 Şubat 1995'te Ramzi Yousef, Dünya Ticaret Merkezi bombalamasının baş mimarı Pakistan'da yakalanmıştır. Bombalama şüphelilerinin davaları sırasındaki ifadeleri,

[242] Pillar, a.g.e. , p. 47.
[243] Maras, a.g.e. , p. 28.
[244] Maras, a.g.e. , p. 28.

ABD'de 12 bölgeye sarin sinir gazı saldırılarının hedeflendiğini ortaya çıkarmıştır. Birkaç ülkeden gelen İslami köktencilerin oluşturduğu bir grup tarafından, Dünya Ticaret Merkezi bombalamasında olduğu gibi daha geniş bir terör kampanyası icra etmeyi düşünmüşlerdir. Aynı gruplar ayrıca Birleşmiş Milletler Binasını, FBI'ın New York Ofisini, New York Eyalet Meclisi Binasını ve Lincoln Tünelini bombalamayı planlamışlardır.[245]

Dünya Ticaret Merkezi bombalamasından beri birkaç ek komplo olayı keşfedilmiş ve engellenmiştir. Ağustos 1997'de, iki kişi tarafından Brooklyn Metro İstasyonu'nu bombalama planı olan bir belge bulunmuştur. Altı küresel dinci ya da Arap militan mahkumun serbest bırakılmasını talep eden belge Brooklyn'de bir apartmanda bulunmuştur. Belge, Dünya Ticaret Merkezi bombalama olayının davasındaki Ramzi Yousef ve New York şehrindeki sembolik yerlere bombalama komplosu için hapsedilen Omar Abdel Rahman'ı içermiştir. Belge, Brooklyn metro istasyonu ve sonradan başka bölgelere bombalı saldırılar düzenlemekle tehdit etmiştir. 15 Ekim 1995'te LaGuardia Havaalanı'ndaki hava trafik kontrolörleri tarafından kullanılan bir insansız hava istasyonuna bomba ile hasar verilmiştir. Uçakların iniş ve kalkışlarının tehlikeli bir şekilde etkilenebileceği rüzgar ve yöndeki ani ve tehlikeli değişimleri hava trafik kontrolörlerine bildirmek için tasarlanmış alarm sistemine zarar verilerek hasar sürdürülmüştür. Bu olayın ardından 11 Eylül saldırıları meydana gelmiştir. El-Kaide örgütü, ABD'yi korkunç ve iyi koordine edilmiş bir terörist saldırı ile vurmuştur. Dört ticari yolcu uçağı, özel eğitimli timler tarafından, Washington DC ve New York şehrindeki hedeflerine çarpma özel amacıyla kaçırılmıştır. Kaçırılan dört uçaktan üçü başarılı olmuştur. Uçaklardan ikisi New York şehrindeki Dünya Ticaret Merkezi'nin bulunduğu İkiz kulelere çarpmıştır. Üçüncü uçak Washington DC'nin banliyösü olan Virginia, Arlington'daki Pentagon'a çarpmıştır. Dördüncü uçak, yolcuların, korsanların planlarını engellemesi ve terörist aktiviteyi bölmesi ile birlikte Pensilvanya'da açık bir alana düşmüştür. Pentagon'daki saldırıda 125 kişinin öldürülmesine rağmen bu olay, neredeyse 11 Eylül olayları kapsamında yaklaşık 3.000 kişinin yaşamını yitirdiği New York şehrindeki Dünya Ticaret Merkezi kompleksindeki saldırıyı vurgulayan medya yayın alanının gölgesinde kalmıştır.[246]

Küreselleşme, ticaret ve iş çıkarları ile bağlantılandırılmasında olduğu gibi teröristlerin uluslararası sınırları aşmasını olanaklı hale getirmiştir. Küreselleşme, El-

[245] Maras, a.g.e. , p. 28.
[246] Maras, a.g.e. , pp. 28-29.

Kaide, Hizbullah ve Mısırlı İslami Cemaat gibi terörist örgütlerin özgür bir şekilde hareket etmelerine ve dünya çapında hücreler kurmalarına izin vermiştir.[247]

Terörizmin bu biçimi terörle mücadele güçlerinin angajmanı açısından zor bir durumdur, çünkü genellikle misilleme için açık bir yol yoktur ve gruplar tespit edilmekten kaçınmak için dünyanın muhtelif bölgelerine göç edebilirler. 11 Eylül 2001'de New York şehrindeki Dünya Ticaret Merkezi ve Washington DC yakınındaki Pentagon'da meydana gelen saldırıları El-Kaide üstlenmiştir. Çok sayıda El-Kaide ağına sığınak sağlayan Afganistan, ABD'nin misillemesiyle bombalanmıştır. Saldırılar, Afganistan'da Taliban rejimini yok etmiş fakat Usame Bin Ladin'i de içeren çok sayıda El-Kaide üyesinin, bilinmeyen bir konumda yeniden organize olabilmek için kaçtığı görülmüştür. ABD'nin terörizme karşı savaşının tartışıldığı bir ortamda George W. Bush yönetiminin yetkilileri, El-Kaide tehdidinin ulus-ötesi doğasının, Afganistan sınırlarının ötesinde terörist ağlara sığınak olan tüm yerlere bir saldırıyı gerektirdiğini ifade etmiştir. Tartışmalı bir şekilde Bush, bu çağrı çerçevesini Irak'a karşı savaşı genişletmek için kullanmıştır.[248]

[247] Cronin (2006) , a.g.e. , p. 77.
[248] Kushner, a.g.e. , s. 366.

İKİNCİ BÖLÜM

TERÖRİZM VE TERÖRİZMLE MÜCADELEYE ELEŞTİREL YAKLAŞIM

1. TERÖRİZM ANLATISININ ELEŞTİRİSİ

Çağdaş terörizm hem varsayımsal bir tehdit olarak hem de bir tehdit türü olarak tasvir edilmiştir. Modern terörizmin yeniliği sadece savaşı haklı çıkarmada değil uluslararası hukukta işkencenin, insanlık dışı, zalimce ve aşağılayıcı davranışların yasaklanması gibi uzun süredir men edilmiş davranışlarda hayati bir rol oynamıştır.[249] Uluslararası ağ şeklinde karakterize edilen modern terörizmin, 1990'ların öncesindeki terörizmden farklı olduğu öne sürülmüştür. Modern terörist grupların dini, fanatik ve mutlakiyetçi bir şekilde okumalarıyla karakterize edilen üyeleri, somut siyasi hedefleri için nefret ve pervasızlıkla çalışmışlardır. Yeni teröristler seleflerine nazaran daha ayrımsız ve ölümcül saldırılar gerçekleştirmiştir.[250] Bu görüşe göre modern terörist gruplar, özgül siyasi amaçlara ulaşmak yerine Batı toplumunun yıkılmasını hedeflemişlerdir. Bu minvalde modern teröristler, kitlesel zayiat vermenin yollarını bulmak için özellikle kitle imha silahlarının kullanımı ile uğraşmışlardır.[251] Bu durum, modern teröristleri IRA, ETA ve Kızıl Tugaylar gibi öncülerinden daha tehlikeli kılmıştır. Modern teröristlerin öncüleri teröre başvururken azami sivil zayiat yaratmaktan kaçınarak, belirli siyasi amaçlar çerçevesinde hareket etmişlerdir.[252]

O'Brien'ın, *"Demokratik bir devletin kullandığı güç meşru, ama terörist şiddet gayri meşrudur."* şeklinde ifadesi bulunmaktadır. O'Brien liberal demokratik devletlerin düşmanlarına karşı giriştiği bir mücadelede siyasi söylemin kontrol altında tutulmasının zorunlu bir ihtiyaç olduğunu belirtmiştir. O'Brien şiddet, güç, terörist ve özgürlük savaşçısı gibi kavramların duygusal propaganda vasıtaları olduğunu belirterek, bir eylemin gerçekleştirilmesinde güç ve şiddetin ölçülmesinden ziyade önemli olanın, eylemin haklı

[249] Jessica Wolfendale, **Routledge Handbook of Critical Terrorism Studies,** ed. Richard Jackson, 1. Edition, Routledge Publishing, Oxford, UK, 2016, p. 250.
[250] Wolfendale, a.g.e. , p. 250.
[251] Christopher Michaelsen, "The Trivality of Terrorism", **Australian Journal of International Affairs,** Vol. 66, Issue 4, 2012, p. 439.
[252] Wolfendale, a.g.e. , p. 250.

gösterilip gösterilemeyeceği olduğunu ifade etmiştir.[253]

1980'li yıllarda ABD başkanı Ronald Reagan'ın uluslararası terörizme karşı savaş ilan etmesinden sonra, Amerikan ulusunun terörist olarak gördüğü düşmanları "onlar" şeklinde değerlendirmesi, terörün anlamının saptırılmasına yol açmıştır. Terör sözcüğü, "Wall Street'i İşgal Et" kampanyasında da görüldüğü üzere sivil itaatsizlik hareketleri ve protesto eylemleri ile ilişkilendirildikçe, bu durumun, birtakım çevreler için müesses nizama yönelik çeşitli direnişlerle aynı manaya geldiği belirtilmiştir.[254]

Usame Bin Ladin ve El-Kaide gibi dini fanatikler modern teröristlerin portresi olarak gösterilmiştir.[255] Terörizm, fakirlik, hak mahrumiyeti, siyasi baskı, yerel kültürel ve sosyal çatışmalar gibi faktörlerin sonucu olmasından ziyade, dinin patolojik bir çıktısı olarak tasvir edilmiştir.[256] Bu görüş 2006 yılında düzenlenen Amerikan Ulusal Güvenlik Strateji Raporu'nda, terörizmin ABD politikalarına yönelik düşmanlık, fakirlik ya da İsrail-Filistin çatışmasından kaynaklanmadığı yönündeki ifadeler bakımından da teyit edilmiştir. Bahsi geçen rapora göre, terörizmin nedeni olan sorunlar için ötekiler, yani ölümü haklı gören dini ideolojiler suçlanmış ve eski yaraların taze tutulmasına devam edilmiştir.[257] Avustralya Hükümetinin 2010 Terörizmle Mücadele Beyaz Kitabı'na göre bugün uluslararası terörizmin ana kaynağı, algıladıkları şikayetlere yanıt olarak şiddet çağrısında bulunan İslam'ın askeri ve çarpıtılmış yorumunu takip eden insanlardır.[258]

Paris'teki terör eylemleri veya 2013'te ABD'nin Boston kentinde sporcuların töreni esnasındaki terör saldırıları sonrasında Brüksel kentinin kuşatma altına alınması aynı endişeye sevk etmiştir. Bu tür saldırılar toplumlara ve değerlere karşı inançsızlığı ortaya çıkarmıştır. Teröristlerin eylemlerinin esas amacı bunu ispat etmektir. Örneğin, Nazi Almanya'sı Hava Kuvvetleri, en güçlü olduğu İkinci Dünya Savaşı esnasında bile, Londra sakinleri ve İngiltere Hükümetini korkutma konusunda başarısız olmuştur. Günümüzde ise IŞİD tarafından ABD'ye yönelik bir saldırı telaffuz edilse, devlet görevlileri halkı yatıştırma girişimlerinde bulunmaktadır. Öte yandan medya terör eyleminin toplumundaki

[253] Philip Schlesinger, **Medya, Devlet ve Ulus: Siyasal Şiddet ve Kolektif Kimlikler,** çev. Mehmet Küçük, 1. Baskı, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1994, s. 50.
[254] Cihan Aksan ve Jon Bailes, **Güçlünün Silahı: Amerikan Devlet Terörü Üzerine Söyleşiler,** haz. Cihan Aksan ve Jon Bailes, çev. Serap Arslanpay, 1. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2014, s. 14.
[255] Wolfendale, a.g.e. , p. 250.
[256] Jennifer Mustapha, "Threat Construction in the Bush Administration's Post-9/11 Foreign Policy: (Critical) Security Implications for Southeast Asia"**, The Pacific Review,** Vol. 24, Issue 4, 2011, p. 495.
[257] Mustapha, a.g.m. , p. 494.
[258] Michaelsen, a.g.m. , p. 432.

algısını büyüterek onu beslemektedir. Ayrıca medyanın terör eylemlerini yansıtması, kolektif bir histeriye neden olarak toplumun dengesinin bozulmasına yardımcı olmaktadır.[259]

Edward Herman, Margaret Thatcher'ın kamuoyunda propaganda yapmanın terörizm için yaşamsal öneme sahip olduğu söylemine karşı, teröristlerin genellikle şiddeti tercih etmesi ve propaganda yapmasının nedeni olarak, kendi sıkıntılarını mevcut siyasi ve hukuki kanallardan ya da büyük medya kurumları vasıtasıyla çözemeyen güçsüz insanların, kendilerini anlatma şekli olduğunu söylemiştir. Öte yandan Herman, Thatcher'ın görmezden geldiği bir husus olarak, devletin genellikle güçsüz insanları terörize ederek toplumu sindirmeye veya yıldırmaya çalıştığını vurgulamıştır. Herman, bu sayede devletin halkı manipüle ederek temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması, silahlanma, savaş veya onaylanmayan iktisadi politikaların gündemden çıkarılmasını hedeflediğini ileri sürmüştür.[260]

Özet olarak varoluşsal bir tehdit olan terörizm anlatısı; küresel ağın bir parçası olan modern teröristler, aşırı dini inançlar yoluyla motive olarak Batı Medeniyetini yıkma daveti ve azami zayiat vermek için kitle imha silahlarını kullanma girişimleriyle karakterize edilmiştirler. Dolayısıyla modern teröristler, Batılı devletlere önceki terörist hareketlerden daha tehlikeli bir tehdit arz etmişlerdir. Söz konusu yeni tehdit, eşi benzeri görülmemiş ve sert terörizmle mücadele tedbirlerini gerektirmiştir.[261]

O'Brien ve Lord Harris, siyasi bir düzende iyilerin kötülerden farklılaştığı ve istikrarlı ile kaosun birbirinden kesin olarak ayrıştığı ideolojik bir kapanmayı tesis etmek için söylemsel cerrahlığı savunmuşlardır. Böyle özenle oluşturulan kavramsal daraltma girişiminin kendine özgü güvenlik tehditleri bulunmuştur. İnsanların suçlu olarak nitelendirildiği ve ahlaki açıdan kabul görmeme üzerine kurulu siyaset tarzı benimsenmesi, onların politik gerekçelerini perdelemeye neden olmaktadır. Dolayısıyla terörist probleminin değerlendirilmesi için oluşturulan genel bir politik rasyonel zemin, temel bir öncül olarak dikkate alınacaktır. Ayrıca devlet düşmanları olarak etiketlenen aktörlerin, insan kümesinden dışlanmasının sivil özgürlükleri tehdit altında bırakacağına

[259] Scott Atran, **Cihadcılık: Efsaneler Gerçekler,** haz. Haldun Bayrı, 1. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2017, s. 21.
[260] Edward Herman, **Güçlünün Silahı: Amerikan Devlet Terörü Üzerine Söyleşiler,** haz. Cihan Aksan ve Jon Bailes, çev. Serap Arslanpay, 1. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2014, s. 111.
[261] Wolfendale, a.g.e. , p. 251.

değinilmiştir.[262]

Teröristlerin oluşturduğu tehdidin mevcut olduğunun iddia edilmesinden beri, retorik zorunluluk böyle bir tehdidin meydana gelmesinin aşırı önlemler vasıtasıyla engellenebileceğini dikte etmiştir. Aşırı önlemler ihtiyacı iki yöntemle haklı görülmüştür. İlk olarak terörist tehdit mevcuttur ve sadece kitle imha silahlarıyla bir terörist saldırısı olasılığı, aşırı önleyici tedbirlere başvurmanın gerekçesi olarak yeterli olabilir.[263] Bu görüş, bilinmeyenin tepkisel olarak yönetilmesinde, aşırı ihtiyatlı dogmatizmin benimsenmesi yoluyla sürdürülmüştür.[264]

İkinci olarak eğer teröristler aşırı uçlardan ise onlarla müzakere ve taviz gibi stratejiler tesirsiz olacaktır. Çünkü dini fanatiklerle akıl yürütemezsiniz.[265] Dahası, teröristlerin Batı medeniyetini yok etmeye sözde bağlılığına rağmen onların sıradan cezai soruşturma tehdidi yoluyla caydırılmış olması mümkün görünmemektedir.[266] Dolayısıyla terörizmi durdurmak amacıyla modern teröristlerin kökünün kazınmasını, aşırı önlemleri gerektiren bir süreç izlemiştir.[267]

Jackson'a göre hükümetler terörizmle bağlantılı olarak verdikleri demeçlerde, nasıl bir söylem kullanılacağını ve terörizm denilince neyin anlaşılması gerektiğini denetleyerek, terörü pozitif hukuk limitleri içinde tanımlamakta ve medyada teröre dair haber tartışmalarını yaptırmaktadırlar.[268]

Atran, ABD Adalet Bakanlığı'nın, Medya ve Kongre'nin desteğini alarak, teröristlerin elinde bulunan basit bir tencereyi bile kitle imha silahı olarak sunduğunu söylemiştir. Atran'a göre bu durum, bir yemek yapma nesnesi ile termonükleer bir bombanın denk tutulmasıdır. Buradan hareketle kitle imha silahlarının normalleştirilmesi, bir yöntem olarak onlara başvurmanın düşünülebilir olmasına neden olmuştur. IŞİD'in medyaya yönelik manipülasyonları, kamuoyunda kitle imha silahlarından endişe

[262] Schlesinger, a.g.e. , s. 51.
[263] Wolfendale, a.g.e. , p. 251.
[264] Richard Jackson, "The Epistemological Crisis of Counterterrorism", **Critical Studies on Terrorism,** Vol. 8, Issue 1, 2015, p. 35.
[265] Richard Jackson, **Writing the War on Terrorism: Language, Politics and Counter-Terrorism,** 1. Edition, Manchester University Press, Manchester, UK, 2005, p. 139.
[266] David Luban, "The War on Terrorism and The End of Human Rights", **Philosophy & Public Policy Quarterly,** Vol. 22, Issue 3, 2002, p. 12.
[267] Wolfendale, a.g.e. , p. 252.
[268] Richard Jackson, **Güçlünün Silahı: Amerikan Devlet Terörü Üzerine Söyleşiler,** haz. Cihan Aksan ve Jon Bailes, çev. Serap Arslanpay, 1. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2014, s. 137.

duyulmasına neden olurken, gerçek tehdit algısında tahribat meydana getirmiştir.[269]

Jackson, Michaelson, Mueller gibi birkaç uzman, terörizmin varoluşsal bir tehdit olarak anlatılmasının, modern terörizm vasıtasıyla oluşturulan yanlış bir risk tasviri olduğunu öne sürmüşlerdir. Basit bir şekilde söylemek gerekirse, devlet dışı terörizmin, fiziki güvenlik, ekonomik istikrar ve demokratik devletlerin fonksiyonlarına ya da bu devletlerin yurttaşlarının yaşamına, diğer tehditlere nazaran daha fazla risk oluşturduğu yönünde bir kanıt bulunmamaktadır.[270] Örneğin, 11 Eylül saldırısında yaklaşık 3.000 kişi yaşamını yitirmişken, aynı yıl bu rakamın 3 katı ABD yurttaşı sağlıksız beslenmeden ve neredeyse 40 katı insan da trafik kazalarında hayatını kaybetmiştir.[271] Gerçekte devlet dışı terörizm, hiçbir zaman demokratik devletlerin fiziksel, siyasi, ekonomik varlığını yıkmamış ya da tehdit etmemiştir. Bu durum uzun süredir devam eden terörist saldırıların hedefi olan İsrail gibi devletler için bile geçerli olmuştur.[272]

Örneğin, 19. Yüzyıldaki Alman teröristlerden Karl Heinzen, insan öldürmenin bir suç teşkil ettiği düşüncesinin herkes için geçerli olduğunu belirtmiştir. Devletin insan öldürmesi hakkının bulunması durumunda, kendilerinin de böyle bir hakka sahip olduklarını söylemiştir. Heinzen, kendilerinin teröre başvurmak suretiyle savaşlarda ölen masum insanların sayısına nazaran çok daha az insanın ölümüne neden olarak kendi çıkarlarını savunduklarını aktarmıştır. Ona göre hiçbir terör eyleminde savaşlardaki kadar insan yaşamını yitirmemiştir ve yitirmeyecektir.[273]

Edward Herman, terör saldırılarının kurgu veya gerçek olduğuna bakılmaksızın topluma korku aşılamada medyanın kilit bir rolü olduğunu vurgulamıştır. Herman, 11 Eylül'den önce ABD'ye çok az terör saldırısı yapıldığını, asılsız terör saldırıları varsayımlarının bulunduğunu ve bu iddiaların ekseriyetle seçimleri yönlendirme ve önceden planlanan savaşı tırmandırma gibi siyasi gereksinimler için kullanıldığını söylemiştir. Herman'a göre Bush ve ekibinin politik başarısı, önemli ölçüde kurgusal terör tehdidinden faydalanarak bir güvenlik önlemleri alınması gereğine dayandırılmıştır. Söz konusu tehdidin bertaraf edilmesi için de Bush'a ihtiyaç duyulduğu algısı oluşturulmuştur.

[269] Atran, a.g.e. , ss. 21-22.
[270] Wolfendale, a.g.e. , p. 253.
[271] Michaelsen, a.g.m. , p. 436.
[272] Wolfendale, a.g.e. , p. 253.
[273] İhsan Bal, **Alacakaranlıkta Terörle Mücadele ve Komplo Teorileri,** 1. Baskı, USAK Yayınları, Ankara, 2006, s. 45.

Herman, terör saldırılarıyla ilgili olayların çoğunluğunda entrika ya da devlet çalışanları bağlantısı olduğunu öne sürmüştür.[274]

Jackson, terörizm biliminin, Soğuk Savaş döneminde ayaklanmalara müdahale etmede faydalanılan, devlet merkezli ve problemlere cevap veren bir disiplin olduğunu söylemiştir. Jackson, terörizmle ilişkili olan temel araştırmaların asıl hedefinin, devlete karşı şiddetin araştırılması olduğunu ileri sürmüştür.[275]

Terörizmin varoluşsal tehdit anlatısının benimsenmesi, sadece devlet dışı terörizm yoluyla oluşturulan yanlış tehdit değerlendirmesinde temellenmemiştir. Bu yaklaşım, bireylere ve gruplara yönelik başka ciddi tehditleri bir kenara bırakmış ve gizlemiştir. Örneğin, bu anlatı devlet terörizmi gerçeğini görmezden gelmiştir. Devletin bireylere ve topluluklara karşı kullandığı şiddet, devlet dışı terörizmden her zaman daha büyük tehdit oluşturmuştur. İkincisi, ciddi şiddet içermeyen tehditler ihmal edilmiş ya da görmezden gelinmiştir. Örneğin, siyasetçiler, akademi ve medyanın terörizm tehdidine verdiği dikkati, iklim değişikliği vasıtasıyla oluşan tehdide vermedikleri görülmüştür. Değişen iklimin tahmin edilen etkileri şu şekilde gerçekleşmiştir: Yetişen ürünün verimliliğinde %5-15 arasında bir azalış meydana gelmiş, en şiddetli yağış olayları sırasında düşen yağmur miktarı %3-10 arasında artış gösterirken, sel riski de koşut olarak artmış, ABD'nin Batı yakasındaki orman yangınlarıyla yanan alanlarda %200-%400 artış gözlenmiştir. Bu etkiler, devletlerin altyapılarında, ekonomilerinde ve çevrelerinde yıkıcı bir tahribat etkisine sahip olmuş, fakat milyonlarca insana bu durum duyurulmamıştır. Ancak iklim değişikliğinin aşırı bir şekilde ciddi ve büyüyen bir tehdit oluşturması ve bu tehdidin küresel bir seviyeye ulaşmasına rağmen, terörizmle mücadeleye tahsis edilen fon, araştırma ve siyasi sermaye ile kıyaslandığında, iklim değişikliği tehdidi sönük kalmıştır.[276]

El-Kaide, kendi ideolojisini, Müslüman toplumlara yararlı olacak ve cazip gelecek konulara genişletmektedir. Örneğin, El-Kaide liderlerinden Eymen El-Zevahiri, 2010 yılının Eylül ayında Filistin'deki Gazze'ye ve Pakistan'da gerçekleşen sel afetine destek açıklaması yapmıştır. Yine 2010 yılında Usame Bin Ladin, dünyadaki iklim değişikliği ve afetlerin ardından yaraların sarılmasıyla ilgili beyanatta bulunmuştur. İngiltere Terörle Mücadele Strateji Belgesi ile ilgili olarak, söz konusu bildirilerin inandırıcılıktan yoksun

[274] Herman, a.g.e. , s. 114.
[275] Jackson (2014) , a.g.e. , s. 136.
[276] Wolfendale, a.g.e. , pp. 253-254.

olduğu ifade edilmiştir.[277]

Eleştirilerin ikinci kısmı, varoluşsal tehdit anlatısının toplumlar, bireyler ve devletler üzerindeki yıkıcı etkilerine odaklanmıştır. Terörizmle mücadele politikaları ve uygulamaları, bazı vakalarda, bireylerin hayatları ve güvenliklerine, terörizmin kendisinden daha büyük bir tehdit olmuştur.[278]

Richard Falk, Pinochet'nin İspanyol mahkemeleri tarafından terör uygulamakla suçlanmasını, belirli bir toplumdaki suçsuz insanlara yönelik icra edilen eylemlerin terörizm olarak değerlendirilmesi açısından önemli olduğunu belirtmiştir. Falk, terörizm kavramının muğlaklık ve ideoloji içermesi yönüyle kamuoyu nezdinde çarpıtılarak kullanıldığını öne sürmüştür. Falk'a göre terörizm kavramı, statükonun düşmanlarını şeytanlaştırmak ve devletin başvurduğu şiddeti hukuki ve manevi yönden incelemeden yoksun bırakmak için kullanılmaktadır. Falk, terör kavramının sadece bir anlama sıkıştırılmasındaki önemli çıkarları dikkate alarak İspanya'nın yaklaşımını isabetli bulmuştur.[279]

Çoğu ülkede varoluşsal tehdit anlatısının benimsenmesinin sonucu, yeni terörizmle mücadele mevzuatı yaratmak olmuştur. ABD, İngiltere ve Avustralya'da varoluşsal tehdit anlatısının bileşenleri, kolluk kuvvetleri ve istihbarat servislerinin katı bir şekilde genişleyen terörizm soruşturması ile ilişkili bilgiye sahip olma ya da terörist aktivite şüphelisi bireyleri gözaltına alma yetkisini veren yasayı haklı göstermek için kullanılmıştır.[280] Örneğin, İngiltere terörizmi önleme yasası, terörizmle ilişkili şüpheli olan bireyler hakkında ilk 12 aylık periyot için İçişleri Bakanına önemli kısıtlamaları uygulama izni vermiştir. Bu kısıtlamalar, kişilerin özgürlüklerini, hareketlerini, ikametlerini, mesleki faaliyetini, derneklerini ve iletişimlerini içermiştir.[281] Eylül 2014'te IŞİD militan grubunun tehdine karşılık, Avustralya, terörizm şüphelilerini suçlamaksızın telefonlarını ve internet aktivitelerini izleyerek gözaltına alma ve kontrol tedbirleri için gerekli olan eşiği düşürerek

[277] Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı, **Ulusal ve Uluslararası Terörle Mücadele Strateji Belgeleri,** 1. Baskı, Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı Yayınları, Ankara, 2013, s. 82.
[278] Wolfendale, a.g.e. , p. 254.
[279] Richard Falk, **Güçlünün Silahı: Amerikan Devlet Terörü Üzerine Söyleşiler,** haz. Cihan Aksan ve Jon Bailes, çev. Serap Arslanpay, 1. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2014, ss. 76-77.
[280] Wolfendale, a.g.e. , p. 254.
[281] Dora Kostakopoulou, "How to do Things with Security Post 9/11", **Oxford Journal of Legal Studies,** Vol. 28, Issue 2, pp. 329-330.

güvenlik kuvvetlerinin yetkilerini genişleten mevzuatı yürürlüğe koymuştur.[282]

Güvenlik kuvvetlerinin ve istihbarat güçlerinin tipik terörizmle mücadele mevzuatları ile terörizm şüphelisi kişileri yakalamaları ve gözaltına almaları için düşük kanıt standartları gerekli görülmüştür. ABD Ulusal Güvenlik Ajansı (NSA) gibi örgütlerin güçleri, gerekçesiz bir şekilde e-mail hesaplarına girmek, telefon kayıtlarına ulaşmak ve başka kişisel bilgileri elde etmek yoluyla bireylerin kişisel bilgilerini toplama şeklinde genişlemiştir. Bu kanunların yeni biçimleri, terörizm hakkında bilgisi olmayan kişileri suçlama yöneltmeksizin yakalama, soruşturma ve gözaltına alma imkânı vermiştir. İstihbarat birimleri binlerce bireyin gizlilik hakkını ihlal ederek telefon kayıtlarını, e-mail yanıtlarını izlemiş ve toplamıştır.[283]

Eğer bu uygulamalar, göreceli olarak terörizmden daha düşük bir potansiyel tehdit olarak görülüyorsa, bu durumun tersini gösteren iki terörizmle mücadele örneği vermek yerinde olacaktır. İlk olarak ABD ve müttefiklerinin teröre karşı savaş söylemiyle başlattığı sayısız askeri operasyonun resimlerini düşünmek gerekir. Saddam Hüseyin'in kitle imha silahı bulundurduğu ve El-Kaide ile bağlantılarının olduğu gerekçeleriyle haklı gösterilen Irak Savaşı'nın ilk 18 ayında, 100.000'den fazla Iraklı hayatını kaybetmiştir. Sivil ölümler 140.000'i aşmıştır. Eğer çatışmada yaşamını yitirenlere muharipler de eklenirse ölümlerin sayısı yaklaşık 200.000'e ulaşmıştır.[284]

Chomsky, bir devletin ülkesinin işgal edilmesine karşı direniş gösterenlerin terörist olarak etiketlenmesine karşı çıkmıştır. Chomsky, bir devletin ülkesinde işgale karşı direniş gösterenlerin terörist olarak görülmesi durumunda, ABD'nin kurucusu olan George Washington'ın askeri kuvvetleri de terörist olarak değerlendirilecek mi sorusunu ortaya atmıştır. Chomsky'e göre işgal altında bulunan bir devlet halkının, işgalci güce karşı direniş gösterme hakkı bulunmaktadır. Chomsky, buradan hareketle İsrail'in Lübnan'ı işgal etmesi durumunda, Lübnanlıların kestirmeden terörist olarak nitelendirilmesinin yanlış olduğunu belirtmiştir.[285]

İkinci olarak İsrail-Filistin ihtilafı, bir devletin terörizmle mücadele politikalarının,

[282] Emma Griffiths, "Explainer: What Do The New Anti-Terrorism Laws Involve and How Will They Will Be Rolled Out?", **ABC News**, 17 Şubat 2015, https://www.abc.net.au/news/2014-09-22/new-anti-terrorism-laws-explained/5761516 (Erişim Tarihi: 04/06/2021).
[283] Wolfendale, a.g.e. , p. 255.
[284] Wolfendale, a.g.e. , p. 255.
[285] Noam Chomsky, **Güçlünün Silahı: Amerikan Devlet Terörü Üzerine Söyleşiler,** haz. Cihan Aksan ve Jon Bailes, çev. Serap Arslanpay, 1. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2014, s. 51.

bir toplumu mütekabiliyetten daha büyük bir boyutta tehdit edebileceğinin örneğini göstermiştir. İsrail'in terörizmle mücadele stratejileri, Filistinli topluluklar üzerinde yüzlerce sivilin ölümleri ve yaralanmalarıyla sonuçlanan saldırıları içermiştir. Bu saldırılar aynı zamanda çeşitli işkence taktiklerinin kullanımı, Filistin topraklarında ev inşa ederek yasadışı yerleşimde bulunma şeklinde de sürmüştür. Wolfendale, Filistin toplumunu varoluşsal bir tehdit seviyesine yükselten böyle taktikleri ya da Filistinlilerin terörizmini haklı veya mazur göstermek gibi bir yaklaşımı benimsememiştir. Devlet dışı terörizmle mücadele edilirken, devletin aldığı tedbirlerin bazen insanlara devlet dışı terörizmden daha fazla zarar verdiği görülmüştür.[286]

Usame Bin Ladin bir demecinde, *"Bizim terörümüz Amerika'ya karşı. Bu terör, zalimi zulmünden defetmek ve çocuklarımızı katleden İsrail'den desteğini çekmesi için yapılmaktadır. Bu çok açık bir şeydir. Hala anlamıyor musunuz? Amerika ve Batı'nın önde gelen ülkeleri, Filistin'deki savaşan Hamas'ı, İslami Cihatı ve diğer örgütleri terör örgütleri olarak isimlendiriyorlar. İnsanın kendi nefsini koruması nasıl terör olur? O zaman hangi şey meşrudur?"* ifadelerini kullanmıştır.[287]

İhsan Bal, Usame Bin Ladin'in stratejisinin, tüm Müslümanları aynı zemine yerleştirerek geniş bir tiksinme cephesi üzerinden, biz ve ötekiler karşıtlığını kışkırtmak ve kuvvetlendirmek olduğunu öne sürmüştür. Bal, Usame Bin Ladin'den bahisle teröristlerin rasyonel davrandığını ifade etmiştir.[288]

Ted Honderich, terörün salt olarak kanuna aykırı olduğu için yanlış olarak betimlenmesini kabul edemeyeceğini belirtmiştir. Honderich, milletlerin tarihlerindeki terör olaylarını saygıyla hatırladığını ve görkemli devrimler olarak gördüğünü söylemiştir. Buna örnek olarak da İsrail'in 1948'de kurulurken kendileri açısından akla yatkın ve haklı gerekçelerle teröre başvurmasını vermiştir. Honderich, terör savaşı kavramı ile terörle savaşın aynı şey olduğundan bahisle, savaşın sadece daha geniş ölçekli olduğunu ileri sürmüştür.[289]

Herman, İsrail'in Büyük İsrail'i inşa etmek için Arapları ve Filistinlileri terörist

[286] Wolfendale, a.g.e. , pp. 255-256.
[287] İhsan Bal, **Alacakaranlıkta Terörle Mücadele ve Komplo Teorileri,** 1. Baskı, USAK Yayınları, Ankara, 2006, s. 48.
[288] İhsan Bal, **Alacakaranlıkta Terörle Mücadele ve Komplo Teorileri,** 1. Baskı, USAK Yayınları, Ankara, 2006, s. 48.
[289] Ted Honderich, **Güçlünün Silahı: Amerikan Devlet Terörü Üzerine Söyleşiler,** haz. Cihan Aksan ve Jon Bailes, çev. Serap Arslanpay, 1. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2014, s. 94.

olarak niteleyerek Filistin'den sürgün etmeye çalışmasını, sistematik şekilde icra edilen etnik temizliğin ahlaken yasallaştırılması olarak yorumlamıştır.[290]

Bir başka açıdan terörizmin varoluşsal tehdit anlatısı, CIA ve NSA gibi güvenlik birimleri tarafından icra edilecek askeri operasyonlardaki kitlesel kaynak aktarımını haklı göstermek için kullanılmıştır.[291] ABD'de, Anayurt Güvenliği Bakanlığı'nın kurularak yıllık 50 milyar dolardan fazla bütçe ayrılması, bu duruma örnek olarak gösterilmiştir.[292] Toplamda, ABD'nin yurt içi anayurt güvenliğinin giderleri, 11 Eylül olaylarından sonraki ilk on yılda 1 trilyon doları aşmıştır.[293] Bu devasa harcamaların doğal sonucu olarak hükümetlerin eğitim ve sağlık alanlarına daha az kaynak aktardığı görülmüştür. Bu durumun başka bir sonucu olarak hükümetlerin devasa para ödemelerini, eğitim ve sağlık gibi başka hayati önem taşıyan alanlara aktarmayı tercih etmediği görülmüştür. Bahsi geçen harcamaların gelecekteki güvenlik üzerine etkisi, ABD polis kuvvetleri'nin askeri ekipmanlar, mayına karşı koruma araçlarını içeren tanklar elde etmesi olmuştur. Böylece bu tarz ekipmanları içeren askeri sınıf silahlar, bir terörist saldırıyı önleme zemininde gerekli olabilecektir.[294] Polisin militarizasyonunun etkilerinden biri olarak; arama faaliyetlerinin yürütülmesi gibi düşük seviyede polis operasyonları için SWAT (ABD polis özel harekât timi) ekiplerinin kullanımının arttığı gözlenmiştir. Bu doğrultuda icra edilen operasyonlarda, aralarında 19 aylık bir bebeğinde olduğu birkaç masum bireyin öldüğü ya da yaralandığı görülmüştür.[295]

Öte yandan Irak, Afganistan ve Pakistan gibi terörizme karşı yürütülen savaşta hedeflenen ülkelerin temel altyapılarına, ekonomilerine ve çevrelerine verilen hasarın devam etmesini içeren terörizmin varoluşsal tehdit anlatısını benimsemenin etkilerini ölçmek zordur. Buna ek olarak, söz konusu ülkelerdeki siyasi iktidar ve sosyal dengenin istikrarsızlaşması; karışıklık ve huzursuzluğun devam etmesine yol açmış ve IŞİD gibi militan grupların ortaya çıkmasına katkıda bulunmuştur.[296]

---

[290] Herman, a.g.e. , s. 120.
[291] Wolfendale, a.g.e. , p. 256.
[292] Michaelsen, a.g.m. , p. 442.
[293] John Mueller and Mark Stewart, "Balancing the Risks, Benefits, and Cost of Homeland Security", **Homeland Security Affairs,** Vol. 7, Article 16, 2011, p. 1.
[294] Wolfendale, a.g.e. , p. 256.
[295] Helen Pow, "SWAT Team Throws a Stun Grenade Into a Toddler's CRIB During Drugs Raid Leaving Him In a Coma with Severe Burns", **The Daily Mail,** 29 Mayıs 2014, https://www.dailymail.co.uk/news/article-2643344/Horror-SWAT-team-throw-stun-grenade-toddlers-CRIB-drugs-raid-leaving-coma-severe-burns.html (e.t. 05/06/2021)
[296] Wolfendale, a.g.e. , p. 256.

Herman, teröre karşı savaşı söylemini, terör savaşı şeklinde tasvir ederek, otonom devletlerin terörist olarak etiketlendiğini savunmuştur. Teröre karşı savaş söylemine başvuran devletlerin direnişçilere karşı mücadelesinin devlet terörü olduğunu belirtmiştir. Böylece bu direnişçileri ve devletleri eyleme sevk eden de esas olarak kendilerinin önceden teröre maruz kalması olmuştur.[297]

Bu siyasi ve sosyal istikrarsızlık, El-Kaide aracılığıyla yönetilen küresel bir ağın parçası olan, dinle motive olmuş fanatik teröristlerin portresiyle birleştirilmiştir.[298] Bu tasvir, devlet dışı grupların kökenleri, yapıları, hedefleri ve kullandıkları şiddet açısından El-Kaide'den ve birbirlerinden farklılaşsalar da onların İslam'la kimliklendirilmeleri nedeniyle birlikte bir araya yığılmalarına yol açmıştır. İronik bir şekilde bu görüş uluslararası El-Kaide ağının bir parçası olan bu grupların, korku anımsatan yeteneklerine daha fazla değer sağlamıştır. Yine de temel kaygıların ve bu grupların taktiklerinin gerçekliğine rağmen 11 Eylül saldırılarından sonra herhangi bir önemli değişim görülmemiştir.[299]

Diğer taraftan İslamcı grupların bu tasviri, terörizmin kullanımına karşı olan meşru siyasi grupların ve şiddet dışı hareketlerin sadece İslam kimliğini taşımaları nedeniyle sıklıkla terörist olarak şeytanlaştırılmasına yol açmıştır.[300] Örneğin Endonezya'lı dinci örgüt Nadhatul Ulema, 30 milyon takipçisiyle Endonezya hükümetinin terörizmle mücadele çabalarını aktif bir şekilde desteklemiştir. Bu grup Müslüman bir örgüt olmasına karşın henüz bir terörist örgüt olarak tanımlanmamıştır.[301] ABD gibi bazı devletlerin bir grubu terörist olarak etiketlemesi, sadece bu grupların kendi ülkelerinde terörizmle etkili bir şekilde mücadele etme yeteneklerini baltalamaz, aynı zamanda bu grupların bulundukları ülkelerdeki hükümetlerin onlarla çalışmasını aşırı bir şekilde zorlaştırır. Buna ek olarak bazı şiddet dışı gruplar, bazı Güneydoğu Asya devletlerinde meydana geldiği gibi, algılanan düşmanı sıkı bir baskı altında tutma gerekçesiyle, teröre karşı savaş kullanımına karar veren hükümetlerin hedefi olabilir.[302]

Honderich, terörizm ve savaş gibi eylemlerin doğru ve yanlış üzerinden

[297] Herman, a.g.e. , s. 114.
[298] Wolfendale, a.g.e. , pp. 256-257.
[299] Mustapha, a.g.m. , p. 493.
[300] Mustapha, a.g.m. , p. 495.
[301] John Gershman, "Is Southeast Asia the Second Front?", **Foreign Affairs,** Vol. 81, Issue 4, 2002, p. 64.
[302] Mustapha, a.g.m. , pp. 499-500.

değerlendirilmesindense, insanları yoksunluk ve acı dolu bir yaşamdan kurtarmayı hedefleyen insanlık ilkesi üzerinden değerlendirilmesi gerektiğini söylemiştir. Honderich'in düşüncesine göre belirli bir eylemin, bir ilkenin hedeflerini gerçekleştirme anlamında rasyonel bir vasıta olmasından yola çıkılması önemlidir. Buradan hareketle Honderich, bir varlığın, grubun veya milletin direniş ve özgürlük hareketleri çerçevesinde kendi kendine haklı askeri eylemlerde bulunma imkan ve kabiliyetinin bulunması gerektiğini savunmuştur.[303]

Honderich, Filistinlilere saldırı icra eden neo-siyonizmi barbarlık olarak görürken, Filistinlilerin, eski Filistin içerisindeki terör saldırılarının, ahlaki bir hak olarak uluslararası toplum nezdinde kavranamamasında, insanlık ilkesinin yokluğunun önemli bir etken olduğunu belirtmiştir. Çünkü bu ilkenin mevcut olmayışının, devlet terörü ve terörizm arasındaki farkın anlaşılamamasına katkı sağladığını düşünmüştür.[304]

Nihai olarak, varoluşsal tehdit anlatısı, muhtemel terörizmle mücadele stratejilerinin yelpazesini sert bir şekilde sınırlandırmış, tehlikeli örgütlere sızma ve devlet dışı grupların liderleriyle müzakere gibi şiddet içermeyen terörizmle mücadele yöntemleri baştan itibaren tartışma dışı kalmıştır. Tarihsel bir açıdan böyle metotların işkence gibi taktikler ve ordu gücüne nazaran, terörizmi önlemede daha etkili olduğu tutarlı bir şekilde kanıtlanmıştır.[305] 11 Eylül sonrası havaalanı güvenliği, askeri müdahaleler ve siyasi rejim değişikliklerini de içeren terörizmle mücadele stratejilerinin değerlendirildiği 2006 çalışmasının bulgularına göre, bu stratejilerin çoğu terörizm olaylarını azaltmada sadece etkisiz olmamış, ayrıca terörizm olaylarının artış göstermesiyle ilişkilendirilmiştir.[306] Ancak bu durum terörizm üzerine işkence gibi metotların ve tavizsiz ya da müzakeresiz politikaların başarısızlığı, 11 Eylül'den önce iyi bir şekilde bilindiği için sürpriz olmamıştır. Örneğin, 1998'de terörizm üzerine yazan bir makale yazarı, ABD'nin birkaç yüksek profilli terörist saldırıları caydırmada etkisiz olduğunu kanıtlayarak, ABD'nin tavizsiz politikalarının dayanaklarını eleştirmiştir.[307]

---

[303] Honderich, a.g.e. , s. 97.
[304] Honderich, a.g.e. , s. 104.
[305] Wolfendale, a.g.e. , p. 257.
[306] Cynthia Lum, Leslie Kennedy and Alison Sherley, "Are Counter-terrorism Strategies Effective? The Results of the Campbell Systematic Review on Counter-terrorism Evaluation Research", **Journal of Experimental Criminology,** Vol. 2 , Issue 4 , 2006, pp. 489-512.
[307] David Tucker, "Responding to Terrorism", **The Washington Quarterly,** Vol. 21, Issue 1, 1998, pp. 104-105.

Çoğu terörizmle mücadele stratejilerinin başarısızlığı birkaç faktör üzerine kuruludur.[308] Örneğin, şiddet dışı İslamcı örgütlerin şeytanlaştırılması, İslam'ın radikal yaklaşımlarından faydalanan daha aşırı gruplarla mücadelede şiddeti tasvip etmeyen örgütlerin ve onları destekleyen hükümetlerin işini daha zor bir hale getirmiştir.[309] Başka bir yardımcı faktör, devletlerin varoluşsal tehdit anlatısını tipik bir şekilde benimseyerek, terörist grupların hedeflerine karşı meşru şikayetler taşıyabileceği ihtimalini değerlendirmeyi reddetmeleridir. Buradan hareketle şikayetler çözümsüz kalmaya devam ederek, grupların öfke ve dargınlıkla dolmasına neden olabilir. Bu terörizmi mazur görme anlamına gelmemektedir. Tersine, bu noktada eğer devletler, gerçekten devlet dışı terörizm olasılığını azaltmaya kendilerini adamışlarsa, kendilerinin adaletsizlikle sonuçlanan her mevcut ve geçmiş politikalarını mümkünse düzeltmek için çözmeye gönüllü olmalıdırlar.[310]

Honderich, şiddetin uygulanmasındaki araç ve amaçların insanlığa vereceği zarar bakımından rasyonel olarak değerlendirilemeyecek hiçbir şiddetin, meşru olarak kabul edilemeyeceğini belirtmiştir.[311]

Özetle terörizmin varoluşsal tehdit anlatısının eleştirileri, bu tehdidin meşruiyetini üç bağlamda sarsmıştır. İlk olarak uzmanlar dini aşırılıkçı teröristlerin, demokratik devletlere öngörülemeyen bir tehdit oluşturduğu iddiasının geniş ölçüde yanlış olduğunu göstermiştir. Çağdaş devlet dışı terörizm, ABD veya başka liberal demokrasilerin siyasi ve toprak bütünlüğüne ciddi bir tehdit oluşturmaz. Ayrıca terörizmin, devletlerin yurttaşlarının yaşamlarına da ciddi bir tehdit oluşturmadığı görülmüştür.[312]

İkincisi, devletler terörizmin varoluşsal tehdit anlatısını ve teröristlerin tasvirini, terörizmle mücadele politikalarını yürütmelerinin temeli olarak irrasyonel fanatikler şeklinde kullanmıştır. Böylece bu politikaların çoğunun ülkenin siyasi, ekonomik ve sosyal yapılarında ve binlerce bireyin iyiliği ve yaşamı üzerine, aşırı şekilde ciddi ve uzun dönemli sonuçları olmuştur. Bu sonuçları, binlerce insanın yaşamını yitirdiği savaşlar, işkence kullanımı ve belirsiz gözaltı ile birlikte başka karmaşık ekonomik, siyasi, çevresel ve sosyal yansımalar şeklinde sıralamak mümkündür. Nihai olarak terörizmin varoluşsal

[308] Wolfendale, a.g.e. , p. 258.
[309] Mustapha, a.g.m. , p. 495.
[310] Wolfendale, a.g.e. , p. 258.
[311] Honderich, a.g.e. , ss. 105-106.
[312] Wolfendale, a.g.e. , p. 258.

tehdit anlatısıyla, desteklenen terörizmle mücadele politikaları sadece terörizmi minimize etmede etkisiz bulunmamış ayrıca devlet dışı terörizm tehdidini arttırdığı da görülmüştür.[313]

Jackson, ABD Dışişleri Bakanlığı'nın her yıl yayımlamış olduğu terörü destekleyen devletler listesine ilişkin olarak; ilgili dönemin söz konusu listelerinde batı çıkarlarıyla çatışma halinde bulunan devletlerin bulunduğunu söylemiştir. Jackson, farklı yıllara ait listelerde devletlerin birinde bulunurken öbüründe bulunmamasını ilgili dönemin konjoktürünün gerektirdiği stratejik çıkarlara ve siyasi ittifak ilişkilerine bağlamıştır. Jackson, bu örnekten hareketle terör ifadesinin toplumsal biçimde inşa edildiğini ve terör olgusunun, manasının ve mütalaalarının değişken bir nitelik taşıdığını göstermiştir.[314]

Yukarıda da bahsi geçtiği üzere devletlerin terörizmle mücadele etmeyi meşrulaştırmak için terörizmi varoluşsal bir tehdit olarak sunduğu görülmüştür. Terörizmin söz konusu varoluşsal tehdit anlatısı daha önce meydana gelmiş terör saldırısının tekrar meydana gelme olasılığı üzerine inşa edilmiştir. Böylece sanal bir terörizm tehlikesi anlatısı üzerinden terörizmle mücadele edilmesi gerektiği anlatısı kullanılmıştır. Devletlerin, halka korku telkin etmeyi bir araç olarak kullanmalarıyla kendi politik ajandalarını icra etmek için varsayımsal terörizm tehdidinden yararlandıklarını söylemek mümkündür. Ayrıca terörizm tehdidinin varoluşsal tehdit anlatısında belirtildiği gibi devlet dışı terörizmin bir topluma genel bir tehlike oluşturmaması yönünden aslında etkisi çok sınırlıdır. Çünkü terör örgütlerinin saldırı kapasitesinden doğrudan etkilenen insan sayısı az olmakla beraber saldırının etkisini topluma yayan temelde kitle iletişim araçları olmuştur. Öte yandan devletlerin varoluşsal terörizm anlatısını kullanarak yürüttüğü terörle mücadele politikaları yüzünden daha fazla insanın hayatının olumsuz etkilendiği yönünde güçlü kanıtlar bulunmaktadır. Dolayısıyla terör örgütlerinin saldırılarının sonucundan zarar gören insanlar ile devletlerin terörle mücadele politikalarından zarar gören insanlar arasında büyük bir orantısızlık bulunduğu söylenebilir. Terörizmin bir güvenlik tehdidi olarak öne çıkarılmasıyla birlikte başka güvenlik konularının kamunun gündeminden gizlendiği düşünülmektedir. Terörizm tehdidinin kamuoyu gündeminde tutulması toplumun daha geniş kesimlerini etkileyen siyasi, ekonomik, çevresel, eğitim, sağlık konularının arka plana konumlandırılmasına yardımcı olduğu savunulabilir. Başka bir deyişle devletlerin

[313] Wolfendale, a.g.e. , pp. 258-259.
[314] Jackson (2014) , a.g.e. , s. 139.

kendi güvenlik politikalarını gerçekleştirmek için terörizm tehdidinden politik bir araç olarak faydalandığı ifade edilebilir. Nihai olarak devletler terörizm tehdidini politik bir araç olarak kullanmaktaysa terörizm tehdidinin abartıldığını söylemek anlamlı ve isabetli olacaktır.

2. YENİ VE ESKİ TERÖRÜN KARŞILAŞTIRMASI

2. 1. Motivasyonlar

Eski ve yeni terörizmin çoğu taraftarı için bu iki tür arasındaki temel farklardan bir tanesi onların farklı motivasyonlarında yatmaktadır. İlk olarak eski terörist gruplar, baskın bir şekilde, uygulamış oldukları şiddet bakımından seküler motivasyonlar ve rasyonel siyasi gerekçelerle sınıflandırılmıştır. Örneğin, sol görüş terörist gruplar şiddeti işçi sınıfı kitlelerini politize etmek ve onları kapitalist sisteme karşı ayaklanmaya ikna etmek için kullanmıştır. Benzer şekilde etnik-milliyetçi teröristler kendi topraklarını başka bir ülkeden ayırmak için hareket ederek kendi etnik grupları için bağımsızlık istemişlerdir. Böylece etnik-milliyetçi teröristler başka bir devletle birleşme ya da kendi ulus-devletlerini yaratma amacını gerçekleştirmiş olacaktır. Her iki durumda da onların özgül taleplerinin, bir uçak kaçırma vakasındaki rehinelerin serbest bırakılması için takas olarak fidye ödenmesi ya da mahkum olan belirli yöneticilerinin bırakılması taleplerinde olduğu gibi genellikle rasyonel bir şekilde müzakere edilebilir olduğu söylenebilir. Hatta bölünmüş bir ülkenin birleşmesi, etno-ulusal bir anayurt yaratımı ya da mevcut kapitalist sistemi ilga etme gibi görüşmek için zor olan taleplerin, çoğu durumda diyalog ve müzakere için açık bir oda bıraktığı görülmüştür.[315]

Yeni terörizm ise tersine baskın bir şekilde din yoluyla motive edilmiştir. Örneğin bugün terörizm için terörist aktivitenin en önemli tanımlayıcı karakteristik özelliği olarak dinin sayılmasının zorunlu olduğu varsayılmıştır. Halbuki eski terörizmin temel olarak ilhamı ve yönelimi sekülerdi, yükselişte olan terörizm ise dini fanatizm ile ilişkilendirilmiştir. Nadine Gurr ve Benjamin Cole'a göre, 1980'de belirlenen 64 uluslararası terörist örgütten sadece 2 tanesi dini olarak tasnif edilmiş, 1995'te ise 58 örgütten 25'ini din motivasyonlu örgütler oluşturmuştur. Genellikle yeni terörizm olarak tasvir edilen terörizm, din inancıyla uyum konusunda inatçı bir dünya görüşünü

[315] Alexander Spencer, **Routledge Handbook of Critical Terrorism Studies,** ed. Richard Jackson, 1. Edition, Routledge Publishing, Oxford, UK, 2016, p. 272.

destekleyen tüm diğer siyasi yöntemleri reddetmiştir. Eski terörizmin tersine, yeni terörizmin bir siyasi ajandası ya da kesin siyasi talepleri bulunmamaktadır. Hoffman, dini motivasyonun; manici dünya görüşü, ahlakçı kavramları, haklı gösterme ve meşrulaştırma mekanizmalarıyla radikal bir şekilde farklı değer sistemlerini üreten yeni terörizmin, tanımlayıcı karakteristik özelliği olduğuna inanmıştır.[316]

Sözde yeni terörizmin dini motivasyonlarının yeni karakteristiğine verilen yanıtta, dini terörizmin yeni bir olgu olmadığı gibi hızlı bir şekilde tarihsel eleştiriler vurgulanmıştır.[317] David Rapoport'a göre, dinle motive edilen terörizmin yıllardır inançsızları öldürmeyi hedeflediği varsayılmıştır. Birinci yüzyılda zealotlardan on üçüncü yüzyıldaki haşhaşilere ve hatta on dokuzuncu yüzyıldaki milliyetçilik, anarşizm ve marksizm gibi siyasi hareketlerin doğumuna kadar, din sadece terörü haklı göstermek adına kabul edilebilir kılmayı sağlamıştır.[318] Diğerleri terörizm için önceki motivasyonların devresel bir dönüşü olarak, dini motivasyonun çok yeni bir karakteristik olmadığını belirtmiştir.[319] Örneğin, Audrey Cronin'e göre, tarihin gösterdiği şekliyle, Zealotlar-Sicarii'ler gibi kutsal terörist davranışlarının yankıları, El-Kaide ve onunla ilişkili örgütlerin terörist aktivitelerinde açık bir şekilde görünmesiyle uluslararası terörizm çok erken zamanlara gitmektedir.[320]

Buna ek olarak bazı uzmanlar, çoğu eski terörist örgütlerin kısmen din vasıtasıyla motive edilmiş teröristlerle yakın bir ilişkisi bulunduğunu belirtmiştir. Baskın bir şekilde Katolik üyeliğiyle IRA, Protestan Ulster Özgürlük Savaşçıları veya Ulster Gönüllü Kuvvetleri, temel olarak Cezayir'deki Müslüman Ulusal Kurtuluş Cephesi (FLN) , Yahudi terörist grup Irgun ve Yunan Ortodoks Kilisesi yoluyla etkilenen Kıbrıs'taki Kıbrıs Savaşçılarının Ulusal Örgütü (EOKA) en çok öne çıkan örneklerdir.[321]

Richard Jackson'un işaret ettiği gibi, çoğu seküler grup dini karakteristikler göstermiştir. Örneğin, hem Alman Kızıl Ordu Fraksiyon'u, hem de İtalyan Kızıl Tugaylar radikal bir şekilde farklı dünya düzenlerinin peşinde koşmuşlardır. Onların mücadeleleri

[316] Spencer, a.g.e. , pp. 272-273.
[317] Spencer, a.g.e. , p. 273.
[318] David Rapoport, "Fear and Trembling: Terrorism and Three Religious Traditions", **The American Political Science Review,** Vol. 78, Issue 3, 1984, p. 659.
[319] Spencer, a.g.e. , p. 273.
[320] Audrey Kurth Cronin, "Behind the Curve: Globalization and International Terrorism", **International Security,** Vol. 27, Issue 3, 2002-2003, p. 38.
[321] Spencer, a.g.e. , p. 273.

evrensel savaş kavramıyla kıyaslanabilir, El-Kaide'nin düşmanlarını tanımlayan eskatolojik kavramlara benzemektedir. Onların şiddete dair yaklaşımları stratejik olmaktan ziyade sembolik ve kurtarıcı olmuş, üyelerden talep edilen sadakat seviyesi hoşgörüsüz dini kültlerin çoğunun toplamı gibi görülmüştür.[322]

Yeni terörizm fikrini ileri sürenler eski ve yeni terörist grupların farklılığına ilişkin olarak terörist örgütler yoluyla doğru bir şekilde vurgulanan dil ve retoriğin kullanımıyla bu durumu yanıtlamışlardır. Yeni terörizm düşüncesini savunan uzmanlar, El-Kaide'nin basın açıklamalarındaki dini temalara daha fazla atıfta bulunmuşlardır. Fakat söz konusu uzmanların çok azı Kızıl Ordu Fraksiyonu'nun tartışmanın seküler çizgisini daha fazla kullandığını reddedecektir. Benzer şekilde onlar, yeni teröristlerin çoğunun Orta Doğu'dan geldiğini kabul ederken, Kızıl Ordu Fraksiyonu gibi eski teröristlerin çoğunun Batı'dan geldiğini kabul etmezler. Ancak bu, yeni teröristlerin motivasyonlarının esas olarak siyasi olduğu düşünüldüğünde yeni terörizm kavramını haklı gösterme çabası tartışmaya açık kalmıştır.[323]

Eleştirilerin de işaret ettiği üzere, yeni terörist grupların eylemlerini dini bir dil kılıfı kullanarak gerçekleştirdiklerini tanımamıza rağmen onların hala özgül siyasi ajandaları bulunmaktadır. Örneğin, El-Kaide ve onunla bağlantılı başka yeni teröristlerin amaçları ve talepleri, onların siyasi amaç ve hedeflerinin çoğunda açık bir şekilde temellenerek ortaya çıkmıştır. Onların siyasi amaç ve beklentileri, siyasal İslam'ın yayılması, yabancı etkisinin kutsal topraklardan çekilmesi, Suudi Arabistan ve Mısır'daki mevcut hükümetleri devirmek, dünya çapında pan-İslamcı halifeliğin kurulması ve İsrail'in yok edilmesi şeklinde sıralanmıştır. Gerçekçi bir şekilde konuya bakıldığında din ve siyasi motivasyonlar arasında ayrım yapmak imkansız değilse bile genellikle aşırı bir şekilde zordur.[324] Yahudi teröristler, İngiltere'nin kontrolü altındaki Filistin'de din için ya da kolonyalizme karşı mücadele etmemiş miydi? Tamil Kaplanları Sinhala ülkesindeki Müslüman bir ulusun veya Tamillerin Hindu olarak kendi anayurt isteklerini yerine getirmek için uğraşmamış mıdır?[325] Cevap muhtemel bir şekilde her ikisi için de geçerlidir. Dini motivasyonların bireysel terörist saldırılara atfedilmesi öznel ve yoruma açıktır.

[322] Spencer, a.g.e. , p. 273.
[323] Spencer, a.g.e. , p. 274.
[324] Spencer, a.g.e. , p. 274.
[325] Chris Quillen, "A Historical Analysis of Mass Casualty Bombers", **Studies in Conflict and Terrorism,** Vol. 25, Issue 5, 2002, p. 288.

Quillen, 1995'teki Oklahoma Şehri bombalaması örneğine gönderme yaparak Timothy McVeigh'in Hristiyan Kimlik Hareketi'ne bağlı ya da Ruby Ridge ve Waco'daki kanlı bir şekilde sonuçlanan federal baskınlara ve silah kontrol önlemlerine tepki gösteren bir siyasi terörist olarak motive edilebileceğini göstererek eylemin yoruma açık olduğunu belirtmiştir.[326]

2. 2. Davranışlar

İkinci olarak eski teröristlerin davranışlarının, bu grupların genelde yoğun bir şekilde pratik siyasi amaçları takip etmiş olmaları ve faaliyet alanlarında orantılı ve hedefli bir şekilde şiddete başvurmalarıyla farklı oldukları öne sürülmüştür.[327] Eski teröristlerin, muhalifi olduğu siyasetçilere, hükümet görevlilerine, aristokrasi üyelerine, ordu ve bankacılık sektörüyle birlikte devlet binaları gibi yüksek derecede sembolik hedeflere dikkatli ve iyi tanımlanmış bir şekilde saldırmaları ayrımcı olarak değerlendirilmiştir. Eski teröristlerin, sivilleri öldürmekle uğraşmaktansa tanıtımlarını ve ideolojik mesajlarını yaymayı denedikleri görülmüştür. Saldırıların halk desteğini sağlamak amacıyla eylem yoluyla propaganda için gerçekleştirildiği düşünülmüştür. Hareketin insanların güvenini kazanması için saldırıların neden belirli hedeflere karşı icra edildiğini açıklayan ya da işaret eden bildiriler yoluyla taleplerin ortak bir şekilde takip edilmesi gerektiği söylenmiştir. Onlar eylemin etkisini arttırmak amacıyla saldırıları medya için koreografi şeklinde sunmuşlardır. Brian Jenkins, saldırıların bu boyutunu terörizmin tiyatro olması şeklinde değerlendirmiştir.[328]

Başka ifadeyle eski teröristler ayrımsız şiddet uygulamayı istemezler çünkü bu durum onların meşruiyet iddialarını azaltır ve onları taraftarlarından yabancılaştırır. Böylelikle onların yeni üye ve fon toplama güçleri azalacaktır. Hedeflenen şiddet genellikle elde bulunan silahlar, makineli tüfekler ve bombalar gibi geleneksel taktiklerle icra edilmiştir. Eski teröristler kitle imha silahı gibi geleneksel olmayan silahlara ve yeni taktiklere daha az ilgi göstermişlerdir. Onlar masum seyircileri öldürmeyi denememişlerdir, çünkü zayiatlar onların popüler bir ayaklanmayı kışkırtma hedefine karşı insanları yabancılaştıracaktır. Dolayısıyla eski teröristler, zayiat seviyesini düşük

[326] Spencer, a.g.e. , p. 274.
[327] Steven Simon and Daniel Benjamin, "America and the New Terrorism", **Survival,** Vol. 42, Issue 1, 2000, p. 65.
[328] Spencer, a.g.e. , p. 275.

tutmalarıyla pazarlık masasındaki ayrıcalıklı yerlerini korumuşlardır.[329]

Bu durumun tersine, yeni teröristlerin davranışları kısmen dini motivasyonları içermesi nedeniyle ayrımsız şiddet uygulama arzusunu artırmıştır.[330] Örneğin, Laqueur'e göre, yeni terörizmin karakterindeki farklılık siyasi taleplerin açık bir şekilde belirgin olmamasıyla birlikte toplumun yıkımı ve nüfusun geniş kesimlerinin imha edilmesini hedeflemiştir.[331] Dine dayanan yeni teröristler, mücadelelerini kötüye karşı iyi olarak görmüşlerdir, böylece kurbanlarını insanlıktan çıkarmışlar ve onların grubunun üyesi olmayan herkesi kafir ve mürtet olarak değerlendirmişlerdir. Din güdülü teröristler genellikle kendi seçim bölgelerindeki yıkım eylemleriyle destekçilerini yabancılaştırmak üzerine kaygılanmamışlar ve kendilerini sadece Tanrı'ya hesap verebilir tutmuşlardır. Sonuç olarak ayrımsız şiddet sadece ahlaken kabul edilebilir değil, ayrıca onların dini nedenlerinin üstünlüğü için gerekli ve doğrudur. Oysaki eski teröristler sadece seçtikleri hedefleri vurmaya yönelirken; yeni teröristler artan bir şekilde ayrımsız ve mümkün olduğu kadar çok zayiat üretmek için çabalamışlardır. Matthew Morgan'a göre, yeni teröristler netice itibarıyla herhangi bir müzakere türü ile ilgilenmemişlerdir. Morgan, bugünün teröristlerinin masada bir koltuk istemeyeceklerini, onların masayı ve o masada oturan herkesi yok etmek isteyeceklerini savunmuştur.[332]

Üstelik yeni teröristler irrasyonel, karmaşık ve riskli görünen eylemlere girişmeye daha fazla gönüllü olmuşlardır. Buna göre eski teröristler tarafından yürütülen çoğu eylem bir kaçış planı içerirken, yeni teröristler bir terörist eylem orkestrasını yönetirken, cennete ulaşmanın bir yolu olarak görülen şehitlik için kendi yaşamlarını vermeye daha fazla gönüllü olmuşlardır. Çoğu uzman yeni teröristlerin nükleer, biyolojik, kimyasal ve radyolojik silahları kullanma ve ele geçirme isteği nedeniyle onların aşırı şiddet kullanacaklarına inanmıştır. Hoffman, yeni terörizmin yükselişiyle, geçmişte yasaklanan kitle imha silahlarının terörist kullanımı riskinin, çok sayıda baskıya rağmen artması hakkında uyarmıştır. SSCB'nin dağılmasıyla birlikte kitle imha silahı için kullanılabilecek malzemelerin elde edilmesi daha kolay bir hale gelerek bir devlet sponsorunun işbirliğine gerek kalmamıştır.[333]

[329] Spencer, a.g.e. , p. 275.
[330] Spencer, a.g.e. , p. 275.
[331] Laqueur (1999) , a.g.e. , p. 81.
[332] Spencer, a.g.e. , p. 276.
[333] Spencer, a.g.e. , p. 276.

Honderich ise liberal bir demokratik devlete karşı başvurulan terörizmin rasyonel görülüp görülemeyeceğinin, başarılı bir neticenin elde edilmesine bağlı olduğunu söylemiştir.[334]

Ancak yeni terörizm fikrini eleştirenler, yeni teröristler ve eski teröristler arasındaki farklılığın sadece motivasyona ilişkin kuşkular olmadığını ileri sürmüştür. Eleştirenler, ayrımsız ve aşırı şiddetin genel kullanımı, kitle imha silahlarının kullanım potansiyeli ve özgül intihar taktikleri kullanımı üzerine onların davranışlarındaki temel farklılıktan kuşkulanmışlardır. Ortak bir şekilde yeni terörizme atfedilen intihar taktikleriyle ilgili eleştiriler intihar bombacılığının geniş ölçüde 1983'ten beri Sri Lanka'daki ayrılıkçı Tamil Kaplanları tarafından kullanıldığına işaret etmiştir.[335] Örneğin, Robert Pape, 1980 ve 2000 arasında meydana gelen 186 terörist intihar saldırısının 75'inin Tamil Kaplanları tarafından icra edildiğini belirtmiştir.[336] Hatta bundan önce, Orta Çağ zamanında, haşhaşiler yakın mesafeden hançerlerini göstererek kendi görevlerini icra etme uğruna ölmeye gönüllü olmuşlardır. 19. Yüzyıl Avrupa'sının anarşistleri de hedeflerine saldırma süreçlerinde düzenli bir şekilde yaşamlarını kaybetmiştir.[337]

Benzer şekilde bazı uzmanların da yeni terörizmin karakteristiği olarak nükleer, biyolojik ve kimyasal içeren kitle imha silahlarının kullanımına dikkat çekmeleri ayrıca sorun oluşturmuştur. Aynı uzmanlar, yeni terörizm ve kitle imha silahları arasında bağlantının kurulması için 1995'te Aum Shinrikyo tarafından Tokyo metrosuna düzenlenen sarin gazı saldırısı örneğine sıklıkta atıf yapmışlardır. Ancak teröristler yıllar öncesinde kitle imha silahı kullanımı için planlama ve girişimlerde bulunmuşlardır. 1972'de Order of Rising Sun isimli sağ görüşlü grubun üyeleri yakalanmış ve yapılan aramada 30-40 kilogram kadar tifüs salgını patojenleri bulunmuştur. Onlar ABD'nin Chicago, Saint Louis ve diğer Orta Batı şehirlerinde yeni bir üstün ırk yaratmak amacıyla su şebekesini zehirlemek için uğraşmışlardır. 1984'te Bhagwan Shree Rajneesh grubunun üyeleri Oregon'daki bir salata barına salmonella mikrobunu bulaştırarak 750 kişinin zehirlenmesine neden olmuşlardır. 1980'lerde Avrupalı yetkililer Kızıl Ordu Fraksiyonu'nun Fransa ve Almanya'daki güvenli evlerinde sinir gazı yapımında kullanılan

[334] Schlesinger, a.g.e. , s. 51.
[335] Spencer, a.g.e. , pp. 276-277.
[336] Robert Pape, "The Strategic Logic of Suicide Terrorism", **American Political Science Review,** Vol. 97, Issue 3, 2003, p. 343.
[337] Spencer, a.g.e. , p. 277.

botülinal zehir ve hatırı sayılır miktarda organik fosfor bileşenleri ele geçirmiştir. 1990'da Tamil Kaplanları bir Sri Lanka askeri kampına klor gazıyla saldırı düzenlemiştir. Tamil Kaplanları'nın saldırısı geleneksel terörist grupların her şart altında nükleer, biyolojik ve kimyasal silahları kullanmaktan sakınacakları fikrini çürütmesi açısından önemlidir.[338]

Spekülasyonlara rağmen hiçbir terörist örgüt nükleer silah kullanmamıştır. Eski teröristlerin 1970 ve 1980'lerde nükleer güç santrallerine sayısız saldırılar gerçekleştirmelerine rağmen hiçbir nükleer bomba patlamamıştır.[339] Örneğin, bu olaylardan biri 1973'te Arjantinli sol görüşlü bir gruptan bir komandonun Buenos Aires'in Kuzeyindeki Atucha atomik güç santralinin inşaat alanına girmeye çalışmasıyla meydana gelmiştir. Bu olayı izleyen yıllarda, Bask Anayurdu ve Özgürlüğü (ETA) ayrılıkçı grubu İspanya'daki Bilbao yakınlarındaki Lemoniz nükleer güç santraline karşı birkaç saldırı düzenlemiştir. San Sebastian, Beriz, Pamplona, Tafalla yakınlarındaki ve Kuzey İspanya'nın başka bölgelerindeki tesislere karşı da başka saldırılar icra edilmiştir. 1982'de Afrika Ulusal Kongresi'nin (ANC) terörist kanadı Güney Afrika'daki iki farklı nükleer güç tesisine sabotaj düzenlemiştir. Her iki reaktör de sonradan hasar görse de saldırıların gerçekleştiği esnada faaliyette olmadıkları için radyasyon yayılımı olmamıştır.[340] Bu gruplardan herhangi birinin nükleer patlama ya da yayılmaya neden olacak bir durumla uğraştıklarına dair bir kanıtın bulunmamasına rağmen söz konusu olaylar eski teröristlerin bile açık bir şekilde nükleer çizgiyi geçmeye istekli olduklarını kanıtlamıştır.[341]

Yeni terörizm fikrinin taraftarlarına göre yeni teröristler, kullanılan intihar taktiklerinin özgül davranışlarından başka potansiyel bir şekilde kullanılan kitle imha silahlarıyla, daha ölümcül ve ayrımsız bir şekilde çok sayıda insana zarar vermek için sınırsız şiddete başvurmaya daha gönüllü olmuşlardır. Onların görüşüne göre eski teröristler, planladıkları şiddet kullanımı ve zayiat sayısı açısından daha ölçülü olmuşlardır. Ancak geleneksel terörizm araştırmalarının bazı uzmanları bile dinci grupların saldırılarındaki zayiatın, dinci olmayan grupların saldırılarındaki yüksek zayiattan fazla olmadığı yönündeki ifade yerine kullanılan, din motivasyonlu teröristlerin otomatik bir şekilde daha fazla şiddete yol açtığı iddiasını reddetmektedir. Başka argümanlar ayrımsız kitlesel ölümlere neden olan saldırıların, uzun zamandır terörizmin karakteristiği olduğunu

[338] Spencer, a.g.e. , p. 277.
[339] Spencer, a.g.e. , p. 277.
[340] Laqueur (1999) , a.g.e. ,p. 72.
[341] Spencer, a.g.e. , p. 278.

öne sürmüştür. Örneğin eski teröristlerin 1983'te Lübnan'da ABD ve Fransa'nın askeri tesislerine düzenledikleri eşzamanlı kamyon bombalamalarıyla 367 kişi yaşamını yitirmiştir. Pan Am 103 sayılı uçuşu gerçekleştiren uçağın İskoçya'daki Lockerbie üzerinde düşmesi sonucu 270 kişi hayatını kaybetmiştir. 1985'te Sih ayrılıkçılar tarafından Hindistan Havayolları'na ait bir uçağın bombalanması sonucu 329 kişi yaşamını yitirmiştir. 11 Eylül'den önceki en şiddetli terörizm olaylarından biri olan 1979'da İran'daki Abadan sineması saldırısında 500'den fazla kişinin öldürüldüğünü unutmak kolay olmuştur. Rapoport'un da işaret ettiği gibi, Güney Asya'daki Thug'ların, varlığını en uzun süre devam ettiren ve yaklaşık 400 yıllık bir periyot üzerinden yarım milyon civarında insanın ölümüne neden olan tarihteki en ölümcül terörist örgüt olduğunu kanıtlar göstermiştir.[342]

Eğer 2004'te Rusya'da Beslan'daki bir okula düzenlenen saldırıdaki çocuklar gibi masum insanların ayrımsız bir şekilde hedef alınması yeni terörizmin bir karakteristiği olarak değerlendirilecekse, eski teröristlerin de aynı şekilde davrandığı örnekler bulunmaktadır. Örneğin, Filistin'in Kurtuluşu için Demokratik Cephe üyesi olan makineli tüfekli çocuklar, 1974'te İsrail'deki bir okulda 27 kişiyi öldürmüş ve 70 kişiyi yaralamışlardır. 2014'te Irak'taki muhabirlerin kafalarının kesilerek idam edilmesinde olduğu gibi yeni terörizmin korkunç şiddetinin eskisine göre aşırı boyutlara ulaştığı değerlendirmesi yapılmıştır. Ancak eski teröristlerin de yeni teröristler gibi acımasız olduğu görülmüştür. Örneğin Martin Miller, 1884'te Viyanalı bir banker ve onun 11 yaşındaki oğlunun, anarşistler tarafından onun diğer oğlunun önünde bir baltayla nasıl doğrandığını tasvir etmiştir.[343]

Bu örneklerin hiçbirinin 11 Eylül saldırılarının neden olduğu zayiatlara benzemediği doğrudur. Ancak yeni terörizm kavramına 2001'den uzun zaman önce başvurulmuştur. Marie Breen Smyth'e göre Dünya Ticaret Merkezi'ndeki vahşetin ölçeğinin eşi ve benzeri modern terör uygulamasında görülmemişti; ancak saldırıların ölçeği üzerine yapılan vurgu, terörizm tecrübesi ve önceki derin bilgilerin değerini çürütme eğiliminde olmuştur. Gerçekte, uluslararası terörizm olayları üzerine veriler incelendiğinde, 1980'lerin ortasından itibaren genel olarak olayların miktarındaki azalışa rağmen aynı dönemde olay başına düşen ölüm rakamlarının istikrarlı bir şekilde artış

[342] Spencer, a.g.e. , p. 278.
[343] Spencer, a.g.e. , pp. 278-279.

gösterdiği görülecektir. Yeni terörizmin 1990'larda başladığı varsayılarak hareket edildiğinde, ölümlerdeki bu artış doğrudan yeni terörizm olgusuyla bağlantılı olmayabilir. Zayiatlardaki artışın teknolojideki ilerlemeden dolayı meydana gelmesi de eşit derecede akla yatkın bir ifadedir. Son zamanlarda zayiat rakamlarıyla uygun düşen bir şekilde patlayıcılar, zamanlama ve uzaktan kontrol araçları ciddi manada gelişmiştir.[344]

1980'lerden beri hükümetler, havaalanlarının korunması, elçiliklerin emniyete alınması, olası kaçırma hedeflerinin korunması konularında özel eğitimli komando birlikleri ve başka devletlerle istihbarat paylaşımıyla adam kaçırma, uçak kaçırma, suikast, rehine alma ve sabotaj gibi terörist tekniklere karşı uyum sağlamışlardır. Teröristler buna yanıt olarak vur kaç taktikleri ve yumuşak sivil hedeflere karşı koordineli bombalamalar üzerinde daha fazla durarak kendi taktiklerini geliştirmişlerdir. Teröristlerin geleneksel hedeflere yaklaşmasının tedricen zor bir hale gelmesine rağmen onlar kamunun dikkatini çekmenin başka yollarını bulmuşlardır. Olağanüstü koordine edilmiş şiddet taktiklerine daha fazla başvurma, medyanın ilgisini kazanmanın bir yöntemi olmuştur. Böylece terörist şiddetin tiyatro olarak kullanımı, yeni terörizmin ortaya çıkmasıyla zayıflamamıştır. 11 Eylül saldırılarından daha sembolik ve dramatik bir şekilde teatral bir diziyi düşünmek zordur. Batı kapitalizminin bir sembolü olan Dünya Ticaret Merkezi'nin hedef alınması, ABD savunma müesses nizamının kalbi olan Pentagon ve ABD Kongre Binası'nın hedeflenmesi bir Hollywood filmi için bile çok aşırı görünür. Teröristler hala büyük bir izleyici kitlesi istemektedirler. Onlar, kapsamlı, daha koordineli ve daha dramatik saldırılarla daha büyük izleyici kitlesine erişeceklerini düşünmüşlerdir. Dolayısıyla ölümlerin yükselen seviyesi, yeni terörizm kavramının özgün bir özelliğinin sınıflandırılmasını gerekli bir şekilde temsil etmeye devam eden bir süreç olarak görülmüş olabilir. Eski teröristler tarafından aşırı ve ayrımsız şiddetin tarihsel örneğinin ötesinde, başka eleştiriler ayrımcı ve ayrımsızın ne olarak değerlendirilmiş olabileceğini anlayabilmemizin öznel bir şey olduğunu belirtmişlerdir. Seçilen bir hedefin doğası yoluyla belirlenmediği hususu anlamlı değildir. Pentagon ve Dünya Ticaret Merkezi'ndeki ayrımsız saldırılar üzerine ne düşünürüz, başkaları ABD'nin finansal kalbi ve ordusu üzerine saldırıların seçici olduğuna inanabilir. Yeni teröristler hala hedeflemelerinde çok seçicidir. Onlar genellikle herkesi rastgele bir şekilde öldürmezler fakat maksimum etki için saldırılarını dikkatli bir şekilde planlamaya ve hedeflerini bilinçli bir şekilde seçmeye

[344] Spencer, a.g.e. , p. 279.

devam etmişlerdir. Çünkü sadece seçilen hedef grup geniş bir şekilde dikkate alınmış ve bugün Batılı sivilleri içermesi onu ayrımsız hale getirmez. El-Kaide muhtemelen bir yağmur ormanında yaşayan yerli bir köylüyü öldürmekle ilgilenmemiştir. Bu yüzden hedeflerin seçiciliğinin kamuoyu nezdindeki etkisi yeni teröristler için hala çok önemlidir. Çünkü burada sadece yeni terörizmin ayrımsız doğasının emaresi olarak, Batılı siviller gibi geniş kategori seçimi bulunmaktadır.[345]

Ray Takeyh gibi uzmanlara göre ise eski terörizme nazaran, yeni terörizm kamuoyunun düşüncesinde zorlayıcı bir vaka olarak hayati bir rol oynamıştır. Örneğin, 1997'de İslami Cemaat, Mısır'daki Luxor'da bulunan Hatşepsut Tapınağı'na saldırı düzenlemiştir. Söz konusu saldırıda 58 turist ve 4 Mısırlı yaşamını yitirmiştir. Saldırı sadece Batılı hükümetler tarafından büyük çapta kınanmamış aynı zamanda çoğu radikal dinci tarafından kendilerine zarar verdiği gerekçesiyle kınanmıştır. Takeyh, bu saldırının bir sonucu olarak Mısır'da İslami Cemaat'e verilen desteğin dramatik bir şekilde azaldığına işaret etmiştir. Bu saldırı, grubun aktif kalmış olmasına rağmen onların en çok görmeyi istediği insanları zamanla yabancılaştırarak grubun çabalarına ciddi anlamda ket vurmuştur. Teröristlerin siyasi ajandaları dikkate alındığında kamuoyunun önemi çok büyüktür. Din esasına dayalı bir devletin kurulması gibi siyasi amaçlar teröristleri dizginleyecektir. Yeni bir devletin kurulması için kamusal destek gerekmektedir. Bu yüzden teröristler yanlış insanlara karşı aşırı şiddet uygulama yoluyla kendi destekçi ve sempatizanlarını yabancılaştırmamak için dikkatli olmak zorundadır.[346]

2. 3. Örgütlenme

Üçüncü olarak eski terörizmin hiyerarşik bir biçimde örgütlenmiş olduğu ve adil bir şekilde iyi tanımlanmış komuta kontrol yapılarını içerdiği ifade edilmiştir. Farklı katmanlara açık bir sınır çizmenin imkansızlığına rağmen eski terörizmin, genel politika ve planların kararlarının tepeden alındığı, lider kadrosuyla piramide benzeyen bir örgütlenmeyi oluşturduğu görülmüştür. Aktif teröristlerin geniş bir katmanının kontrolü altında icra edilen saldırılar genellikle suikast, bomba yapımı ve gözetim gibi belirli eylem tipleri üzerine uzmanlaşmıştır. Bir sonraki seviyedeki aktif destekçiler ise istihbarat, silahlar, malzemeler, iletişim, ulaşım ve güvenli evler temin etme ile uğraşmıştır. Daha alttaki pasif destekçiler de terörist örgütün amaçlarını onaylayarak onların fikirlerini

[345] Spencer, a.g.e. , pp. 279-280.
[346] Spencer, a.g.e. , pp. 280-281.

yaymak ve onlara duygusal destek ifade etmek için çabalamışlardır.[347]

Yeni iletişim teknolojilerinin ortaya çıkmasıyla yeni terörizmin en çok vurgulanan yönlerinden biri onun gevşek ağ sistemini ve daha az hiyerarşik örgütsel yapıyı tesis etmesi olmuştur. Rohan Gunaratna'nın da belirttiği gibi her grup göreceli bir şekilde otonom olan bu ağ yapısıyla, iletişimlerini ve ortak amaçlarını geliştirerek tüm bağlantılarını korumayı başarmıştır. Böylece onlar daha çok esnek hareket ederek farklı durumlara karşı daha kolay bir şekilde tepki göstererek uyum sağlayabilirler. Örgüt üyelerinin lider kadroyla iletişim kurabilmesine rağmen üyeler kendi kendilerini idare edecek şekilde operasyon düzenleyebilirler.[348] Steven Simon ve Daniel Benjamin, bu yapıyı merkezle iletişim kurmaksızın birbiriyle ağ üzerinden haberleşen düğümlerin olduğu çark bir yapıyla, merkezle iletişim düğümlerinin olduğu topla-dağıt bir yapının kombinasyonu olarak ifade etmişlerdir.[349] Bu tip entegre olmuş yapıların belirlenmesi ve ona nüfuz edilmesi geleneksel hiyerarşik yapılara göre çok daha zordur. Dolayısıyla daha çok elastik olan bu tarz örgütlenme yapısında örgütün liderliği kaybedilse bile her hücre faaliyet göstermeye devam edebilecektir.[350]

Motivasyon ve davranış sorununa benzer şekilde, yeni terörizmin eleştirileri, eski terörizmin açık bir komuta yapısıyla hiyerarşik sınırlar boyunca organize olduğu fikrine kuşkuyla yaklaşmıştır. Yeni terörizm, esnek, güçlü komuta yapısı niteliği göstermeyen ve vatansız bir ağ gibi zayıf bir şekilde örgütlenmiştir. İlginç bir şekilde Hoffman gibi yeni terörizm kavramının destekçileri bile yeni terörizmle ilişkilendirilen esnek ağ yapısının yeniliğinin çok sayıda eski terörist örgütte görülebileceğini belirterek, konunun tartışmalı olduğunu itiraf etmiştir. Örneğin, yüzyıl önce, anarşist hareket, Rusya'da ve Avrupa'nın çeşitli yerlerinde devlet başkanlarına karşı kamuoyunda iyi bilinen saldırıları için sorumluluk üstlenmiştir. Büyük ölçüde aynı fikirde olan anarşist radikallerin bağlantısız hücreleri, esnek bir şekilde oluşturulan ağ yapısıyla benzer şiddet stratejilerini icra etmişlerdir.[351]

Ağ yapısının başka bir örneği ise eski teröristlere şemsiye bir örgüt olarak hizmet eden Filistin Kurtuluş Örgütü'nün (PLO) baskın fraksiyonu olan El-Fetih, güç tekeline

[347] Spencer, a.g.e. , p. 282.
[348] Spencer, a.g.e. , p. 282.
[349] Simon and Benjamin, a.g.m. , p. 70.
[350] Spencer, a.g.e. , p. 282.
[351] Spencer, a.g.e. , pp. 282-283.

sahip olmamıştır. On yıllardır farklı hizipler Filistin Kurtuluş Örgütü bünyesinde adil bir şekilde bağımsız hareket etmişler, farklı politikalar ve stratejilere sahip olmuşlardır. Örneğin Hizbullah, radikal şii grupların bir şemsiye örgütü olmakla birlikte üyeleri arasındaki ilişki öngörülememiş ve katı kontrol sınırları takip edilememiştir. Ağ yapıları Kızıl Ordu Fraksiyonu gibi sol görüş devrimci gruplarda da bulunmuştur. İkinci, üçüncü ve dördüncü kuşak teröristler gerçekten hiyerarşik bir örgütlenme formasyonu yerine benzer ortak amaçlarla esnek bir ittifak oluşturmuşlardır.[352]

Eski terörist gruplarda ağ yapıları bulunurken, El-Kaide gibi yeni terörist örgütlerde hiyerarşik komuta yapılarının açık işareti görülmüştür. Onlar saldırıları yürütmek için açık bir liderlik yapısı ve sorumlu operasyon alt birimleri konumlandırmıştır. Tepe lider kadrosunun altındaki uzmanlaşmış birimler üye kazandırma, finans, tedarik ve halkla ilişkiler gibi belirli görevler için doğrudan sorumlu olmuşlardır. Aynı zamanda El-Kaide'yi içeren bugünün terörist grupları, çekirdek üyeleri ya da profesyonel teröristleri, yarı-zamanlı teröristleri veya amatörleri, örgütün dışında normal yaşamını sürdüren ve örgütle uzak bir şekilde bağlantılı destekçilerini içeren çok sayıda farklı üye tipi bulunmaktadır. Bu üyelerin farklı tipleri hem eski hem de yeni terörizmde eşit derecede dalgalı biçimde var olmuştur.[353]

3. DİN - TERÖRİZM İLİŞKİSİNE ELEŞTİREL BAKIŞ

3. 1. Eleştirel Terörizm Açısından Din Kavramı

Din ve şiddet üzerine yazılara gelişigüzel bakıldığında, dinin tanımının sadece terörizm gibi anlaşılması zor değil; fakat dinin tanımı ile terörizmin tanımının, birbiri ile ilişkili olarak ihtiyatlı bir şekilde bir arada verildiği görülmüştür. Örneğin, Cavanaugh'a göre çoğu uzman, dini tanımlamanın karmaşıklığını ya da zorluğunu bilmektedir, onlar ayrıca din denildiğinde herkesin neyi kast ettiğinizi bilmesi durumunun bazı çeşitlerini göstermişlerdir.[354] Uluslararası İlişkilerde dinin rolünün açıklanması biraz tutarsızdır. Bu hem şiddet ve çatışmanın kaynağının artması hem de tarihsel hatıraya ilgisizliğin artmasıyla görülmüştür. Söz konusu tutarsızlığın nedenleri, bir bütün olarak Uluslararası

[352] David Tucker, "What is about the New Terrorism and How Dangerous is It?", **Terrorism and Political Violence,** Vol. 13, Issue 3, 2001, pp. 3-4.
[353] Spencer, a.g.e. , p. 283.
[354] William Cavanaugh, **The Myth of Religious Violence,** 1. Edition, Oxford University Press, Oxford, UK, 2009, p. 16.

İlişkiler disiplininin sekülerci normatif varsayımlarla karakterize edilmesinde yatmaktadır.[355] Seküler dünya tezini içeren böyle varsayımlar dinden farklılaşmış olabilir.[356] Laik inanca göre dinin siyasi öneminin çoğu kaybolmuştur. Çünkü din kişisel anlamdaki özel alanda yeniden konumlanmıştır.[357] Modern demokratik siyasetin bir ön koşulu ise dinin özelleştirilmesinin kabul edilmesidir.[358]

Genelde altında yatan nedenlerin sadece çağdaş olmayacağı modern varsayımlar, terörizm, savaş ve şiddeti önceden geniş bir şekilde dinle birleştirmiştir.[359] Çünkü din, hem modernleşme ve küreselleşmeye bir geri tepme olarak hem de kültürel çatışmanın müjdecisi olarak görülmüştür.[360] Westphalia Antlaşması ile sonuçlanan Orta Çağ Avrupası'ndaki din savaşları çoğu uzmanın eleştirel analiz yöntemiyle açıklanmıştır. Örneğin din kavramına yapılan başvuruların geriye dönük ve yanıltıcı olduğu görülmüştür. Bunun yerine Thomas'ın da açıkladığı gibi o zamandan beri dinin sosyal tanımı tercih edilmektedir. Thomas dinin, bir doktrinler ya da inançlar bütününden ziyade inananlar topluluğu olması yönüne işaret etmiştir. Thomas'a göre din, Din Savaşları'nda korunmuş ve savunulmuş olan din yoluyla tanımlanan toplumun kutsal bir kavramıdır. Her toplum bir bütün olarak dinsiz ve kutsal arasındaki sınırları tanımlamak, yeniden tanımlamak ya da savunmak için mücadele etmiştir. [361]

Böyle bir yaklaşım dini fikirlerin, ajandaların ve güdülerin artan bir şekilde siyasi, ekonomik, sosyal ve başka güdülerden bağlantısını koparmayı zorlaştırmıştır.[362] Bu bağlamda din olarak sayılan nedir ve her zaman ve her yerde dini tanımlayan güç ve otorite kime bağlıdır?[363] Bu gözlemden iki önemli sonuç ortaya çıkmıştır. İlk olarak terörizm çalışmasına benzer şekilde din çalışmasında da bilgi güçtür. Dinin stratejik işlemleştirmesi barışçıl ve şiddet dini arasında ayrımı içermiştir. Bu ayrıma ilişkin olarak kurumsallaşan dinlere dönüşe izin veren devletlerin, eş zamanlı olarak içsel ve küresel bir şekilde daha

[355] Ioannis Tellidis, **Routledge Handbook of Critical Terrorism Studies,** ed. Richard Jackson, 1. Edition, Routledge Publishing, Oxford, UK, 2016, p. 294.
[356] José Casanova, **Rethinking Religion and World Affairs,** ed. Timothy Samuel Shah, Alfred Stepan and Monica Duffy Toft, 1. Edition, Oxford University Press, Oxford, UK, 2012, p. 25.
[357] Elizabeth Hurd, "Theorizing Religious Resurgence", **International Politics,** Vol. 44, Issue 6, 2007, p. 650.
[358] Casanova, a.g.e. , p. 25.
[359] Tellidis, a.g.e. , p. 294.
[360] Hurd (2007) , a.g.m. , p. 661.
[361] Scott Thomas, **Religion In International Relations: The Return From Exile,** ed. Fabio Petito and Pavlos Hatzopoulos, 1. Edition, Palgrave Macmillan Publishing, New York, USA, 2003, p. 25.
[362] Tellidis, a.g.e. , p. 295.
[363] Cavanaugh, a.g.e. , p. 59.

barışçıl birilerine müsaade ettiği görülürken, uluslararası hükümet ve hükümet dışı örgütlerin dinin şiddet ilanlarını marjinalize ettiği görülmüştür.[364]

Bilgi ve güç arasındaki ilişkinin ikinci sonucu ise daha önce bahsi geçen dinin iyi ve kötü arasındaki ayrımıdır. Din yönetimi, Batılı liberal devletler ve uluslararası örgütler gibi ağırlıklı olarak seküler aktörler tarafından toptan bir şekilde denetlenmiş, dikte edilmiş ve yönetilmiştir.[365] Casanova'ya göre aslında Batı Avrupa'da kendini sadece seküler devlet olarak tanımlayan Fransız Devleti bile sıklıkla dini ilişkileri düzenlemiş ve Katolik kilisesiyle kurumsal ilişkiler kurmuştur. Fransız Devleti farklı zamanlarda başka dini toplulukları da organize etmeyi deneyerek kilise gibi dini kurumları muhatap ve kurumsal partner olarak kullanabilir.[366]

Bu sonuçların önemi, küresel yönetimde bir risk yaratmayacak doğrultuda dinin ne olduğuna, nasıl tanımlandığına ve nasıl uygulanması gerektiğine dair bu aktörlerin laik normatif varsayımlarında görülmektedir. Bu inşa edilen varsayımlar genellikle anlayış ve yargıların, önyargı ve konuyu çarpıtma yoluyla iyi bir şekilde içselleştirilmesi ve düzenlenmesiyle ortaya çıkmıştır. McCutcheon'nun da gösterdiği gibi, kilise-devlet, kutsal-seküler, özel-kamu gibi ayrımlar sosyo-retorik araçlar olarak aklımızda kalmıştır. Çünkü onlar çeşitli grupları kullanışlı bir şekilde böl ve yönet taktiğiyle düzenlemeyi deneyerek, onların oldukça rekabetçi ekonomilerini ortaya koymaya devam etmişlerdir.[367]

İslam gibi bir din, dinin özelleştirildiği Batılı laik kurgu üzerinden görüldüğünde, bu belirli bir dereceye kadar kabul edilen modern seküler normdan ayrılmış olarak, saçma ve anormal bir şekilde algılanmıştır. Dolayısıyla İslam anlaşılmaz, akıl dışı, aşırılıkçı ve tehditkâr olmuştur.[368] Salvatore'nin gözlemlediği gibi bu algılanan anormallik can sıkıcıdır; çünkü İslamcı öteki, Avrupa'nın geçmişinde yaşanan din savaşları faciasıyla yayılan yabani din mezhepçiliğinin hayaletlerini hatırlatmıştır.[369]

Orta Çağ savaşlarının dini boyutuna işaret etmeye devam eden modern ve çağdaş referanslar, aynı anlatıların ve analizlerin, onların siyasi doğasını temel olarak ihmal ettiği görülmüştür. Savaşlar devlet inşasının bir aracı olarak iktidar elitleri tarafından, kiliseye

[364] Tellidis, a.g.e. , p. 295.
[365] Tellidis, a.g.e. , p. 295.
[366] Casanova, a.g.e. , p. 31.
[367] Tellidis, a.g.e. , pp. 295-296.
[368] Tellidis, a.g.e. , p. 296.
[369] Armando Salvatore, "Power and Authority within European Security: From the Enlightenment Critique of Religion to the Contemporary Presence of Islam", **The Muslim World,** Vol. 96, Issue 4, 2006, pp. 557-558.

karşı kendilerini güçlendirmek için kullanılmıştır.[370] Böylece devletin meydana gelmesi, bu savaşların çözümü olmaktan ziyade sebebi olmuştur.[371] Batı Avrupa'da din siyasete bağlı hareketinden ayrılmış, din teminat altına alınarak devlet merkezli güvenliğin meşruiyet aracı olarak sayılmış ve dinin yapısı varoluşsal bir tehdit olarak hizmet etmiştir.[372] Mavelli, güvenliğin soy biliminin siyasi bir nesnesi olarak güvensizliğin doğuşunun, bilgi ve iktidarın siyasi stratejilerinin nesnesi olan laikleşme sürecine bağlanmış olabileceğini belirtmiştir. Yine de, Mavelli, laikleşmenin, dini güvensizlik sorununun çözülmesinden ziyade korku sorunu ve merkez istisnacılık siyasetine yol açmasını, modernitenin devlet merkezli projesi ve onun güvenlik vizyonuyla ilişkilendirmiştir.[373]

Din ve siyaset arasındaki ilişkinin detaylı bir keşfi hiçbir şekilde görülmemiş ya da dinin hangi yönlerden siyasete yönelik bir tehdit olarak inşa edildiği veya Batı dışı dinlerin benimsenmiş olması beklentisinin yayılmadan önce bunun Batı dünyasında nasıl inşa edilerek yerlileştirilmiş olduğu yukarıda ifade edilmiştir. Yine de dinin inşasının bu kısa tartışması ve Batı'daki laikleşme, dinle ilişkilendirilmiş olarak kendini belli eden şiddet gösterisi üzerine Batı siyaset dünyasının kaygısını açıklayabilir. Bu daha somut olarak küçük silahların yayılması (ABD'de görüldüğü üzere), neo-faşist hareketlerin yükselmesi (Avrupa'da görüldüğü gibi), yoksulluk, eşitsizlik ve çevrenin bozulması gibi insan güvenliğine karşı daha somut ve öne çıkan tehditlerle kıyaslandığında neden böyle kaygılara orantısız bir şekilde işaret edildiğinin sebeplerini kanıtlar.[374]

Dahası bu, terörizm ve şiddetin dinle ilişkilendirildiğinde nasıl daha geniş bir şekilde açık dikkat ve güvenlik refleksleri oluşturduğunu belirler. Özellikle 11 Eylül saldırılarının akabinde İslam'la karşılaştırıldığında, başka yerlerde tanık olunan mevcut dini çatışmaların (Kıbrıs, Kuzey İrlanda ve Sri Lanka gibi) böyle refleks seviyelerine ulaştığı görülmemiştir.[375]

[370] Cavanaugh, a.g.e. , p. 162.
[371] Tellidis, a.g.e. , p. 296.
[372] Luca Mavelli, "Security and Secularization In International Relations", **European Journal of International Relations,** Volume 18, Issue 1, 2011, p. 193.
[373] Mavelli, a.g.m. , p. 180.
[374] Tellidis, a.g.e. , p. 297.
[375] Tellidis, a.g.e. , p. 297.

3. 2. Terörizm - Din İlişkisinin Eleştirel Perspektiften Değerlendirmesi

Terörizm tarih boyunca dini fanatizm yoluyla motive edilerek işlenmiştir.[376] Bu durum, 20. Yüzyıl boyunca reddedilmiş ve laik ya da ideolojik zorunluluklarla motive edilen şiddet yoluyla yenilenmiştir. Siyasal şiddetin ayrı bir kategorisi olan dini terörizm kavramına 1990'larda önem verilmesiyle yeniden ortaya çıkmıştır. Kavramın doğuşu eski ve yeni savaşlar arasındaki ayrımla yakından ilişkilidir. Bu ayrım devletlerin arasındaki çatışmanın ilk kez tarihsel dönüşümünü getirmiş ve çatışmanın rolünü kimlik siyaseti yönünde değiştirerek, artan bir şekilde devlet içi hale gelmesini sağlamıştır. Uzmanlara göre, yeni terörizmi eski terörizmden ayıran üç ana karakteristik özellik: Ölüm oranlarındaki artış, belirsiz güdüler ve ideoloji yoksunluğu olmuştur. Hoffman'nın belirttiği üzere laik terörist şiddet, çekimser bir seçim bölgesinin örtülü desteğine başvurma amacı nedeniyle daha fazla ayrımcı ve daha az ölümcüldür. Dini grupların genel hedefi, yeni bir siyasi rejim kurmak, sınırlı siyasi reformları elde etmek ya da devletlerin ekonomik ve siyasi kaynaklarının dağılımında değişiklikleri teşvik etmek değildir. Bu onların düşmanlarına karşı tamamıyla bir savaştır ve karanlık güçlerin toptan yok edilmesidir. Nihai olarak hiç kimse teröristlerin dininin ya da dini mezhebinin üyesi değildir.[377]

Böyle analizlerin iki önemli sonucu bulunmaktadır. Birincisi din güdülü terörist eylemlerde siyasi hiçbir şey bulunmamaktadır. İkinci sonuç ise önleme ya da müzakere için görüşme zemini bulunmamaktadır. Araçlar, politikalar ve stratejiler, devletlerin laik terörist örgütlerle mücadele çabalarında başarılı olduğunu kanıtlamıştır. Fakat bu çabalar kökten bir şekilde yabancılaşmış dünya görüşlerine ve genellikle aşırı, kararlı bir şekilde tavizsiz taleplere sahip olan din güdülü teröristlere karşı alakasız ve elverişsiz olmuştur. Onların şiddeti genellikle sembolik, dramatik ve teatral bir şekilde tasarlanmıştır. CIA'in eski direktörü James Woolsey, bugünün teröristleri, masada bir koltuk istemez, onlar masayı ve masada oturan herkesi yok etmek isterler şeklinde ünlü bir değerlendirmede bulunmuştur.[378]

Böyle iddialar epistemolojik geçerlilik taşımaktan ziyade duyumcudur ve bu yüzden onlar yanlış yola saptırmayla sonuçlanır. Birincisi onlar, ABD yönetiminin

[376] Paul Wilkinson, **Terrorism Versus Democracy: The Liberal State Response,** 3. Edition, Routledge Publishing, Oxford, UK, 2011, p. 31.
[377] Tellidis, a.g.e. , p. 298.
[378] Tellidis, a.g.e. , pp. 298-299.

Afganistan'a yönelik siyasetindeki değişim örneğini açıklayamaz. Askeri çözümün uygulanmasının yanında, ABD yönetiminin Taliban'la görüşmeleri tahrik edilerek başarısız olmuştur. Bir dini grupla dogmatik inançlar yoluyla sürdürülen siyasi müzakereleri nasıl birisi koruyabilir?[379]

İkincisi sembolizm, teatralite ve başarı, belirli bir dereceye kadar endişelendirmiş ve laik gruplar kendi saldırılarını sadece sembolik ve dramatik bir şekilde icra etmişlerdir. 1973'te ETA'nın Amiral Carrero Blanco (İspanya Başbakanı ve General Franco'nun sağ kolu) suikastı, onun arabasının geçişi esnasında uzaktan kumandalı bir bomba ile gerçekleştirilmiştir. BBC'ye göre, patlayıcı San Francisco de Borga Kilisesi'nin çatısı üzerinden arabaya atılmıştır. Araç, kilisenin diğer tarafındaki bir binanın ikinci kat terasına çarpmıştır. Benzer şekilde 1996'da IRA'nın Manchester Şehri'nin merkezindeki 1.5 ton bomba patlayıcısı içeren bir saldırısı bugün Orta Doğu'da gördüğümüz saldırılardan çok da farklı olmayan bir manzara olarak kalmıştır. Oklahoma bombalama olayı ya da Anders Behring Breivik tarafından gerçekleştirilen Oslo'daki saldırı benzer vakalar olarak gösterilebilir. Eğer birisi intihar bombalamalarının sembolizmi ve başarısını öne sürerse, örneğin Pape, din ve intihar bombalamaları arasında doğrudan bağlantı bulunmadığını göstermiştir.[380] Bloom ise kararlı bir şekilde laik olan çok sayıda grubun bu tip saldırılara başvurduğunu onaylamıştır.[381]

Teröristlerin, siyasi problemlerini dini temaları kullanarak açıkladıkları görülmektedir. Böyle bir durumda dinin ön plana çıkarılması, bir paketin içeriğiyle uğraşmaktan ziyade paketin dışıyla ilgilenmeyi anımsatmıştır. Örneğin Usame Bin Ladin'in ABD'ye yazmış olduğu mektup dikkate alındığında, mesajda İslam ile ilişkili göndermelerin bulunmasıyla birlikte, mektupta genel olarak Kyoto Protokolü, İsrail'e yapılan yardımlar ve petrole ilişkin hususların bulunduğu görülmüştür. Usame Bin Ladin'in paylaştığı mesajlardaki kültürel imgeler bir tarafa bırakıldığında, mesajlarının içeriğindeki somut konular ortaya çıkmıştır. Bu minvalde birtakım terörizm uzmanları, teröristlerin söylemleri bakımından dikkate alınmadıklarını ileri sürmüşlerdir.[382]

Hayati Hazır'a göre, Batılı devletlerin demokratik rejimleri bünyesinde tüm

[379] Tellidis, a.g.e. , p. 299.
[380] Tellidis, a.g.e. , p. 299.
[381] Mia Bloom, **Dying To Kill: The Allure of Suicide Terror,** 1. Edition, Columbia University Press, New York, USA, 2005, p. 3.
[382] Jackson (2014) , a.g.e. , s. 145.

yurttaşlarına eşit siyasi fırsatlar tanıması mutlaktır. Buradan yola çıkılarak Batılı devletlerin yurttaşlarını dini inançları ya da etnik kökenleri temelinde tehlikeli gösterip ayrımcılığa maruz bırakmaları durumunda, politik motivasyonlu şiddetin ahlak açısından haklı görülebileceği belirtilmiştir.[383]

Terör saldırılarının ölümcül olmasına ilişkin olarak Piazza'nın çalışması İslamcı grupların, diğer ideolojik tipteki gruplara göre daha yüksek zayiat içeren eylemlerde bulunmaya yatkın olmadığını tasdik etmiştir.[384] Bu durum Gunning ve Jackson tarafından gruplar arasındaki büyük çelişkilerin birkaç müstesna ölümcül saldırı dışında, gerçeğin istatistik vasıtasıyla çarpıtılması şeklinde yorumlanmıştır.[385] Buradan hareketle çok sayıda grup somut bir ideolojinin yoksunluğu ya da belirsiz güdülerle dini şeklinde etiketlenen Hamas, Hizbullah ve Hristiyan Kimlik gibi örgütler, siyasi ve terörist aktivitelerini eski teröristlerin stratejileri ve laik karakterlerine yakın biçimde icra etmişlerdir.[386] Townshend, böyle örgütlerin mesihçi söylemlerini esas olarak siyasi kuvvetlerin dünyevi bir güç mücadelesine girişmesi şeklinde değerlendirmiştir.[387]

Öte yandan yukarıda ifade edildiği üzere Kıbrıs'ta EOKA, Sri Lanka'da LTTE ve Kuzey İrlanda'da IRA gibi eski laik terörist grupların çatışmalarında, onların düşmanlarının farklı bir din ya da dini beyanlar taşıdığı görülmüştür. Fakat bu örneklere özgü olarak din; akademik analiz ve teröristle mücadele söylemlerinde yer almamıştır. Hatta düşman olarak addedilen aktörler, farklı dini gruba ait olmasa bile, din genellikle örgütün ortaya çıkmasında ve yaşamını sürdürmesinde önemli bir rol oynamıştır. Örneğin, İspanya'daki ETA vakasında, Bask milliyetçiliğinin babası olan Sabino Arana'nın, kuvvetli dini inançları ve dogmalarından eylem-çağrı-halk üçlemesi türemiştir. Mevcut terörist şiddet trendlerinin hepsinde yeni terörizmin karakteristiklerinin sürdürüldüğü iddiasına karşı bu ifadeler asgari bir şekilde dile getirilebilir. Masters'a göre, bugün terörizmin özellikle etno-milliyetçi türü olmakla birlikte tüm tezahürleri daha fazla şiddet içermiştir.[388]

---

[383] Hazır, a.g.e. , s. 31.
[384] James Piazza, "Is Islamist Terrorism More Dangerous? : An Empirical Study of Group Ideology, Organization and Goal Structure", **Terrorism and Political Violence,** Vol. 21, Issue 1, 2009, p. 71.
[385] Jeroen Gunning and Richard Jackson, "What's So "Religious" About "Religious Terrorism"?", **Critical Studies On Terrorism,** Vol. 4, Issue 3, p. 379.
[386] Gunning and Jackson, a.g.m. , p. 376.
[387] Charles Townshend, **Terrorism: A Very Short Introduction,** 1. Edition, Oxford University Press, Oxford, UK, 2002, p. 107.
[388] Tellidis, a.g.e. , p. 300.

Terörizm ve din arasında kurulan ısrarlı korelasyondan yola çıkılarak iki önemli sonuca ulaşılmıştır. İlk olarak böyle zayiatlar ve bağlantılar büyük bir sorun teşkil etmektedir. Çünkü bu, terörizmin evrensel bir şekilde kabul edilen tanımının bulunmamasıyla terörist amaçlara hizmet eden stratejik bir fonksiyon olmuştur. Buna ek olarak araştırmacılar, terörizmin siyasi doğasının bulunduğu hususunda büyük ölçüde uzlaşmışlardır. ABD ordusu bile teröristlerin amaçlarının algısal olarak her zaman siyasi olduğunu ve genellikle teröristlerin toplumu, dini ya da siyasi amaçları yoluyla, siyasi güç kullanarak kendi görüşlerine uymaya zorlayan aşırılıkçılar olduğunu kabul etmiştir.[389] Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi ise son zamanlarda terörizmin herhangi bir din, ulus ve medeniyetle ilişkilendirilemeyeceğini vurgulamıştır.[390]

ABD ve Avrupa Birliği'ndeki resmi makamlara yansımış terör olaylarının %10'dan az bir kısmının Müslümanlarla ilişkili bulunduğu görülmüştür. Bu olayların çoğunluğunu milliyetçiler, sağcıların eylemleri ve kendine münhasır olaylar teşkil etmiştir.[391]

Terörizm ve din arasında kurulan ısrarlı korelasyonun ikinci sonucu ise kötü niyetlidir.[392] Goodwin'e göre terim, çok sayıda çağdaş çatışmanın kilit aktörlerinin, bazı partizan çıkarlarının gelişmesinden başka bir kullanıma hizmet etmemektedir.[393] Hurd ise dinin genellikle iktidardakiler tarafından en güçlü biçimde ve ustalıkla kullanıldığını belirtmiştir.[394]

Jackson, terörizmin nedenlerinin ve siyasi maksatlarının yanlış değerlendirilmesinin, terör eylemlerine başvuranların mücadelelerini şeytanlaştırdığını ve mücadelenin siyasi özelliğini göz ardı ettiğini savunmuştur. Örneğin terörizmin Ortadoğu bölgesiyle ilişkilendirilmesinin nedeni, bölgedeki Müslüman nüfusun yoğunluğu değil, bölge içindeki ve bölge dışındaki devletlerin Ortadoğu'daki savaş ve askeri müdahale girişimlerinde bulunmasıdır.[395]

Usame Bin Ladin, "*Eğer düşmanlar Müslümanlara ait toprakları işgal ediyorlar ve*

[389] Tellidis, a.g.e. , p. 300.
[390] https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2178%20%282014%29, (Erişim Tarihi: 07/06/2021).
[391] Jackson (2014) , a.g.e. , s. 144.
[392] Tellidis, a.g.e. , p. 301.
[393] Jeff Goodwin, **Contemporary Debates on Terrorism,** ed. Richard Jackson and Samuel Justin Sinclair, 1. Edition, Routledge Publishing, Oxford, UK, 2012, p. 130.
[394] Elizabeth Hurd, "International Politics After Secularism", **Review of International Studies,** Vol. 38, Issue 5, 2012, p. 946.
[395] Jackson (2014) , a.g.e. , s. 144.

masum insanları kalkan olarak kullanıyorlarsa, bu bize düşmanlara saldırma yetkisi verir. Örneğin, haydutlar bir eve saldırsa ve bu evde yaşayan çocukları rehin alsalar, bu durumda çocukların babası, çocuklarının zarar görmesi pahasına haydutlara saldırır. Amerika ve Müttefikleri Filistin, Çeçenistan ve Keşmir ve Irak'ta Müslümanlara karşı katliamlar yapmaktadırlar. Müslümanların Amerika'ya karşı misilleme hakları vardır. 11 Eylül saldırıları kadınları ve çocukları hedef almamıştır. Asıl hedef Amerika'nın ekonomik ve askeri sembolleridir. Amerikan halkı kendi devletine vergi verdiğini unutmamalı, başkanlarını kendileri seçmekte, kendi hükümetleri silah üretmekte ve bu silahları İsrail'e vermekte, İsrail bu silahları Müslüman Filistin halkına karşı katliam yapmakta kullanmaktadır. Amerikan Kongresi, Amerikan hükümetinin tüm tasarruflarını desteklemekte ve bu da tüm Amerika'nın, Müslümanlara karşı acımasızca yapılan kötülüklerin sorumlusu olduğunu desteklemektedir." şeklinde beyanatta bulunmuştur.[396] Usame Bin Ladin, 11 Eylül terör saldırılarında masum insanların bilinçli bir şekilde hedef alınmadığını söyleyerek bu eylemi meşru müdafaa tepkisi olarak sunmuştur.

Örgütlerin siyasi hedeflerini projelendiren dini alana dikkat çeken sayısız çağrı göz önünde bulundurulduğunda, dini terörizmin arka planında siyasetin bulunduğunu gösteren araştırmaların varlığına rağmen, terörizmle dini irtibatlandıran söylemler ve anlatılarla ne yazık ki sürekli uğraşılmıştır. Schmid ve Jongman'nın siyasi terörizmi belirleyici çalışması örnek olacak bir şekilde bazı uzmanlar, dini terörizm tipolojisini, siyasi terörizm kategorisi çerçevesine dahil ettiklerini öne sürmüşlerdir. Schmid, kendisinin yeniden düzeltilmiş olan özgün tipolojisinde bunu büyük ölçüde yansıtmıştır.[397] Ranstorp, dini grupların din adına gerçekleştirdikleri terörizmi, kendilerini geniş bir şekilde din aracılığıyla motive etmelerine rağmen, kendi özgül çevreleri bağlamıyla birlikte günden güne pratik siyasi mülahazalarla sürdürdüklerini kabul etmiştir.[398] Crenshaw ise benzersiz motivasyonların, bağlamların, örgütlerin ve kaynakların bir araya yığılmasıyla, araştırmacıların terörist aktörlerin genel kategorilerini oluştururken dikkatli olmaları gerektiğini ifade etmiştir.[399]

Aynı yaklaşımlar, Paul Wilkinson'ın, fanatik grupların özgün bir şekilde fanatik

[396] İhsan Bal, **Alacakaranlıkta Terörle Mücadele ve Komplo Teorileri,** 1. Baskı, USAK Yayınları, Ankara, 2006, s. 49.
[397] Tellidis, a.g.e. , p. 301.
[398] Magnus Ranstorp, "Terrorism In The Name of Religion", **Journal of International Affairs,** Vol. 50, Issue 1, 1996, p. 44.
[399] Martha Crenshaw, "The Psychology of Terrorism: An Agenda for the 21st Century", **Political Psychology,** Vol. 21, Issue 2, 2000, p. 417.

inançlara eğilimli olmasının ve onların düşmanlarına karşı nefretlerinin, büyük katliam ve yıkımlı saldırılar icra etmelerine yol açtığı gibi ciddi anlamda hatalı varsayımları dikkate almasında da görülmüştür. Wilkinson, gerçek anlamda burada terörizmle din arasındaki ısrarlı bağlantı kurma girişimlerinin ötesine geçerek, bunun aptalca olduğunu ifade etmiştir. Wilkinson, İslamcı köktenciliğin yeniliği ve dinin önemini abartılı bulmuştur. Çünkü burada ilk bakışta saf bir şekilde görünen din fenomeni, aslında siyasi kontrol ve sosyo-ekonomik taleplerin büyük bir parçasını oluşturmaktadır. Bununla ilişkili olarak Quinton apolitik şiddetin, nasıl hala terörist olarak dikkate alınabileceğini belirtmiştir. Ona göre siyasi olarak motive edilmiş bir grubun üyesi, sadece insanları öldürmesi ve bir şeyleri havaya uçurmaktan zevk alması nedeniyle hala bir teröristtir. Çünkü onun şiddet eylemi çoğunlukla içten bir şekilde siyasi olarak motive edilmiş grubun şiddet aktivitesinin ilan edilmiş bir parçasıdır. Bu ifadeler belki aynı kategorizasyonu belirtmek için başka bir şekilde açıklanmış olabilirdi. Bir dini grubun siyasi motivasyonları ve belirli bireylerin dini motivasyonları arasında bir ilişki söz konusu olduğunda, siyasi bir şekilde motive edilmiş dini grubun bir üyesi, sadece onun dininin ona terörist olmasını dikte ettiğine inandığı için hala terörist olarak kalmıştır. Çünkü onun şiddet eylemi, ekseriyetle samimi bir şekilde dini grubun siyasal olarak motive edilmiş şiddet aktivitesinin bir parçası olarak deklare edilmiştir.[400]

Jackson dini terör kavramının büyük hegemonya yapılarına hizmet ettiğini ve söz konusu yapıların birtakım grupların reel politikasını ve haklı davalarını görmezden geldiğini ileri sürmüştür. Daha açık bir ifadeyle devlet dışı öznelerin hegemonyaların şiddeti ve zulmüne karşı direnişi perdelenmektedir.[401]

Çalışmalar, dini sadece terörizmden ziyade geniş bir çatışmanın kaynağı olarak açıkladığında bile sebep olarak dinin yerini alan başka faktörlerin varlığını göstermiştir.[402] Barış ve İktisat Enstitüsü tarafından gerçekleştirilen istatistiksel bir araştırmaya göre çatışma ve dini inancın hem yokluğu hem de mevcudiyeti arasında açık bir istatistiksel ilişki bulunmamıştır. Hatta en uç noktalarda bile en az barışçıl olan ülkelerde kaçınılmaz bir şekilde dini ve tam tersi değildir.[403] Bunun sonuçları açısından bakıldığında Hurd, laik

[400] Tellidis, a.g.e. , pp. 301-302.
[401] Jackson (2014) , a.g.e. , ss. 144-145.
[402] Tellidis, a.g.e. , p. 302.
[403] Institute For Economics and Peace, **Five Key Questions Answered On The Link Between Peace and Religion,** Oxford, UK, 2014, p. 2.

uluslararası ilişkiler ve terörizm teorilerinin epistemolojik varsayımlarının, dinin kendisinin yaptığından daha fazla şey ortaya çıkardığını belirtmiştir.[404]

Bazı yazarlara göre günümüzde din bir sosyal kimlik olarak küreselleşme ve modernleşmeye karşı tepki olarak bir kültür ihtilafı aracı olmuştur. Dinin, kendi sosyal kimliğini merkeze alarak iyi ve kötü ayrımına gitmesi insanlar üzerinde toptan bir kontrol, kutuplaştırma ve ayrıştırma mekanizması olarak işlev görmüştür. Öte yandan günümüzde Batı'daki seküler ya da müslüman olmayan sosyal kimliklerin din motifli terörizmi müslüman sosyal kimliği ile ilişkilendirmesinin Müslümanların toptan bir şekilde değerlendirilmesi algısına yol açtığı söylenebilir. İslam dininin böyle bir çerçeve üzerinden değerlendirilmesinin indirgeyici, eksik ve yanıltıcı bir okuma olduğu şeklinde eleştirmek mümkündür. Ancak Müslümanların terör saldırılarını düzenlemelerinin temel nedeninin dinden ziyade siyasi olduğu yönünde güçlü deliller bulunmaktadır. Örneğin, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, terörizmin hiçbir din, medeniyet veya ulusla ilişkilendirilemeyeceği şeklinde mütalaada bulunmuştur. Böylece din motifli terörizm anlatısında bu terörizm türünün nedenleri ve maksatları yanlış değerlendirilmiştir. Bu doğrultudaki değerlendirme üzerinden Müslüman sosyal kimliğin tehdit olarak sunulmasının, onların gerçek şikayetlerinin perdelenmesine neden olduğu savunulmuştur. Din motifli terörizm olarak değerlendirilen Müslümanların başvurduğu terör eylemlerinin gerekçesi esas olarak, dini şikayet olarak gösterilen siyasi adaletsizliklerdir. Din sosyal kimliğini merkeze alan terörizmin politik doğasını etkileyen önemli faktörlerden birisi Batı karşıtlığıdır. Dolayısıyla Müslüman sosyal kimliğine sahip olan teröristlerin gerekçelerinin Batılı ülkeler nezdinde göz ardı edilmesi Müslüman sosyal kimliğinin ötekileşleştirilmesine yol açtığı söylenebilir. Buradan hareketle Müslümanlar adına terörizme başvuran kişiler hem Batılı Müslüman olmayan sosyal kimliklere hem de eylemlerinin sonuçları bakımından Müslüman sosyal kimliğine zarar vermekte olduğu savunulabilir. Sonuç olarak Batılı ülkelerin terörle mücadele anlatısı Müslüman sosyal kimliğe tehdit oluşturmuştur. Din motifli terörizmin Müslüman sosyal kimlik üzerinden teröre başvurması Batılı ülkelerde yaşayan seküler veya Müslüman olmayan sosyal kimliğe sahip olan insanlar için tehdit teşkil etmiştir.

[404] Tellidis, a.g.e. , p. 302.

4. DEVLET TERÖRİZMİ

4. 1. Devlet Terörizmi ve Devlet Terörizminin Türleri

Devlet terörizmi ile devlet dışı terörizmin kurucu özellikleri açısından aralarında hiçbir fark bulunmamaktadır. Terörizmin tanımlarında en çok geçen üç kilit unsur şu şekilde ifade edilmiştir. Birinci unsur, korunan bazı kurbanlara yönelik şiddet suçu işlenmesi veya şiddet tehdidinde bulunulmasını kapsamıştır. İkincisi şiddet aktörünün genellikle kurbandan bağımsız olan bazı tanıklarda terör teşkil eden şiddeti amaçlamasıdır. Üçüncü olarak şiddet aktörü tanıkları terörize ederek, onların davranışlarını bir şekilde şiddete dönüştürmeyi hedeflemiş ya da beklemiştir. Devlet ve devlet dışı aktörler tarafından düzenlenen terörizm eylemi arasındaki tek fark faildir. Buradan hareketle devlet terörizmini oluşturan dördüncü unsur, devletle birlikte ya da devlet adına hareket eden paramiliter ve özel güvenlik ajanlarını içeren failler vasıtasıyla, devleti koruma göreviyle bireylere karşı icra edilen eylemler şeklinde belirtilmiştir.[405]

Devletin icra ettiği terör saldırılarıyla bireylerin düzenledikleri arasında terör saldırısının özelliği bakımından bir ayrılık bulunmamaktadır. Tarihe bakıldığında devletlerin bireylerden müteşekkil gruplara nazaran çok daha şiddetli ve yaygın terör eylemleri gerçekleştirdikleri bilinmektedir. Emre Öktem, devlet terörizmini hukuk perspektifinden ele alırken, devletin kendi ülkesinde uyguladığı terörle, kendi sınırları dışında gerçekleştirdiği terör eylemlerinin sonuçları bakımından farklı olduğunu belirtmiştir. Örneğin, Soğuk Savaş'ta ABD; SSCB ve onunla ittifak ilişkisi olan devletler, ulusal bağımsızlık hareketleri ve siyasi gruplar tarafından Batılı devletlere karşı düzenlenen ve uluslararası olarak nitelendirilen terör eylemlerine desteğinden dolayı SSCB'yi itham etmiştir. SSCB ise, münhasıran Latin Amerika'daki ABD destekli ultra sağcı rejimler tarafından gerçekleştirilen yurt içi terör eylemlerinden dolayı, bu devletleri ve onlara çeşitli yardımlar sağlayan ABD'yi itham etmiştir. Nihai olarak devlet terörizminin her iki şeklinin de insan haklarına halel getirdiği vurgulanmıştır.[406]

Devlet terörizminin bir devletin sınırları içerisinde vuku bulmuş haline, genellikle askeri, monarşik ve totaliter yönetimlerin egemen olduğu devletlerde karşılaşılmıştır.

[405] Ruth Blakeley and Sam Raphael, **Routledge Handbook of Critical Terrorism Studies,** ed. Richard Jackson, 1. Edition, Routledge Publishing, Oxford, UK, 2016, p. 343.
[406] Emre Öktem, **Terörizm, İnsancıl Hukuk ve İnsan Hakları,** 2. Baskı, Derin Yayınları, İstanbul, 2011, ss. 254-255.

Ayrıca demokratik rejime sahip olan devletlerin de halkın yasal şikayetlerini engellemek için böyle bir yol tercih ettikleri de görülmüştür. Totaliter ya da otoriter hükümet şeklinin olduğu bir devletin teröre başvurmasının açık bir ideolojiye dayanmadığı belirtilmiştir. Örneğin Kamboçya'daki marksist Pol Pot iktidarının ürkütücü seviyede başvurduğu şiddet ve insan katliamları devlet terörizmine örnek olarak verilmiştir. Bir başka devlet terörizmi örneği ise Nazi Almanyası'nda icra edilen gece ve sis politikasıyla, hükümet düzenine karşı olanların gizlice gözaltına alınarak ortadan kaybolmalarıdır.[407]

Hayati Hazır, devlet terörünü devrimden sonra meydana gelen yaygın şiddet uygulama aracı olarak nitelendirmiştir. Örneğin devlet terörü Fransız Devrimi'nin ardından zirve yaparak Robespierre'in vefat etmesiyle sona ermiştir. Hazır, devlet terörünün SSCB ve onun desteklediği rejimlerde devlet siyaseti olarak icra edildiğini ifade etmiştir. Devlet terörü aynı zamanda Üçüncü Dünya Devletleri'nin zamanı geçmiş otokrasilerinde ve askeri yönetimlerinde de görülmüştür. Devlet terörüyle yurttaşların temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edilmesi, rejimin güvenliğini tesis etmenin pratik ve tesirli yolu olarak değerlendirilmiştir. Söz konusu devletlerin rejimlerinde yasalar hukuki bir metin olma niteliğini yitirerek, sistematik olarak gayriinsani eylemlerin meşrulaştırılmasına hizmet etmiştir. Böylece devlet terörü, hükümetin ve toplumun çıkarlarına uygun bir şekilde hareket etmeyen kişilerin öldürülmesinde bir vasıta olarak kullanılmıştır.[408]

Jackson, Almanya'daki Nazi liderlerinin Nürnberg Uluslararası Askeri Mahkemesi'nde terör isnadıyla yargılandıkları davalarda ceza almalarının ardından, terör kavramına sadece ayaklanmacı grupları betimlemek amacıyla başvurulduğunu belirtmiştir. Jackson, İkinci Dünya Savaşı döneminde icra edilen devlet terörünün unutulduğunu savunmuştur.[409]

Peters, çelişkili bir şekilde, büyük bir devletin kuvvetini, kaynaklarını mobilize etme kabiliyetini ve ucu sonu görünmeyen bir yelpazedeki zor kullanma vasıtalarını elinde bulundurduğu bir dönemde, devlet politikalarının ekseriyetle iç ve dış düşmanlara karşı aşırı dirençsiz olduğu düşüncesi çevresinde şekillendiğini belirtmiştir.[410]

Giorgio Agamben, terörizm ile güvenlik devleti arasında bir neden sonuç ilişkisinin

[407] Öktem, a.g.e. , ss. 255-256.
[408] Hazır, a.g.e. , s. 77.
[409] Jackson (2014) , a.g.e. , s. 137.
[410] Schlesinger, a.g.e. , ss. 39-40.

kurulmasına yönelik riskli eğilimler olduğunu öne sürmüştür. Agamben, devletin varlığını bir meşruiyet temelinde sunması için korkuya gerek duyuyorsa, bu durumda nihai olarak teröre başvurması veya hiç değilse terör olaylarına müdahale etmemesi gerektiğini söylemiştir. Devletlerin iç politikaları çerçevesinde mücadele etme yükümlülüğü olduğu terörizmi tahrik edici bir dış politika takip ettikleri, terör örgütlerine finansal yardım temin eden devletlerle yakın bir şekilde çalıştıkları ve onlara silah satışları gerçekleştirdikleri belirtilmiştir. Başka bir önemli husus olarak, egemenliği esas olarak elinde bulunduran halkın ve vatandaşların politik durumlarında yaşanan değişim gösterilmiştir. Agamben, güvenlik devletlerinde vatandaşların siyasi hayata iştiraklerinin seçimlerle sınırlandırılarak kademe kademe apolitik bir zemine yerleştirilmesinin engellenemediği bir trendin bulunduğunu savunmuştur.[411]

Örneğin, İtalya'da 1926 yılında İtalyan vatandaşlığı taşımaya uygun olmayan vatandaşların, yurttaşlıktan men edilmesi için faşist bir kanun tesis edilmiştir. Nazi Almanyası'nda da Yahudiler için benzer kanun yoluna başvurma yöntemi benimsenmiştir. Bertho, toplumsal alanda gerçeğin ve mutlak olanın meydana gelmesinde radikal bir değişimin yaşandığını ileri sürmüştür. Terör eylemleri neticesinde yaşamını yitiren kişilerin ölüm raporlarının dikkatli bir şekilde tetkik edilmesi halinde, devletlerin adli kesinliğe ulaşmaktan yeknesak bir şekilde caymasının sarsıcı olduğu söylenmiştir. Bertho, vatandaşların kendilerine güvenlik endişesi yaratan şeyin ne olduğunu bilmediği durumlarda bir muğlaklık yaşayacağını ve bu durumdan güvenlik devletin yararlanacağını söylemiştir. Bertho'ya göre çünkü muğlaklık ve terör birbirine koşut olarak hareket etmektedir.[412]

Dünyada ya da bir devletin ülkesinde kimin terörist olarak değerlendirileceğini belirleyen şeyin hükümet olduğu ifade edilmiştir. Devletin bir görevlisi terörist gibi hareket etmeye başladığı takdirde, kamu güvenliğine bir teröristten daha fazla tehdit oluşturabileceği ileri sürülmüştür. Çünkü bir devletin yasalarının devletin görevlisinin değil, teröristin zararına işlediği vurgulanmıştır. Terör uygulamasını sistematik bir politika çerçevesine yerleştiren devletlerin kullandığı vasıtalar şu şekilde sıralanmıştır: Hantal bir bürokrasi, kolluk kuvvetleri, istihbarat unsurları, terör stratejisi geliştirmek için özel bir

[411] Alain Bertho, **Cihadcılık: Efsaneler Gerçekler,** haz. Haldun Bayrı, 1. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2017, s. 297.
[412] Bertho, a.g.e. , s. 298.

şekilde eğitilen devlet görevlileri, adil yargılanma hakkına uymayan özel yargılama prosedürleri ve iktidarın arzuladığı kararları tesis eden taraflı mahkemeler, düşünce suçunun oluşturulması, çok sayıda idam müeyyidesinin gerçekleştirilmesi, medya kontrol unsurları ve nihai olarak gözaltındaki ölümler şeklinde sayılmıştır. Bir devletin kendi sınırları içinde uyguladığı terör, rejimin ya da hükümetin meşruiyet noksanlığının ve ülkeyi idare edenlerin sürekli haklılığı düşüncesinin bir ürünü olduğu ileri sürülmüştür.[413]

Devlet terörünün yurt içinde veya yurt dışında tatbik edilmesi durumunda, ülke dahlinde böyle bir gündemin oluşması istenmeyeceğine işaret edilmiştir. Bir devletin ülkesinin sınırları dışında devlet terörüne yardım ettiği açık bir şekilde beyan edildiği takdirde, bu durumun ahlak dışı olarak değerlendirilmesinden dolayı devlet, halkından bilgi gizlemiş ve bu doğrultuda medyanın gerçekleri anlatmasını engellemek için çabalamıştır. Halka gerçek bilgileri aktaranların ise vatana ihanetle suçlandığı görülmüştür. Örneğin 1980'lerde Guatemala hükümeti halkını terörize ederken Reagan yönetimi yardımda bulunmuştur. Söz konusu ABD yönetimi o dönemki olaylara istinaden, İnsan Hakları İzleme Örgütü ve Uluslararası Af Örgütü'nün tavırlarını teröristlerin kontrolü altındaki insanlara ve düşmanlara karşı yardım etmekle suçlamıştır.[414]

Devletlerin, şiddetteki ellerini gizlemek maksadıyla paramiliterler ve özel güvenlik kuvvetlerini görevlendirerek, bunu bir strateji olarak kullanmalarına dikkat çekmek değerli bir husus olmuştur. Paramiliterlerin kullanımının askeri şiddetle sonuçlanmasının ötesinde terör derecesini artırabileceği, hedef izleyici kitlesi yoluyla tecrübe edilmiştir.[415] Stohl, korkunç kanun dışı infazcı grupları kullanan büyük ölçüde toplumda tanınmış devlet temsilcilerinin yasal bir sınırlamaya tabi olmadan hareket etmesinin toplumda korku artışına neden olduğuna işaret etmiştir. Özgül bir şekilde böyle grupların kullanımı, sanal olarak kontrolsüz ve denetimsiz korkunç yöntemlere başvurulması için tasarlanmış bir strateji değildir. Temel olarak düşmanın fiziksel biçimde yok edilmesi, etkili ve teknolojik nitelikteki sofistike polis organlarından yararlanılarak kolay bir şekilde başarılmıştır. Bu strateji, tercihen hedef bir nüfusta esas olarak aşırı korku meydana getirme için tasarlanmıştır. Bu bir terörizm stratejisidir ve hedeflenen toplumların nüfusları yoluyla

[413] Öktem, a.g.e. , s. 258.
[414] Herman, a.g.e. , s. 112.
[415] Blakeley and Raphael, a.g.e. , p. 343.

anlaşılmıştır.[416]

Devlet terörizminin resmi devlet görevlileri mi yoksa devletle ilişkili paramiliter gruplar tarafından mı yürütüldüğü hususunda, hedef alınan izleyici kitlesi merkezi bir konumdadır. Devletler genellikle kendi yurttaşlarına ya da başka bir devletin yurttaşlarına uyguladıkları terörizmde suç ortaklıklarını gizlemek için büyük çaba harcasalar da her zaman böyle eylemler için bir izleyici kitlesi bulunmaktadır. Örneğin bir bireye tamamen gizli bir şekilde işkence edilmiş olabilir ve bu sadece nadir bir durumdur. Rejimin arzularına itaat etmeyen bireylerin yüzleşeceği riskler anlamında, işkence ile geniş bir halk kitlesine mesaj gönderilmesi hedeflenmiştir. İşkenceci rejimler tarafından yönetilen halklar genellikle işkence odalarının nerede olduğunu, kimlerin işkenceci olduğunu ve güvende kalmak amacıyla ne tip aktivitelerden sakınmaları gerektiğini bilmektedirler. İşkence, 1970'ler ve 1980'lerde Guatemala devleti tarafından karşı-ayaklanma savaşı sırasında geniş bir seyirci kitlesine mesaj göndermek amacıyla kullanılmıştır. Gazeteler savaş esnasında işkence kurbanlarının ölüm fotoğraflarının yayımlanmasına izin vermiştir. 1980'lerin başlarındaki Guatemala'nın kırsal nüfuslarda korku meydana getirme çabalarını içeren karşı-ayaklanma operasyonları, gerilla için destek sağlamamıştır. İşkence edilen ve öldürülen köylüler, onlara yardım etmeleri engellenen akrabaları ve komşularına sergilenmiştir. Bu dönemde tüm halk, şehir alanlarındaki gazetelerin, görünürde, kayıp akrabalarını arayan ailelere bir yardım olarak sakatlanmış vücutların fotoğraflarını yayımlamalarına izin verilmesi suretiyle hükümete karşı muhalefet etmeme konusunda uyarılmıştır.[417]

Örneğin İran'da yaydığı dehşetle bilinen SAVAK isimli istihbarat teşkilatının işkence odaları, Ortadoğu'nun en kötü yerlerinden biri olarak gösterilmiştir. 1977'de Tahran'ı ziyaret eden ABD Başkanı Carter, dünyanın en sıkıntılı bölgelerinden birinde bulunan İran'ı bölgede sağladığı istikrar için takdir etmiştir. Söz konusu dönemde SAVAK'ın, mağdurun bir ızgaraya yatırılıp vücudu sıcaktan yanana kadar ızgaranın tellerine elektrik aktarımı yapılması şeklinde açıklanan, pişirme olarak bilinen işkence yöntemini uyguladığı çok sayıda haber bulunurken; Carter bu hususlardan bahsetmemiştir. Ayrıca Carter, 1978 yılında İran'daki insanlar arasında artan huzursuzluk nedeniyle ortaya

[416] Michael Stohl, "The State as Terrorist: Insights and Implications", **Democracy and Security,** Vol. 2, Issue 1, 2006, p. 10.
[417] Blakeley and Raphael, a.g.e. , pp. 343-344.

çıkan Tahran'daki bir gösteriyi bastırmak isteyen Şah'ın güvenlik güçlerinin binlerce insanı öldürmesine karşın, İran'ı desteklemeyi sürdürmüştür.[418]

Genel olarak bakıldığında devlet terörizminin iki türü bulunmaktadır. Birincisi sınırlı devlet terörizmi olarak anılan, asıl hedeflere yönelik küçük ölçekli operasyonların gerçekleştirilmesidir. Bunlar, bir gruba ya da kesime veya bir küçük operasyonlar dizisine yönelik, tek seferlik olaylar ve küçük ölçekli terörü kapsamıştır. Belirli muhalif liderlere, siyasi figürlere karşı suikast girişimleri ya da başka devletlerin liderlerine karşı düzenlenen uluslararası devlet terörizmi vakası olan eylemler sınırlı devlet terörizmine örnek olabilir. Böyle olaylarda, siyasi liderlerin müttefikleri olan izleyici kitlesi, kendilerinin sürdürdükleri siyasi muhalefet ve aktivitelerin riskleri hususunda uyarılmış olmaktadır.[419]

Örneğin, Auckland limanındaki Greenpeace örgütünün mülkiyetinde bulunan Rainbow Warrior isimli gemiye Fransız istihbarat ajansı tarafından zarar verilmesi, 1976 yılında Salvador Allende'nin bakanlığını yapmış olan Orlanda Letelier'nin Şili'nin özel ajanları tarafından öldürülmesi, 1989 yılında Libya'nın desteklediği kişilerin Lockerbie'de Pan-Am havayollarına ait bir uçağı düşürmesi, İsrail istihbarat ajansı Shin Beth'in Filistinli yöneticilere karşı düzenlediği suikastler devlet terörizmi olarak nitelendirilmiştir.[420]

Chomsky ve Herman, 1970'li yıllarda Batılı medyanın, fakirleştirilmiş ve yabancılaştırılmış hafif terör eylemleriyle çok fazla uğraşmasının mümkün olması ve kurumsallaştırılmasıyla, devlet terörü ve yanaşma faşizminin istenilen şekilde gösterilmesi için çalıştığını öne sürmüşlerdir.[421]

Soğuk Savaş sırasında Latin Amerika devletleri tarafından icra edilen ortadan kaybolma, yasadışı ve keyfi gözaltılar ile işkence gibi yöntemler örnek gösterilebilir. Arjantin'de askeri cunta ve Şili'de General Pinochet yönetimleri altında bulunan devletlerin ülkelerinde de olduğu gibi, başlangıç olarak belirli siyasi muhalifler, eleştirel gazeteciler ve ticaret birliği liderleri ortadan kaybolmuş ve onların cesetleri dahi bulunamamıştır. Bu eylemlerin asıl amacı rejimi eleştiren gruplar arasında korku yaratmak olmuştur. Fakat bu eylemler basit bir şekilde devletlerle birlikte icra edilmemiştir. Bazı olaylarda, böyle devletler yurt dışında bulunan vatandaşlarını hedef alabilmişlerdir. Şili,

[418] Aksan ve Bailes, a.g.e. , ss. 27-28.
[419] Blakeley and Raphael, a.g.e. , p. 344.
[420] Öktem, a.g.e. , s. 263.
[421] Schlesinger, a.g.e. , s. 54.

Paraguay, Uruguay, Brezilya ve Arjantin istihbarat ajanslarının işbirliği ile Condor operasyonu gibi programlar yoluyla, ortak devletlerden birinin, diğer ortak devletlerde bulunan bireylerine bazen suikast, işkence, gözaltına alınma, yasaklanma eylemleri yapılmıştır. Aynı şekilde Küba'nın lideri Fidel Castro'ya, CIA tarafından gerçekleştirilen çok sayıda suikast girişimi sınırlı devlet terörizmi olarak değerlendirilmiştir. [422]

ABD'nin 1950-1980 yılları arasında, Güney Amerika'da ulusal güvenlik devletleri sisteminin tesis edilmesine yardım etmesiyle, büyük bir artışın yaşandığı ölüm mangaları ve işkenceler basına az yansıtılarak ABD'nin terörle mücadele eden imgesi inşa edilmiştir. Örneğin, ABD'nin 1976-1983 seneleri arasında Arjantin'deki askeri yönetime yaptığı yardımlar, ABD medyasında terörü desteklemekten ziyade terörle mücadele şeklinde sunulmuştur. Arjantin'deki askeri yönetimin yerini alan Alfonsin Hükümetinin oluşturduğu Kayıplar Komisyonu, ordunun terörle mücadele ederken misliyle fazla terörle mukabele ettiğini belirlemiştir.[423]

Devlet terörizminin ikinci şekli halkın geniş kesimleri arasında korku aşılamayı amaçlamıştır. Bu, genelleştirilmiş, hükümet ya da toptan devlet terörizmi şeklinde kavramsallaştırılmıştır. Söz konusu kavramların savaş zamanı esnasında terörizm kullanımı için ya da tüm nüfusu kontrol etmek için bir araç olarak kullanılmasına işaret edilmiştir. Hava bombardımanları, kitlesel gözaltı, sorgu ve işkenceler bu eylemlere örnek olarak verilmiştir. Geçmişte bu amaçlar için devletler tarafından özgül programlar uygulanmıştır. Askeri planlamacılar, hava bombardımanlarıyla stratejik olarak önemli hedeflere saldırmayı amaçladıklarını öne sürmüşlerdir. Bu tarz operasyonlar sivil nüfusu hedef alarak nüfusu terörize etme yoluyla onları kendi hükümetlerine karşı siyasi bir yanıt vermek için kışkırtmayı hedeflemiştir.[424] 1942 yılında, İngiliz Bombardıman Filo Komutanlığına, Dresden çevresindeki yerleşimleri kasten hedef almaları için 22 sayılı emir bildirilmiştir. Bu olayla tersane ve uçak fabrikaları yerine düşmanın morali, sivil nüfus ve özellikle sanayi işçilerinin bulunduğu yerleşim alanları hedef olarak gösterilmiştir. Bombacı Harris'in görüşüne göre açık bir şekilde hava gücü, sadece savaşı kazanabilmek için kullanılabilirdi fakat İngiltere Kraliyet Hava Kuvvetleri, işçi sınıfını Nazilere karşı

[422] Blakeley and Raphael, a.g.e. , pp. 344-345.
[423] Herman, a.g.e. , s. 113.
[424] Blakeley and Raphael, a.g.e. , p. 345.

ayaklandırmak için bombalamalara izin vermiştir.[425]

Sınırlı devlet terörizmi eylemlerinin çabalarının, genellikle bütün nüfusu terörize etmek için genişlediğine dikkat çekmek önemlidir. Gerçekten, Uluslararası Af Örgütü'nün on yıllarca sürdürdüğü araştırmalarına göre işkencenin her zaman birkaç kişiyi hedef aldıktan sonra, o grubun yakın çevresini yıldırmayı hedefleyen daha büyük ölçüde ve ayrımsız, ortadan kaybolmayı içeren politikalar ve yargısız infazların, sadece siyasi muhaliflere değil ayrıca onlarla gevşek ilişkileri olduğu varsayılan herkese doğru genişlediği görülmüştür. Hakikat ve Uzlaştırma için Ulusal Komisyon'a göre, Şili vakasında 1973 darbesini izleyen yıllarda 2.000'den fazla kişi öldürülmüş ya da ortadan kaybolmuştur. ABD elçiliğinin verilerine göre Arjantin vakasında, diktatörlüğün birinci üç yıllık döneminde 10.000 civarında ortadan kaybolma olaylarının yaşandığı belgelenmiştir.[426]

Devlet terörizmi eylemleri, sınırlı bir şekilde az sayıda kurbanı ve sınırlı bir izleyici kitlesini hedef aldığında ya da nüfusun daha geniş kesimlerini hedeflemiş olsa da; uluslararası hukuk tarafından korunan kişilerin kasten hedef alınmasını içeren yöntemler her zaman kullanılmıştır. Bu yöntemleri, adam kaçırma, ortadan kaybolma, keyfi ya da gizli gözaltılar, işkence ve başka zalimce, insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele ve cezalandırma, suikastler ve kitlesel cinayetler şeklinde sıralamak mümkündür. Bu eylemlerin hepsi uluslararası hukuk nezdinde yasaklanmıştır. Bahsi geçen eylemler örneğin İşkenceye Karşı Konvansiyon ile Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nde görüldüğü gibi barış zamanında Uluslararası İnsan Hakları Hukuku şemsiyesi altında yasaklanmıştır. Savaş zamanında ise özgül olarak Cenevre Konvansiyonları'nda olduğu gibi Uluslararası İnsancıl Hukuk şemsiyesi altında yasaklanmıştır. Hatta muhariplerin bile korunduğu gözlenmiştir. Silahlı çatışmaya doğrudan katılan silahlı düşman muhariplerin hedef alınması meşru olsa da suikast, işkence, tecavüz ve başka insanlık dışı davranışlar her zaman yasaklanmıştır.[427]

Hayati Hazır, devletin denetlenmeyen ve kontrolsüz istihbarat teşkilatlarının demokratik hükümetlere tehdit oluşturabileceğini belirtmiştir. Örneğin ABD Kongresi Kilise Komitesi, devletin istihbarat ajanslarının ABD yurttaşlarını takip etmesini, aleni bir

[425] Beau Grosscup, **Strategic Terror: The Politics and Ethics of Aerial Bombardment,** 1. Edition, Zed Books Publishing, London, UK, 2006, pp. 64-65.
[426] Blakeley and Raphael, a.g.e. , pp. 345-346.
[427] Blakeley and Raphael, a.g.e. , p. 346.

şekilde özel yaşamın gizliliği, kanaat ve ifade özgürlüğüyle yurttaşların politik örgütlenme haklarına zarar verdiği gerekçesiyle karşı çıkmıştır. Komite, gizli operasyonların gerçekleştirilmesine onay verilmesi ya da görmezden gelinmesi durumunda, istihbarat ajansları üzerindeki kontrolün yitirilebileceği tehlikesine işaret etmiştir. Buradan hareketle demokratik devlet ile totaliter devlet arasındaki farkın anlamlı olması için, böyle bir okumanın yapılması gerektiği söylenmiştir.[428]

Hazır, istihbarat ajanslarının topladığı istihbaratın terörle mücadele dışında kullanılması durumunda, devletin demokratik niteliğinin hasar göreceği ve terörü artırabileceği uyarısında bulunmuştur. Örneğin, CIA, 1960-1961 yıllarında Florida'da eğitim verdiği Kübalı muhalifleri, Castro yönetimine karşı gizli bir operasyon gerçekleştirmeleri için harekete geçirmiştir. CIA'in bu gruplarla gerçekleştirdiği Domuzlar Körfezi Harekâtının başarısız olmasının ardından ABD, Küba'ya yönelik politikasını değiştirmiş ve CIA bu gruplara yardım etmekten caymıştır. Ancak bu gruplar, Castro yönetimine saldırılarına devam etmişler ve ABD'de de eylemler gerçekleştirmişlerdir. Böylece bu eylemlerin sorumlusu olarak, denetimsiz operasyonlar yürüten CIA gösterilmiştir.[429]

Jackson, devlet terörü kavramının, terörün ve terörizmin ne olduğuna dair yaygın kabul gören görüşle bağdaşmayacağından dolayı, çoğu insanın yapısı itibarıyla onu mantık dışı bulacağını ve doğru olarak ifade edilen tasvirden saymayacağını ifade etmiştir. Devlet dışı grupların tersine, devletlerin ulusal çıkarlarını korumak gayesiyle, ulusun güvenliğinin tehdit altında olmasından bahisle, devletin başvuracağı şiddetin haklı olduğu çok fazla kişi tarafından onaylanmaktadır. Genel manada üzerinde uzlaşılan bu perspektif, devletin uyguladığı şiddeti dar bir şekilde çerçeveleyerek görmezden gelmektedir. Jackson, devletlerin terör olarak tanımlanan eylemlere başvurması durumunda, bu eylemlerin salt olarak devletler tarafından icra edilmesinden dolayı bu eylemlerin terör niteliğinin değişmeyeceğini vurgulamıştır.[430]

Judith Butler, devletlerin teröre karşı savaştığı fikrini kabul etmemiştir, çünkü hali hazırda devlet terörünün mevcut olduğuna yönelik çok fazla delil bulunduğunu öne sürmüştür. Butler, demokrasi şemsiyesi altında icra edilen devlet terörünün derhal açığa

[428] Hazır, a.g.e. , s. 80.
[429] Hazır, a.g.e. , ss. 81-82.
[430] Jackson (2014) , a.g.e. , s. 138.

vurulması gerektiğini belirtmiştir.[431]

Tablo 2'ye göre devlete bağlı ve devlet dışı teröristlerin gerçekleştirdiği öldürmeler: sayılar ve büyüklük sırası.[432]

Öldürmenin Türü	**Öldürülen insan sayısı**	**FKÖ'nün gerçekleştirdiği öldürme eylemlerine oranı ya da katsayısı (3. Girdi)**
Devlet dışı		
Alman: Kızıl Ordu Fraksiyonu, Devrimci Hücreler ve diğer bütün devlet dışı örgütler, Ocak 1970-Nisan 1979	31	0.1
İtalyan: Kızıl Tugaylar ve diğer bütün devlet dışı örgütler, 1968-1982	334	1.2
FKÖ: bütün terör eylemlerinde öldürülen İsrailliler, 1968-1981	282	1.0
Dünya: bütün "uluslararası teröristler", CIA'nin toplamı, 1969-1980	3.368	11.9
Tek tek devlet terörü olayları		
El Salvador: Rio Sumpul, 14 Mayıs 1980	600+	2.1+
Güney Afrika: Kassinga mülteci kampı, 4 Mayıs 1978	600+	2.1+
Guatemala: Panzos, 29 Mayıs 1978	114	0.4
İsrail: Sabra Şatila, 16-18 Eylül 1982	1900-3500	6.7-12.4
Daha büyük boyutlarda devlet terörü		
Arjantin: 1976-1982 yılları arasında "kayıplar	11000	39.0

[431] Judith Butler, **Güçlünün Silahı: Amerikan Devlet Terörü Üzerine Söyleşiler,** haz. Cihan Aksan ve Jon Bailes, çev. Serap Arslanpay, 1. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2014, s. 134.
[432] Edward Herman ve Gerry O'Sullivan, **Terörizm Efsanesi,** ed. Noam Chomsky, Edward Herman, Gerry O'Sullivan ve Alexander George, çev. Bahadır Sina Şener, 1. Baskı, Ayraç Yayınevi, Ankara, 1999, ss. 53-54.

Şili: 1973-1985	20000	70.9+
Dominik Cumhuriyeti: 1965-1972	2000	7.1
El Salvador: Matanza I, 1932	30000	106.4
El Salvador: Matanza II, 1980-1985	50000	177.3+
Guatemala: Rios Montt huzur seferberliği, Mart-Haziran 1982	2186	7.8
Guatemala: 1966-1985	100000+	354.6+
Endonezya: 1965-1966	500000+	1773.0+
Endonezya: Doğu Timor'un istilası ve huzurun sağlanması, 1980-19855	200000	709.2+
Libya: Libyalıların dışarda gerçekleştirdiği suikastlar. 1980-1983	10+	0.04+
Kamboçya: Pol Pot dönemi, 1975-1978	300000+	1.063.8+
ABD destekli Kontralar: Nikaragua'daki siviller, 1981-1987	3000+	10.6+
Güney Afrika ve taşeronları: Angola'da ve Mozambik'te, 1980-1989	1000000+	3546+

Tablo 2 Devlet ve Grup Terörizmi Sonucu Hayatını Kaybedenlerin Sayısının Karşılaştırılması

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere devletlerin uyguladığı terör sonucunda yaşamını yitiren insan sayısı, grupların saldırıları sonucunda ölen insan sayıları ile karşılaştırıldığında devasa boyutlardadır. Bu tabloyu esas alarak insanlığa karşı bir güvenlik tehdidi teşkil eden terörizmin küçük bir kısmının devlet dışı aktörlerden geldiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Devletlerin terörizmle mücadele veya kamu güvenliğini sağlama adına başvurduğu terör eylemleri neticesinde hayatını kaybeden insanların sayısı devlet dışı aktörlerin eylemlerinin sonucunda yaşamını yitiren insanların sayısına kıyasla ironik ve itidalsiz görünmektedir. Dolayısıyla terörizm tehdidinin analizi yapılırken gruplardan ziyade devletlere odaklanılmasının insanlığın güvenliğine daha fazla katkı sağlayacağı düşüncesindeyiz. Sonuç olarak yukarıdaki tablo dikkate alındığında terörizm tehdidinin daha çok devletlerden geldiğini ileri sürmek mümkündür.

4. 2. Batı Devlet Terörizmini Anlamak

Devlet terörizmi büyük ölçüde baskıcı rejimler tarafından siyasi muhalefeti engelleme aracı olarak kullanılmıştır. Geçmişte ve günümüzde onların demokratik ve insan

hakları ehliyetleri açısından şu an dünya liderleri olarak değerlendirilen devletler tarafından, terörizmin kullanımı nadiren bilinmiş ve çok az anlaşılmıştır. Buradaki temel ifade devletler tarafından başvurulan terörizmin onların daha geniş dış politika amaçlarıyla ilgili bağlantılarında en iyi şekilde anlaşılacaktır. Tarihsel Materyalist gelenek takip edilerek Avrupa kolonyal çağının izleri sürüldüğünde şu an ki güçlü liberal demokratik devletlerin dış politikalarında önemli bir devamlılığın olduğu görülmüştür. Özgül olarak, bu devletler tarafından Güney'deki devletlerin kaynaklarının hakimiyeti ve kaynaklara erişim istikrarlı bir biçimde sürdürülmüştür. Devlet terörizminin, baskının gerekli olduğu amaçların başarılması için desteklenen çabalarla, karşılıklı anlaşmaya dayalı başarı araçlarıyla kıyaslanması durumunda muhtemelen başarısız olduğu farz edilmiştir. Buradaki tartışmanın detaylarının, Avrupa'nın sömürge dönemindeki dış politika amaçlarının devamlılığının 20. Yüzyılın sonuna kadar muhafaza edilmesinde izleri bulunmaktadır. Pratikte bu politikaların nasıl işlediğine dair aydınlatıcı birkaç örnek sunulmuştur, fakat bunlar teferruatlı olmaktan ziyade gösterge niteliğindedir.[433]

Avrupa güçlerinin sömürge uygulamalarında, erken Amerikan emperyalizminde görüldüğü gibi hem sömürgeleştirme süreci sırasında hem de fethedilen topraklar üzerinde kontrolü koruma çabalarının parçası olarak baskı hakim olmuştur. Avrupa'daki post-feodal devlet tarafından uygulanan, imparatorluk ile ticarete hakim olma ve yerli işgücünün sömürülmesi yoluyla kaynakları çıkarma ve bazı vakalarda gemicilik vasıtasıyla köle işçilerin fethedilen bir topraktan imparatorluğun başka bir bölgesine nakledilmesi hedeflenmiştir. Sömürgeciler genellikle kendi amaçlarını başarmak için yerli nüfusu terörize etmişlerdir. Örneğin, Portekiz tarafından sömürgeleştirilen Brezilya'da, nüfusun % 80'i olan 2 milyon yerli insana soykırım yapılmıştır. İspanya tarafından işgal edilen topraklarda ise aşırı şiddet dalgasının başlaması, yerli halka gıda maddelerinin teslim edilmesinin reddedilmesiyle ortaya çıkmıştır. Bu şiddet, şiddete tanık olup kuşatılan insanların kaynakların tedarik edilmesinde terörize edilmiş olanlarla aynı kaderi paylaşmasınlar diye kasten terörize etme etkisi taşımıştır.[434]

1800'lü yıllarda İngilizler, Belçikalılar, Almanlar ve Fransızlar kendi sömürgelerinde kendi amaçlarını teröre dayandırarak başarmak için çok benzer uygulamalara girişmişlerdir. Örneğin, eğer işçiler ve vergiler yetersiz gelseydi ya da

[433] Blakeley and Raphael, a.g.e. , p. 347.
[434] Blakeley and Raphael, a.g.e. , pp. 347-348.

direniş ortaya çıksaydı, sayısız Afrika sömürgesinde evler ve hatta bütün köyler yerle bir edilmiş olabilirdi. 20. Yüzyılın başlarında Britanya Kuvvetleri aynı etkiye sahip olan havadan bombalama görevlerini gönüllü bir şekilde icra ederek bunu kanıtlamıştır. 1920'de Irak'taki bir isyana cevap olarak, 4.008 görev uçuşuyla söz konusu isyancılara karşı 97 ton bomba atılmıştır. Bu bombalamalar, gece terörü baskınları olarak ifade edilmiş ve bir resmi kaynağa göre acımasız ve sürekli bir şekilde, gündüz ve gece icra edilen saldırıların hedefleri evler, yerleşik halk, mahsuller ve büyükbaş hayvanlar olmuştur.[435]

Birkaç Avrupalı devlet, Soğuk Savaş döneminde onların geride kalan sömürgelerinde ulusal bağımsızlık için direniş hareketleri girişimlerine karşı geniş çaplı devlet terörizmi uygulamıştır. 1950'lerde İngiliz Yönetimi altındaki Kenya'da ve 1960'larda Fransız Cezayiri'ndeki savaş sırasında kitlesel ölçekte rastgele gözaltı ve işkence uygulamalarına başvurulmuştur. Örneğin, 1952'de Kenya vakasında Mau Mau hareketinin ayaklanmasına yanıt olarak Britanya, Kenya'da olağanüstü hal rejimi ilan etmiştir. Büyük ölçüde Kikuyu halkından oluşan Mau Mau hareketi, İngiliz Yönetimi altındaki en fakir ve en çok sömürülen grup olmuştur. Kenya'da 1963'e kadar bağımsızlık elde edilememiş ve 10 yıllık bir periyot için çoğunlukla Kikuyu halkı aşırı şiddete, tutuklamalara ve işkenceye maruz kalmıştır. Söz konusu dönem için Kenya'daki resmi gözaltı rakamları 78.000 civarındadır. Ancak şu an gizliliği kaldırılmış belgelerin detaylı analizini içeren araştırma, rakamların en az iki ve muhtemelen dört kat daha fazla olduğunu göstermiştir. Elkins'in gösterdiği gibi gözaltına alınan çok sayıda kişinin sadece hayvanlarına el konmamış aynı zamanda onlar köle haline getirilmiştir. Ayrıca bu kişiler yiyecek ve su mahrumiyeti, dayak atma gibi şiddet ötesi tehditleri içeren işkenceye maruz kalmışlardır. Elkins'e göre çok sayıda kadın kuşatma altında yaşayarak şiddet ve tecavüze maruz kalmıştır.[436]

19. yüzyıla doğru Avrupalı güçler düşüşe geçerken, 20. Yüzyıl'ın başlarında ABD'nin yükselişi görülmüştür. Bu durum zaten kendisini, 1901-1902 savaşında Filipinler'in ABD kontrolü altına bırakılmasında göstermiştir. Bu savaş ABD Kuvvetleri'nin işkence kullanımı, ateş etme, asarak idam etme, tecavüz, evlerin ve köylerin sistematik olarak yakılması gibi eylemlere girişerek, ayaklanma için desteği yatıştırmayı amaçladıklarını göstermiştir. Sadece bu yöntemlere kısa bir bakış ABD çıkarlarının

[435] Blakeley and Raphael, a.g.e. , p. 348.
[436] Blakeley and Raphael, a.g.e. , pp. 348-349.

ötesinde, ABD'yi 20.Yüzyılın ortasından sonra küresel bir hegemon olarak yerini sağlamlaştırmak için kullanılmıştır. Soğuk Savaş'ın bütününde dünya üzerindeki ABD müdahaleleri, komünizmi çevreleme gerekçesiyle kamusal olarak haklı gösterilmiştir. Buradaki analizlerde sık sık Amerikan stratejik üstünlüğü yoluyla desteklenerek evrensel serbest ticaret üzerine temellenen ABD liderliğindeki küresel düzenin doğuşunu, baskıcı müdahalelerle alttan desteklemeyi hedefleyen maddi bir zorunluluğun var olduğu gösterilmiştir. Yetkililer sol görüşlü hükümetler seçildiğinde bu hükümetlerin açık bir şekilde ABD'ye ekonomik tehditler oluşturduklarını sık bir şekilde ifade etmişler ve ABD'nin kapitalist çıkarlarına hizmet edebilecek baskıcı rejimleri müdahalelerle desteklemişlerdir.[437]

ABD dış politikasındaki müdahaleleri, kapitalist yayılmacılık bakımından değerlendirmenin her durum için geçerli olmadığı, bazen CIA önderliğinde komünizm histerisine karşı hareket edildiği de öne sürülmüştür. Öte yandan Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle ABD'nin, sağcı diktatörlüklerle önceden olduğu gibi yakın ilişkiler geliştirmediği belirtilmiştir. Buna neden olarak da Soğuk Savaş döneminde yardım edilen diktatörlüklerin, devlet terörü icra ederek muhalifleri sindirdikleri gösterilmiştir. ABD'nin, kendi istediği kapitalist düzenin hâkim olduğu dünya modelini koruması için, askeri ya da askeri olmayan müdahaleleri gerçekleştirmeye devam ettiği vurgulanmıştır.[438]

1954'te CIA, Guatemala'da ABD merkezli United Fruit Company yoluyla önceden işgal edilen toprakların kamulaştırılmasını içeren ekonomik reform ajandasından sonra Arbenz hükümetini deviren darbeye yol açmıştır. Benzer şekilde gizliliği kaldırılan bildirilerde ABD devleti ve onun teşkilatı olan CIA'in, Şili'deki askeri darbede ve sonradan ortaya çıkan devlet terörü kampanyasını desteklemede suç ortağı olarak ilişkilerinin olduğu görülmüştür. Bu kampanyanın yoğun neoliberal ekonomik yeniden yapılandırma döneminde yer almasının yanı sıra doğrudan ABD çıkarlarına hizmet ettiği belirtilmiştir. Örneğin, Allende'nin göreceli olarak ılımlı ekonomik reformlarının ABD yatırımlarına tehdit oluşturması, onun hükümetinin devrilmesinde anahtar rol oynamıştır. Henry Kissinger bu durumu bir bildiri vasıtasıyla Başkan Nixon'a özetlemiştir.[439] Kissinger, Şili'de iktidarda bulunan Allende'nin gücünü pekiştirmesinin ABD'nin bu

[437] Blakeley and Raphael, a.g.e. , p. 349.
[438] Aksan ve Bailes, a.g.e. , s. 32.
[439] Blakeley and Raphael, a.g.e. , p. 349.

yarıküredeki pozisyonu ve çıkarlarına çok ciddi tehditler oluşturduğunu ifade ederek, söz konusu durumun dünyanın başka yerlerindeki gelişmeleri ve ABD'nin ilişkilerini etkileyebileceğini belirtmiştir. Kissinger, Şili'nin yarıküredeki karmaşanın bir kaynağı olarak, Latin Amerika'nın kalanında tahribat için bir odak noktası ve muhtemelen Amerikalılar arası sistemde ABD'ye muhalefetin lideri olma ihtimalinden dolayı ABD'nin yatırımlarının zarar görebileceğine dikkat çekmiştir.[440]

Bazı durumlarda terörizm gizli eylemlerle bütünleşmiştir. Örneğin CIA, Soğuk Savaş döneminde çeşitli nedenlerle bu tarz eylemlere başvurmuştur. 11 Eylül saldırılarının ardından da bu tarz eylemlere başvurulmaya devam edilmiştir. Söz konusu gizli eylemler, muhalefet partilerine yardım ve muhalif medyayı fonlama, suikast, propaganda, sabotaj, karalama kampanyaları, hükümetleri devirme faaliyetleri ve darbelere katılımı içermiştir. ABD tarafından icra edilen çok gizli operasyondan iki tanesi; 1954'te Guatemala'da ve 1973'te Şili'de demokratik süreçlerin akamete uğratılarak, sağ görüşlü diktatör liderlerin yönetimi ele almasına yol açmıştır. Öte yandan CIA, Küba'ya karşı düzenlenen Domuzlar Körfezi Çıkarması, Fidel Castro'ya yönelik suikast girişimleri ve 1976'da Küba Havayolları'na ait bir uçağa düzenlenen terör saldırısında olduğu gibi Kübalı teröristlerle çalışmıştır. ABD, sınırları dışındaki amaçlarını gerçekleştirmek için, muhtelif terörist devletlere verdiği destekle terörden faydalanmıştır. Örneğin, ABD'de Nixon'un başkan olduğu dönemde, Nixon Doktrini çerçevesinde diktatörlere iktisadi ve askeri yardım temin edilmiştir. Nixon'un 1969 yılında ziyaret ettiği Endonezya'da, ekonomik ve siyasi istikrarı sağladığı için General Suharto'yu takdir etmesi ABD'nin yaklaşımını göstermek adına önemlidir. Endonezya'da söz konusu istikrar dönemi tesis edilirken, 1 yıldan daha az bir zaman içinde 500.000'den fazla kişi yaşamını yitirmiş ve 750.000 kişi tutuklanmıştır.[441]

Washington'ın cömert desteğiyle yerel ordu ve paramiliter gruplar tarafından üstlenilen kontrgerilla harekâtı faaliyetleri, post-savaş çağının bütününde ABD sponsorlu devlet terörizmi olarak karakterize edilmiştir. ABD, dünyanın istikrarsız bölgelerindeki kendi müttefiklerine güvenlik yardımında bulunarak siyasi huzursuzluk ve yıkıcılık faaliyetleri ile mücadele etmek amacıyla onların kendi nüfuslarına karşı polis faaliyetlerini destekleyerek, dış savunmadan iç güvenliğe doğru güvenlik kuvvetlerine yeniden yön

[440] Henry Kissinger, "Memorandum for the President From National Security Council Meeting", **George Washington University National Security Archive,** Washington DC, USA, 1970, pp. 1-2. http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB110/chile02.pdf (Erişim Tarihi: 08/06/2021).
[441] Aksan ve Bailes, a.g.e. , ss. 19-21.

vermeyi amaçlamıştır. ABD yardımının kökenini oluşturan kontrgerilla harekâtı biçimleri ile ilişkili olarak, Soğuk Savaş'ın tamamında ve sonrasında on binlerce memur yabancı güvenlik kuvvetlerinden eğitim almıştır. Kontrgerilla harekâtı üzerine ABD eğitimleri sadece silahlı grupların yenilmesine odaklanmamıştır, ayrıca yıkıcı aktivitelerde bulunan insanlara karşı polis faaliyetleriyle hareket edilmesi ile insanlar üzerinde kontrol kurulmasını da içermiştir.[442]

ABD Ordusu tarafından açıklanan Soğuk Savaş eğitim talimnamesinde yayımlanan sözde ayaklanma aktivitesi göstergeleri akut sosyal, siyasi ya da ekonomik reform için baskı yapan siyasi organizasyonların operasyonunu içermiştir. Özellikle kontrgerilla kuvvetlerinin bu manzarada ihtiyacı olan şeyler şunlar olmuştur. Köylülerin kira, vergi ve borçlarını ödemeyi reddetmesi ya da onların tahsilatında olağandışı zorlukların yaşandığı durumların bulunması. Siyasi mesaj veren göstericilerin sayısında görülen artış. Silahlı Kuvvetlerin halk düşmanı olarak karakterize edilmesi. Eğitim sisteminde tartışmalı doktrinlerin görülmesi. İşçi örgütleri gibi örgütlerin kurulmasında çok sayıda yeni üyenin görülmesi. İşçiler arasında huzursuzluğun artması. Hükümete, polislere ya da yabancılar ve benzeri azınlık gruplarına karşı öğrenci aktivitesinin artması. Hükümeti eleştiren gazetelerde bildiri ve makalelerin sayısının artması. Hükümet eylemlerini protesto etmek için grev ve iş durdurma çağrılarının görülmesi. Hükümetten şikâyetlerin tazminini talep eden şikâyetlerin artması. Özgül şikayetlere yönelik nokta atışı yapan sloganların yayılması. Gazetelere ve hükümet yetkililerine iktidardaki bireyleri suçlayan ve nahoş şartlardan şikâyet eden mektup yazma kampanyalarının başlatılması.[443]

1990 yılında İtalya Başbakanı Andreotti, NATO üyesi olan İtalya ve bazı Batı Avrupa ülkelerinde gizli ordular bulunduğunu beyan etmiştir. Daniele Ganser, gizli orduların amacını, cephe gerisinde örgütlenerek bir SSCB işgali halinde düşman hattının gerisinde mücadele etmek şeklinde açıklamıştır. Bu örgütün, muhtemel bir SSCB işgaline karşı Avrupa'da yeraltı örgütü şeklinde mücadele etmesi planlanmıştır. Ganser, örgütün bir başka amacının ise insanlar bunu ifade etmekten kaçınsa da muhtemel bir SSCB işgali tehdidinin yanı sıra siyaseti dizayn etmek olduğunu öne sürmüştür. Ganser bu gizli orduların İtalya'daki iç terör tahkikatı neticesinde açığa çıktığını belirtmiştir. 1972 yılında İtalya'nın Kuzey bölgesinde Peteano köyünde icra edilen bir terör eylemini araştıran

[442] Blakeley and Raphael, a.g.e. , p. 350.
[443] Blakeley and Raphael, a.g.e. , p. 350.

İtalyan yargıç Felice Casson gizli orduların izine rastlamıştır. Söz konusu terör saldırısında birkaç polise pusu kurulmasının neticesinde araba infilak etmiş ve üç kişi yaşamını yitirmiştir. Bu terör saldırısının sorumluluğu sol görüşlü bir terör örgütü olan Kızıl Tugaylar tarafından telefon edilerek üstlenilmiştir. 1980'de Felice Casson, soruşturmayı yeniden başlatarak tanıkların ifadelerinin manipülasyon olduğunu anlamış ve terör eylemini icra eden kişinin aşırı sağcı Vincenzo Vinciguerrra olduğuna ulaşmıştır. Terör eyleminin sorumluluğunu değiştiren bu durumla birlikte Vincenzo Vinciguerra gözaltına alınmıştır. Vinciguerra ifadesinde terör eylemini kendisinin gerçekleştirdiğini itiraf ederek İtalya'daki askeri istihbarat teşkilatı adına çalıştığını ve NATO'ya üye olan ülkelerde sağcı terör örgütlerini kollayan gizli ordular bulunduğunu açıklamıştır. Söz konusu dönemde insanlar Vinciguerra'nın akli melekelerinin yerinde olmadığını öne sürerek NATO'nun terörle ilişkisinin bulunamayacağını ve gizli ordu gibi yapıların mevcut olmadığını söylemişlerdir. İtalyan yargıcın askeri istihbarat teşkilatının arşivlerine erişme onayı verilince yargıç gizli ordunun mevcudiyetine dair kanıtlara ulaşmıştır. İtalya'daki bu gizli ordunun kod isminin Gladio olduğu ve iç politikayı dizayn etme amacıyla yararlanıldığı tespit edilmiştir.[444]

İtalyan askeri istihbarat teşkilatındaki generallerden biri olan Gianadelio Maletti, 1969'da Piazza Fontana terör eylemi davasında, İtalyan askeri istihbarat teşkilatının böyle operasyonlara başvurduğunu itiraf etmiştir. Kendilerinin böyle operasyonlara başvurmaya isteksiz olduklarını ve bu operasyonun icra edilmesinin ABD tarafından kendilerinden istendiğini öne sürmüştür.[445]

Daniele Ganser, ulaştığı güçlü kanıtlarla, gizli orduların mevcut olduğunu, terör eylemlerine başvurduğunu ve NATO tarafından kollandığını alenen itiraf eden sağ görüşlü teröristlerin bulunduğunu doğrulamıştır. Ganser, istihbarat teşkilatlarının, tren garlarına ya da marketlere bombalı saldırı düzenleyerek sivil insanları öldürmek gibi pis işlerde faaliyet göstermeyi tercih etmediklerini söylemiştir. Bunun yerine söz konu terör eylemlerini aşırı sağcı teröristlere ihale ederek bu kişileri mahkemelerde kollayıp gözetmişlerdir.[446]

Politize edilmiş bir sivil toplum istikrara tehdit olarak karakterize edilmiş ve böylece kontrgerilla harekâtının meşru bir hedefi olmuştur. ABD terimlerinde psikolojik

[444] Daniele Ganser, **Güçlünün Silahı: Amerikan Devlet Terörü Üzerine Söyleşiler,** haz. Cihan Aksan ve Jon Bailes, çev. Serap Arslanpay, 1. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2014, ss. 241-242.
[445] Ganser, a.g.e. , s. 246.
[446] Ganser, a.g.e. , s. 253.

operasyonlar; kuşku ve korku aşılamak için tasarlanmış programların konuşlanmasını içeren yerel sivil nüfusu hedef alan çabaların merkezi dayanağı olarak görülmüştür. Ancak psikolojik operasyonlar başarısız olursa, kırıcı davranış ve adam kaçırma şeklinde daha fazla saldırgan eylemde bulunmak gerekli olabilir. Kilit düşman olan sivillere karşı kırıcı davranış ve adam kaçırma olayları, onların askeri kuvvetlerinin enerjisi ve gücündeki işbirlikçilerin inancını zayıflatabilir.[447]

Örneğin, El Salvador'daki Farabundo Marti Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin (FMLN) hezimete maruz kalmasında, ABD'nin mühimmat desteği sağlamasının ve sağ yönelimli ölüm mangalarıyla müttefiklik ilişkisi kurmasının etkili olduğuna dikkat çekilmiştir. FMLN'nin de Küba ve Nikaragua devletlerinden yardım görmüş olmasına rağmen, ABD El Salvador'a milyonlarca dolar silah yardımı temin ederek karşı tarafın kazanma ihtimalini ortadan kaldırmıştır. El Salvador'da 1980 ile 1991 seneleri arasındaki dönemde yaşamını yitirenlerin sayısının 75 bin civarında olduğu tahmin edilirken, söz konusu kayıpların %95'inden El Salvador Silahlı Kuvvetleri'nin sorumlu olduğu belirtilmiştir. Buradan hareketle ABD'nin El Salvador devletine sağladığı silah yardımlarıyla ölümlerin gerçekleşmesinde payı olduğu ileri sürülmüştür.[448]

Devlet terörizmi olarak kontrgerilla seferlerinin önemli bir örneği Phoenix Operasyonu'dur. Phoenix Operasyonu, Vietnam'da Vietkong altyapısı ve liderliğini yok etme görüşüyle, istihbarat geliştirmeyi amaçlayan CIA'ın rehberlik ettiği bir program olarak kurulmuştur. Gerçekte ise bu operasyon ayaklanmayı destekleyen şüpheli vatandaşlara korku aşılamayı planlayan yaygın işkence kullanımı ve cinayetleri içermiştir. Douglas Valentine'in belgelerine göre Phoenix Operasyonu çerçevesinde yürütülen tecavüze başvuru, elektrikli şok işkencesi ve aşırı şiddet biçimindeki işkenceler acımasızdı. CIA'e göre Phoenix Operasyonu kapsamında yaşamını yitirenlerin sayısı 20.000 civarındadır. Güney Vietnam Hükümeti ise rakamların 40.000'in üzerinde olduğunu belirtmiştir.[449]

Phoenix Programı, Soğuk Savaş sırasında kitlesel kontrgerilla eğitimleriyle desteklenen, ABD maddi çıkarlarının dostane bir şekilde güçlendirilmesi ve reformist rejimlerin devrilmesi şeklinde, ABD destekli birkaç Latin Amerika Devleti tarafından

[447] Blakeley and Raphael, a.g.e. , p. 351.
[448] Aksan ve Bailes, a.g.e. , ss. 22-23.
[449] Blakeley and Raphael, a.g.e. , p. 351.

kullanılan yöntemlerin önemli bir öncüsü olmuştur. Gizliliği kaldırılan belgeler, Guatemala'daki askeri darbeden sonra devlet terörizmi kapsamında halkın çeşitli kesimlerine karşı geniş çapta insan hakları ihlallerinin işlendiğinin bilinmesine rağmen, ABD Ordusu'nun yaygın askeri eğitim ve malzeme desteğinin serbest bırakılmasını, ABD devletinin suç ortaklığını göstermiştir. Sadece 1966 ve 1976 arasında insan hakları ihlallerinin meydana gelmesinde, ABD askeri yardımlarının önemli etkisiyle, ABD destekli rejim tarafından 20.000 kişi ortadan kaybolmuş ya da öldürülmüştür. 1970'ler ve 1980'lerde, birkaç ABD destekli rejimin stratejilerinin, benzer devlet terörü harekatlarıyla karakterize edilmesinin yanı sıra ekonomik reformların yerleştirilmesinde, ABD ve başka Batılı sermayelerin daha büyük nüfuz etmesine izin verilmiştir.[450]

Ganser, istihbarat örgütlerinin terör eylemlerine karışmasını korkunç ve çok karanlık hususlar olarak değerlendirmiş ve Soğuk Savaş'ta meydana gelen bu yaklaşımın halen sürdürüldüğünü öne sürmüştür. Gizli Gladio örgütlenmesini ifşa eden İtalyan yargıç Felice Casson, bu yaklaşımı gerilim stratejisi olarak isimlendirmiştir. Casson gerilim stratejisini, politik bir düşmanı alt etmek ya da savaş başlatmak maksadıyla düşman bir grubun kimliğine bürünerek teröre başvurma yoluyla, toplumda korku ve gerilim inşa etme biçimi olarak açıklamıştır.[451]

Şili'deki model, Güney yarıküredeki başarılı on yıllar karşısında, ABD önderliğindeki neoliberalizmin halka açıklanması girişiminin planı olmuştur. ABD genellikle popüler direniş biçimlerinden kendi reform ajandasını korumak amacıyla, uysal yerel elitlere önemli siyasi ve maddi yardımlar sağlamıştır. Soğuk Savaş sırasında ABD, genellikle terörizm stratejisiyle deniz ötesi pazarların ve kaynakların kontrolünün sağlanması için çalışmıştır. ABD'nin dayattığı neoliberalizmin halklar nezdinde direnişsiz bir şekilde kabul görmesi için söz konusu stratejiye başvurulmuştur.[452]

Örneğin, ABD, Kolombiya'da yürütmüş olduğu programla, Kolombiya'daki uyuşturucu imalinde kullanılan maddelerin bulunduğu tarlaları imha etme ve Kolombiya Hükümetine karşı uyuşturucu ticaretinden elde ettiği gelirle mücadelesini sürdürmekle suçladığı Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri'nin (FARC) isyanına son vermeyi hedeflemiştir. Kolombiya Silahlı Kuvvetleri'nin insan hakları ihlali hususunda kötü bir

[450] Blakeley and Raphael, a.g.e. , pp. 351-352.
[451] Ganser, a.g.e. , ss. 254-255.
[452] Blakeley and Raphael, a.g.e. , p. 352.

konumda olduğu bilinmektedir. ABD, Kolombiya Birleşik Meşru Müdafaa Kuvvetleri (AUC) gibi güçlü maddi yardımlar alan, iyi bir şekilde teçhiz edilmiş sağ görüşlü paramiliter gruplarla işbirliği içerisinde olmuştur. ABD'nin uyuşturucuyla mücadele yapıları bile sağ görüşlü paramiliter grupların daha fazla uyuşturucu madde imalatı yaptığını ve bunları ABD'ye ulaştırdığını kayıt altına almasına rağmen, yalnızca FARC'ın kontrol ettiği alanlardaki koka üretim alanlarına operasyon yapılmıştır. Kolombiya'da, AUC'nin çeşitli gruplardan binlerce kişiye yönelik yürütülen terör faaliyetleriyle ilişkisi olmasının, Kolombiya'nın ABD'li taraftarlarınca gizlendiği belirtilmiştir. FARC, ABD açısından Kolombiya ekonomisinin neoliberal bir sistemde yeniden yapılandırılması hususunda büyük bir tehdit olarak görülmüştür. Buradan hareketle ABD'nin Latin Amerika'daki ekonomik çıkarlarını koruması için, Kolombiya Planı çerçevesinde FARC'ın ortadan kaldırılması konusundaki müdahaleleri gerekli görülmüştür. Kolombiya'daki bu mücadele Soğuk Savaş döneminde de başvurulan bir strateji olan karşı-ayaklanma veya kontrgerilla mücadelesi olarak ifade edilmiştir. Bu mücadelenin aynı zamanda Kolombiya'da siyasi reform talep eden sivillere yönelik olduğu vurgulanmıştır.[453]

Kolombiya'daki vakada da açık bir şekilde görüldüğü üzere, kapitalist sosyal ilişkilerin direnişten korunması için yürütülen devlet terörü kapsamında ABD askeri yardımlarından faydalanılmıştır. ABD yardımı esas olarak bir anti-komünist, narkotikle mücadele ya da terörizmle mücadele harekâtları gibi çeşitli şekillerde haklı gösterilmesine rağmen, özellikle petrol sektöründeki neoliberalleşme sürecini güvence altına almayı tasarlamıştır. Elit bir kontrgerilla biriminin başında olan Yarbay Francisco Javier Cruz, Kolombiya petrol operasyonlarını koruma kısmından sorumlu tutulmuş ve onun birimlerinin kullanabileceği helikopterler, askerler ve eğitimin büyük kısmının ABD tarafından temin edildiği netleştirilmiştir. Yarbaya göre bu operasyonların yürütülmesindeki en önemli şey güvenliktir. Petrol şirketleri ve uluslararası yatırımcılar kaygılanmaksızın çalışma ve sakin hissetme ihtiyacı duymuşlardır. Birimler on yıllardır ABD'nin doğrudan eğitim ve fonlamasını elde ederek; siyasetçileri, ticari ortaklarını, kilise liderlerini, insan hakları savunucularını ve topluluk aktivistlerini hedef alan devlet terörü faaliyetlerini sürdürme işini yüklenmişlerdir. İşkence ve ortadan kaybolmalar yerel ve kalıcı bulunmuş, geniş kitleler arasında korku yaratma durumu özgül bir şekilde

[453] Aksan ve Bailes, a.g.e. , ss. 33-35.

tasarlanmıştır.[454]

5. TERÖRİZMLE MÜCADELEDE İŞKENCE YÖNTEMİNE BAŞVURU

İşkence tanımlanmamış, fakat sadece tasvir edilmiştir. Bunun nedeni işkencenin münhasıran zor ayırt edilebilir olması değil, değişebilir olan her gerçek şeyi tanımlamanın imkansız olmasındandır. Örneğin bir kitabı oluşturan şeyin ne olduğunu kesin olarak belirleyemezsiniz. Bir kitabın bir çift sayfasını koparıp ayırsanız ya da üzerine biraz not yazsanız bile bu kitap olarak kalır. Sadece bizim buluşlarımız, fikirlerimiz tanımlanmış olabilir: bir metre, bir üçgen, yasal cürüm. Gerçek şeylerin aksine, onlara herhangi bir şeyi eklerseniz ya da çıkarırsanız bunlar başka bir şey olur.[455]

İşkencenin bir tanımının olmasının işkenceyi durdurmaya yardım etmeyecek mi sorusu hayır şeklinde yanıtlanmıştır. Çünkü işkenceyi tanımlamayı denemek sadece bir hata değil, aynı zamanda ters tepme etkisi yaratmaktır. Bybee Memorandumu'nun işkence kullanmayı savunanlara izin vermesi göz önünde bulundurulduğunda, işkencenin tanımlarını başka isimlerle manipüle ederek, kendilerinin ve özellikle başkalarının işkencesinin işkence olmadığına ikna eder gibi görünmüşlerdir. Bybee'nin ifadelerinden kaynaklanan sert acı ölüm, organ yetmezliği veya vücut fonksiyonlarının ciddi şekilde bozulması gibi yaralanma ya da yeteri kadar ciddi sağlık durumuyla sıradan bir şekilde ilişkilendirilmiş olacak bir seviyeye erişene kadar işkence, işkence anlamına gelmemektedir. Öte yandan CIA direktörü Goss, Mart 2005'te ABD Senatosu'ndan önceki ifadesinde, bir profesyonel sorgulama tekniği olarak tutukluların su altında tutularak havasız bırakılma yöntemini savunmuştur. Bu yöntemlerin hepsini katı sorgulama ya da hafif işkence olarak düşünmek çok kolaydır. Birkaç on yıl önce, beyaz gürültü ya da belirli ilaçların kullanımının işkence olmaması nedeniyle bu hususlar belirli bir işkence tanımına girmemiştir.[456] Jeremy Waldron ise işkenceyle suçlanan bir askerin, tutukluların su altında tutularak havasız kalmaları yönteminin ya da mahkumların cinsel organlarını sıkıştırmanın veya onların üzerine köpeklerin salınmasının işkence olarak tanınmasını şok edici

[454] Blakeley and Raphael, a.g.e. , p. 352.
[455] Bob Brecher, **Routledge Handbook of Critical Terrorism Studies,** ed. Richard Jackson, 1. Edition, Routledge Publishing, Oxford, UK, 2016, p. 362.
[456] Brecher, a.g.e. , p. 362.

bulamayacağını ifade etmiştir.[457]

İhsan Bal, ABD Adalet Bakanı Ashcroft ve yardımcısı Bybee'nin, işkenceye yönelik tanımlarının Cenevre Sözleşmeleri ve ABD'nin her sene yayımlamış olduğu insan hakları raporlarındaki ölçütlerle bağdaşmadığını ifade etmiştir. Ashcroft işkenceye yönelik böyle bir yaklaşımın, hürriyetlerin korunması adına barbarları hedef alan doğru bir metot olduğunu açıklayan bir adalet bakanıdır. Bal, Ashcroft'u adaletin meşru olarak addedilmeyen metotlarla tesis edilebileceğine inanan bir bakan şeklinde nitelemiştir.[458]

Peters'e göre, işkence 20. Yüzyılda Üçüncü Reich, SSCB, İspanyol Faşizm dönemi ve İtalyan Faşizm döneminde meydana gelmişse de, herhangi başka hukuki rejimler altında da bazı koşullar çerçevesinde işkence görülebilmektedir.[459]

Birleşmiş Milletler'in İşkenceye Karşı Konvansiyonu sorunu resmetmiştir. Konvansiyona göre işkence; sadece tesadüfi ya da doğal hukuki müeyyideden kaynaklanan her türlü acı ya da ıstırabı açık bir şekilde dışlayacak biçimde resmi bir yetkiye dayanarak hareket eden kamu görevlisi veya başka bir kişinin rızası ya da göz yummasıyla veya teşviki yoluyla, ister fiziksel isterse de ruhsal ıstırap ya da kasten yapılan şiddetli acı eziyet şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanım dikkate alındığında, soruşturmaya dayalı işkence yasal olarak kabul edilmişse bile artık işkence sayılacaktır.[460]

Christopher Tindale, işkenceyi şu şekilde tasvir etmiştir. Belirli bir kişi ya da üçüncü bir kişiden bilgi veya itiraf elde etme amacıyla ya da kişiyi veya başka kişileri insanlıktan çıkarma ya da gözünü korkutma maksadıyla, kişinin işlediği ya da işlediğinden şüphelenilen bir eylem için ister fiziksel ister ruhsal olsun şiddetli acı veya ıstırap yoluyla bir kişinin kasti olarak maruz bırakıldığı her türlü sistematik cezalandırma eylemidir.[461]

İşkencenin maksatlı, yapılandırılmış olduğu ve her haksız acıya maruz bırakmanın işkence olamayacağı, sistematik olma niteliği özellikle vurgulanmıştır. Brecher'a göre herhangi bir eylemin yeterli bir şekilde işkence olarak sayılması için, peşin olarak neyin gerekli olduğunun belirlenemeyeceğini ifade etmiştir. Bir kişi üzerindeki şiddetli acı ya da

---

[457] Jeremy Waldron, "Torture and Positive Law: Jurisprudence for The White House", **Columbia Law Review,** Vol. 105, Issue 6, 2005, p. 1700.
[458] İhsan Bal, **Alacakaranlıkta Terörle Mücadele ve Komplo Teorileri,** 1. Baskı, USAK Yayınları, Ankara, 2006, s. 96.
[459] Schlesinger, a.g.e. , s. 40.
[460] Brecher, a.g.e. , pp. 362-363.
[461] Christopher Tindale, "The Logic of Torture: A Critical Examination", **Social Theory and Practice,** Vol. 22, Issue 3, 1996, p. 355.

ıstırabın sistematik eziyetindeki sorunlar ve maksadın türü nedir? İşkence eylemi ne tür bir eylemdir?[462]

Örneğin, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Cezayir'in Fransa'dan kurtuluş mücadelesi süresince Fransa'nın uyguladığı işkence eylemleri, uzun bir süre gizlenmiştir. Kuzey İrlanda'da ise gözlerin bağlanması şeklinde duyusal yoksunluk yaratma metotları ve şiddet eylemi barındıran sorgulama usullerinin kullanıldığı, teröristle mücadele operasyonlarına dair çok sayıda kanıt bulunmuş, söz konusu eylemler işkence yerine kötü davranış olarak isimlendirilmiştir.[463]

Kurumsal veya siyasi işkencenin merkezinde, acının kasıtlı eziyeti, kurbanın normatif dünyası ve kapasitesini yok etmek amacıyla ortak realitelerin yaratılması bulunmaktadır. Acının kendisi amaç değildir, bu bir amacın başarılması anlamına gelir ve böylece acının özgül türleri ve yoğunlukları olmak zorundadır. Harold Pinter'a göre acı, kurbanın işkenceci ile normatif ilişkisini yok etmek için kullanılmış ve dolayısıyla onlara bir insan olarak davranmayı ve onları anlamayı yok ederek; işkence edilmiş bir kişiyi artık insan olmayan bir şeye dönüştürmüştür. İşkence gören özne olan bir insanın, işkence altındaki durumunu sadece onun işkencecileri sona erdirir.[464]

Jean Amery'e göre bir kişinin insani doğası, sadece işkence altında tamamen dönüşüme uğramış olur. Şiddetin karşısında hafif ve kırılgan, acı içinde bağıran, yardımsız bekleyen, direniş kabiliyeti olmaksızın, işkence gören insan, sadece bir vücuttan başka bir şey değildir.[465]

5. 1. Saatli Bomba Senaryosunda İşkence

Hiç kimse işkenceyi cezalandırma, yıldırma, intikam veya haz olarak savunamaz. Bütün literatür işkence ile sadece saatli bomba senaryosundan bilgi edinme yoluyla ilgilenir. Öne sürülen görüş her zaman faydacıdır.[466] Alan Dershowitz klasik varsayımsal vaka olarak tren mühendisinin frenleri çalışamaz hale getirmesini örnek göstermiştir. Onun ölüm aracının hızlanmasını durdurabilmesinin imkanı yoktur. Ya bir otobüs dolusu çocuğu yarıp geçecek ki bu durumda hiçbir şey yapamaz ya da raylar üzerinde uzanan bir sarhoş

[462] Brecher, a.g.e. , p. 363.
[463] Schlesinger, a.g.e. , s. 40.
[464] Brecher, a.g.e. , p. 363.
[465] Brecher, a.g.e. , pp. 363-364.
[466] Brecher, a.g.e. , p. 366.

gördüğünde başka bir rotaya doğru yol değiştirebilir. Kararların hiçbiri onu ya da yolcularını tehlikeye düşürmeyecektir ve üçüncü bir seçim bulunmamaktadır. O ne yapmalıdır?[467]

Klasik el arabası problemi resmiyle, Dershowitz, bizim bazen kaçınılmaz ahlaki ikilemle yüzleşebileceğimizi bize hatırlatır. Bu durumda bir seçim yapmak zorundayız ve tek soru kullanmamız gereken sonuççu kriter nedir? Dahil olan kişilerin sayısı ya da bu kişilerin kim olduğu veya ne olduğu? Bunu şansa bırakmak bile bir karar olarak değerlendirilmiştir. Ancak karar bir kez verildiğinde birileri bunun sonuçlarından acı çekecektir. Böylece işkenceyle sorgulama yöntemi katliamı önleyecektir. Eğer bir eylemin faydası maliyetlerine daha ağır basıyorsa bu durumda söz konusu eylem ahlaki açıdan haklıdır.[468]

Tabi ki herkesin faydacı olarak değerlendirilmesi mümkün görünmemektedir. Örneğin büyük ölçüde Kantçı olan bazı insanlar insana sadece bir amaç olarak davranılmaması hakkındaki mülahazaları değerlendirmişler, fakat insanı her zaman bir amaç olarak görmüşler ve herhangi bir işkencenin her zaman yanlış olduğunu yeterince göstermişlerdir. Bir kişi işkenceyi sadece araç olarak kullanımını, daha açık bir ifadeyle insanlara işkence etmeyi savunan savı niçin örnek vererek destekleyebilirdi? İşkence uluslararası insan hakları hukuku vasıtasıyla kesin bir şekilde yasaklanmıştır ve istisnası bulunmamaktadır. Ancak bazı insanlar saatli bomba senaryosunun oldukça açık bir şekilde, bu görüş türünün neden kesinlikle yanlış olduğunu gösterdiğini düşünür. Bir ahlak teorisinin, bir katliamı önleyecek bilgiye sahip bir kişiye işkence edilmesindense, yüzlerce belki binlerce kişinin ölmesine ve yaralanmasına izin vermesi, kendi saçmalığını sergilemektedir. Sanford Levinson'a göre Kantçı ahlakçıların faydacılarla uğraşması, Nazilere yalan söylemenin görgü kuralı sayılması gibidir. Bir kişinin Kantçı olmadığı sürece neden bu konumu benimseyeceğini anlamak zordur.[469]

1967'den beri İsrail güvenlik güçleri, işgal edilen Filistin ülkesindeki Filistinli sanıkları, sistematik olarak işkenceye maruz bırakmıştır. 1987'den itibaren ise İsrail güvenlik güçlerinin işkence yöntemine başvurması fiilen meşrulaşmıştır. Söz konusu fiili meşrulaştırma, İsrail iktidarları ve mahkemeleri, İsrail halkının ekseriyeti ve İsrail Genel

[467] Alan Dershowitz, **Why Terrorism Works: Understanding the Threat, Responding to the Challenge,** 1. Edition, Yale University Press, New Haven, USA, 2002, p. 132.
[468] Brecher, a.g.e. , p. 366.
[469] Brecher, a.g.e. , pp. 366-367.

Güvenlik Hizmeti (GSS) olarak da bilinen Shin Bet tarafından benimsenen, psikolojik ve fiziksel zor kullanma yöntemlerinin terörle mücadelede yasal metotlar olarak değerlendirilmesiyle meydana gelmiştir. Genel anlamda, Filistinli mahkûmlara karşı davranışlar hususundaki görüşlerin bulunduğu İsrail kamuoyunda bir değişiklik olmamıştır. İsrail'de, Lübnanlılar, Filistinliler ve İsrailli olmayan ötekiler, işkence yönteminin uygulanabileceği kurbanlar olarak değerlendirilmiştir. Buna ek olarak, en barbarca işkence yöntemlerinin İsrailli Yahudi olan kişilere karşı uygulanmadığı belirtilmiştir. 1999 yılında İsrail Adalet Yüksek Mahkemesi, nihai olarak işkence yöntemini ilga eden bir karar deklare etmiştir. Fakat bu karar işleyen bomba saati olarak adlandırılan hallerde işkence yöntemine başvurulmasının meşru olduğuna işaret etmiştir. Kararın bu yöndeki değerlendirmesi, 2000 yılında başlayan El Aksa intifadasının meydana gelmesinden itibaren İsrail'in başvurduğu işkence yöntemlerine gerekçe teşkil etmiştir.[470]

İşkencede neyin yanlış olduğunu söylemenin birden çok yolu vardır. Ancak işkenceyi bir sorgulama yöntemi olarak haklı göstermeyi düşünenleri ikna etme de önemli olan, onların kendi faydacı terimlerini onlara adres göstermeyi gerektirmektedir. Bu dolaylı bir şekilde faydacı olabilir. Michael Walzer'ın ünlü ifadesiyle en yüksek acil durum deontolojiden (ahlak bilimi) faydacılığa yönelmeyi haklı gösterir. Bu durum, iktidardaki demokrasi karşıtlarının muhaliflerin demokratik yetkiyi kazanmasını tehdit ettiklerinde demokrasinin terk edilmiş olmasına benzemekle birlikte, işkencenin sorgulama yöntemi olarak kullanılmasının haklı gösterilmesine neden olmuştur.[471] Şayet şüphelinin annesi ve çocuğuna işkence edilmesinin gerekli olduğu varsayıldığında, ona gerekli bilgi açıklaması yapılıyor mu? İşkenceye uğrayanın ailesinin, arkadaşlarının ve bütün köyünün ölümle tehdit edildiğini farz edelim? Dershowitz bu soruları şu şekilde yanıtlamıştır. İşi uygun bir şekilde nasıl yapabileceğimiz üzerine başka baskılar olmadığı müddetçe, bu sayılara göre oluşan ahlaktır. Masumun kasti bir şekilde cezalandırılmasının yasaklanması gibi, başka ahlak ilkeleri veya faydacılık kurallarından birtakım kısıtlamalar gelebilir. Bazı sınırlamaların dayatılmasının düzenlenmediği takdirde, işkence kullanımı ya da başka barbarca taktiklerin bazıları terörizmin önlenmesinde kullanılabilir ve en sonunda tiranlık ve ahlaksızlığın sonsuz derinliğinde kaygan bir zemine son sürat düşme riski üstlenilmiş

[470] Uluslararası Af Örgütü, **İşkenceyle Mücadele Eylem Kılavuzu,** çev. Metin Yeğenoğlu, 2. Baskı, Uluslararası Af Örgütü Yayınları, İstanbul, 2013, ss. 27-28.
[471] Brecher, a.g.e. , p. 367.

olur.[472]

İsrail'deki Landau Komisyonu, İsrail Genel Güvenlik Hizmeti Teşkilatı'na (GSS) güvenlikle ilişkili zanlılardan bilgi edinme konusunda, psikolojik zorlama ve akla yatkın ölçüde fiziksel zorlama yetkisinin verilmesini uygun görmüştür. Landau Komisyonu, işkencenin meşrulaştırılması amacıyla, insanların içinde bulunduğu bir apartmanda infilak etmek üzere olan bir bombaya ulaşma örneğinden yola çıkarak, işkence yöntemine başvuruyu kötünün iyisi bir tercih olarak sunmuştur. Landau Komisyonu'nun tesis ettiği rapor, sanığa karşı kullanılan zorlamanın fiziksel işkence ya da kötü davranışa maruz bırakmaya, sanığın insanlık onuruna ya da onu insanlık onurundan yoksun bırakacak derecede hasar vermeye ulaşmaması gerektiğini belirtmiştir. Ancak İsrail makamlarının işkence kapsamındaki yöntemlerin uygulanmasının meşrulaştırılması için, müteaddit kere işleyen saatli bomba betimlemesine başvurdukları görülmüştür. Öte yandan Landau Komisyonu'nun hazırladığı raporun bir bölümü hiçbir zaman kamuoyuna deklare edilmemiştir. Bu bölüm şüphelinin sorgulanması sırasında kullanılmasına izin verilen yöntemleri içermiştir.[473] İnsan hakları örgütleri mahkûmlara karşı kullanılan *"haberleşmesiz tutukluluk, kukuleta giydirme, uzun süreli shabeh (uykudan mahrum bırakma ile birlikte zanlının acı verici bir pozisyonda oturur halde ya da ayakta tutulması); vücudun çeşitli kısımlarına vurma; dolap büyüklüğündeki odalara kapatma; uzun sürelerle yüksek sesli müziğe maruz bırakma; aşırı sıcak veya soğuğa maruz bırakma ve yemek yeme ya da tuvalete gitme zamanlarına kısıtlama getirmeyi içeren bir işkence ve kötü muamele örüntüsünü belgelemiştir. Kullanılan diğer yöntemler, uzun sürelerle kurbağa gibi çömeltmek ve şiddetli şekilde sarsmaktır."*[474]

Faydacılığın bütün meselesi, başka geçerli ilkelerin var olmadığını iddia etmesidir. Öte yandan Dershowitz'in sınırlamalarının anlamsız olduğu öne sürülmüştür. Walzer'ın kirli eller yaklaşımı ise bu durumun üstesinden daha iyi bir şekilde gelememiştir. Walzer bazen ahlaki açıdan yanlış bir şey yapmanın ara sıra doğru olmasında haklıysa ki böyle bir düşünceyi onaylamak tutarlı olsa bile, bu durumda işkence emrini reddetmek ellerinizi kirletmenin bir yöntemi olarak kalmaktadır.[475]

Cohn, John Lango'nun, terörizm eyleminin teröriste işkence etmeyi

[472] Dershowitz, a.g.e. , p. 146.
[473] Uluslararası Af Örgütü, a.g.e. , s. 29.
[474] Uluslararası Af Örgütü, a.g.e. , s. 29.
[475] Brecher, a.g.e. , p. 367.

meşrulaştırmayacağı sözüne atıfta bulunmuştur. Lango'nun saatli bomba senaryosuna yönelik yaklaşımı da fantezi olarak değerlendirme yönünde olmuştur. Cohn, nihai olarak kişinin hangi şartlar altında olduğuna bakılmaksızın işkencenin ahlaki olmayan bir eylem olduğunu savunmuştur.[476]

Saatli bomba ifadesinin neden kendi bağlamında hatalı olduğu sorusuna aşağıda yanıt aranmıştır. Brecher'a göre saatli bomba senaryosu aldatıcı bir fantezidir.[477] Aşağıda saatli bomba senaryosunun işkence ile ilişkisi çeşitli yönlerden ele alınarak incelenmiştir.

5. 2. Zaman ve Etkililik

Dershowitz'e göre işkence bazen kusursuz olması nedeniyle çalışır ve felaketleri önleyebilir. Ona göre işkence hala dünyanın çoğu kısmında varlığını sürdürmüş ve hiçbirinde toptan bir şekilde ortadan kaldırılmamıştır.[478] Ignatieff'in öne sürdüğü düşünceye göre işkence ve zora başvurmanın çalışmaması, çok sık olarak meydana gelen pratikler yoluyla çelişmektedir. Amerikan Sahra Talimnamesi 34-52'nin ve diğer hepsinin yaptığı gibi zor kullanma tekniklerinden kaynaklanan düşük kaliteli istihbaratın elde edilmesi neden yasaklanmıştır? Bir saatli bombanın özgül durumları hesaba katılmıştır. Böyle kanıtlar kaçınılmaz şekilde fıkra türündedir. Levinson'un iddiasına göre saatle birlikte infilak etmesi muhtemel olan bir bombayı, gözaltındaki birinin bilmesi hakkında meydana gelen örnek bir olay bilinmemektedir.[479] Dershowitz ise İsrail'de çoğu sivilin öldürülmeden önce bazı terörizm eylemlerinin önlendiğine dair küçük kuşkunun bulunduğu kaynaksız bir iddiayı takdim etmiştir. Bu yaşamların kurtarılmasına dair küçük bir kuşkunun bulunması, temel insan hakları ile karşılaştırılması açısından değeri olağanüstü bir şekilde yüksektir.[480]

Çarpıcı bir şekilde Dershowitz bazı asgari kanıtlar önerirken, Ürdün'ün 1980'lerin en dikkat çekici teröristi olan Ebu Nidal'ın annesini tehdit etmek yoluyla onu görünür bir şekilde yaralamış olduğu örneğini vermesi baştan aşağı konuyla alakasızdır. Söylentilere göre Filipin polisi, bir şüpheliye işkence ederek 1993 Dünya Ticaret Merkezi

[476] Marjorie Cohn, **Güçlünün Silahı: Amerikan Devlet Terörü Üzerine Söyleşiler,** haz. Cihan Aksan ve Jon Bailes, çev. Serap Arslanpay, 1. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2014, s. 79.
[477] Brecher, a.g.e. , p. 368.
[478] Dershowitz, a.g.e. , p. 138.
[479] Brecher, a.g.e. , p. 368.
[480] Dershowitz, a.g.e. ,p. 140.

bombalamalarının çözülmesine yardım etmiştir.[481] İlk olay saf faydacılığın kendisinin işe yaramadığı hakkındaki söyledikleriyle çelişmektedir ve ne bu ne de öteki herhangi bir saatli bomba durumunu içermektedir.[482] Dershowitz, işkencenin sivillere zarar verilmesini önlemede gerçeğe uygun, kendini kanıtlayan bilgi ürettiği sayısız örneklerin bulunduğunu belirtmiştir. ABD'deki Washington Post gazetesi, 1995'te Filipinli yetkililerin bir teröriste işkence ederek bilgi elde etmesiyle, papaya karşı suikast ve patlayıcılarla doldurulan özel bir Cessna uçağının CIA karargâhına uçurulması planı ile birlikte yaklaşık 400 yolcuyu taşıyan 11 ticari yolcu uçağının Pasifik okyanusunda düşürülmesini içeren komploların önlenmiş olabileceğini nakletmiştir. İstihbarat ajanları şüpheliyi 67 gün süresince dövmüşlerdir.[483]

Cömert bir şekilde mahkûmun bombanın nerede olduğunu gerçekten bildiğini varsayalım. Onlar ne yapacak? Sadece sorgulamaya ilişkin işkenceye izin verilmiştir, teorik olarak yetkililer mahkûmun hikâyesini kontrol ederken işkence durmak zorundadır. Dershowitz, mahkûmun konumu bağlamında, işkence gören kişinin maruz kaldığı işkencenin sınırlarını bileceğini kabul etmiştir. İlk olarak bombanın konumu ortaya çıkmadığı sürece onlar işkence göreceklerini bilmektedirler. İkinci olarak onlar bilgi verdiklerinde işkence derhal duracaktır. Üçüncü olarak soruşturmaya ilişkin işkence sadece bomba infilak ederse duracaktır. Böylece zaman kısıtlaması nedeniyle katlanmış olacakları işkence karşılaştırmalı olarak kısa olacaktır. Elbette mahkûmlar basit bir şekilde yalan söyleyecekler ve durmadan zaman kazanmaya çalışacaklardır. Az zamanları kaldığında muhtemelen daha fazla yalan söyleyerek kasti veya ümitsiz bir şekilde çaba göstereceklerdir. Buradan hareketle acil durum önceliği ön plana çıktığı farz edilerek katliamı önlemenin küçük bir şansı varsa işkence etmek daha fazla haklı gösterilmiştir.[484]

5. 3. İşkence Yöntemi Doğru Kişiye Mi Uygulanmaktadır?

Her bomba yerleştirme uzmanı infilak ve yerleştirme arasındaki muhtemel kısa zaman aralığında bombanın bulunduğu bölgeyi terk edecektir. Bomba yerleştirme uzmanları gözetim altında bulunmadıkları müddetçe onların yerleştirme ve infilak arasındaki zaman aralığında yakalanmış olmaları olağanüstü bir biçimde mümkün görünmemektedir. Buna koşut olarak gerçek dünyada hata yapma şansı yüksektir. Örneğin

[481] Dershowitz, a.g.e. ,p. 249.
[482] Brecher, a.g.e. , p. 369.
[483] Dershowitz, a.g.e. ,p. 137.
[484] Brecher, a.g.e. , p. 369.

11 Eylül 2001'den beri iki buçuk yıllık bir sürede, 5.000 yabancı uyruklu terörist şüphelisi avukat erişimi olmaksızın gözaltına alınmıştır. Söz konusu kişilerden sadece üç tanesi terörizmle ilişkili eylemlerden suçlanmış ve onların da ikisi suçsuz bulunmuştur.[485]

ABD'li yetkililer Guantanamo'da tutuklu bulunan kişilerin sürekli orada bulunmasının gerekli olduğunu ifade etmişlerdir. ABD'li yetkililer, orada bulunan şüpheli kişilerin suçlarının kesin olduğunu ve söz konusu kişilerin işledikleri iddia edilen suçlar hakkında kanıt bulunmasa bile savaşa geri gitmelerine izin vermemek için tutukluluk sürelerinin net olmadığını bildirmişlerdir. Bu konuyla ilişkili olarak ABD Savunma Bakanı Donald Rumsfeld, 2004 yılında "*Guantanamo'da esirler serbest bırakılırlarsa, emin olun ki savaşa geri döner ve masum erkek, kadın ve çocukları öldürmeye devam ederler."* şeklinde açıklamada bulunmuştur.[486]

İhsan Bal'a göre ABD'nin terörle mücadelesi bağlamında ihtimale dayalı mahkûmiyet, ABD'nin hukuk tarihine kayıt olarak düşmüştür.[487]

Örneğin Güney Afrika Cumhuriyeti'nde polis güvenlik şubesinde görev yapan Jeffrey Benzien, Af Komitesi'nde, 1980'lerin son dönemlerinde Afrika Ulusal Kongresi (ANC) namına terör eylemi icra ettiğinden kuşku duyulan herkese mutat bir şekilde işkence yöntemi uygulandığını ifade etmiştir. Benzien'in ve onun ifadelerini teyit eden polis Güvenlik Şubesi'nin eski üst düzey bir görevlisi olan Tümgeneral Johannes Griebenauw'un ifadeleri, bu işkence eylemlerinin üst seviyede politik olduğunu ortaya koymuştur.[488]

5. 4. İşkence Gerekli Midir?

Gereklilik algısını yaratan esas nokta, binlerce insanın ölmesini veya yaralanmasını önlemek için teröristin işkence görmek zorunda olmasıdır. Burada ne tür işkencenin gerekli olduğu ve gerekli işkenceyi nasıl bilebiliriz gibi sorular ön plana çıkmaktadır. Elbette teknik, felsefi bir kavram olmayan haliyle işkencenin gerekliliğine dair sıradan günlük algılamada kesin ampirik bilgi bulunmamaktadır. Sonradan tam olarak kesinliğe ulaşılamaması, işkencenin sorgulama yöntemi olarak kullanılmasında bir katliamdan

[485] Brecher, a.g.e. , p. 370.
[486] İhsan Bal, **Alacakaranlıkta Terörle Mücadele ve Komplo Teorileri,** 1. Baskı, USAK Yayınları, Ankara, 2006, s. 95.
[487] İhsan Bal, **Alacakaranlıkta Terörle Mücadele ve Komplo Teorileri,** 1. Baskı, USAK Yayınları, Ankara, 2006, s. 96.
[488] Uluslararası Af Örgütü, a.g.e. , s. 62.

kaçınmak nedeniyle haklı gösterilmiştir. Zamanın yeterli bir şekilde kısa olması bilinmiyorsa, bu durumda vakanın gereken önemi bilinemez.[489]

Philippe Sands, İngiltere kolluk kuvvetlerinin daha insancıl terörizmle mücadele yöntemleri uygulayarak, İrlanda Cumhuriyet Ordusu'ndan (IRA) daha güvenilir bilgi elde ettiklerine işaret etmiştir.[490]

Muhtemelen şüpheli soruşturmacıya bir şey anlatmayacaktır. Bir ihtimal birileri saatli bombanın bir yerlerde olması hakkında bildiklerini söyleyebilirler. Fakat tam olarak nerede olduğunu bilemezler, bunu ancak şüphelinin kendisi bilebilir. Bu durumda güvenilir bilgiyi teşkil edecek şey nedir? Gerekli mantıksal şartı başlatacak bilgiye herhangi biri nasıl sahip olabilir? Kısaca her belirli durum için işkencenin gerekliliği peşin olarak bilinemez. Esas olarak burada yanlış kişiye işkence etme riski bulunmaktadır ve sözde büyük gereklilik için daha büyük risk olmalıdır.[491] Elbette Dershowitz İsrail Güvenlik Kuvvetleri'nin iddialarını, bu durumun en iyi kanıtı olarak aktarmıştır. İsrail Anayasa Mahkemesi kararının bir sonucunda, bir otobüsün bombalanmasıyla birkaç insanın yaşamını yitirdiği bir olay gibi, en azından önlenebilir bir terörizm eyleminin meydana gelmesine izin verildiğine gönderme yapılmıştır. Dershowitz açık bir şekilde bu durumun kusurlarını, iddiaların doğru ve yanlış olup olmaması üzerinden veya bazı durumlarda inceleme zorluğu bulunması bakımından değerlendirmiştir.[492] Dershowitz işkence uygulamasına ihtiyaç duyulabileceğini ifade ederek, kendi söylemlerinin etkisini göz ardı etmiştir. Dershowitz'in ifadelerindeki iddiaların yerine geçen ve her başlangıçtaki akla yatkın durumların ortadan kalkmış olabileceği belirtilmiştir.[493]

Cohn, işkencenin genellikle istihbarat temin etme amacıyla uygulanması üzerinde durulmasına karşı, işkencenin en çok halkların sesinin kesilip yıldırılması şeklinde bir tehdit olduğunu söylemiştir. Öte yandan, ABD'nin, teröre karşı savaş döneminde, ülkenin sınırları içinde veya dışında kendi politikalarını eleştirenleri vazgeçirmek için terör maksatlı işkenceye başvurduğu belirtilmiştir.[494]

[489] Brecher, a.g.e. , p. 370.
[490] Cohn, a.g.e. , s. 84.
[491] Brecher, a.g.e. , p. 370.
[492] Dershowitz, a.g.e. ,p. 150.
[493] Brecher, a.g.e. , p. 371.
[494] Cohn, a.g.e. , s. 85.

5. 5. Kim İşkence Etmektedir?

Anthony Quinton 1971'de Kuzey İrlanda'daki İngiliz Ordusu'nun korkunç soruşturma tekniklerini yorumlamıştır. Quinton, kimsenin kesin bir ahlaki ilkeye dayanarak işkence yasağını ifade edebileceğine inanmadığını belirtmiştir. Quinton, büyük bir hastaneye bomba yerleştiren bir adamın yakalanmasından sonra hiç kimsenin bombanın ayarını bozma korkusuyla ona dokunmaya cüret edemeyeceğini öne sürmüştür. Quinton'a göre bu tür olağanüstü bir durum meydana geldiği takdirde, işkence eylemi haklı gösterilebilir.[495]

Quinton, herhangi ya da en ihtiyatlı işkenceye başvuruların bile profesyonel işkenceciler birliğini büyüteceğini ve topluma çok büyük bir tehlike yaratmaya devam edeceğine dikkat çekmiştir. Hatta ona göre bu durumun çok uzun sürmesi durumunda hiçbir şey onların işini muhtemelen engellemeyecektir. Quinton'a göre, bir toplumun işkenceyi profesyonelleştirememesi halinde, her özel olağanüstü durumda işkencenin tatbik edilmesindeki etkililiğin sınırları çok daha kuşkulu olacaktır. Quinton, dikkat çektiği meselelerin sonuçlarının ne olduğuna değinmemiştir. Amatör işkencenin etkisinin kaçınılmaz sınırlarının kuşkulu yararını açıklamaz. Onlar basit bir şekilde saatli bomba fantezisinin sadece etkililik talebinin amatör işkencecilere bırakılamayacağını hariç tutmuşlardır. İşkencecileri kendilerinin eğitmediklerini öne sürmüşlerdir. Bu yüzden onlar işkence kullanımını emrederek psikopatları değil, profesyonel eğitimli işkencecileri görevlendirmek zorundadır ve işkence ustalık gerektiren bir faaliyettir.[496]

Nihai olarak saatli bomba senaryosunun sadece safsata değil, gerekliliğinin de düzmece olduğu iddia edilmiştir. İşkencenin kurumsallaşmış pratiğinin etkisini benimsemiş olan her toplum, işkencenin tüm önemli sonuçlarını duyarsız bir şekilde görmezden gelmiştir. Fantezinin akla yatkınlığı başlangıçta çökmemiştir ve profesyonel işkence talep edilmiştir.[497]

5. 6. Gerçek İşkence Vakaları

2002'de Frankfurt polisi Magnus Gäfgen'nin, bir bankerin 11 yaşındaki oğlunu kaçırdığını gerçekten biliyordu ve onu, çocuğun ölümünün ağır ağır yaklaştığı şartlarda

[495] Brecher, a.g.e. , p. 371.
[496] Brecher, a.g.e. , p. 371.
[497] Brecher, a.g.e. , p. 372.

tutuklamıştır. Gäfgen, çocuğun nerede olduğunu söylemeyi reddetmiştir. Bundan dolayı emniyet müdürü adamlarına Gäfgen'nin şiddet yoluyla tehdit edilerek zorla ifadesinin alınmasını emretmiştir.[498] Onun bildiklerini ortaya çıkarmak için tehdit yeterliydi. Nahoş bir şekilde çocuk zaten ölmüştür. İşkencenin uygun olup olmadığına dair yaklaşımlardan faydacı görüşün tüm tahmin edilebilir sonuçları yukarıda özetlenerek sayıldığı hatırda tutularak, burada işkence acımasız da olsa bir çocuğun hayatına ağır basmıştır. Yine de böyle bir sonuç ahlaki olarak iğrençse de bu durumda faydacılığa bakılmıştır. Gerçek dünyada tüm ahlaki felaketler kaçınılabilir değildir ve bazen çok geçtir. Belki dünya modasının bu siyaset görevi böyle felaketlerde minimize edilmiştir.[499]

Örneğin, İngiltere'nin, General Pinochet'nin Birleşmiş Milletler İşkenceyle Mücadele Sözleşmesi'ni ihlal ettiği gerekçesiyle başlatmış olduğu yargı süreci ve uluslararası baskıların akabinde, Şili Hükümeti harekete geçerek Pinochet ile ilgili adli süreç başlatmıştır. Fakat Pinochet'nin yaşadığı sağlık sorunları ve ölmesiyle birlikte kendisi hakkındaki yargı süreci akamete uğramıştır.[500]

ABD'li General Barry McCaffrey, "*insanlara hiç acımadan işkence yaptık. Bu sırada gerek silahlı kuvvetler gerekse CIA olarak, belki de düzinelerce insanı katlettik"* şeklinde itirafta bulunmuştur.[501]

Örneğin, İtalya'daki bir mahkeme ABD Hava Kuvvetleri'ne mensup bir albayın ve 22 CIA ajanının, 2003'te Milano'daki Müslüman bir din adamına işkence yapılması için Mısır'a götürülmesinden suçlu oldukları yönünde karar tesis etmiştir.[502]

Marjorie Cohn, 11 Eylül saldırılarından sonra ABD yurttaşı olmayan 1.200'den fazla Güney Asyalı, Arap ve Müslümanın, FBI ile Göçmenlik ve Vatandaşlık Bürosu tarafından toplanmasını, İkinci Dünya Savaşı esnasında ABD'deki Japon kökenlilerin gözaltına alınmasından beri, en büyük ırksal profilleme olaylarından biri olduğunu vurgulamıştır. Söz konusu insanların hiçbirinin terörle ilişkisine rastlanmamıştır. Cohn, işkenceye maruz bırakılmada bireyin derisinin renginden ziyade, sömürünün uç noktalara

[498] Doris Schroeder, "A Child's Life or a "Little Bit of Torture"? State-Sanctioned Violence and Dignity", **Cambridge Quarterly of Healthcare Ethics,** Vol. 15, Issue 2, 2006, p. 188.
[499] Brecher, a.g.e. , p. 373.
[500] Falk, a.g.e. , s. 75.
[501] Cohn, a.g.e. , ss. 86-67.
[502] Cohn, a.g.e. , s. 81.

varmasında ırk faktörünün önemli etkisi olduğunu ifade etmiştir.[503]

Irak'ta Ebu Gureyb Hapishanesindeki sansasyonel olaylara yönelik tahkikat icra eden Tümgeneral Antonio Taguba, Ebu Gureyb'te çekilen fotoğrafların işkence, kötü muamele ve tecavüzü içerdiğini itiraf etmiştir. Fotoğrafların birinde ABD'li bir askerin bir kadın mahkûma tecavüz ettiği görülmüştür.[504]

Guantanamo kampının yöneticisi olan General Miller önemli istihbarat bilgilerine ulaştıklarını açıklamıştır. General Miller, Guantanamo kampını terörle mücadelede önemli bir savaş araştırma merkezi olarak değerlendirdiğini söylemiştir. Guantanamo'da elde edilen istihbari bilgilerin sadece ABD'nin güvenliğine değil, bütün dünyanın güvenlik ihtiyacına hizmet ettiği iddia edilmiştir. Buna karşı olarak Guantanamo üssü hakkında önemli araştırmalar gerçekleştiren David Rose, üsse getirilen terörizmle ilişkili olduğu iddia edilen kişilerin çoğunluğunun Afganistanlı köylülerden müteşekkil olduğunu ve bunlardan herhangi birisinin önemli bilgiler taşımadığını vurgulamıştır.[505]

İhsan Bal, Guantanamo'daki işkence yöntemlerini; *"tutukluların vücut bütünlüğüne, sağlığına, psikolojisine zarar vermek, sanıkların geleceğe yönelik umutlarını kırma, tuvalete çıkmalarını yasaklamak, günlerce uykusuz tutmak veya düzensiz uyku saatlerine zorlamak, sıcak günlerde klimayı sıcakta, soğuk günlerde ise soğukta tutmak, inanç ve değer sistemleriyle alay etmek veya hakaret etmek, köpek ve benzeri hayvanlara karşı korkularını kullanma, yüze ıslak havlu kapatmak suretiyle boğulma hissi yaşatmak, aşırı güç kullanmak ve cinselliği kullanmak gibi birçok uygulamayı içermektedir."* şeklinde yansıtmıştır.[506]

5. 7. İşkence Tartışmasının Durumu

Terörizm üzerine işkence tartışması tam olarak hem teorik hem de politik düzlemlere aksetmiştir. Bu konuya dair son zamanlarda Irak ve Şam İslam Devleti örnek olarak verilmiştir. 11 Eylül 2001'e verilen yanıtta ilerleme olmadığı gibi, Dershowitz'in makul önerisinden beri işkence tartışmasının yürütülmesi ve şartları, geri dönüşüme

[503] Cohn, a.g.e. , s. 88.
[504] Cohn, a.g.e. , s. 89.
[505] İhsan Bal, **Alacakaranlıkta Terörle Mücadele ve Komplo Teorileri,** 1. Baskı, USAK Yayınları, Ankara, 2006, s. 93.
[506] İhsan Bal, **Alacakaranlıkta Terörle Mücadele ve Komplo Teorileri,** 1. Baskı, USAK Yayınları, Ankara, 2006, ss. 93-94.

uğramıştır.[507] Jeff McMahan, işkenceye karşı olanlara işaret ederek, prensipte işkencenin ahlaki olarak haklı gösterilmesinin, uygulamada esas itibarıyla ilgisiz olduğunu ifade etmiştir.[508] Bazen işkencenin ahlaki açıdan haklı gösterilebileceğini düşünüyorsanız, işkenceye karşı çıkmak tam olarak ne anlama gelmektedir? Bu Walzer'in bir gerekçe göstermeyi denemeksizin eşik deontolojisinde görülmektedir.[509]

Uwe Steinhoff'un İşkenceyi Savunmanın Meşrulaştırılması isimli çalışmasında, insanların olması yakın veya devam eden bir saldırıya karşı belirli şartlar altında suçlu bir saldırganı öldürme hakkına sahip olsalar bile, bu meşru müdafaa araçlarının kaçınılmaz ve orantılı olmasının gerektiğini belirtmiştir. Steinhoff çoğu işkence biçiminin öldürmek kadar kötü olmadığından, bu durumda insanların olması yakın veya devam eden bir saldırıya karşı belirli koşullar altında suçlu bir saldırgana karşı orantılı ve kaçınılmaz bir meşru müdafaa aracı olarak işkence etme hakkına daha çok sahip olacaklarını ifade etmiştir.[510]

Steinhoff, öldürmenin işkenceden daha kötü olduğunu öne sürmesine rağmen makelesinde bunu savunmamıştır.[511]

Seumas Miller'in gösterdiği sebeplere bakıldığında, işkencenin ölümden daha az tercih edilebilir olduğu sonucu çıkarılamaz, çünkü işkence kısa sürmüş olabilir, nihai olarak bir kişi yaralanmamış olabilir ve bir kişi uzun ve mutlu bir yaşam sürdürmeye devam edebilir, aksine her zaman öldürülmüş olan için takip eden herhangi bir hayat yoktur.[512]

Améry'nin görüşleri çerçevesinde işkence, öldürmekten farklı olarak tamamen kişilerin birey olma durumlarını sarsmak amacıyla bir kişinin tanınma niteliğini etkilemiştir. Bu gerçekten işkencenin neden erdemin bir sonucu ve neden işkence etmenin onları öldürmekten daha kötü olduğunu göstermiştir. Bu durum, biz neyiz sorusunun temeline kadar gitmektedir ve rasyonel ajanların kendilerinin de insan olduklarını söylemelerini şekillendirmektedir. Örneğin gerçekte belirli durumlarda işkencenin,

---

[507] Brecher, a.g.e. , p. 374.
[508] Jeff McMahan, "Torture In Principle and In Practice", **Public Affairs Quarterly,** Vol. 22, Issue 2, 2008, p. 91.
[509] Brecher, a.g.e. , p. 374.
[510] Uwe Steinhoff, "Legalizing Defensive Torture", **Public Affairs Quarterly,** Vol. 26, Issue 1, 2012, p. 19.
[511] Brecher, a.g.e. , p. 374.
[512] Seumas Miller, **Terrorism and Counter-Terrorism: Ethics and Liberal Democracy,** 1. Edition, Blackwell Publishing, Oxford, UK, 2009, p. 161.

birtakım kişilerin insanların birey olma durumlarını öldürme eylemi olarak tanınmış olabileceği hesaba katılmıştır. Ötenaziyi gönüllü olarak desteklemeyi düşünseniz bile asla haklı görülmez, bu durumda sebepleriniz sadece biyolojik varlıklar olarak değil, kişiler olarak da insani varlıklarınızın tanınmasını teşkil eder. Bazı düşünürlerin cahilce ve samimiyetsiz görüşlerinin tersine, işkence insanların birbirlerine karşı yaptığı en kötü şeydir.[513]

Buna katılmasanız bile her şeye rağmen bir fikir öne sürmeniz gerekir, varsayım yeterli değildir. Miller'ın argümanı bariz bir şekilde noksandır. Miller'ın düşüncelerinin gerçekleştiği hatırda tutularak bu durum Bush yönetiminin hukukçularının ve herkesin kötü bir şekilde bildiği tartışmalı, utanç verici Bybee memorandumuna tam olarak yansımıştır. Bybee'nin yerine Yoo, işkence uygulamasının ortaya çıkması için bunun ölüm, organ kaybı ya da vücut fonksiyonunun ciddi bir şekilde bozulması gibi yaralama veya ciddi ve yeterli bir şekilde fiziksel durum üzerinde hasarla sonuçlanmak zorunda olduğunu öne sürmüştür.[514]

Fritz Allhoff, işkencenin bir sorgulama yöntemi olarak kullanılmasını savunmuştur. Allhoff, işkence için sözlük tanımlarına bakıldığında seçilen tanıma bağlı olarak aşırı veya sürdürülmesi zor katı tavrın korunduğunu göstermiştir. Ona göre şu an bunun üzeri örtülmüştür. Bu gerçekten aşırı veya sürdürülmesi zor mu? Allhoff, bu durumun kesin bir şekilde nahoş olduğunu ve başka ölçütlerin gerisinde kaldığını belirtmiştir. Allhoff, ayrıca stres pozisyonlarının çok fazla rahatsız edici şekilde sürdürmenin zor olmadığını ifade etmiştir. Çünkü onların bunu sürdürmesi zorsa; onların bazen yaptığı gibi saatlerce sürdürmüş olamayacaklardı.[515]

Yukarıdaki argüman maraton koşusu zorsa; maratonu koşmak imkânsız olurdu gibi bir söyleme benzemektedir. Buna göre maratonlar imkânsız olurdu. Kabul edilmelidir ki bu yaklaşım türü, bayağı aşırı bir örnek teşkil etmektedir. Fakat bildirinin Rumsfeld'in kötü olarak bilinen argümanıyla benzerliği dikkat çekicidir. ABD Başkanı Barack Obama'nın Guantanamo'daki tutuklulara karşı sorgulama tekniklerini yetkilendiren muhtırayı işkence olarak tasvir etmesi üzerine, Rumsfeld günde 8-10 saat ayakta durduğunu belirterek ayakta durmanın neden 4 saat ile sınırlandırıldığı sorusunu yazmıştır.

[513] Brecher, a.g.e. , p. 375.
[514] Brecher, a.g.e. , p. 375.
[515] Fritz Allhoff, **Terrorism, Ticking Time-Bombs and Torture,** 1. Edition, The University of Chicago Press, Chicago, USA, 2012, p. 65.

Bu aşırı derecede alaycı bir yorum olsa da düşünülemez; aslında Allhoff'un kendi ana hatlarıyla vardığı sonucu, Rumsfeld'den öğrenmiş olduğu ifade edilmiştir. Bir tanımın eksik anlaşılması temelinde sözlüklerden tartışmak yeterince kötüdür. Sunulan sonuçların hukuken hatalı öncüllerinden takip edilmemesi bile utanç vericidir.[516]

Marjorie Cohn işkencenin haklı gösterilemeyeceğini belirtmiştir. Cohn, Birleşmiş Milletler İşkenceyle Mücadele Sözleşmesi'ne gönderme yaparak, savaş durumu, savaş tehdidi, iç politik istikrarsızlık ya da belirli bir olağanüstü halin bulunduğu durumlarda dahi işkencenin savunulamayacağını vurgulamıştır. Cohn'da, işkencenin yasaklanmasının, latince Jus Cogens olarak ifade edilen üstün kanun olduğunu ve herhangi bir ülkenin işkenceye cevaz veren bir norm ihdas edemeyeceğini ifade etmiştir.[517]

6. RADİKALLEŞME VE RADİKALLEŞMEYLE MÜCADELE

Çeşitli araştırmalarda belirtilen radikalleşme kavramı üzerinde bir standart veya üzerinde büyük ölçüde uzlaşılmış bir tanım bulunmamaktadır. Bunun bir sonucu olarak deradikalleşme kavramı için de aynı şeyi söylemek mümkündür. Herhangi bir araştırma programına zarar veren bu durum kümülatif bilimdeki girişimleri en iyi durumda kuşkulu, en kötü durumda ise imkansız hale getirmiştir. Bununla birlikte terörizm üzerindeki radikalleşme bakış açısı herhangi bir suretle kavramsal belirsizlik ve hatalı ölçüm yoluyla sadece çalışma alanında görünmüştür.[518]

Geleneksel anlamda radikal terimi esas olarak; siyasi amaçlar ve arzular açısından tanımlanmıştır. Toplumu kökten bir şekilde değiştirmek isteyen devrimci, radikal olarak nitelendirilmiştir. Bu değişim şiddet dışı ve demokratik araçlar yoluyla veya şiddet ve demokratik olmayan araçlar vasıtasıyla gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla bir radikal demokrat olabilirdi. Bu durum yakın zamandaki kavramsallaştırmalarda nadiren görülmüştür. Geç 19. Yüzyıl ve erken 20. Yüzyılda radikal; ilerici ve demokrasi yanlısı anlamına gelmiştir. Bugün ise şiddet ya da demokratik olmayan araçlar açısından en sık tanımlanan; radikalleşme süreci ve radikal gibi kavramlar ekseriyetle muhaliflik anlamına gelmektedir. Yakın zamanlarda çok sayıda tanımdaki merkezi algı, radikallerin ilerleyici veya gerileyici siyasi hedeflerine yasadışı siyasi şiddet kullanarak erişmeyi planladıklarını

[516] Brecher, a.g.e. , pp. 375-376.
[517] Cohn, a.g.e. ,ss. 78-79.
[518] Lasse Lindekilde, **Routledge Handbook of Critical Terrorism Studies,** ed. Richard Jackson, 1. Edition, Routledge Publishing, Oxford, UK, 2016, p. 531.

ve radikalleşme de uygun bir eylem stratejisi olarak şiddetin kabulünün geldiği süreci aktarmıştır. Bununla birlikte bu durum radikalizm ve şiddet arasındaki yakın bağlantının çok yakın zamanlarda keşfedilmesi göz önünde bulundurulduğunda kullanışlıdır.[519]

İngiltere'nin terörle mücadele stratejisi radikalleşmeyi, *"İnsanların terörü destekledikleri, bazı durumlarda ise teröre katıldıkları bir süreç olarak adlandırılabilir. İdeolojiyi radikalleşme sürecinin bir unsuru olarak görmeyi sürdürmekteyiz. Ama birçok unsur var ve bu yüzden ikisi arasında ayrım yapmaya devam ettik."* şeklinde tanımlamıştır.[520]

Radikalleşmenin tanımlanmasında takip edilen eğilim amaçtan ziyade araç açısından, son zamanlardaki kavramsallaştırmalar mutlak aşırı göreceli tanımlara benzemektedir. Mark Sedgwick'e göre radikalleşmenin çağdaş kavramsallaştırmalarındaki bir zayıflık, herhangi özel bağlam veya duruma referans göstermeksizin terimi tanımlama arayışıdır. Sedgwick, radikalleşmenin en iyi ana akım siyasi aktivitelerle ilişkili olarak en iyi şekilde anlaşılacağını ve verilen çok kısa bir sürede özel bir bağlamda neyin ılımlı bir kimse olarak dikkate alınacağını ifade etmiştir. Bu perspektiften bakıldığında radikalleşme, ana akım inançlardan ılımlı bireylerin, onlara verilen herhangi bir bağlam özelinde radikal birileri olmaya doğru yol açan süreç olmuştur. Anlaşılır bir şekilde açıklamak gerekirse, modern radikalleşme anlayışları tipik bir şekilde radikalleşmenin ölçütü olarak çekirdek Batı liberal değerlerine işaret etmiştir.[521]

Örneğin 2009'da Danimarka Hükümeti radikalleşmeyi, bireylerin veya grupların şiddet kullanımı ya da demokratik olmayan yöntemlerle özgül siyasi bir amaca ulaşmanın bir aracı olarak veya onların demokratik sosyal düzenlerini baltalamak için uğraşabilecekleri tedrici bir süreç olarak ya da vücut rengi, cinsiyet veya inanç üzerinde temellenen insan gruplarına karşı küçük düşürücü taciz icra etme ya da tehdidinde bulunmaya neden olmak şeklinde tanımlamıştır.[522]

Burada radikal olmak; demokratik, barışçıl, eşitlik yanlısı, toleranslı, kanun ve düzene saygılı olmanın karşıtı olarak ifade edilmiştir. Gerçekten bazen birileri radikalizmi liberal demokratların hoşlanmadığı her şeyi ifade etmek için kullandıkları izlenimini

[519] Lindekilde, a.g.e. , p. 531.
[520] Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı, a.g.e. , ss. 82-83.
[521] Lindekilde, a.g.e. , pp. 531-532.
[522] Lindekilde, a.g.e. , p. 532.

getirmiştir. Bilim insanları çağdaş kavramsallaştırmalardaki radikalleşme kavramının demokratik devletlerdeki tolerans sınırlarına işaret etmişler ve aynı zamanda çekirdek liberal değerler ve ilkeler etrafındaki konsensüsün güçlendirilmesi ile birlikte bu değer ve ilkeleri post-siyasal hale getirme yöntemlerinin tartışılamaz olduğunu vurgulamışlardır.[523]

Tüm resmi ve çoğu akademik radikalleşme kavramlarında örtülü bir şekilde sadece devlet dışı aktörlerin süreçlerine başvurulmuştur. Esas olarak, çoğunlukla radikalleşme bireyler ve küçük gruplar için ayrılmıştır. Devlet terörizmi olasılığını dikkate almak zorunda olduğumuz tartışma alanında konunun önemli uzmanları ve araştırmacıların sayısının artmasında olduğu gibi devlet aktörlerinin radikalleşmesi olasılığını da değerlendirmemiz gerekmektedir. Bir toplumda radikalleşmeyi kavrayabilmek için devletler ve devlet dışı aktörlerin eylemlerinin repertuarlarını ve taktiklerini anlamaya ve araştırmaya ihtiyacımız vardır. McCauley ve Moskalenko devlet ve siyaset aktörlerinin radikalleşme araştırmalarında dikkate alınmaları gerektiğinin altını çizmişlerdir. Sadece deradikalleşme girişimlerinin aktörleri olarak değil ayrıca çoğu durumda radikalleşmeyi anlamada; devlet aktörleri ve devlet dışı aktörler arasında ihtilaf olarak ifade edilen ilişkisel dinamiğin nasıl vurgulandığı merkezi önem taşımaktadır.[524]

Alex Schmid radikalleşmeyi yeniden kavramlaştırma girişiminde bulunmuştur. Schmid'e göre radikalleşme, bireysel veya kolektif olarak grup süreci vasıtasıyla, genellikle siyasi kutuplaşma durumunda siyasi aktörler ve gruplar arasındaki çıkarların ayrışmasıyla, bir çatışmada diyalog, taviz ve toleransın normal uygulamalarının tek veya iki kesim tarafından terk edilmesi sonucu, iki taraf adına çatışmayı yürütmenin agresif taktiklerine büyüyen bağlılıkla girişimde bulunmaktır. Bunlar şu durumlardan birini içerebilir: Birincisi, şiddet dışı baskı ve zor kullanımıdır. İkincisi, terörizmden başka çeşitli siyasal şiddet formlarıdır. Üçüncüsü ise terörizm ve savaş suçları biçimdeki aşırılıkçı şiddet eylemleridir. Süreç, genellikle isyancı fraksiyonlar tarafından, mevcut sistemin artık uygun veya meşru olarak tanınmadığı şekliyle, baskın siyasi düzen dışında siyasi mobilizasyonun alternatif bir odak noktasının kabulü ve düalist dünya görüşünü içeren daha aşırılıkçı ve radikal pozisyonlara yönelik ideolojik bir sosyalizasyon yoluyla, ana

[523] Lindekilde, a.g.e. , p. 532.
[524] Lindekilde, a.g.e. , pp. 532-533.

akım veya statüko temelli pozisyonlardan uzaklaşmakla birlikte gitmiştir.[525]

Bu tanımın çok sayıda avantajı bulunmuştur. Bununla birlikte çok sayıda tanımlayıcı özelliğin olmasına rağmen eleştiriler tartışılmıştır. Bu yaklaşım geniş bir ampirik olgu setini göstererek; örneğin siyasi aktivizmin politik bir şekilde yüklendiği durumlarda, normal fakat çekişmeli ve cepheleşen vakalardan radikalleşme vakalarının türlerinin belirlenmesini uygulamada zorlaştırmıştır.[526]

Bir eylem repertuarı olarak, genellikle özgül bir şekilde terörizm ve siyasal şiddet kullanımına yönelik hareketi gizleyerek, radikalleşme etiketiyle ayırmanın gösterdiği gibi bugün daha ortak bir strateji bulunmaktadır. Bu strateji çok daha sıkı tanımlar sağlama avantajına ve meşru siyasi aktivizm ve yasadışı şiddet vakalarının tasnifi için daha iyi şartlara sahiptir. Bouhana ve Wikström radikalleşmeyi, bir kişinin terörizm eylemini alternatif bir eylem olarak görmeye başlamasıyla bunu icra etme seçiminin geldiği gelişimsel süreç olarak tanımlamışlardır. Kriminolojideki durumsal eylem teorisinden ilham alanlar radikalleşmiş olmanın terörizm eylemlerini destekleme ve cesaretlendirme ahlakiyetçiliği ile elde edildiğini ileri sürmüşler ve radikalleşmenin açıklanması için bahsi geçen sürecin kazanılmasının açıklanması gerektiğini belirtmişlerdir. Belli ki dar bir şekilde bireyler tarafından terörizm özelliklerinin kazanılmasına odaklanmak yoluyla Bouhana ve Wikström'ün tanımı, Schmid'in kullandığından çok daha küçük vakalar dizisini ifade etmiştir. Örneğin birinin ilgili ülke veya ülkelerdeki terörizm yasalarına atıfta bulunmak vasıtasıyla terörizmi tanımlamak zorunda olacağı, uygulamada bu tanımın kullanımı amacıyla açıktır.[527]

Radikalleşme tanımlarındaki süre ve eğilimlerin kavramın popülaritesi ve analitik kesinliği arasında yarattığı boşluk tartışılmıştır. Deradikalleşme ve karşı-radikalleşme kaynaklarına dönülürse bu boşluk şaşırtıcı ve etkileyici görünür. Genellikle deradikalleşme basit bir şekilde radikalleşme sürecinin tersi olarak tanımlanmıştır. Alanda büyüyen konsensüsün varlığına rağmen asgari bir şekilde çözülme ve deradikalleşme arasında ayrım yapılması gerekli olmuştur. Çözülme radikal aktivitelerden uzaklaşma anlamında davranışsal bir değişimi içerirken deradikalleşme radikal inançlar ve taktiklerden

[525] Alex Schmid, **Radicalisation, De-Radicalisation, Counter-Radicalisation: A Conceptual Discussion and Literature Review,** International Centre for Counter-Terrorism Research Paper, The Hague, Netherlands, 2013, p. 18.
[526] Lindekilde, a.g.e. , p. 533.
[527] Lindekilde, a.g.e. , pp. 533-534.

vazgeçme ve ideolojik değişime işaret etmektedir. Muhtelif çalışmalarda vurgulandığı üzere deradikalleşme ve çözülme mutlaka aynı şekilde gerçekleşmemiştir. Esas olarak çözülme genellikle deradikalleşme olmaksızın gerçekleşmiştir.[528]

6. 1. Radikalleşmenin Sebepleri ve Mekanizmalarına Bir Bakış

Literatür okumasında radikalleşme perspektifindeki kavramsal hatalı ölçümlerin izlenimini elde eden bir kişi, radikalleşmenin neden, nasıl ve ne zaman gerçekleştiğini açıklama girişiminde analitik belirsizliğe uğrayabilmektedir. Literatür, radikalleşmenin çeşitli mekanizmalarını ve sebeplerini göstermiş; fakat onların göreceli önemi ve genellenebilirliği açısından inandırıcı olmadığı görünmüştür. Bir literatür incelemesi radikalleşmenin sebeplerinin çok çeşitli olduğunu belirtmiştir.[529]

Literatürde çok ve bölünmüş sebepleriyle tasvir edilen ve basit bir şekilde yansıtılan çok kompleks bir süreç olan radikalleşmeyi bir formüle koymak ve modellemek kolay değildir.[530] Randy Borum radikalleşmenin hem farklı faktörler ve farklı faktörlerin kombinasyonunun aynı terörizm çıktısına sebep olabileceği eşsonluluk, hem de aynı faktörlerin terörizm ve şiddet dışı siyasi aktivizm gibi birkaç farklı çıktıya rehberlik edebileceği çoksonluluk yoluyla karakterize edilmiş olarak göründüğünü vurgulamıştır.[531] Bu nedenle radikalleşmenin bazı açıklayıcı erken modelleri, daha fazla veya daha az evrensel oldukları iddiasıyla eleştirilmişlerdir. Bu alandaki radikalleşmeyi gösteren birçok literatür herhangi bir zamanda oyundaki belirli faktörleri doğrusal bir biçimde sabit aşamalar boyunca ortaya çıkarmamıştır.[532]

Radikalleşmenin mekanizmaları ve güçlü sebepleri için araştırmanın kanıtlama zorluğu ve basitleştirilmiş doğrusal radikalleşme modellerinden kademeli dönüşüm ve bireysel profiller üzerinde dar bir odaklanma ve daha incelikli patika modellere yönelik yatkınlıklar büyük bir başarı olarak bulunmuştur. Uygun analiz seviyeleri hakkındaki temel tartışmanın devam etmesine rağmen bulguların bir miktarı, radikalleşmeyi açıklamada genellikle önemli olarak dikkate almıştır. Bu bulgular bireysel veya mikro, grup ya da orta, toplumsal veya makro analiz seviyesine göre organize edilmiştir. Radikalizmden ilham

[528] Lindekilde, a.g.e. , p. 534.
[529] Lindekilde, a.g.e. , p. 535.
[530] Lindekilde, a.g.e. , p. 535.
[531] Randy Borum, "Radicalization into Violent Extremism II: A Review of Conceptual Models and Empirical Research", **Journal of Strategic Security,** Vol. 4, Issue 4, 2011, p. 57.
[532] Lindekilde, a.g.e. , p. 535.

alan literatürde, bulgu ve araştırmaların kitlesel çoğunluğu mikro seviye olarak bireysel yaralanabilirlik ve/veya orta seviye olarak radikal ortamlara seferberlik ve maruz kalmaya odaklanmıştır. Makro seviye olan daha geniş toplumsal ve siyasi seviyelerdeki faktörlere çok daha az dikkat çekilmiştir.[533]

6. 2. Bireysel Yaralanabilirlik

Alandaki tekrar eden bir iddiaya göre tipik radikalin açık bir profili mevcut değildir. Bununla birlikte çok sayıda çalışma kilit risk faktörleri olarak bazı bireysel yaralanabilirlik tiplerine işaret etmiştir. Radikalleşmiş insanlar, kim olduğu ve nereye ait olduğu soruları gibi kendi kendine belirsizlik, başkalarının perspektiflerini tanımama ve karmaşık dünya görüşleri veya durumlara meydan okuma, bir yetersizlik stresiyle başa çıkma işaretlerini gösterebilir. Üniversiteye başlama, göç, ailede ölüm, iş kaybı ve benzeri karşılaşılan özel yaşam olaylarıyla veya zorbalık, ayrımcılık, dış politika ve benzeri siyasi, sosyal, kültürel şikayetlerin tecrübe edilmesi gibi olaylarda, bireyler bu karakteristiklere yanıtlar aramaya meyilli olabilir ve radikal sosyal çevresini kendi kendine seçme yoluyla belirliliği artırabilir. Birey arkadaşları veya ailesi aracılığıyla sosyal seçimi açısından, radikal sosyal çevre ile sosyal ilişkilere sahipse; örneğin dini yetiştirme tarzı gibi tercihler yoluyla radikal sosyal çevre için eğilimler veya radikal sosyal çevre, yakın çevrede mevcutsa, bireyin radikalleşme eğiliminde artış bulunmuştur.[534]

Bazı çalışmalar farklı nedenler için bilişsel açılımlar kavramını kullanarak bireysel bir duruma işaret etmiş, temel yaşam sorunlarına yeni konum, görünüm ve yanıtlar için önceden bağlı kalınan araştırmalar ve inançlara olan ilginin azaldığı tecrübe edilmiştir. Açık bir şekilde, herkesin daha verimli yollarda deneyimlemediği bilişsel açılımlar hususunda hayat gerilimlerinin çoğuyla uğraşmak radikalleştirecektir. Bununla birlikte bu durumda bireyin radikal çevreden daha ileri gitmesi veya kendi kendini seçmesiyle yaralanabilir olarak görünecektir. Birtakım çalışmalar radikal grupların kasıtlı bir şekilde yaralanabilir veya savunmasız ve arayış içindeki gençler arasından eleman devşirmeye çalıştıklarını göstermiştir. Radikal ideolojiler, kolay bir şekilde sindirilebilir eylem reçetelerine sahip olmaları ve karmaşık meselelere siyah ve beyaz yanıtlar sunmalarıyla bilişsel olarak radikal ideolojilere açık bireylerde karşılık bulabilir.[535]

[533] Lindekilde, a.g.e. , pp. 535-536.
[534] Lindekilde, a.g.e. , p. 536.
[535] Lindekilde, a.g.e. , pp. 536-537.

Bununla birlikte radikalizme giden tüm yollar ideolojiyi gerektirmez. Radikalleşmiş bireyler ideolojik olarak motive edilmiş olabilir, fakat sonraki aşama ve işlevlerde genellikle ideoloji, şiddet için geriye dönük bir gerekçe olarak devreye girmiştir. Buna karşılık radikalleşmenin başlangıçtaki etmenleri olarak bireylerin heyecan, güvenlik, arkadaşlık sevgisi, kimlik, ait olma ve benzeri arayışlarının olduğu görülmüştür.[536]

6. 3. Radikalleştiren Ortamlara Maruz Kalma

Radikalleşme perspektifiyle terörizm tartışması üzerine çok sayıda çalışmaya göre radikalleşmenin gerçekleşmesi için birey; talep ettiği radikal yanıtların gereken ikmalinin sağlanması ile ilişkili olarak birileriyle görüşmek zorundadır. Başka bir ifadeyle birey kendi kendine seçme, sosyal seçim veya sosyal yardımla eleman temin etme yoluyla radikalleştiren ortamlara maruz kalmış olmalıdır. Maruz kalma radikalleştiren ajanlarla konuşmayı veya internet üzerinden çevrimiçi ya da çevrimdışı olacak şekilde radikal materyalleri okumayı gerektirebilir. Radikalleştiren ortamlara maruz kalmaya dair çalışmalar, sosyal hareket teorisinin unsurlarının birkaçından yararlanarak, örneğin radikal gruplar tarafından radikalleşmeye maruz bırakılma için dil eğitimi, çalışma daireleri ve benzeri fırsatların nasıl bilinçli bir şekilde yaratılarak temin edildiğini vurgulamıştır. Bu minvalde eleman temininin verimlileştirilmesi için paravan şirketler yaratılmıştır. Radikalleştiren ajanların eleman temin sürecinde, grup hedefleri ve ideolojik görünüm ile bireylerin şikayetleri ve tecrübeleri arasında çerçevelenen aktiviteler yankılamayı inşa etmeleri önemli olarak görülmüştür.[537]

11 Eylül saldırıları sonrasında 2 milyon Müslümanın İngiltere'de yaşadığı tespit edilmiştir. İngiltere'ye daha önce göç ederek gelenlerle, yeni gelen kişiler İngiliz toplumu içerisinde kendilerini dışlanmış ve ayrıştırılmış olarak değerlendirmişlerdir. İngiltere'de ikamet eden Müslümanlardan birtakım kişiler kendilerini İngiliz toplumuyla kaynaşmış olarak gördüklerini ifade etseler de gerçeklik durumun böyle olmadığına işaret etmiştir. Esas olarak genç Müslüman grubunda, toplumdan ayrı yaşama veya toplumdan dışlanmışlık hisleri önemli ölçüde görülmüştür. İngiltere'deki genç Müslümanların, İngiliz toplumundan ayrı bir şekilde yaşam sürdürmeleri ve toplumun içinde kendilerini öteki

[536] Lindekilde, a.g.e. , p. 537.
[537] Lindekilde, a.g.e. , p. 537.

olarak değerlendirmeleri, onları radikalleşmenin merkezine yerleştirmektedir.[538]

Atran, örneğin, Fransa'daki Müslümanlar, toplam nüfusun %7-8'ini oluştururken, cezaevinde bulunanların yarısından fazlasının Müslümanlardan geldiğini aktarmıştır. Atran'a göre kişi cezaevindeyken radikalleşmektedir ve cezaevinden çıktığında ise kişinin durumunda bir değişiklik olmadığı takdirde daha da radikalleşmektedir.[539]

Araştırma, bireylerin belirlilik için arayışta bulunması kadar, radikalleştiren ortamların sahip olduğu özgül karakteristiklerin, bireyin kendi belirsizliğini azaltması açısından nasıl çok sayıda başka sosyal çevreden üstün olduğunu göstermiştir. Radikal gruplar genellikle iç grup – dış grup arasındaki sınırların açık olduğu yoğun etkileşim ve arkadaş sevgisi sunmuşlar, sosyalleşme ve yetiştirme vasıtasıyla zor sorulara açık yanıtlar sağlayarak ve eylemleri tayin ederek radikal ideolojileri yaymışlardır.[540]

Birkaç çalışma iyi nedenler için radikal grupların aktüel küçük grup dinamiklerini incelemiştir. Yine de böyle dinamiklere genellikle bir bireyin radikal ortamlara maruz kalmış bulunmasından sonra radikalleşmenin ilerlemesini sürdürmede önemli faktörler olarak işaret edilmiştir. Cass Sunstein ve arkadaşları, çalışmalarında radikalleşmenin sınırlandırılmış azınlıklardaki hemfikir insanlar arasında, üzerinde düşünülmüş bir ürün olduğunu öne sürmüşlerdir. İfadelerin sınırlandırılmış bir havuzunun temin edilmesiyle aynı yöndeki tüm hususlar, azınlığın kasti olarak grubun kutuplaşmasına yol açması ve daha aşırı pozisyonlar yönünde birey ve grup hareketi, karşılıklı şekilde başlangıç noktası olan ön tartışma olarak anlaşılmıştır. Radikalleştiren bir ortamda hemfikir insanlarla kurulan temas, bireyin baştaki inançlarının doğru olduğuna daha fazla inandırılmasını ve onların inançları çerçevesinde hareket etme açısından risk almaya daha fazla gönüllü olmasını sağlayacaktır. Aynı şekilde böyle düşünen kapalı radikal grupların düşmanı insanlıktan çıkardığı ve ahlaki kayıtsızlığa yol açtığı bulunmuş ve böylece şiddet kullanımındaki normatif bağların çözümsüzlüğüne yardımcı olmuştur.[541]

6. 4. Radikalleştiren Ortamların Ortaya Çıkması

Yukarıda da ifade edildiği üzere radikalleşmenin terörizme neden olduğu çoğu

[538] Süleyman Özeren ve Süleyman Demirci, **Dünyadan Örneklerle Terörle Mücadele,** ed. İhsan Bal ve Süleyman Özeren, 2. Baskı, USAK Yayınları, Ankara, 2010, s. 286.
[539] Atran, a.g.e. , s. 197.
[540] Lindekilde, a.g.e. , pp. 537-538.
[541] Lindekilde, a.g.e. , p. 538.

araştırma, bireyin yaralanabilirliği veya savunmasızlığına ve radikalleştiren ortamlara maruz kalmasına odaklanmıştır. Radikalleştiren ortam ve mekanizmaların ortaya çıkmasının zaman üzerinden sürdürülmesinde terörizmle mücadele alanında insansız hava aracı ölümleri, işkence, örtülü iade ve benzerlerini içeren radikal devlet eylemlerinin oynadığı role çok daha az dikkat çekilmiştir. Başka bir ifadeyle terörizm üzerine radikalleşme perspektifi, radikalleşmenin nedenlerinin nedenleri hakkında göreceli olarak durgun kalmış, radikalleştiren ortamların varlığını sürdürmesi ve konumundaki farklılıkları ve zamanlamayı açıklayabilmiş değildir.[542]

Bu duruma dair istisnaların bulunduğu belirtilmiştir. Örneğin, Peter Waldmann ve Stefan Malthaner radikal sosyal çevre kavramı ile şiddet grupları ve onların sosyal destek grupları arasındaki bağlantıların daha iyi kavrandığını göstermişlerdir. Radikal sosyal çevre, şiddetin onaylandığı ortamın doğması ve varlığını sürdürmesi için daha geniş ahlaki bağlamda bunu destekleyici olmak zorundadır. Şiddet grupları, onların destek gruplarının uzun vadedeki kampanyalarından elde edilen moral, destek ve kaynaklara bağımlıdır ve bu nedenle söz konusu destek gruplarıyla ahenk oluşturmaya girişmelidir.[543]

Tilly'e göre şiddetin, insanlar arasındaki karşılıklı etki-tepki davranışlarından yola çıkan ilişkisel bir yönü bulunmaktadır. Tilly, bireyler arasındaki bu etkileşim sürecinin kolektif şiddeti besleyebileceğini, sekteye uğratabileceğini veya kanalize edilebileceğini ve şiddet içermeyen politika ile ilişkilendirebileceğini belirtmiştir.[544]

İspanya'da Franco diktatörlüğü döneminde düşüncelerini hür bir biçimde ifade edemeyen Basklı gençler, son çare olarak şiddete başvurmak zorunda kalmışlardır. Bu tarz bir atmosferde insanların radikalleştiği ve şiddet kullanmasalar bile şiddet uygulayanlara sıcak baktıkları ya da sessiz kaldıkları ileri sürülmüştür. Franco'nun diktatör olduğu dönemde, ETA ona karşı yürütülen mücadelenin sembolü olmuştur. Hatta ETA'nın terör eylemleri destek görürken ETA'nın desteklenmemesi, diktatör Franco'nun tarafında olmak şeklinde değerlendirilmiştir. ETA esas olarak Bask milliyetçiliğinin gelişimi ve diktatör Franco'nun zalimce eylemlerinin kombinasyonu sonucu ortaya çıkmıştır. Birçok düşünüre göre ETA'nın terör eylemlerini sürdürmesindeki temel faktör, Franco'nun diktatörlüğü dönemindeki hatalı eylemler olmuştur. ETA örgütünün Basklılara karşı saldırılar

[542] Lindekilde, a.g.e. , p. 538.
[543] Lindekilde, a.g.e. , pp. 538-539.
[544] Donatella Della Porta ve Mario Diani, **Toplumsal Hareketler,** çev. Pelin Çakır ve Ceren Gülbudak, 1. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2020, s. 258.

düzenlemesi için Franco iktidarının güvenlik kuvvetlerini tahrik etme stratejisi olarak, Terör-Karşı Terör-Terör uygulamasından sonuç aldığı öne sürülmüştür. Buradan hareketle terör eylemlerinin sayısı yükseldikçe güvenlik kuvvetleri daha aşırı reaksiyonlar geliştirmiş ve ETA'nın varlığını sürdürmesi için gereksinim duyduğu şiddet döngüsü ortaya çıkmıştır.[545]

Şiddet gruplarının doğuşunun siyasi ve sosyal bağlamını keşfetmek; bazı daha eski çalışmalardaki radikalleştiren ortamların ortaya çıkmasındaki faktörlerin, şiddet dışı siyasi katılım biçimlerinin ve meşrulaştırmanın sınırlanmış uygunluğunun önemine işaret etmiştir. Donatella Della Porta, normal siyasi aktivizmin artan baskısını içeren siyasi fırsat yapılarının kapanmasına bağlı olarak 1970'ler ve 1980'lerde İtalya ve Almanya'daki sol görüşlü terörist grupların nasıl oluştuğunu, sosyal hareket teorisi perspektifinden göstermiştir. Bu atmosferde, öğrenci örgütlerinin örgütsel parçalara ayrılması ve grupların içsel konumlanışı yeraltı şiddet gruplarının yaratımına öncü olarak kılavuzluk etmiştir.[546]

Bireylerin otorite olarak addedilen yapılarla etkileşim kurması, ekseriyetle onların sosyal kimlikleri açısından önemli dayanak noktası olarak görülmüştür. Tarihsel anlamda uzun bir dönem boyunca adil olmayan otoriterle yüzleşmeler, bireyin eyleme geçmesinde katalizör rolü oynamıştır. Bireyin maruz kaldığı bu adaletsiz karşılaşma aynı zamanda iktidar sahiplerine ve onları temsil eden kişilere karşı düşmanlığının artmasında yardımcı olmuştur. Örneğin 1970'lerdeki İtalyan teröristlerin beyanatlarına göre kolluk kuvvetleri veya yargı makamları vasıtasıyla kendilerinin kötü davranışlara maruz bırakılmaları durumunun, onların radikalleşmelerinde motivasyon faktörü olduğu ifade edilmiştir.[547]

Aynı şekilde Ehud Sprinzak'da 1960'ların sonlarında, ABD'deki Hava Durumu Yeraltı (Weather Underground) terörist grubunun ortaya çıkışını, üniversite kampüslerindeki savaş karşıtı öğrenci protestolarının sert baskı tarafından teşvik edilmesiyle, çok sayıda öğrenci ve siyasi yetkililer arasında karşılıklı bir meşruiyet krizi yaratan Vietnam Savaşı'nın ürünü olarak açıklamıştır. Daha genel bir seviyede radikalleştiren ortamların meydana gelmesi; devlet baskısı ve baskının nasıl geri tepebileceğini göstermesiyle ilişkilendirilmiştir.[548]

---

[545] Uluslararası Terörizm ve Sınıraşan Suçlar Araştırma Merkezi, **İspanya'nın Terörle Mücadelesi,** haz. UTSAM, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2010, s. 11.
[546] Lindekilde, a.g.e. , p. 539.
[547] Della Porta ve Mario Diani, a.g.e. , s. 157.
[548] Lindekilde, a.g.e. , p. 539.

Della Porta'ya göre politik maksatlı şiddet, ender bir şekilde şuurla kanıksanmış ve aniden gerçekleşmiştir. Kolluk kuvvetleri ve siyasi düşmanlarla yinelenen ihtilaflar tedricen ve belirgin olmayan bir şekilde aşırılıkçılığın artmasına yol açmasıyla birlikte, eylemlerin şiddet seviyesini artırmanın kabul görmesine katkıda bulunmuştur. Della Porta, İtalya'daki radikal taktiklere başvurunun, 1970'lerde kolluk kuvvetlerinin gösteri ve eylemleri bastırırken kuvvet kullanımını sertleştirmesi sonucu ortaya çıktığını öne sürmüştür. İtalya'daki jandarma ve polis kuvvetlerinin tedricen kararlı müdahaleleri, başlangıçta sopalar ve molotof kokteyl gibi kullanılan malzemelerin yerini silahlara bırakmasıyla, aşırılıkçı sağ ve sol grupların arasındaki ihtilafa da yansımıştır. Radikalleşmenin negatif ve tahmin edilemeyen geri dönüşlerden müteşekkil bir sarmalda olgunlaştığı belirtilmiştir. Kolluk kuvvetleri ve katılımcılar arasında oluşan etkileşim döngüsel bir seri ortamda gerilimin artmasına yol açmıştır.[549]

Batı Avrupa'daki radikal İslamcı ortamların ortaya çıkmasına odaklanan bazı raporlar ve çok sayıda siyasi gözlemci, çok kültürlülüğün ve hükümetlerin başarısız entegrasyon politikalarının önemine işaret etmiştir. Yanlış anlaşılma dışında siyasal doğruluk, Müslüman toplumları kendi kendilerine bırakmış, radikal girişimcilerin olduğu ortamların etkisiz bir şekilde izlenmesine yol açmış, şiddet gruplarının gerekli ahlaki desteği toplamasını ve radikal İslamcı ideolojinin yayılmasını serbest bırakmıştır.[550]

Nihai olarak bugün radikal ortamların ortaya çıkmasını açıklamada önemli bir arka plan faktörü olan internete atıfta bulunulmuştur. İnternetin kolay erişim, yüksek hız ve anonimlik sunması çevrimiçi ve çevrimdışı radikalleştiren ortamların yaratımını verimli kılmıştır. İnternet yoluyla bir araya gelen hemfikir insanlar izlemeden sakınarak ve radikal fikirlerini büyüterek tartışmışlardır.[551]

6. 5. Mevcut Bilgiler Işığında Radikalleşmenin Sebeplerine Dair Sınırlamalar

Radikalleşmenin sebepleri üzerine mevcut bilgilerin sınırları dahlinde radikal ortamların ortaya çıkmasını gerçek anlamda sistematik bir şekilde inceleyen sadece birkaç çalışma bulunmaktadır. Radikal ortamlara maruz kalma ve bireysel yaralanabilirlik veya savunmasızlık üzerine literatürdeki güçlü odaklanma psikolojik, sosyal psikolojik ve ideolojik faktörleri vurgulayarak, radikalleşmeyi sosyal ağlar ve küçük grup etkileşimleri

[549] Della Porta ve Mario Diani, a.g.e. , s. 258.
[550] Lindekilde, a.g.e. , p. 539.
[551] Lindekilde, a.g.e. , pp. 539-540.

yoluyla yayılan bir virüs olarak tasvir etmiştir. Bu doğruysa da değilse de neden virüs olarak göründüğü ve nerden kaynaklandığı hakkında çok az bilgiye erişilmiştir.[552] Tüm toplumlarda var olan şikayetler sonucunda, sadece belirli siyasi anlatıların olduğu belirli sosyo-politik şartlar altında şiddet meşru olarak görülmeye başlayabilir.[553] Terörizm çerçevesindeki radikalleşme perspektifini geliştirmek gerekirse siyasi fırsatlar, ayrımcılık, dış politika, baskı, karşı radikalleşme politikaları gibi bağlamsal faktörlerin siyasetteki görünümleri ve şartlarının keşfedilmesi gerekir. Örneğin, radikalleşmenin nerede olduğu sorusuna daha fazla dikkat çekmeye ihtiyaç duyulmaktadır. Böylece radikalleştiren ortamların neden bazı bağlamlar ve başka benzer şartlar altında gelişmediği ortaya çıkacaktır.[554]

Belirli radikal tavırları ve şikayetleri taşıyan bazı kişilerin başka anlamlar üzerinden neden ve ne zaman şiddet seçimine başvurduklarına dair sınırlı bir anlayışa sahibiz. Bireysel yaralanabilirlik veya savunmasızlık ve radikal ortamlara maruz kalma üzerine literatürün çoğu, insanların neden incitilmiş olduklarını ve böyle hisleri azaltmak amacıyla ne yaptıklarını açıklayan mekanizmaları tasvir etmiş, fakat şiddeti neden uygun bir taktiksel seçim olarak gördüklerine değinmemiştir. Radikalleşmenin tahmin unsurları çok sayıda yanlış pozitifler üretmek için kullanıldığında, radikalleşmenin sebepleri ve mekanizmalarının çoğu çok genel sorun olarak görünür. Şiddetin gerekçelerine karşı dikkat eksikliğinin bulunduğu görülmüştür. Yani şiddet seçiminin iyice düşünülmüş ve mantıklı bir karar olduğu ifade edilmiştir. Çok sayıda araştırma bu bireyler ve grupların büyük olasılıkla alternatif bir eylem olarak şiddetle ne şartlar altında meşgul olacaklarını sormak yerine, hangi bireylerin ve grupların radikalleşmeye karşı daha savunmasız olduğu sorusuyla takıntılı bir şekilde uğraşmıştır.[555]

Buna ek olarak radikalleşmeyle ilgili araştırmalarda nedensellik sorunu ve bunun radikalleşme bağlamında gerçekten ne anlama geldiği konusu normal bir şekilde değinilmeden kalmıştır.[556] Buradaki sorun radikalleşmenin nedensel ve öngörücü veya bağdaştırıcı mekanizmaları arasında aktif bir şekilde ayrım yapan yeterince çalışmanın bulunmaması olmuştur. Örneğin yaş, belirli ideolojik davranışlar ve belirsizlik hissi gibi

[552] Lindekilde, a.g.e. , p. 541.
[553] Arun Kundnani, "Radicalisation: The Journey of A Concept", **Race and Class,** Vol. 54, Issue 2, 2012, p. 18.
[554] Lindekilde, a.g.e. , p. 541.
[555] Lindekilde, a.g.e. , pp. 541-542.
[556] Kundnani, a.g.m. , p. 10.

faktörler, radikalleşmenin nedenleri olmaktan ziyade bağıntılarıdır. Kümelenmiş risk faktörleri, radikalleşme ve yaralanabilirlik tahminlerini sadece zayıflatmıştır. Bireysel ve grup risk faktörlerini kavramak için duyulan acil ihtiyaç, radikalleşmeye giden mevcut nedensel mekanizmaları ve yolları gösterebilirdi, fakat bu konuda onlar kendi kendilerini açıklayamamıştır. Bu bağlamsal ve risk faktörlerinin dinamik etkileşimi radikalleşmeye yol açmıştır.[557]

6. 6. Radikalleşmeyle Mücadele Politikaları ve Eleştirileri

Terörizm üzerine radikalleşme bakış açısı, çoğu yönden uygun olmayan politika tavsiyelerini öngörmede açık olmalıdır. Yine de radikalleşmenin araştırma alanının gelişmesi dünya çapındaki radikalleşmeyle mücadele politikalarındaki ani bir artışla benzer bir şekilde gerçekleşmiştir. Radikalleşme hakkındaki akademik bilgi, genellikle bu bilgi sınırlarını gizleyecek şekilde büyük ölçüde radikalleşmeyle mücadele çabalarını meşrulaştırmak için kullanılmıştır. Terörizmin bazı eleştirel uzmanları radikalleşmeyle mücadele programlarını Foucault'cu yönetimsellik analizi yoluyla tartışmışlar, bireysel ve grup risk faktörleri üzerine odaklanan radikalleşmenin kavramsallaştırılması veya modellenmesini, gelecekte uygulanmaya müsait ve öncelikle idare edilebilir yapmışlardır. Başka bir ifadeyle radikalleşme hakkındaki bilgi kısıtlarına rağmen yetkililer eylem ve müdahale için bir plan temin etmişlerdir. Bu bakış açısına göre radikalleşme hakkındaki bilgi, hükümete ait müdahalelerin meşrulaştırılması maksadıyla, belirli bireyler ve toplulukları potansiyel tehditler olarak inşa etmede eylemsel ve verimli olarak görülmüştür.[558]

İngiltere'nin 2007 terörle mücadele strateji belgesinde, terörü önleme ayağının hedefleri hazırlanmıştır. Bu hedefler, şiddet taraftarı aşırılıkçılığın arkasında bulunan ideolojiyle uğraşmak, toplumun genelinin düşüncelerini desteklemek, şiddet taraftarı aşırılıkçılığı ve onların operasyonel oldukları bölgelere yardım edenleri etkisiz hale getirmek, şiddet taraftarı aşırlıkçılar tarafından korunmasız insanların devşirilmesini önlemek, topluluk gruplarının direnç göstermesini sağlamak ve bireylerin radikalleştiği dönemde meydana gelen sorunların ve acıların gündeme alınmasıdır. Radikalleşme süreci, ideoloji ve ideolojik mesajlar paylaşan bireylerle ve bireylerin şiddet iletilerine karşı, kendilerini dirençsiz hale getiren korunmasızlıklarıyla ilerlemektedir. Bireylerin

[557] Lindekilde, a.g.e. , p. 542.
[558] Lindekilde, a.g.e. , p. 543.

radikalleşmesini tesis eden insanlar, yöneldikleri bireylerin sorunları ve acılarından yararlanmaktadır.[559]

İngiltere terörle mücadele strateji belgesine göre, araştırmalar sonucunda terörün şiddetine duyulan sempatiyle dini ve etnik grupların hızlı bir şekilde kaynaşabildiği, aralarında güven inşa edildiği ya da kenetlenmiş ve eklemlenmiş bir toplum yapısının kabul görmemesi arasında bir ilişkinin varlığına ulaşılmıştır. Sivil topluma entegre olamayan ya da iştirak edemediğini hisseden grupların, radikalleşme karşısında korunmasız olma olasılıklarının fazla olduğu öne sürülmüştür. Göreceli olarak daha kuvvetli bir yurttaşlık duygusu ve aidiyet hissinin, grupların terör ideolojileri karşısında reaksiyon geliştirmelerini tesis edeceği vurgulanmıştır.[560]

İngiltere'de Müslüman gruplara yönelik yapılan anket çalışmasının sonucuna göre, katılımcıların % 6'lık kısmı 7 Temmuz 2005'te Londra'da meydana gelen terör saldırısını yeknesak bir şekilde meşru olarak nitelendirmiştir. Yine söz konusu ankete göre katılımcıların % 24'ü terör eylemlerini onaylamamakla beraber, teröristlerin hisleri ve güdülenmelerine sıcak baktıklarını ifade etmişlerdir. Anketin bir başka sonucuna göre genç Müslümanlar ile İngiltere kolluk kuvvetleri arasında bir güven problemi olduğu görülmüştür.[561]

Hollanda'nın terörle mücadele stratejisine göre, radikalleşme süreci içinde bulunan gençlerin tespit edilmesi önemli bir meseledir. Ayrıca gençlerin radikalleşmesini kolaylaştıran doğrudan veya dolaylı faktörlerin belirlenmesi gerektiği eklenmiştir. Hollanda'nın bu politikasıyla, bireylerin toplumla entegrasyon sağlaması hedeflenmiştir. Terörü ortaya çıkaran alanlarla mücadele edilirken; Hollanda yurttaşlarının, toplumun muhtelif inançlarına ve yaşam tarzlarına açık ve başkalarının hak ve özgürlüklerine saygılı bir toplum olmasının önemli olduğu belirtilmiştir. Böylece toplumsal düzenin yolunun anayasal devlet, demokrasi ve toplumsal değerlere sahip çıkılmasından geçtiği söylenmiştir. Hollanda'ya göre müşterek bir kültür ve tarih anlatısının daha az öne çıktığı yerlerde, anayasal demokratik devletin bulunması gereken en önemli varlık olduğu ifade edilmiştir. Hollanda: Hürriyet, eşitlik, dayanışma, anayasal devlet anlayışı ve çeşitlilik gibi temel müktesebata sahiptir. Hollanda anayasal devletinin düzeni ve işleyişi tehlike altında

[559] Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı, a.g.e. , s. 112.
[560] Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı, a.g.e. , s. 114.
[561] Özeren ve Demirci, a.g.e. , ss. 286-287.

bulunduğunda, devlet harekete geçerek toplumun bütünleştirici ve onun temelini oluşturan değerleri korumaya çalışmıştır. Hollanda terörle mücadele stratejisine göre anayasal devletin olduğu bir ülkede fikrin kuvveti, başka inançlara, hayat felsefelerine, politik tercihlere ya da söz konusu ülkede azınlıkta bulunan nüfusun ahlakına, ahlak anlayışına saygı göstermekten geçmektedir. Anayasal devletlerin yönetimleri, yurttaşlarını dini inancından, etnik kökeninden veya başka ayrıştırıcı niteliklerinden dolayı değil, eylemleri temelinde sorumlu kılmaktadır. Buna ek olarak anayasal devletin ilke ve esasları hakkında yurttaşların bilgi sahibi olması, onaylaması ve benimsemesi durumunda anayasal devletin anlamlı bir nitelik kazanacağı belirtilmiştir. Yurttaşlar ülkelerine ve sosyal çevrelerine birey olarak iştirak ederken; yurttaşlık hak ve yükümlülüklerinden yararlanmamaları halinde anayasadan bahsetmenin mümkün olmayacağı vurgulanmıştır.[562]

Eymen El-Zevahiri, ABD ve İsrail'in hedef gösterilmesinin nedenlerini açıklamıştır. Zevahiri, İsrail ve ABD rehberliğindeki Yahudi-Hristiyan müttefiklik ilişkisinin, İslam coğrafyasında yaşayan yurtseverleri radikal etiketlemesiyle hedef gösterdiğini savunmuştur. Bu durum, etiketlemenin yanı sıra Müslümanların ülkelerdeki rejimleri kendine karşı tahrik etmesi şeklinde de açıklanmıştır. Zevahiri, söz konusu müttefikliğin, Birleşmiş Milletler ve muhtelif uluslararası örgütleri Müslümanları mağlup etmek için kullandığını öne sürmüştür. Bu müttefiklik, tüm kuvvetiyle, medya ve iletişim altyapısıyla Müslümanları kuşatmıştır. ABD ve İsrail önderliğindeki müttefikliğin, Müslüman dünyasındaki acının, akan kanın, adaletsizliğin ve her türlü zulmün nedeni olduğu savunulmuştur. Böylece bu müttefiklik ilişkisine karşı cihada başvurmanın meşru olduğu ve bu cihadın düşmanın bulunduğu her yerde gerçekleştirilmesi gerektiği öne sürülmüştür.[563]

Radikalleşme hakkındaki bilgi, özgül bir şekilde içerdiği hedefler, amaçlar ve aktörler bakımından geniş bir şekilde farklılaşan politikaların formülasyonuna rehberlik etmiştir. Bir girişimler dizisinin topluluk ortaklıkları ve direnç geliştirme faaliyetleri, çoğunlukla Müslüman olduğu varsayılan savunmasız toplumlarla bağlanması yoluyla radikalleşmenin önlenmesi üzerine odaklanır. Radikalleşmeyle mücadele alanında topluluk direnci anahtar bir bakış açısı olmuştur. Söz konusu perspektif örneğin yerel sivil toplum

[562] Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı, a.g.e. , s. 261.
[563] İhsan Bal, **Alacakaranlıkta Terörle Mücadele ve Komplo Teorileri,** 1. Baskı, USAK Yayınları, Ankara, 2006, ss. 38-39.

kuruluşlarıyla ortaklık, boş zaman faaliyetleri için fonlama, okul seminerleri, enformasyon kampanyalarının hedeflenmesi ve benzeri yollarla topluluklardaki radikalleşme fırsatlarının azaltılması ve kaynakları korumayı güçlendirme tedbirlerinin alınmasına işaret etmiştir. Başka bir girişimler dizisi bireyselleştirilmiş müdahaleler yoluyla radikalleşmenin yayılmasının men edilmesi üzerine odaklanmıştır. Radikalleşme sinyallerini ve yapılan yönlendirmeleri gözetlemede yerel polis, okullar, gençlik kulüpleri ve benzeri yerleri içeren İngiliz Kanal Programı ve Danimarka izleme projesi örnek olarak gösterilmiştir.[564]

İngiltere'nin terörle mücadele strateji belgesine göre İngiltere'deki radikalleşme, Müslümanları başka dinlerin mensuplarına karşı kışkırtan, dünya çapında Müslümanların engellendiği düşüncesini öne çıkaran ve korunmak için şiddeti ihtiyaç olarak gören ve haklı gösteren bir ideolojiden doğmaktadır. İngiltere terörle mücadele strateji belgesi, teröristlerin propagandalarının algısal ya da gerçek olabileceğini göz önünde bulundurarak hiçbir şeyin terörü meşru gösteremeyeceğini vurgulamıştır. Belgeye göre teröristlerin gerekçeleri Müslümanların nüfusun çoğunluğunu oluşturan ülkelere karşı dış politika yaklaşımı, islamofobik tutumlara maruz kalma ve ayrımcı ya da itidalsiz kuvvet kullanan terörle mücadele kuvvetlerini içermektedir. İngiltere'de 2010 yılında Toplum ve Yerel Yönetimler Bakanlığı tarafından yapılan vatandaşlık anketine göre inanç gruplarının %1-3 gibi marjinal bir bölümü, adaletsizliklerin şiddet yoluyla çözülebileceğini düşünmektedir. Bahsi geçen vatandaşlık anketine göre şiddete olumlu yaklaşanların oranı, sosyo-ekonomik açıdan alt gelir gruplarında ve gençlerde daha çok olduğu ortaya çıkmıştır.[565]

Örneğin, Hollanda'nın terörle mücadele stratejisinde mutlak bir şekilde teröre karşı yeni bir savaş olarak özgül, belirli bir inanç azınlığı grubuyla mücadele etme hedefi bulunmamaktadır. Hollanda'nın terörle mücadeleye ilişkin temel hareket tarzı, terörle mücadeleyi kanunlara ve anayasal ilke ve esaslara uygun olarak orantılı bir biçimde sürdürmedir.[566]

Hollanda'nın terörle mücadele stratejisine göre terörü durdurmanın önemli bir yöntemi şiddet taraftarı aşırılıkçılığın önlenmesidir. Hollanda terörle mücadele strateji belgesi çerçevesinde radikalleşme, şiddet taraftarlığına ve bu aşamadan da teröre başvurma aşamasına geçilen bir zaman aralığıdır. Şiddet taraftarı aşırılıkçılık, aşırılıktan ibaret bir

[564] Lindekilde, a.g.e. , pp. 543-544.
[565] Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı, a.g.e. , s. 83.
[566] Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı, a.g.e. , s. 214.

düşünce şeklinin neticesinde şiddete başvuru veya yasallaştırma isteği biçiminde tasvir edilmiştir. Radikalleşmenin, El-Kaide'nin dayanaklarından yararlanan bir hareket tarzının benimsenmesi manasına geldiği ve küresel cihadı nitelendirmek için kullanıldığı ifade edilmiştir. Şiddetin kullanımı ve aşırılıkçı bireylerin şiddete başvurma potansiyellerinin de konuyla ilişkili olduğu öne sürülmüştür. Hollanda terörle mücadele strateji belgesine göre radikalleşme aşamasında hızlı hareket edildiği takdirde terör eyleminin gerçekleşme riski azalmaktadır. Hollanda, radikalizm ve dogmalara bağlılığı, tanımları açısından bir güvenlik sorunu olarak değerlendirmemektedir. Çünkü söz konusu kavramlar, aşırılıkçı ya da tutucu düşünce tarzlarını yansıtmaktadır. Böyle sert ya da katı düşünce kalıplarının şiddete veya hukuk dışı eylemlere neden olmadığı öne sürülmüştür. Geçmişte yaşanan tecrübelerden ulaşılan çıkarım bu yönde olmuştur.[567]

Hollanda terörle mücadele stratejisi, radikalleşme sürecinin çözülmesine iki yöntemle yanıt vermiştir. İlk olarak daha önceden radikal olan kişilere başvurulması tavsiye edilmiştir. Çünkü bu kişilerin sahip oldukları hayat tecrübeleri ve durum hakkında bilgilerinin olması nedeniyle sürece yardımcı olabildikleri belirtilmiştir. İkinci yöntem olarak ise dini yöneticiler, arkadaşlar ve aileden faydalanılabileceği söylenmiştir. Pratikte aile ve arkadaşların, radikalleşme sürecinin tersine çevrilmesinde etkili olduğu görülmüştür. Çünkü aile ve arkadaşların kişinin en yakınındaki insanlar olması nedeniyle kişiye yardımcı olabilecekleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca hapishanelerde bulunan tutukluların cezalarının infazının bitmesinin ardından da radikalleşme süreçlerinin takip edilmesi gerektiği ifade edilmiştir.[568]

Hollanda terörle mücadele strateji belgesinde, bireylerin radikalleşmesini durdurmak için ihtiyaç olması durumunda radikalleşmiş birey ya da kuruluşların tecrit edilmesi veya kısıtlanması gerektiği öne sürülmüştür.[569]

Olivier Roy, gençlerin radikallikten vazgeçirilmesi için İslam'ın doğru şekilde öğretilmesinin yeterli olmayacağına işaret etmiştir. Roy'a göre, gençler İslam'ın mevcut halinden ziyade radikallikten hoşlanmaktadırlar. Gençler, cihat yapma düşüncesiyle hareket ederek aslında aradıkları şiddet ve radikalizmle buluşmaktadırlar. Olivier Roy, gençlerin radikalleşmesine çözüm olarak dini özgürlüklerin sağlanması ve onlara meşru bir

[567] Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı, a.g.e. , s. 257.
[568] Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı, a.g.e. , s. 263.
[569] Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı, a.g.e. , s. 261.

siyaset yapma alanının yaratılması gerektiğini öne sürmüştür.[570]

Radikalleşmeyle mücadele politikalarının güncel eleştirileri, radikalleşmenin belirli risk faktörlerine işaret ederek onun şüpheli toplulukları ve savunmasız bireyleri inşa etmeye hizmet ettiğini ileri sürmüştür. Başka bir ifadeyle risk faktörleri, tanımlayıcıların adlandırdıkları etkileri yine tanımlayıcıların üretmesinde edimsel olarak değerlendirilmiştir. Radikalleşme hakkındaki bilgimiz, gelecekteki bir riski belirten radikal bir ideolojiye maruz kalma, kendi kendine belirsizlik, zayıf entegrasyon ve benzeri risk faktörlerini göstermiştir. Tanımlayıcılar riskte olma durumuyla, gelecekteki potansiyel risksizliği savunmasızlık veya yaralanabilirlik üzerinden riskli olma durumunu kastetmişlerdir. Bu politika merceği vasıtasıyla özellikle Müslüman toplulukların şiddet üretmekteki eğilimleri, toplum bünyesindeki sınırları sorunlu olarak görülmüştür. Böylece entegrasyon ve topluluk tutarlılığı veya direncinin yokluğu, radikalleşmeyle mücadelenin unsurları olarak topluluk uyumu ve entegrasyon programlarının kullanımını meşrulaştırmanın ve riskli olmanın bir riski anlamına gelmiştir. Bazı çalışmalar bütün topluluğun şüpheli olarak etiketlenmesinin radikalleşmenin önlenmesi açısından nasıl ters tepme etkilerine sahip olabileceğini vurgulamıştır.[571]

Son yıllarda radikalleşmeyle mücadele politikalarının bazı eleştirileri, örneğin İngiltere ve Danimarka'da radikalleşmeyle mücadele bağı dahlinde, politika değişimlerine rehberlik eden geliştirme ve öğrenme sürecine katkı sunmuştur. 2011'de İngiltere'de revize edilmiş önleme stratejisi, başka şeyler arasında en azından kurumsal olarak ayrıklaştırma anlamına gelen radikalleşmeyle mücadele çabalarından; yurttaşlık ve sosyal uyum ajandalarını yürürlüğe konmuştur. Aynı şekilde, mevcut Danimarka hükümeti sosyal uyum inşa etme ve entegrasyon ajandaları gibi kısıtlayıcı politikalardan, radikalleşmenin altında yatan sebepleri men etmeyi hedefleyen bireysel müdahalelere kadar radikalleşmeyle mücadele amaçlarını ayırmaya yönelik çalışmıştır.[572]

Radikalleşmeyle mücadele stratejilerinin hangisinin çalıştığı ve hangisinin çalışmadığı hususunda güvenilir değerlendirmeler dikkate alınmıştır.[573] Tore Bjorgo ve John Horgan, deradikalleşme ve çözülmenin birey ve grup seviyesinde sahip oldukları

[570] Olivier Roy, **Cihadcılık: Efsaneler Gerçekler,** haz. Haldun Bayrı, 1. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2017, ss. 217-219.
[571] Lindekilde, a.g.e. ,p. 544.
[572] Lindekilde, a.g.e. ,p. 544.
[573] Lindekilde, a.g.e. ,p. 544.

sınırlı veri ve bilgilerin süreçleri yanılttığını kabul etmede samimi olunması ihtiyacını ifade etmişlerdir. Bjorgo ve Horgan, sadece kamuya açıklanması uygun olarak görülen verilerin deklare edilmesi konusunda, böyle programları idare eden hükümetlerin ve örgütlerin çoğunun çeşitli programlarının aslında etkili olup olmadığını test etmede gerekli veriden yoksun olduklarını belirtmişlerdir.[574]

Radikalleşmeyle mücadele çabaları konusunda sistematik değerlendirmelere ihtiyaç duyulduğu vurgulanmıştır.[575]

7. TERÖRİZMLE MÜCADELEYE ELEŞTİREL BİR BAKIŞ

Sosyal bir gerçek olarak işaret edilen terörizm kavramının anlamının farklı kavramsallaştırmalara açık ve bütüncül bir şekilde insan anlaşması üzerine bağlı olduğu öne sürülmüştür. Terörizmin tanımlanması ve farklı tanımların geniş bir sıralamasının verilmesi, terörizmle mücadelenin pek çok farklı biçim ve şekle bürünebileceği hususunda son derece önemlidir.[576]

Devletler terörle mücadele politikaları icra ederken, terör probleminin özelliğini, grupların ideolojisini, amaçlarını, eylemlerinin niteliğini dikkate almaları gerekmektedir. Ayrıca bireylerin terör gruplarına katılmasında etkili olan iktisadi, sosyal, politik, kültürel, psikolojik unsurlar ve problemin uluslararası ayağının da değerlendirilmesi gerekli görülmüştür. Böylece her devlet kendine özgü terörle mücadele politikaları benimseyerek faaliyetlerini sürdürmüştür. Bir devletin terörle mücadele politikaları ve stratejilerinin belirlenmesi ve uygulanmasının, o devletin siyasi rejiminin niteliği ile direkt ilişkili olduğu ileri sürülmüştür. Demokratik bir rejimin yürürlükte olduğu bir devlette, terörle mücadele politikaları birtakım kısıtlar çerçevesinde yürütülmüştür. Öte yandan demokratik kültüre sahip olmayan veya bu kültürü benimseyememiş ülkelerde terörle mücadelenin reaktif, aşırılıkçı, temel hak ve hürriyetlere zarar veren ve kontrolsüz uygulamalarla yürütüldüğü gözlenmiştir. Demokrasinin egemen olduğu ülkelerde ise terörle mücadele birtakım ilke ve esaslar çerçevesinde yürütülmüştür. Örneğin bu tip ülkelerde hesap verebilirlik ve yurttaşlara karşı sorumluluk ilkelerinin ön plana çıktığı görülmüştür. Böylece demokrasiyi

[574] Tore Bjorgo and John Horgan, **Leaving Terrorism Behind: Individual and Collective Disengagement,** ed. Tore Bjorgo and John Horgan, 1. Edition, Routledge Publishing, Oxford, UK, 2009, p. 245.
[575] Lindekilde, a.g.e. ,p. 545.
[576] Sondre Lindahl, **Routledge Handbook of Critical Terrorism Studies,** ed. Richard Jackson, 1. Edition, Routledge Publishing, Oxford, UK, 2016, p. 450.

benimsemiş toplumların bulunduğu ülkelerde, terörle mücadele politikaları etkili, hedefe ulaşan, tartışılabilir, kuvvet kullanılmasında denetim ve eleştiri alanına sahip olan, kurumların sürece dahil edildiği bir modelle icra edilmiştir. Terörle mücadele politikalarının etkili bir şekilde yürütülmesinin psikolojik, iktisadi, siyasi ve sosyal alanların bütünleşik ve koordineli bir harekât tarzı çerçevesinde şekillendirilmesine bağlı olduğu ifade edilmiştir.[577]

Jackson, terörizmle mücadele yaklaşımlarının muhtemel yelpazesini kuvvet kullanımı, istihbarat ve polis faaliyetleri, iç güvenlik ve son olarak arabuluculuk ve diyalogdan oluşan dört başlık çerçevesinde geniş bir şekilde özetlemiştir. Kuvvet kullanımıyla terörizmle mücadele; terörizmin önlenmesi, caydırılması, sekteye uğratılması veya yok edilmesini vurgulayan askeri gücü, özel bir savaş türü olarak nitelendirmiştir. İstihbarat ve polis faaliyetleri terörizmi, devletin güvenlik hizmetlerine karşı mücadele eden bir güvenlik tehdidi ve kriminal aktivite olarak görmüştür. İç güvenlik bakış açısı terörizmi, devletlerin terörizmden korunma ve ona karşı direncin arttırılması yoluyla yatıştırılması beklenen yönetilebilir bir güvenlik tehdidi olarak görmüştür. Arabuluculuk ve diyalog terörizmi, şiddet dışı çabaların adres göstermiş olabileceği çatışmalar ve sosyo-politik şikayetlerin ifadesi olarak görmüştür. Bunlar terörizmle mücadelenin temel tiplerinin kısa bir özeti olarak, Batılı devletlerin terörizmle mücadele politikalarıyla birlikte terörizm çalışmaları alanındaki terörizmle mücadelenin geleneksel anlayış ve yaklaşımlarını toparlamıştır.[578]

Örneğin, Jackson'ın 11 Eylül terör olayları sonrası, küresel bir terörizmle mücadele kampanyasının normalleştirilmesi ve haklı gösterilmesinin nasıl bir dille konuşlandırıldığını gösteren eleştirel söylem analizinden faydalanması önemlidir.[579]

Başka uzmanlar yeni terörizm söylemi ve bundan dolayı yeni terörizmle mücadele tedbirlerine duyulan ihtiyacın görünümü arasındaki bağlantıyı eleştirmişlerdir. Söz konusu uzmanlar terörizm kavramının yeniliğine dair tartışmaya açık yönlerin ve terörizm anlayışımızın muhtemelen gizlenmiş olduğunu belirtmişlerdir.[580]

Örneğin Zulaika terörizmle mücadele anlatısı için kendi kendini doğrulayan

[577] İhsan Bal ve Süleyman Özeren, **Dünyadan Örneklerle Terörle Mücadele,** ed. İhsan Bal ve Süleyman Özeren, 2. Baskı, USAK Yayınları, Ankara, 2010, s. 2.
[578] Lindahl, a.g.e. , pp. 450-451.
[579] Lindahl, a.g.e. , p. 452.
[580] Lindahl, a.g.e. , p. 452.

kehanet şeklindeki sofistike ifadeyi geliştirmiştir. Çünkü terörizmle mücadele ile ilgili çoğu şeyin kontrolünü yaratan ve sürdüren söylemdir. Terörizmle mücadelenin, terörizmin ortaya çıkmasındaki tarihi, kültürel ve dilsel bağlamların eleştirel yönlerinde, teröristlerin irade ve arzularının ya da bir eyleme girişme konusundaki isteksizliklerinin bir bilgi krizi tarafından görmezden gelinmesine işaret edilmiştir. Terörizm tabular nedeniyle kuşatılmıştır. Teröristle mücadele, teröristin öznelliğinin anlaşılmasına izin veremez; böylece terörizm eylemlerinin nasıl mümkün olduğuna dair herhangi bir gerçek anlayış önlenmiştir. Zulaika ve bazı eleştirel terörizm uzmanları, bu durumu terörizmle mücadelenin epistemolojik krizi olarak tasvir etmişlerdir. Mevcut ampirik kanıtların dikkate alınması yerine hükümetler ve ana akım çalışmaları yürüten uzmanlar neler olabileceğini hayal etmeye başvurmuşlardır. Hayal gücü ve fantezilerin sınırları olmadığı dikkate alındığında, tuhaf ve aşırı bir şekilde genişleyen terörizmle mücadele uygulamalarının normal olduğu belirtilmiştir.[581]

Ortodoks terörizm çalışmaları, terörizmi ontolojik bir şekilde kimliklendirmiş, izole etmiş, ekarte etmiş ve durağan bir gerçeklik olacak biçimde kavramsallaştırmıştır. Terörizmle mücadele salt olarak terörizmle mücadelenin teknik durumlarının ötesine yayılmıştır. Gerçekte yaşamlarımız her derecede artan bir şekilde göç, radikalleşmeyle mücadele, bankacılık, şehir planlama gibi alanlara yayılan terörizmle mücadele politikaları ve önlemleri tarafından şekillendirilmiştir. Örneğin, ABD İç Güvenlik Bakanlığı yetkilerini, beyzboldan ilham alan külotların telif hakkıyla satılması için gecelik mağazalarına baskın yapmaya kadar genişletmiştir. Bu yayılmanın temel hak ve özgürlükler için çanların ağır ağır çaldığının habercisi olduğu ifade edilmiştir. Eleştirel terörizm çalışmaları önemli ölçüde özgürlük ve güvenlik arasındaki gerekli dengeleme argümanını reddetmiştir. Eleştirel terörizm çalışmaları, gerçekte bu ikilemin yanlış temsil sunduğunu öne sürmüştür. Buradaki vurgunun esas olarak devletin nasıl güvende tutulması gerektiğinden ziyade, bireylerin hak ve özgürlüklerinin nasıl korunmuş olabileceği üzerinde durması gerekmektedir.[582]

Eleştirel terörizm çalışmaları, terörizmin en büyük güvelik tehditlerinden biri olarak değerlendirilmesini, terörist tehdidin bir abartı olarak algılanması yönünden eleştirmiştir. Mueller ve Stewart bu eleştiriye liderlik ederek araştırmalarının terörist tehdidin aşırı bir

[581] Lindahl, a.g.e. , pp. 452-453.
[582] Lindahl, a.g.e. , p. 453.

şekilde abartıldığını ve bununla birlikte terörizmle mücadeleye tahsis edilen kaynakların miktarının titiz risk değerlendirmelerine dayanmadığını savunmuşlardır.[583]

7. 1. Kuvvete Dayanan Terörizmle Mücadele Yaklaşımının Eleştirisi

O'Brien, İngiltere ve İrlanda'nın IRA ile mücadelesindeki siyasi problemlerini çözmeleri için rasyonel harekette bulunmalarının yasal olduğunu, fakat IRA'nın şiddete başvurusunun meşru olmadığını vurgulamıştır. Böylece liberal demokratik devletlerin rasyonel davranmakta olduğu, IRA'nın ise irrasyonel olduğuna ulaşılmaktadır. O'Brien, teröristlerin akıldan ziyade inançla hareket etmelerinden ötürü teröristlerle rasyonel bir zeminde politik münazaraların kabul edilemeyeceğini savunmuştur. Dolayısıyla O'Brien, teröristlerin propaganda yapmalarına izin verilmemesi gerektiğini ve siyasi yöntemler yerine askeri yöntemlerin kullanımının uygun olduğunu öne sürmüştür.[584]

Terörizm çalışmalarına eleştirel yönden bakan uzmanların eleştirilerinin büyük bir kısmını terörizmle mücadelenin merkezi bir unsuru olarak baskı uygulayan gücün faydası, mevcut terörizmle mücadele politikaları ve tedbirlerinin etkililiği sorunları oluşturmuştur. Farklı terörizmle mücadele politikalarının etkililiğinin nasıl değerlendirilebileceği sorunu temel teşkil etmiştir. Çünkü gerçekte neyin işe yaradığını ikna edici bir tarzda değerlendiren az sayıda ampirik kanıt bulunmaktadır.[585]

Hayati Hazır, terörizmle mücadele edilirken ordunun ve askeri yöntemlerin kullanılmasının demokratik devletin düzenine zarar vereceği ve şiddet taraftarlarını motive edeceği yönünde savlar bulunduğunu belirtmiştir. Burada önemli bir eleştiri olarak güçlü silahlarla teçhiz edilmiş ordunun terörle mücadele maksadıyla kullanılmasının, teröristlere propaganda avantajı sağlayacağı savunulmuştur. Silahlı kuvvetlerin terörle mücadele ederken itidalli ve dikkatli olması gerekmektedir. Aksi takdirde yurttaşlar nezdinde kötü bir intiba yaratabileceği öne sürülmüştür. Bu şekilde itidalsiz ya da dikkatsiz yürütülen operasyonlar neticesinde zarar gören vatandaşların, devlete karşı kışkırtılma yönünde propaganda araçlarından etkilenebileceklerine dikkat çekilmiştir. Dolayısıyla Hazır, askeri kuvvetin belirli hedeflere karşı orantılı ve mümkün olduğu kadar az şiddete başvurması gerektiğini söylemiştir.[586]

---

[583] Lindahl, a.g.e. , pp. 453-454.
[584] Schlesinger, a.g.e. , s. 50.
[585] Lindahl, a.g.e. , p. 455.
[586] Hazır, a.g.e. , s. 106.

Terör örgütlerinin taraftarları ve üyelerinin sayısı sınırlı olmakla birlikte, kendi kuvvetleriyle, yalnızca asimetrik eylemleri neticeleriyle tesis ettikleri korku ve alarm durumuyla amaçlarına erişmeye çalışmaktadırlar. Teröristlerin amacı, eylemlerinin kurbanlarına devletlerin kendilerini koruyamadıkları mesajını vererek, kurbanların öfkesini devletlere kanalize etmektir. Böylece halkın kızgınlığı devlete yöneldiği takdirde teröristler asimetrik dengeyi kendi lehlerine çevirmişlerdir. Carlos Marighella, terörist saldırılarının yurttaşlar tarafından ciddi bir şekilde değerlendirilmesi halinde amaca ulaşılacağını söylemiştir. Marighella, terör saldırısıyla karşılaşan bir devletin şiddete başvurarak baskıyı yükseltmesi durumunda, yurttaşları yaşamlarından bezdireceğini belirtmiştir. Polis kuvvetleri, yurttaşların evlerine baskınlar düzenler, masum yurttaşları tutuklar ve halkın iletişim kanallarını etkisiz hale getirebilirler. Böyle bir durumda, polisin bu tarz uygulamaları sistematik bir şekilde uygulaması terör niteliği kazanarak kural haline gelmekle birlikte, politik cinayetlerin sayısının artacağı öne sürülmüştür. Bu tarz yaygın yıldırma eylemlerinin akabinde rejimin, askeri ve otoriter zorba rejime dönüşerek yurttaşların teröristlere sempatiyle bakmasına neden olacağı beklenmiştir. Örneğin, Uruguay'da Tupamarolar böyle bir yaklaşımı icra etmişlerdir. Ancak onların beklediği otoriter askeri yönetimin iktidara gelmesi tahayyül ettikleri Marksist sistemin ortaya çıkmasını engellemiştir.[587]

İhsan Bal, teröristlerin devletin yasal dayanaklarını sorgulamaya açma isteklerinin olduğunu söylemiştir. Devletin kolluk kuvvetlerinin terörle mücadele ederken, panik halinde teröristlere kuvvet uygulamaya başvurmaları durumunda, devletin kuvvet kullanma egemenliği ve söz konusu egemenliğin yasal dayanaklarının etkisini yitirmekte olduğu öne sürülmüştür. Bal, kuvvete başvurma durumunun çok dikkatli bir şekilde gerçekleştirilmesinin önemli olduğunu dile getirmiştir. Teröristlerin esas olarak ajitasyon, mağduriyet ve masumiyet üzerinden beslendiğini söylemiştir.[588] Atran da şiddete meyilli dini ve siyasi grupların düşmanlarını zalimliğe yöneltmek için tahrik ettiklerine işaret etmiştir.[589]

Teröristlerin saldırılarının stratejik maksadı devletleri kışkırtarak onları şiddete başvurmaya çekmektir. Böylece devletlerin, teröristlerin bu kışkırtma oyununa girdikleri

[587] Hazır, a.g.e. , s. 63.
[588] İhsan Bal, **Alacakaranlıkta Terörle Mücadele ve Komplo Teorileri,** 1. Baskı, USAK Yayınları, Ankara, 2006, s. 29.
[589] Atran, a.g.e. , s. 22.

durumda, olağanüstü hal ve sıkıyönetim gibi olağanüstü hukuk rejimlerine geçiş yaparak demokrasiye zarar vermeleri mümkün olmaktadır. Hazır, devletlerin terörle mücadele ederken, olağanüstü tedbirlere başvurarak yetkilerini aşırı kullanmaları halinde, demokrasinin kaybolduğuna işaret etmiştir. Teröristlerin temel hedefi demokratik devletlerin olağanüstü yetkiler kullanmasını sağlayarak masum yurttaşlara zarar vermesini ve masum yurttaşların tedricen rejimden uzaklaşmasını gerçekleştirmektir.[590]

Örneğin Sri Lanka'daki Tamil Eelam Kurtuluş Kaplanları örgütünün ilk terör saldırılarını icra etmesinin ardından, Sri Lanka hükümeti askeri metotlarla terörle mücadele etme yoluna gitmiştir. Terör problemini sadece güvenlik perspektifinden ele alan bu yaklaşım kapsamında güvenlik tedbirleri uygulanmış ve bu perspektif üzerinden yasal düzenleme yoluna gidilmiştir. 1978 yılında Sri Lanka'nın Kuzey bölgesinde olağanüstü hal rejimi deklare edilmiş ve 1979 yılında da terörle mücadeleyi içeren kanun ihdas edilmiştir. Terörle mücadeleye yönelik bu yasal düzenlemeler neticesinde, çok sayıda insan hakları ihlalleri gündeme gelmiş ve terörün sona erdirilmesinde başarısız olunmuştur. Böylece Sri Lanka'da şiddet olayları daha da körüklenmiştir. Ayrıca şiddet olaylarında yaşanan artış, uluslararası toplumun sorunlara çözüm bulması için Sri Lanka Hükümetine tepki göstermesine neden olmuştur. Sri Lanka Hükümeti 1985 yılından itibaren Tamil Eelam Kurtuluş Kaplanları örgütü ile görüşmelere başlamıştır. Sri Lanka Hükümetinin 1985 yılından itibaren soruna diplomatik, siyasi ve askeri çözümler üretme yönündeki çeşitli girişimleri başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Samaranayake, Sri Lanka'nın terörle mücadele stratejisindeki güvenlik merkezli politikalarının, terörün nedenlerine inecek şekilde değiştirilmesinin 1994 yılındaki iktidarın koltuğunu devretmesi sonucu meydana geldiğini belirtmiştir.[591] Örneğin, Sri Lanka'nın Tamil Eelam Kurtuluş Kaplanları ile mücadelesinin ilk dönemlerinde kolluk kuvvetlerine dokunulmazlık getirilmesi gibi orantısız yasal düzenlemelere gidilmiştir. Böylece hukuki sorumluluğu bulunmayan kolluk kuvvetleri, söz konusu dönemde çok sayıda Tamil kökenli insanı, terörle ilişkisinin olup olmadığına bakmaksızın gözaltına almıştır. Bahsi geçen Tamillerin çoğu senelerce ailelerine bilgi verilmeden gözaltında tutulmuş, gözaltında kötü davranışlara maruz kalmışlar ya da öldürülmüşlerdir. Bu olayların sonucunda Tamil Eelam Kurtuluş Kaplanları'nın teröre başvurmak için ikna etmede başarılı olamadığı görece ılımlı Tamillerin, Sinhala Hükümeti

[590] Hazır, a.g.e. , s. 59.
[591] Ömer Yılmaz, **Dünyadan Örneklerle Terörle Mücadele,** ed. İhsan Bal ve Süleyman Özeren, 2. Baskı, USAK Yayınları, Ankara, 2010, ss. 198-199.

ve kolluk kuvvetleri tarafından marjinalleştirilmeleriyle terör örgütlerine katılmaları sağlanmıştır.[592]

İspanya'nın ETA terör örgütüyle mücadelesine bakıldığında, İspanya'nın terörle mücadelede aşırı uygulamalara başvurmasına koşut olarak, terör eylemlerinin sayısında ve şiddetin seviyesinde yükselme görülmüştür. ETA terör örgütünün 1968 yılında düzenlediği ilk saldırının ardından onlarca kişi gözaltına alınmıştır. ETA, İspanya Hükümetinin bu gözaltı ve yıldırma uygulamalarına daha fazla saldırı düzenleyerek yanıt vermiştir. İspanya Hükümeti ise söz konusu dönemde kamu güvenliğini tesis etmek amacıyla ülkenin muhtelif bölgelerinde sıkıyönetim rejimi ihdas ederek, örgüt üyelerine karşı kitlesel tutuklama operasyonları icra etmiştir. Bu dönemde İspanya'da diktatör Franco'nun bulunması terörle mücadele reaksiyonunu anlamak açısından güç olmayacaktır. İspanya'nın bu terörle mücadele yaklaşımının uygulanmasıyla terör örgütü namına faaliyette bulunmamış, örgütle direkt bir bağlantısı olmayan fakat örgütün aktivitelerine sıcak bakan yüzlerce insan da operasyonlardan payını almıştır. Böylece İspanya Hükümetinin böyle bir terörle mücadele politikası yürütmesi ETA'nın daha da kuvvetlenmesine yol açmıştır. ETA'nın haksızlığa maruz kalan kişilere yönelik yapmış olduğu propaganda toplumun bir kısmında karşılık bulmuştur. 1970'li yıllarda ETA, zulüm gören masum insanların haklarını savunduğunu öne sürerek, Bask bölgesinin dışında Franco'nun diktatörlüğüne muhalif olan İspanyolların da sempatisini kazanmıştır.[593]

İspanya'da 1982 yılında hükümeti devralan Sosyalist İşçi Partisi (PSOE) askeri darbenin gerçekleşme olasılığını dikkate alarak, silahlı kuvvetlerin isteği yönünde ETA ile mücadelede aşırılıkçı yöntemlere başvurulmasını onaylamıştır. İspanya'da 1983 yılı itibarıyla Anti-Terörist Kurtuluş Hareketi (GAL) olarak isimlendirilen ve kontrgerilla tarzında örgütlenen bir gizli yapının, ETA mensuplarına karşı saldırılar icra ettiği görülmüştür. GAL örgütünün hedefi ETA'yı terör yöntemleriyle etkisiz hale getirerek onun varlığını sona erdirmek olmuştur. GAL'in bir başka hedefi ise terörle mücadele konusunda Fransa'yı İspanya ile çalışmaya zorlamak olmuştur. İspanya tarafından benimsenen bu terörle mücadele stratejisi, ETA'yı korkutarak terörizmden vazgeçirme ve ETA'nın yeni eleman devşirmesini engellemeyi amaç edinmiştir. GAL'in faal olduğu

[592] Yılmaz, a.g.e. , ss. 201-202.
[593] Yılmaz Şimşek, **Dünyadan Örneklerle Terörle Mücadele,** ed. İhsan Bal ve Süleyman Özeren, 2. Baskı, USAK Yayınları, Ankara, 2010, ss. 328-329.

1983-1987 seneleri arasındaki dönemde ETA'nın lider kadrosundan 27 kişinin GAL tarafından öldürüldüğü belirtilmiştir. GAL, bilindiği kadarıyla Fransa ve İspanya'daki Bask bölgelerinde 77 adam kaçırma, yüzlerce kişiye işkence yapılması ve binlerce kişinin yaralanması gibi eylemlerde bulunmuştur. GAL, herhangi bir ETA üyesinin öldürülmesi durumunda para ödülü vereceğini bile duyurmuştur. GAL'in bir terör örgütü gibi saldırılar düzenlemesi, ETA'nın saldırılarını daha zalimce ve limitsizce gerçekleştirmesi yönünde kışkırtılmasına yol açmıştır. GAL örgütünün saldırılarını başlatmasından itibaren ETA, eylemlerinin kapsamını sivillere doğru genişletmiştir. Nihai olarak ETA terör örgütünün icra ettiği saldırılara karşı GAL örgütünün ölüm mangası gibi hareket ederek işkence, cinayetler ve başka yöntemlerle mukabele etmesi, şiddeti döngüsel bir hale getirmiştir. İspanya'daki bu bahsi geçen olayların vuku bulması, Sosyalist İşçi Partisi'nin iktidarı kaybetmesine neden olmuştur. 1987'de İspanya'daki iktidar, GAL örgütünün operasyonlarını durdurmak mecburiyetinde kalmıştır. 1983 ve 1987 yıllarında İspanya'daki iktidarın, o dönemde etkili bir şekilde çalışan GAL örgütünü teröristlere, karşı-terör uygulanması için oluşturduğu, maddi yardım ve bilgi yardımı sağladığı, İspanya mahkemelerindeki davalar neticesinde tespit edilmiştir. Örneğin GAL örgütü davasında, İspanya eski içişleri bakanı ve yardımcıları, üst düzey emniyet müdürleri gibi önemli bürokratların yargılanmaları sağlanarak, hapis cezasına çarptırıldıkları görülmüştür.[594] Sonraki İspanya hükümetleri bu olaylardan ders alarak, insan hakları ve özgürlüklerini geliştirmiş ve ETA'nın propaganda için kullandığı kozları kaybetmesini sağlamıştır. İspanya hükümetleri terörle mücadele hatalarından elde ettiği kazanımlarla, sonradan yürüttüğü politikalarda halkın onayına başvurmuş ve yaptığı saha araştırmaları sonucunda Bask bölgesindeki insanların desteğini almıştır. Böylece İspanya'nın terörle mücadelesindeki performansında aşırı reaksiyonlar değil, sorunları kapsamlı bir şekilde araştırıp demokratik yöntemlerle çözüm üretmesinin etkili olduğu söylenmiştir.[595]

Örneğin, Kolombiya'daki FARC örgütü ve diğer terör örgütleriyle mücadele eden Kolombiya kolluk kuvvetleri, örgütlere yönelik eylemlerinde insan hakları ihlalleri gerçekleştirmiştir. Kolombiya kolluk kuvvetleri, terörle mücadele ederken silahlı kuvvetlerin uygun olmadığı hallerde paramiliter gruplara başvurmuştur. Bu paramiliter silahlı grupların sivil insanları da öldürmeye başlaması, Kolombiya iktidarlarının, halk

[594] Şimşek, a.g.e. , ss. 330-332.
[595] Şimşek, a.g.e. , ss. 342-343.

nezdinde şiddetin kaynağı olarak görünmesini sağlamıştır. Kolombiya güvenlik güçlerinin bu şekilde hareket etmesinin terör örgütlerine katılımı artırdığı ifade edilmiştir.[596]

Kolombiya'da 1978-1982 yılları arasında devlet başkanı olan Turbay Ayala idaresinde aşırı terörle mücadele reaksiyonları verilmiştir. Bu durum FARC terör örgütünün gücünü yitirmesinden ziyade, halkın devletten soğumasına neden olarak terör örgütünün yeni elemanlar kazanmasına yol açmıştır. Tuyala, ABD ile yardımlaşarak sol örgütleri dağıtmayı planlamış ve kolluk kuvvetlerine çok geniş yetkiler veren hukuk normları tesis etmiştir. Fakat bu düzenlemeler ters teperek örgütlerin daha da kuvvetlenmesine neden olmuştur.[597] Kolombiya'da hükümetlerin terörle mücadelede başarısız olmasındaki en önemli unsurlardan birini, kolluk kuvvetlerinin aşırı kuvvet kullanması neticesinde örgütlerden çok halkın zarar görmesi oluşturmuştur. Böylece devlet ve halkın arası soğurken terör örgütlerine desteğin yükseldiği belirtilmiştir. Kolombiya Devleti'nin terörle mücadelesi halk nezdinde kendileriyle mücadele ediliyormuş düşüncesini şekillendirmiştir.[598]

1969 yılında Kuzey İrlanda'da meydana gelen olaylar, 30 yıl boyunca şiddet ve siyasi kaosun hakim olduğu bir dönemin kapısını açmıştır. İngiltere, 1998 yılında üzerinde mutabakat sağlanan Belfast ya da Hayırlı Cuma Anlaşması'na kadar geçen bu zaman periyodunu, Troubles olarak ifade edilen sorunlar dönemi şeklinde isimlendirmiştir. 1960'lı yılların sonunda Kuzey İrlanda'da Protestan Birlikçilerin protestolarına izin verilirken, Katoliklerin gösterileri kolluk kuvvetleri tarafından sert bir şekilde engellenmiştir. Kolluk kuvvetlerinin resmi kıyafetlerini çıkartıp Protestanlarla birlikte gösterilere katılmaları Katolikleri çok öfkelendirmiştir. 1969 yılında politik haklarını talep eden protestocular ve protestolara mani olmaya çalışan kolluk kuvvetleri arasında yaşanan çatışmaların şiddeti artmıştır. Protestolara genel olarak barışçıl bireylerin katıldığı ileri sürülmüştür. Protestan ve Katolik gruplar arasında yaşanan çatışmaların yoğunluğunun Londonderry ve Belfast gibi yerlerde artması, İngiliz ordusunun kamu düzenini sağlamak üzere bölgeye intikal etmesine yol açmıştır. İngiliz askerinin Kuzey İrlanda'ya gelmesi bölgede kamu güvenliği ve düzeninin yeniden tesis edilmesini sağlarken, Katolikler ve Protestanlar arasındaki mücadelenin tarihsel boyutunu dikkate almamıştır. İngiliz askerinin

[596] Mutlu Köseli ve Murat Yaşar, **Dünyadan Örneklerle Terörle Mücadele,** ed. İhsan Bal ve Süleyman Özeren, 2. Baskı, USAK Yayınları, Ankara, 2010, s. 383.
[597] Köseli ve Yaşar, a.g.e. , s. 395.
[598] Köseli ve Yaşar, a.g.e. , s. 404.

bu doğrultudaki eylemleri, IRA'nın yeniden ortaya çıkmasını sağlamıştır. İngiliz askerinin bölgedeki işkence ve kötü muameleleri gibi insan haklarına aykırı davranışlarda bulunması, IRA için propaganda fırsatı yaratarak örgütün yeni üyeler kazanmasına neden olmuştur. İngiltere, 1 Ağustos 1971'den başlamak suretiyle Kuzey İrlanda'da alıkoyma uygulamaları icra etmiştir. Bahsi geçen alıkoyma politikasının uygulanmasıyla, yüzlerce insan terörizmle bağlantılı oldukları iddiasıyla zaman sınırı bulunmayan gözaltı uygulamasına tabi tutularak toplama merkezlerine götürülmüştür. İngiltere'nin alıkoyma politikası esas ve usul yönüyle Katolikler tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Çünkü alıkoyma yönteminin büyük çoğunluğunu Katolikler teşkil etmiştir. Örneğin alıkoyma politikasının uygulandığı ilk 6 aylık dönem süresince gözaltına alınan 918 kişinin hepsi Katolik kesimden müteşekkildir. Alıkoyma politikasının uygulandığı zaman periyodunda Katolik cumhuriyetçilerden 2.000 kişi toplanırken, Protestan birlikçilerden yalnızca 100 kişi gözaltına alınmıştır. İngiltere'nin izlemiş olduğu alıkoyma politikası, IRA'nın en mühim propaganda araçlarından birisi olmuş ve bu sayede yüzlerce genç Katolik IRA'ya üye olmuştur. Böyle ayrımcı politikalarla karşılaşan Kuzey İrlandalı Katolikler çaresiz bir şekilde IRA'yı kurtarıcı olarak görmüşlerdir.[599]

Örneğin, 30 Ocak 1972'de Katoliklerin İngiliz işgaline karşı gösteri düzenlemeleri esnasında, İngiliz askerlerinin silahlarıyla ateş etmesi neticesinde 13 İrlandalı Katolik yaşamını yitirmiştir. İrlandalı Katolikler bu olayı Kanlı Pazar şeklinde isimlendirerek, IRA için anlamlı bir gün olmasını sağlamışlardır. IRA'nın başvurduğu terör eylemlerine bazen soğuk bakan İrlandalı Katolikler bu olayın ardından IRA'ya sempatiyle yaklaşmışlardır. IRA da Kanlı Pazar olayının hemen akabinde 21 farklı bölgede bombalı eylem gerçekleştirmiştir. Bölgedeki İngiliz askerinin sürekli itidalsiz yaklaşımları ve aşırı kuvvet kullanması, IRA'nın daha da kuvvetlenmesine ve bölgedeki Kuzey İrlandalı Katoliklerin IRA'ya taraftar olmasına neden olmuştur.[600]

Tony Bunyan, İngiltere'de iç güvenliğin korunması çerçevesinde geliştirilen ulusal güvenlik planının iç savaş, işgal ve sınırlı grevleri içerdiğini açıklamıştır. Bunyan, silahlı kuvvetlerin de içine katıldığı bu ulusal güvenlik planının bir dış düşmana değil iç düşmana odaklandığını ve güçlü bir karşı-devrim aracı olduğunu ifade etmiştir. İngiltere'de polis ve silahlı kuvvetler arasında işbirliğinin gelişmesi; muhtelif terörizm çeşitleriyle mücadelede

[599] Özeren ve Demirci, a.g.e. , ss. 243-245.
[600] Özeren ve Demirci, a.g.e. , ss. 245-246.

protestocuları, etnik azınlıkları ve sendikal grupları ön plana çıkarmıştır. Müesses nizamın problemlerinin kontrol edilmesine yönelik politik zaruret durumu, silahlı kuvvetler ve sivil polisin geleneksel fonksiyonları arasında, paramiliter olarak isimlendirilmesiyle bir yer bulan üçüncü güç şeklinde bir yapıyı ortaya çıkarmıştır. Söz konusu yapının içinde faaliyetleri tartışmaya neden olan Özel Karakol Grupları resmi kaynaklar tarafından kabul edilmemesine rağmen, mobilize bir şekilde ayaklanmaların kontrol altına alınması konusunda eğitim görmüş paramiliter silahlı unsurlardır. State Research Dergisi, ayaklanma ile mücadele kapsamında, Polis Destek Kuvvetleri olarak eğitim almış olan 12.000'in üzerinde polisin, terörle mücadele, diplomatik koruma gibi ekiplerinin bulunduğunu göstermiştir. İngiltere'de Polisin üçüncü güç olarak oluşturduğu yapının iki ayağı bulunmuştur. Teröristle mücadele görevinin verildiği bunlardan ilki Taktik Ateşli Silahlar ekibi olarak da ifade edilen Özel Karakol Grupları olurken, diğeri ise nihai çare olarak silahlı kuvvetlerin Özel Hava İndirme Alayı (SAS) olmuştur. Kamu düzenini koruma anlamında üçüncü gücün görevini Özel Karakol Grupları ve Polis Destek Kuvvetleri üstlenmiştir. Buradan hareketle Özel Hava İndirme Alayı gibi birliklere başvurulduğu takdirde, polisiye tedbirlerin daha sert bir hal alması şeklinde bir eğilimin vuku bulduğu ifade edilmiştir. Toplumsal değişimlerin polisi daha çok meşgul etmesinin, askeri kuvvetlerden destek alınmasını mümkün hale getirdiği öne sürülmüştür. SAS birlikleri, İngiltere'deki İşçi Partisi ve Muhafazakar Parti iktidarları tarafından, Kuzey İrlanda'da ve İngiltere'deki operasyonlarda görevlendirilmişlerdir. SAS, İngiltere'de karşı-ayaklanmacı tedbirler anlamında ön plana çıkmış ve IRA ile mücadelede önemli rol oynamıştır.[601]

Örneğin Kuzey İrlanda'da İngiliz kuvvetlerine bombalı eylem hazırlığında olan IRA üyesi üç kişi Gibraltar'da vurularak öldürülmüştür. SAS tarafından öldürülen söz konusu üç IRA üyesinin sonradan silahsız olduğu anlaşılmış ve olay kamuoyunda münazara edilmiştir. İngiltere hükümeti ise bu olayın yasalara uygun olduğunu belirtmiştir. Daha sonra yapılan araştırmalarda olaya tanık olanların ifadelerine göre, üç IRA üyesi olay esnasında saklandığı iddia edilen silahlara ellerini götüremeden ve SAS görevlileri tarafından uyarılmaksızın öldürülmüştür.[602]

İhsan Bal, kolluk kuvvetlerinin terörle mücadele operasyonlarında telaşa kapılıp

[601] Schlesinger, a.g.e. , ss. 75-76.
[602] Schlesinger, a.g.e. , s. 110.

masum bir kişiyi öldürmeleri halinin, kolluk kuvvetleri ile toplum arasında gerilim yaşanmasına neden olabileceğini aktarmıştır.[603]

Örneğin, Fransa'da 17 Eylül 2000'de, o tarihte 18 yaşında bulunan Amedy Coulibaly, 19 yaşında olan arkadaşı Ali Rezgui ile motosiklet hırsızlığı gerçekleştirmişlerdir. Kolluk kuvvetlerinin onları takip etmelerinin neticesinde Combs-la Ville'de bulunan bir park bölgesinde Ali Rezgui öldürülmüştür. Bu olay bağlamında görev kusuru çerçevesinde hiçbir tahkikat başlatılmamıştır. Bunun sonucunda Grande-Borne'da 2 gün boyunca ayaklanma olayları meydana gelmiştir.[604]

İhsan Bal, terörle mücadele yürüten kolluk kuvvetlerinin, teröristlerle aynı davranışı sergilemekten kaçınması gerektiğini belirtmiştir. Teröristler hiçbir kuralı tanımayacak şekilde hareket ederek, eylemlerini kolluk kuvvetlerini en yüksek derecede tahrik edecek şekilde planlayarak, onları panik olmaya yöneltmektedirler. Başvurulacak her yanlış davranış teröristlerin yeni eylemlerine ve propagandalarına neden olacaktır. Böylece kolluk kuvvetleri ve teröristler arasında gerçekleşen terörle mücadele bir zemin kazanma rekabeti haline gelmiştir. Stratejik olarak yanlış adımlar atan tarafın bu zemini kaybedeceği ifade edilmiştir.[605]

Hazır'a göre, terörle mücadelede silahlı kuvvetlerin kullanılması, otoriteryanizmi hürriyete yeğlemek demektir. Devletin terörle mücadele ederken polis ve ordu kuvvetlerini orantısız bir şekilde kullanması durumu, halk nezdinde korkuya yol açmıştır. Halk arasında ortaya çıkan korku atmosferinin neticesinde özgürlükler durdurulmamış olsa bile özgürlüklerden yararlanmanın zor olacağı ileri sürülmüştür. Gelişmeleri takip eden yurttaşlar endişeye kapılarak, teröristlere sempati beslemese bile onlara tepki de göstermeyerek, iki tarafın da savaş içerisinde oldukları izleniminin doğmasına neden olurlar. Hazır, terörle mücadele edilirken devlet terörünü ortaya çıkaracak cezalandırıcı ve caydırıcı eylemlerin hiçbir surette kabul edilemeyeceğini vurgulamıştır. Hazır'a göre, terörizmle mücadelede silahlı kuvvetlerin kullanılmasının gündeme gelmesinin akabinde, bu yöntemin avantajları ve dezavantajlarının karşılaştırılmasının neticesinde nihai kararın verilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Böyle bir değerlendirme yapılmadan aşırı önlemlere

[603] İhsan Bal, **Alacakaranlıkta Terörle Mücadele ve Komplo Teorileri,** 1. Baskı, USAK Yayınları, Ankara, 2006, s. 21.
[604] Bertho, a.g.e. , s. 175.
[605] İhsan Bal, **Alacakaranlıkta Terörle Mücadele ve Komplo Teorileri,** 1. Baskı, USAK Yayınları, Ankara, 2006, s. 20.

başvurulursa, kişi hürriyetlerine teröristlerden daha fazla zarar verme tehlikesinin ortaya çıkacağı düşünülmüştür.[606]

Devletler terör eylemlerini kendi görevlileriyle gerçekleştirebileceği gibi bazen başka aktörlere de ihale edebilmektedirler. Böyle aktörlerin devlet tarafından silahla teçhiz edilmesi, eğitim verilmesi ve mali olarak fonlandığı ispat edilmesi halinde, devlet terörizminden bahsetmenin mümkün olacağı öne sürülmüştür. Örneğin kral yanlısı ve Protestan olan Kuzey İrlanda'daki Ulster Savunma Birliği ve Ulster Gönüllü Kuvvetleri, devlet yandaşı özel terör ekipleri olarak halkın içinden otonom şekilde meydana gelebileceklerini göstermiştir. Öte yandan devletin terörle mücadele stratejisinin, mücadele örtüsü altında terör aktivitesi olarak uygulanmaması gerektiğine işaret edilmiştir. Devletlerin ve terör örgütlerinin aynı şiddet metotlarını kullanmalarının, rastgele bir vatandaşın zihninde inanç kuşkusu yaratabileceği düşünülmüştür. Böylece insanın düşüncelerinde terör örgütlerinin savlarının haklı görülerek, bir dereceye kadar ilerlemesinin devlete ve topluma hasar verebileceği söylenmiştir. Terörle mücadeleye bir başka açıdan bakıldığında ise teröre terörle karşılık verme politikasının bir müddet sonra devlete hasar verdiği tarihsel kazanımlarda görülmüştür.[607]

Jenny Hocking, 1980'li yıllardaki liberal demokratik devletlerdeki terörizmle mücadelenin, ayaklanmalarla savaşma gibi kısıtlı bir hedefin ötesine nasıl geçtiğini açıklamıştır. Bunlar: Olağanüstü yasaların kabul edilmesinin savunulması, muhalefetin kontrol altında tutulmasının meşrulaştırılması, müesses nizamın sivil kuvvetler tarafından tesis edilmesi ve askeri edimler arasındaki sınırların belirsizleştirilmesi ve medyanın belirli bir yönde kanalize edilmesidir. Öte yandan Alexander George, terörizme yönelik ortodoks yaklaşımları teröroloji olarak isimlendirerek; bu yaklaşımların bünyesinde otoriter yönelimler bulundurduğunu ve iç düşman inşa etme amacına hizmet ettiğini ileri sürmüştür.[608]

Terörizmle mücadele saldırılarında hedef tam isabetle imha edilmiş olsa bile, hedefin vurulduğu yerde sivillerin bulunması durumunda ya da saldırının toplu imha ile sonuçlanma ihtimali mevcutsa, terör eyleminden bahsetmenin mümkün olduğu savunulmuştur. Örneğin Eleştirel terörizm uzmanlarından Ruth Blakeley'e göre yıkıcı bir

[606] Hazır, a.g.e. , ss. 110-111.
[607] Öktem, a.g.e. , ss. 258-259.
[608] Schlesinger, a.g.e. , s. 117.

saldırı, esas olarak korkutma maksadı içermese bile bu saldırının ikincil etkisinin doğru olduğu değerlendirildiği takdirde saldırı devlet terörüdür.[609]

İhsan Bal, 11 Eylül terör saldırılarının yeni bir savaş modelinin icra edildiği bir zamana kapı açtığını söylemiştir. 11 Eylül saldırılarının ardından ABD, net olarak tanımlanamayan teröristlerle mücadele adına Afganistan ve Irak'a askeri müdahale gerçekleştirmiştir. Afganistan'a müdahale için ilk başlarda büyük bir destek alan ABD'nin, savaşta insan haklarına verdiği zararlar ve Irak'taki işgale yönelik tepkilerin gelmesi nedeniyle desteği azalmıştır. 2005 yılında merkezi İsviçre'de bulunan bir araştırma kurumu, ABD askerlerinin Irak'taki işgal sürecinde 39.000 sivili katlettiğini öne sürmüştür. Aynı araştırma kurumu, Irak'taki işgal sürecinin başlamasının ardından geçen 28 aylık bir zaman diliminde, çapraz ateş arasında kalan Iraklıların sayısının 100.000'e yükseldiğini bildirmiştir. Böylece 11 Eylül saldırılarının ardından ABD'nin terörle savaş serüveni, Irak'taki terörle bağlantısı kanıtlanamayan 100.000 insanın ölümüne neden olmuştur. ABD'nin 11 Eylül'den sonraki terörle mücadele yaklaşımının bedeli, müttefiki olan ülkelerin İstanbul, Bali, Madrid ve Londra gibi şehirlerinde gerçekleştirilen terör eylemleri şeklinde geri dönmüştür.[610]

Rashid Khalidi, IŞİD'in lider kadrosunu, ABD'nin 2003'te Irak'ı işgal etmesinin ardından verdiği isabetsiz kararlar neticesinde, radikal gruplara yanaşan Saddam Hüseyin'e bağlı eski çalışanların teşkil ettiğini belirtmiştir.[611]

2007 ve 2009 yılları arasında Irak'ta surge olarak isimlendirilen askerlerin konvoyunun intikali esnasında, o dönem için El-Kaide'nin Irak'taki yapılanması olarak bilinen Irak İslam Devleti'nin varlığının %80'i etkisiz hale getirilmiştir. Atran, önemli hedefler olarak tabir edilen 10-15 bin kişinin öldürülmesine karşın, vergi adı altında toplanan paraların, ölen üyelerin ailelerine yapılan ödemelerin ve komuta düzeninin korunduğunu ve Suriye'deki iç karışıklık vesilesiyle onların daha da güçlendiklerini belirtmiştir.[612]

Khalidi, Arap toplumlarının içlerinde problemler olduğunu söylemekle birlikte

[609] Aksan ve Bailes, a.g.e. , ss. 16-17.
[610] İhsan Bal, **Alacakaranlıkta Terörle Mücadele ve Komplo Teorileri,** 1. Baskı, USAK Yayınları, Ankara, 2006, ss. 103-104.
[611] Rashid Khalidi, **Cihadcılık: Efsaneler Gerçekler,** haz. Haldun Bayrı, 1. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2017, s. 225.
[612] Atran, a.g.e. , s. 205.

dışarıdan ülkelerin iç işlerine müdahale edilmesinin ülkeleri daha kaotik bir duruma dönüştürdüğünü söylemiştir. Khalidi'ye göre El-Kaide Afganistan'da gerçekleştirilen savaşın sonucunda ortaya çıkmış, IŞİD ise Irak savaşının neticesinde meydana gelmiştir.[613]

Hedeflenen suikast yönteminin, hem Bush hem de Obama yönetimleri altında çok fazla tercih edilen bir strateji olarak kullanılmasının meşruiyeti ve yasallığına ilişkin sorunların rahatsız edici ve ters tepme etkisinin olduğu saptanmıştır. Buna ek olarak belirli grupların liderlerine suikast düzenlenmesinin çatışmaları sona erdirme açısından ters tepme etkisi olabilir. Çünkü bir çatışmayı müzakere ederek sonlandırmayı denediğinizde politik fikirli kadroyu saf dışı bırakırsanız, geriye konuşacak kimse bulunmaz.[614] Böylece grupların ılımlı bir yoldan uzaklaştırılarak faaliyetlerinin yeraltında sürdürülmesi sağlanmış olacaktır.[615] Sonuç olarak, siyasi bir yolu takip etmek için bir grubu toplamak zor olacak ve acımasız kuvvet temelli bir terörizmle mücadele yaklaşımıyla karşılaşıldığında, grubun ılımlı üyeleri bir uzlaşma stratejisi takip etmenin zorluğuna ulaşacaklardır.[616] Gunning de aynı şekilde İsrail'in hedeflenmiş suikastler politikasının, Hamas'ın 2003'teki ateşkes deklerasyonunu ertelemesine ve ateşkesin bozulmasına katkı sunan bir faktör olduğunu söylemiştir. Son zamanlarda yapılan araştırmaya göre İsrail'in şiddetli terörizmle mücadele politikasının, yatıştırıcı tedbirlerle kıyaslandığında negatif etkilerinin olduğu ortaya çıkmıştır.[617]

Örneğin ABD Başkanı Obama'nın ilk 3 yıllık döneminde insansız hava araçlarının kullanılmasıyla icra edilen 260 saldırıda, 60'tan fazla çocuğu da içeren tahminen 282 ile 535 arasında sivilin yaşamını yitirmesinin güvenilen kaynaklar tarafından teyit edildiği ifade edilmiştir. Diğer bir örnekte ise ABD kuvvetleri, bir Taliban üyesini öldürüp, bu kişinin cenaze merasiminde daha önemli bir komutanı pusuya çekerek öldürmeyi planlamış ve neticede 5 bin insanın iştirak ettiği cenaze merasimine bombayla saldırılmıştır. Bu saldırıda hedef alınan kişinin ölmemesiyle birlikte 45 sivil yaşamını yitirmiştir.[618]

İşkence kullanımı, teröre karşı küresel savaşta sözde geliştirilmiş sorgulama

[613] Khalidi, a.g.e. , s. 226.
[614] Lindahl, a.g.e. , p. 455.
[615] Arie Perliger and Ami Pedahzur, "The Changing Nature of Suicide Attacks: A Social Network Perspective", **Social Forces,** Vol. 84, Issue 4, 2006, p. 1988.
[616] Roger Mac Ginty, "Social Network Analysis and Counterinsurgency: A Counterproductive Strategy?", **Critical Studies on Terrorism,** Vol. 3, Issue 2, 2010, p. 220.
[617] Lindahl, a.g.e. , p. 455.
[618] Aksan ve Bailes, a.g.e. , s. 18.

yöntemleri veya yaygın işkence kullanımının kanıtının temin edildiği Guantanamo Körfezi ve Ebu Gureyb'ten hikayeler ve resimlerle normalleştirilmiş olan bir başka uygulamadır. Bu uygulamalar Alan Dershowitz gibi dikkat çekici uzmanlar tarafından terörizmle mücadelenin bir aracı olarak yasallaştırılması için savunulmuştur. Batılı devletler ve onların müttefikleri tarafından terörizmle mücadelenin bir aracı olarak işkence kullanımı sonradan rapor edilmiş, işkencenin terörizmle mücadele için kullanışlı bilgi getirmeyeceği ve şu an birkaç Batılı ülkede işkenceyi destekleme kültürünün nasıl var olduğu, özgün bir ahlaki yanlış olarak işkenceyi merkeze alan eleştirilerin konusu olmuştur.[619]

İhsan Bal, ABD'nin terörle mücadele çerçevesinde Guantanamo Hapishanesindeki eylemlerinin ve İngiltere ile ABD askerlerinin Irak'taki Ebu Gureyb hapishanesinde insan haklarına zarar verici eylemlerde bulunmalarının, teröristlere taraftar ve sempatizan kazandırma bakımından önemli katkı sağladığını belirtmiştir.[620]

Bal, ABD kuvvetlerinin Irak'taki işkence görüntülerinin meydana gelmesine neden olmasının, ABD'nin aşırı güç kullanımı yoluyla terörle mücadelesinin altını oyduğunu belirtmiştir. Çünkü bu tarz işkence uygulamalarının neticesinde, teröristlerin propaganda yaparak eylemlerine haklılık kazandırdığı görülmüştür. İhsan Bal, devletlerin bu tarz uygulamalarının, terörizmin ortaya çıkmasında önemli bir faktör olduğunu düşünmektedir.[621]

ABD Deniz Kuvvetleri'nin eski hukukçularından biri olan Alberto Mora'nın ABD Kongresi'ndeki açıklamasında, Irak'taki ABD askerlerine saldırı düzenlenmesinde en etkili olan iki yerin Ebu Gureyb ve Guantanamo olduğunu ifade etmiştir. Irak'taki insanların, kendi yurttaşları olan mahkûmlara ABD askerlerinin işkence uyguladığını görünce ABD'ye yönelik kızgınlıkları daha da artmıştır. Afganistan'da bulunmuş olan bir sorgulama uzmanı Forbes dergisine *"Amerikalıların geçmişte yaptığı işkenceler bugün Amerikalıları öldürmeye devam ediyor"* şeklinde demeç vermiştir.[622]

Jackson, Batılı devletlerin, 11 Eylül gibi devasa terör saldırılarıyla başa çıkmaya muktedir olduğunu belirterek, terörün istikrarı tahrip etmesinin esas nedeninin, terörle

[619] Lindahl, a.g.e. , pp. 455-456.
[620] İhsan Bal, **Alacakaranlıkta Terörle Mücadele ve Komplo Teorileri,** 1. Baskı, USAK Yayınları, Ankara, 2006, ss. 20-21.
[621] İhsan Bal, **Alacakaranlıkta Terörle Mücadele ve Komplo Teorileri,** 1. Baskı, USAK Yayınları, Ankara, 2006, s. 39.
[622] Cohn, a.g.e. ,s. 89.

mücadele çerçevesinde zor kullanılarak alınan önlemlerle toplumun dengesini bozan yöneticilerin müdahalelerinin sonucu olduğunu göstermiştir.[623]

Terörle mücadele ederken temel hak ve hürriyetlerini çiğneyen bir devletin, teröristlerin arzu ettiği şekle bürüneceği düşünülmüştür. Devletlerin terörle mücadele sürecinde, ceza usul hukuklarında olağanüstü düzenlemeleri esas alan karşı-terör eylemlerini icra etmelerinin neticesinde meydana gelen yeni norm çerçevesinin, anayasal sisteme entegre edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu anayasaya uyarlama düzenlemelerinin yerine getirilmemesi durumunda, karşı-terör önlemlerinin, anayasaların ve kamu kudretinin meşruiyetini baltalayacağı savunulmuştur. İktidarların, terörizm problemini iç siyasette araç olarak kullanabilecekleri, terörizm paranoyasının halkta karşılığı varsa bunu sömürebilecekleri ve terörizmle mücadele örtüsü altında anayasal hakların uygulanmasını durdurarak muhalefetleri sıkıştırabilecekleri aktarılmıştır. Terörle mücadele edilirken karşı-terör birimlerinin hukuki yetki limitlerini aşmakta olduklarına dair bir eğilim görülmüştür. Terörle mücadele harekâtlarındaki güvenlik kuvvetlerinin aşırı tepkileri, genellikle terör eylemlerinin artmasında katalizör rolü oynamış ve yabancı devletlerin yardımları da bu gerilimin yükselmesini desteklemiştir. Çoğu terörle mücadele uzmanına göre olağanüstü ve aşırı terörle mücadele önlemleri, nihai olarak teröristlerin çıkarlarına fayda sağlamıştır. Devletlerin teröristlerle mücadele ederken devlet terörüne başvurması durumunda, devletin meşruiyetinin kaynağı olan hukuk sistemi ortadan kalkacak ve devlet ile teröristlerin şiddet kullanımının meşruiyeti bakımından aynı zeminde konumlanmış olacakları vurgulanmıştır.[624]

Hazır, terörle mücadele edilirken aşırı hukuki reaksiyonlar gösterilmesinin terörü sona erdirmeye yetmeyeceğini öne sürmüştür. Ayrıca aşırı hukuki önlemlerin rejimin güvenliğine hasar vereceğine işaret edilmiştir. Terörizmle mücadelede sert hukuki önlemlere başvurulmasının sonucunda anayasal devletin demokrasisinin halk nezdinde kabulünün azalacağı ve devletin sisteminin işleyişine karşı halkın güveninin kaybolacağı savunulmuştur.[625]

Yukarıdaki değerlendirmeler dikkate alındığında terörizmle mücadele edilirken aşırı kuvvet kullanımına başvurulmasının, devletlerin ve devletlerin ülkelerinde yaşayan

[623] Jackson (2014) , a.g.e. , s. 144.
[624] Öktem, a.g.e. , ss. 250-251.
[625] Hazır, a.g.e. , s. 121.

insanların güvenliğine zarar verdiği görülmektedir. Temel olarak teröristlerle devletlerin arasında şiddet uygulama yönünden fark oluşturan en önemli unsur hukuktur. Teröristlerin şiddeti kullanması hukuka aykırı iken, devletlerin hukuk sınırları içerisinde şiddete başvurması hukuka uygundur. Dolayısıyla devletlerin terörizmle mücadele ederken hukuku ihlal etmeleri durumunda teröristlerden bir farkları kalmayacaktır. Devletlerin terörizmle mücadele ederken aşırı reaksiyonlar göstermesinin teröristlerin söylemine haklılık payı kazandırarak onu beslediği görülmüştür. Devletlerin hukuk sınırlarını aşarak kuvvet kullanmasının, teröristlerin motive olmasında veya eleman kazanmasında etkili olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca devletlerin terörle mücadele ederken aşırı güvenlikçi tedbirlere başvurmasının, teröristlerle yapılabilecek olası bir müzakereyi akamete uğrattığı görülmektedir. Bize göre terörle mücadele edilirken, insanların uzun yıllar zarar görmemesi adına devletlerin ve teröristlerin birbirlerini dinlediği bir müzakere yolunun benimsenmesi daha isabetli olacaktır. Çünkü teröristlerin propagandasını yaptıkları hususların meşruiyet kaynağı bulunması halinde, teröristlerin kendilerini haklı buldukları görülmektedir. Bundan dolayı devletlerin terörle mücadele ederken hukuk sınırları içerisinde, teröristlerin kendilerini haklı görmesini sağlayan gerekçeleri araştırmasının ve çözüm üretmesinin önemli olduğu düşüncesindeyiz. Nihai olarak terörizmle mücadele eden devletlerin, aşırı kuvvet kullanımını içeren yöntemlere başvurmalarının insanları şiddet kullanmaya tahrik ederek terör olaylarının artmasına neden olduğunu söylemek mümkündür.

Terörizmle mücadeledeki mevcut uygulamaların eleştirisi, eleştirel terörizm çalışmalarının devleti, terörizm çalışmalarına geri getirme girişimiyle yakın bir şekilde ilişkilidir. Devlet terörizmi kavramı, eleştirel terörizm çalışmalarının araştırma gündeminin köşe taşını oluşturmuş ve onların terörizmle mücadele çabaları yoluyla devletlerin nasıl terörizmin faili olabileceklerine işaret ederek, bu alana dikkat çekmeye odaklanmıştır. Örtülü İade Projesi özellikle önemlidir. 11 Eylül'den beri gizli gözaltı ve küresel örtülü iade sistemi operasyonunun ortaya çıkması ve gelişimini analiz etmeyi hedeflemiştir. Proje teröre karşı savaşta kullanılan kuşkulu terörizmle mücadele uygulamalarına ışık tutmuş ve terörizmle mücadele tartışmasının genişlemesinde önemli bir perspektif sağlamıştır.[626]

Nihai olarak eleştirel terörizm çalışmaları, terörizmle mücadelede baskı uygulayıcı kuvvet kullanımının ve bunun nasıl çoğunlukla geri teptiğinin zorlayıcı bir eleştirisini

[626] Lindahl, a.g.e. , p. 456.

yapmıştır. Terörizmle mücadelede veya uzun dönemde bunun sebepleriyle uğraşmada etkili ve etkin kuvvet kullanımı ifadesini destekleyen ampirik araştırma yoktur ya da azdır.[627] Rogers'a göre mevcut terörizmle mücadele çerçevesinin dikkat çekici başarısızlığının sindirme ve askeri kuvvete dayanması; statükonun idamesini değil, adalet ve özgürleşme üzerine yerleşen, sürdürülebilir güvenlik üzerine odaklanan, yeni bir güvenlik paradigması arayışını teşvik etmeyi kanıtlayabilir.[628]

7. 2. Terörizmle Mücadelenin Şiddet Dışı ve Barışçıl Yolları

Kuvvet kullanımına dayanan terörizmle mücadelenin ters tepmiş olduğu belirlenmekle birlikte genellikle ahlaki olarak yanlış ve çok masraflıdır. İhtiyaç duyulan bir araştırma, terörizmle nasıl şiddet dışı bir yolla mücadele edilebileceğini aydınlatır. Şiddet dışı yanıtlar terörizmle mücadele literatüründe genellikle açıklanmıştır. Fakat sıklıkla sadece başlangıçta tehdit ve kuvvet yoluyla uğraşıldıktan sonra bir şeylerin tamamlanabileceği gösterilmiştir. Bu durum, terörizmle mücadeleye yol arkadaşı olmuştur. Söz konusu şiddet dışı yanıtlar kavramı, kuvvete dayalı terörizmle mücadelenin meydan okuma ihtiyaçlarının ikincil sırada geldiğini vurgulamıştır. Son birkaç yılda şiddetten vazgeçirme, barıştırmanın önemi, teröristlerle görüşme ve müzakere üzerine mükemmel araştırmalar yürütülmüştür. Araştırmaların bu zamana kadar işaretleri, şiddet dışı yanıtların kuvvete dayalı olanlara kıyasla açık avantajlarının olduğunu göstermiştir. Şiddetin taklitçi niteliğiyle mücadele etme, şiddet dışı görüşler, büyük bir meydan okumadır. Çünkü şiddeti anlarız ve şiddetle yanıtlarız. Şiddet dışı yönteme bağlılık önemlidir, çünkü kötü şiddetle iyi şiddet başarılı bir şekilde mücadele edebilir yaygın inancıyla mücadele etme yürürlüktedir. Eleştirel terörizm çalışmalarının temelindeki terörizmle mücadele yaklaşımı çerçevesinde kabul edilen neden sonuç bağlantısı, şiddetle mücadele anlamında şiddet kullanımının savunulamaz olduğunu göstermiştir. Bu bağlantı esas olarak özgürleşme kavramı ile ilişkilendirilmiştir.[629]

Japonya'nın 1990'lara kadar olan zaman diliminde terörle mücadele politikası, teröristlerin taleplerini yerine getirmek şeklinde uygulanmıştır. 1970'li yıllarla beraber operasyonlarını başlatan Japon Kızıl Ordusu örgütü çoğunlukla rehine alıkoyma ve uçak kaçırma eylemleri icra etmiştir. Japon Kızıl Ordusu fidye, örgüt üyelerinin

[627] Lindahl, a.g.e. , p. 456.
[628] Paul Rogers, **Contemporary Debates on Terrorism,** ed. Richard Jackson and Samuel Justin Sinclair, 1. Edition, Routledge Publishing, Oxford, UK, 2012, p. 150.
[629] Lindahl, a.g.e. , p. 461.

mahkûmiyetlerinin sona erdirilmesi gibi taleplerde bulunmuştur. Japonya hükümetleri teröristlerin taleplerini yerine getirmek için çaba göstermişlerdir. Japonya Devleti açısından rehinelerin yaşamının sürdürülmesi temel öncelik olmuştur. Örneğin Japonya Başbakanı Takeo Fukuda "*bir kişinin hayatının dünyadan bile ağır"* olduğunu ifade etmesi bu yaklaşımın mihenk taşını oluşturmuştur. Japon Kızıl Ordusu örgütünün faal olduğu bir zamanda gerçekleştirilen anket çalışmasına göre Japon halkının %62'si, hükümetin terörle mücadelede müzakere yöntemlerini kullanmasından memnun olduğunu beyan etmiştir. Söz konusu anketin bir başka sonucuna göre ise katılımcıların %23'ü, terörle mücadelenin tavizsiz sürdürülmesi gerektiğini ifade etmiştir. Japon Kızıl Ordusu örgütü, Japonya Hükümetinin müzakereci, uzun vadeli ve sabırlı terörle mücadele politikaları neticesinde ortadan kaldırılmıştır.[630]

Miyaoka, Japonya'nın terörle mücadele politikalarının yumuşak tedbirler veya müzakere yöntemleri çerçevesinde yürütülmesinin üç sebebi olduğunu açıklamıştır. Bunlardan birincisi, terörle mücadele edilirken şiddet yöntemlerinin şiddetle karşılık bulacağı endişesiyle, aşırı güç kullanımını içeren terörle mücadele politikalarının şiddet yoğunluğunu artırarak, şiddeti döngüsel bir hale getireceği düşüncesidir. İkinci olarak aşırı kuvvete başvurulan terörle mücadele politikalarının, masum insanlara zarar verme tehlikesinin bulunması gösterilmiştir. Nihai olarak teröristlerin, yurttaşların ve askeri kolluk kuvvetinin insan haklarına zarar verici uygulamalarla karşılaşma riskinin yüksek olduğuna işaret edilmiştir.[631]

Örneğin, Hollanda'nın terörle mücadele stratejisi, kimsenin terörist olarak dünyaya gelmediğini öne sürerek yola çıkmıştır. Birey kendi hayatını ve diğerlerinin hayatını, politik ya da dini bir maksadı gerçekleştirmek için şiddete başvurma yoluyla bocalamadan önce bir radikalleşme sürecinden geçmektedir. Bu yaklaşım Hollanda terörle mücadele politikasının temelini oluşturmuştur. Hollanda Hükümeti terörle mücadele politikasını icra ederken, terörle mücadele ve güvenlik önlemlerinin, yurttaşın hukuk sınırları içerisinde korunması için hukuki bir dayanak çerçevesinde hareket etmektedir. Hollanda Hükümetinin terörle mücadele önlemlerinin orantılı ve koşullar izin verdikçe, temel hakların hür bir şekilde kullanılmasıyla bağdaşması gerektiği belirtilmiştir.[632]

---

[630] Alper Sözer ve Salih Elmas, **Dünyadan Örneklerle Terörle Mücadele,** ed. İhsan Bal ve Süleyman Özeren, 2. Baskı, USAK Yayınları, Ankara, 2010, ss. 144-146.
[631] Sözer ve Elmas (2010), a.g.e. , ss. 147-148.
[632] Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı, a.g.e. , s. 201.

Hollanda Hükümeti şiddet taraftarı aşırılıkçılığın akabinde, nihai olarak terörle etkili bir şekilde mücadele etmek için, şiddete yönelik birtakım grupların arzusuna karşı savunmasını güçlendirmek, teröristlerin başvurduğu anlatıları tahrip etmek, terörün dayanaklarını azaltmak ve radikalleşmeden vazgeçirme için çabalamaktadır.[633]

Hollanda Hükümeti terörle mücadelenin daima anayasal devlet kapsamında ve yurttaşlarının temel hak ve hürriyetlerine saygı gösterilerek gerçekleştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Anayasal bir devletin esas görevi yurttaşlarının temel hak ve hürriyetlerine saygı gösterme ve onları korumaktır. Terörle mücadelede kişilerin gizlilik haklarına saygı gösterilerek kişilerden bilgi temin edilmesi gerektiği ifade edilmiştir.[634]

Hollanda terörle mücadele stratejisi, terörle mücadele edilirken, terörün doğup geliştiği kaynakların terör tehlikesini artırmadığına dikkat edilmesi gerektiğini önermiştir. Terörle mücadele politikasının icra edildiği yasalar, iletişim şekli, önlemlerle birlikte kullanılan söylemler arasındaki bağlantının, terörle mücadelenin başarısını etkilediği ileri sürülmüştür. Ayrıca terörle mücadelenin yürütülmesi sırasındaki siyasi ve sosyal imajın da terörle mücadelenin başarısında önemli rol oynadığı dile getirilmiştir. Hollanda, terörle mücadele politikasını yürütürken teröristlerin psikolojik olarak yürüttüğü algı mücadelesine karşı, siyasi ve sosyal imajın önemli olduğunun bilincinde hareket etmiştir. Hollanda böylece objektif bir eylem tarzıyla terörle mücadele ederken, muhtemel bir gerilim ortamının doğmasının önüne geçmeyi hedeflemiştir.[635]

İsveç'in terörle mücadele strateji belgesine göre terörle mücadele süreci, şeffaf ve gizli olmayan bir şekilde icra edilmesi gerekmektedir. İsveç terörle mücadelesini sürdürürken etkinlik ve anayasal hukuk devleti esaslarıyla uygun bir şekilde hareket ederek, kamu düzeninin tesis edileceğini açıklamıştır. İsveç, terörü temel hak ve hürriyetlere bir tehlike olarak görmüştür. İsveç, terörle mücadele stratejisi çerçevesinde hareket ederken anayasal hukuk devleti ve temel hak ve hürriyetlere tam saygıyı bir ön şart olarak temel almıştır. Bu doğrultuda sürdürülen terörle mücadele politika tedbirlerinin kabul göreceği savunulmuştur. İsveç, terörle mücadele politikası yürütülürken, belirli bir grubun etiketlenmesinden sakınılması ve gruplar arasında ortak bir sağduyu ve anlayış

[633] Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı, a.g.e. , s. 202.
[634] Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı, a.g.e. , s. 232.
[635] Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı, a.g.e. , s. 263.

yaratılması gerektiğini vurgulamıştır.[636]

Uluslararası alanda şiddet taraftarlığı ve terörün önlenmesi hususunda insan hakları yükümlülüklerine uyularak hareket edildiği takdirde, pozitif neticelerin alınmasının mümkün olduğu söylenmiştir. Ülkelerin çoğunda terör örgütleri ve aşırılıkçı örgütlerin büyümesi ve cazibesine katkı sağlayacak nedenlerden birisi, anayasal bir devlet yapılanmasının ve bu yönde hareket tarzının bulunmaması olarak ifade edilmiştir. Demokrasi ve politik hürriyetlerin destek görmesi, terör örgütlerinin cazibesini azaltma yönünde avantaj sağlamıştır. Siyasi, dini ve toplumsal hürriyetlerin artırılmasının, yoksunluk ve ayrımcılık duygularını hafifleteceğine işaret edilmiştir. Uzun dönemde terörle mücadelenin etkili bir şekilde icra edilmesi için, birtakım ülkelerdeki insan hakları sisteminin geliştirilmesi gerekli görülmüştür.[637]

2014'te Irak ve Suriye'deki IŞİD vakası isabetli bir örnek olarak değerlendirilmiştir. ABD önderliğindeki koalisyon IŞİD kanserinin ortadan kaldırılması için insansız hava araçları, avcı jetler ve füzelerle gruba saldırılar düzenlemiştir. Yoketme için kararlı olan bir örgütü durdurmanın başka bir yolu olmadığı yönünde basit bir görüş vardır. Dolayısıyla durum, bir kasabanın kötü bir despotun kurallarından kurtulmak için bir silahşöre ihtiyaç duyduğu Batı'daki filmlerden birine benzetilmiştir. Şiddete başvurmayan yerliler elverişsiz durumla uğraşan pasif seyircilerken, şiddet çözümü etkili bir yöntem olarak tasvir edilmiştir. Böylece silahşörün kötü adamları ortadan kaldırması yoluyla barış için zemin hazırlaması, ABD'nin Irak işgaliyle orada demokrasi için zemin hazırlama umuduna çok benzediği belirtilmiştir.[638]

Atran, terörizmle mücadelenin faydalı bir şekilde icra edilmesi talep edildiğinde, teröristin dünyasının içine girmekten başka yolun olmadığını ifade etmiştir. Atran, radikalleşmeden vazgeçirme çalışmaları çerçevesinde konuya hâkim olan kişilerin toplantılar sürdürmesinin tesirsiz münazaralar olduğunu belirtmiştir. Atran, bu minvalde Churchill'ın, Hitler'in mağlup edilmesi için şeytanla bile anlaşmaya hazır olduğunu söylemiştir. Atran, Ortadoğu'da El-Kaide ve El-Nusra gibi grupların Batılı liberal değerlerle uyum içerisinde ve bir arada yaşama rızası göstermeleri halinde Selefiler ile anlaşılması gerektiğini öne sürmüştür. Böyle bir hareket tarzının mücadeleden taviz verme

[636] Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı, a.g.e. , ss. 306-307.
[637] Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı, a.g.e. , s. 233.
[638] Lindahl, a.g.e. , pp. 461-462.

anlamına gelmekten ziyade düşünce, ifade hürriyetinin etkin bir şekilde kullanılması şeklinde okumanın daha doğru olduğu aktarılmıştır. Atran'a göre teröristleri ortadan kaldırmayı veya onları kendilerine uymaya zorlamaktansa, onlara belirli bir özerk alan bırakılarak müşterek bir iş yapılması mümkündür.[639]

Zulaika, terörizmle mücadelenin kendi söylemlerini, uygulamalarını ve kısmen kendi realitesini yaratması ve oluşturması vasıtasıyla mücadele etmekle uğraştığı bu tehdidi sürekli olarak yeniden ürettiğini göstermiştir. Ebu Gureyb veya işkencenin yasallaştırılması biçimindeki sosyal değişime bağlılığın temeline, sadece tehditle mücadele amacıyla insan haklarının ihlal edilmesi şeklindeki yöntemin yorumlanmasıyla ulaşmak mümkündür.[640]

Hollanda terörle mücadele strateji belgesine göre terörü engellemek, eylemin neticesinde insanların yaşamlarını yitirmesi ve maddi kayıplar gibi çoğunlukla görülen vahim sonuçların sebeplerine koşut olarak eylemin veya tehlikenin hukuk düzenine ve demokratik süreçler üzerine yaratacağı tahribattan ötürü değerlidir. Şayet bir yurttaş, politikacı ya da işletme bir şey yapmaya icbar edildiği ve bu nedenle yasal tercihler yapma hususunda kısıtlandığını hissediyorsa, bu durum demokrasi ve hukuk düzenini negatif yönde etkilemektedir. Benzer durum, toplumun iletişim, bankacılık ve kuvvet yapıları gibi esas unsurları etkilendiğinde de görülmektedir. Hollanda terörle mücadele strateji belgesine göre terörizmle etkili mücadele edilmek isteniyorsa; terör eylemlerinin önlenmesiyle birlikte terör eylemlerine yol açan faktörlerin de üzerinde durulması gerektiği ifade edilmiştir.[641]

Böylece terörizmin sadece bulgularına değil temel sebepleri üzerine odaklanma ihtiyacının bulunduğu öne sürülmüştür. Buradaki önemli husus terörizmin temel sebeplerini bulmaktan ziyade terörizme olanak sağlayan şartların eleştirel bir şekilde tanımlanması ve açıklanmasıdır. Örneğin bir kişi, bir ülkenin dış politikası veya bir ihtimal Cezayir gibi ülkelerde petrol kaynaklarının sömürülmesi gibi terörizm eylemleri olasılığını artıran şartlara ulaşabilir.[642]

İlk olarak terörizmi kuşatan tabuları istikrarsızlaştırma gereksinimi bulunmaktadır.

[639] Atran, a.g.e. , s. 204.
[640] Lindahl, a.g.e. , p. 463.
[641] Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı, a.g.e. , s. 199.
[642] Lindahl, a.g.e. , p. 463.

Böylece terörist öznelliğiyle, eleştirel ve ciddi bir şekilde meşgul olunabileceğine işaret edilmiştir. İkinci olarak terörizme imkan sağlayan şartlar için belirlenen politikaların, eleştirel olarak açıklanma ihtiyacı bulunduğu dile getirilmiştir. Söz konusu iki noktanın terörizmle mücadelenin epistemolojik krizini yatıştırmaya yönelik oldukça benzer yolda gittikleri öne sürülmüştür. Son olarak terörizm eylemlerinin doğrudan sorumluluğunun kendi politikalarımız olduğu ve şiddetin sadece daha fazla şiddeti besleyeceği anlaşıldığında, terörizmle mücadele için en iyi yolun bireylerin güvenliğinin her yerde ve onlarla sağlanması gerektiğinin açıkça görüldüğü vurgulanmıştır.[643]

8. TERÖRE KARŞI KÜRESEL SAVAŞ ÜZERİNE ELEŞTİREL BAKIŞ AÇISI

8. 1. Faz 1

El-Kaide hareketinin oluşumu 1980'lerin sonunda Afganistan'ın Güneydoğusu'nda başlamış ve SSCB kuvvetlerinin ülkeden kovulması sürecindeki coşkun mücahidin ayaklanmasıyla gelişmiştir. El-Kaide, Seyyid Kutub gibi İslami düşünürlerin yazıları tarafından çokça etkilenen genç Suudi lojistikçi Usame Bin Ladin ve onun akıl hocası Eymen El-Zevahiri'nin merkezinde bulunduğu İslam'ın katı ve saf yorumunun yenilenerek tasarlandığı bir grup hareketi olmuştur. Pakistan'ın ISI istihbarat ajansı ve CIA tarafından desteklenen Sovyet karşıtı ayaklanmanın başarısı, kararlı bir hareketin bir süper gücü yenebileceğini ve hatta bozguna uğratabileceğini göstermiştir. Ayaklanmanın motivasyonunda temel olarak etnik ve milliyetçi unsurlar bulunmasına rağmen El-Kaide'nin çekirdek liderliği tarafından gelecek için kilit bir motivasyon olarak din unsuru görülmüştür.[644]

Yeni İslamcı Taliban hareketinin ülkeyi teokratik bir devlet olarak birleştirme azmine yardım etmek ve bahsedilen şeyi yapmak amacıyla, Kuzey İttifakı'nın savaş ağalarıyla mücadele etmek için Afganistan'a dönmeden önce, Bin Ladin'in Sudan ve Suudi Arabistan'da arka arkaya girişimleriyle 1990'ların sonlarında hareket fazla yayılmıştır. 2000 yılıyla birlikte El-Kaide, Orta Doğu çevresindeki kabul edilemez rejimleri, özellikle Suud Hanedanını, doğru teokrasilerle devirerek, bu yakın düşmanların yerine geçmeyi

[643] Lindahl, a.g.e. , p. 467.
[644] Paul Rogers, **Routledge Handbook of Critical Terrorism Studies,** ed. Richard Jackson, 1. Edition, Routledge Publishing, Oxford, UK, 2016, p. 480.

belirlemiş devrimci bir hareket olarak tasvir edilmiştir. El-Kaide'nin merkezi Afganistan'da bulunurken, çoğu ülkede esnek ağ yapısı biçimini almıştır. El-Kaide, kilit bir motivasyon olan üçüncü kutsal yerin kontrolünü elinde bulunduran Siyonist İsrail'in varlığına ve onların müttefiki olan ABD ve Batı Avrupa'ya uzak düşman olarak onları açık bir şekilde savaşa çekme niyetine sahip olmuştur. El-Kaide hareketini çoğu devrimci gruptan ayıran ve büyük ölçüde önemli kılan, dünyevi hayatın ötesini arayan onun eskatolojik boyutudur ve bu yüzden yüzlerce yıl değilse de onlarca yılda ölçülmüş olan zaman ölçeğinde faaliyet göstermiştir. [645]

Bu bağlamda geniş Müslüman topluluğu olan Ümmete yeni hareketin gücünü göstermede ve ABD'den kitlesel bir tepki elde etmede özel bir yere sahip olan ABD'deki saldırı (11 Eylül terör saldırıları), Frankfurt hücresi tarafından planlanmıştır. Aslında ABD kuvvetleri Afganistan işgalini, yüksek ihtimalle Kabil'deki Taliban rejimine son verme ve El-Kaide'nin lider kadrosunu öldürme ve hareketi yok etme amacıyla düzenlemiştir.[646]

New York ve Washington'daki yaklaşık 3.000 kişinin öldürüldüğü 11 Eylül saldırıları özellikle Cumhuriyetçi Bush yönetimi altındaki ABD siyasi sisteminde yıkıcı bir etkiye sahip olmuştur. Güçlü bir askeri yanıt için destek, ABD'nin ötesinde özellikle İngiltere'deki Blair yönetiminde epey karşılık bulmuştur. Taliban rejiminin sonlandırılması ve El-Kaide hareketinin yok edilmesi aslında akut bir gereksinimdi. Fakat ABD ordusu bunu başarmayı Afganistan'ın geniş çaplı işgaliyle değil, Kuzey İttifakı'nın savaş ağalarının militanları için acil destek, özel kuvvetlerin kullanılması ve yoğun hava saldırılarının birleşimi yoluyla tercih etmiştir.[647]

Bu stratejinin beklenmeyen başarısı, Taliban'ın iki ayda yok edilmesiyle muhteşemden biraz daha eksik olmuştur. El-Kaide destekçilerinin çoğu, özellikle Pakistan'ın Kuzeybatısı'na, Afganistan'ın dışına geri çekilmiştir. Söz konusu dönemde Bin Ladin, Zevahiri veya Taliban lideri Molla Ömer ne öldürülmüş ne de yakalanmışlardır. Aralık 2001'deki müttefik devletlerin Berlin konferansı yoluyla Afganistan'ın demokrasiye geçişine nezaret etme ve süreçte çokça destek verileceği vaadi onaylanmıştır. Bazı Birleşmiş Milletler yetkilileri ve Afgan liderler, Taliban'ın geleneksel algıda kapsamlı bir şekilde yenilmediği hususunda uyarmışlar ve güvenlik boşluğunun gelişmesine izin

[645] Rogers (2016) , a.g.e. , pp. 480-481.
[646] Rogers (2016) , a.g.e. , p. 481.
[647] Rogers (2016) , a.g.e. , p. 481.

verildiği takdirde, onların kendilerini yeniden kuvvetlendirebileceğini belirtmişlerdir. Bazı kişiler 30.000 personelden oluşan bir uluslararası barışı koruma ve istikrarı sağlama kuvveti ihtiyacını talep etmişlerdir. Fakat böyle bir gücün mevcut olmamasına rağmen eninde sonunda sayısı 5.000 kişiden fazla olmayan Uluslararası Güvenlik Destek Gücü (ISAF) kurulmuştur.[648]

Mantıklı bir şekilde tahmin edilebileceği gibi ABD önderliğindeki teröre karşı küresel savaşın dikkat çekici başarısı, Bush yönetiminin popülerliğini yükseltmiş ve 29 Ocak 2002'de Başkanın birliğin durumuyla ilgili Kongre'nin her iki kanadına da tuhaf bir şekilde iyimser seslenişine izin vermiştir. Bush, bu dikkat çekici konuşmada, terörizmi destekleyen ve kitle imha silahlarına yönelen şer ekseni olan devletleri daha geniş bir şekilde kapsayarak savaşı genişletmiştir. Söz konusu devletler: Tehdidin bir kısmını oluşturan Suriye, Libya ve Küba ile Irak, İran, Kuzey Kore olmuştur. Mart 2002'de Bush yönetimi İsrail'in meşru bir devlet olarak kabul edilmesini sağlama ve ABD ile yakın ilişkili olan bir liberal piyasa demokrasileri çağında, Ortadoğu siyasetinin yeniden yapılandırılmasına yol göstermenin başlangıcı olarak görülen Irak'taki rejime son vermeyi hedefleyen koalisyonu oluşturmaya başlamıştır.[649]

Herman, bir devletin başka bir devletin topraklarını işgal etmesinin esas nedeninin, orada bulunan petrol veya kıymetli madenleri ele geçirmek olduğunu ve işgalcinin bu eylemin adil ve doğru olduğuna inanmadan eylemi gerçekleştirmesinin mümkün olmadığını söylemiştir. Tarih, işgalci kuvvetin işgale uğrayan aktörün temsil ettiği din, uygarlık, ırk gibi her şeyden daha güçlü görünmesi gerektiğinden, işgalci kuvvetin kendini işgale uğrayan aktörün tam zıttında konumlandırarak işgali meşrulaştırdığına işaret etmiştir. Herman, örneğin Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi'ndeki gibi Kızılderililerin acımasız varlıklara dönüştürülmesinin, insanların onlara yaptıkları zulümleri kolaylaştırdığını belirtmiştir.[650]

8. 2. Faz 2

ABD silahlı kuvvetleri 2003'te Irak'ta askeri literatürde hızlı hâkimiyet şeklinde bilinen şok ve dehşet doktrinini uygulamıştır. Bu doktrine göre hızlı hâkimiyetin hedefi, düşmanın direncinin zayıflatılarak ya da saf dışı bırakılarak düşmana kendi stratejik ve

[648] Rogers (2016) , a.g.e. , pp. 481-482.
[649] Rogers (2016) , a.g.e. , p. 482.
[650] Herman, a.g.e. , s. 119.

askeri amaçlarını onaylatmaktan başka çare bırakmamaktır. Buradan hareketle düşman kuvvetlerine fiziksel olarak zarar verilmesi şeklindeki somut etkilerin yanında, düşmanın psikolojik ve soyut etkilere maruz bırakıldığı da görülmüştür. Böylece düşman olarak nitelendirilen aktörlerin esas kesimini, askerler ya da siyasi liderlerin olmasının ötesinde, siyasi değişimlerin dayatıldığı sivil halk teşkil etmiştir. ABD kitle imha silahları ve askeri saldırıların yanı sıra serbest piyasanın işleyişini tehlikeye düşüren eylemleri de tehdit olarak değerlendirmiş ve kendi çıkarlarıyla çatışan iktisadi yaklaşımlar geliştiren ulusları düşmanlaştırarak hızlı hâkimiyet yaklaşımının hedefi haline getirmiştir.[651]

Batılı koalisyon devletleri Mart 2002'den Şubat 2003'e kadar öncelikle Saddam Hüseyin rejimine karşı eylem için toplanmıştır. İtalya ve İspanya'dan, özellikle İngiltere'den destek gelmiş, fakat Fransa ve Almanya gibi Batı Avrupa'daki başka bazı devletler çok daha ihtiyatlı davranmışlardır. Planlanan operasyon için bir Birleşmiş Milletler direktifi çıkarılması yönünde çaba gösterilmiştir. Ancak bu çaba, 2003'ün Şubat ayında savaşın çıkması açıkça çok yakınken, tamamen uluslararası meşruiyetin talep edilen seviyesinin sağlanmasında başarısız olmuştur.[652]

Irak'ın kitle imha silahlarını yapmada, özellikle kimyasal silahlar konusunda önemli kapasite başarısına yakın olması; son yıllarda Birleşmiş Milletler denetim ekibinin aktif bulunduğu önemli çalışmalarına rağmen kullanılan temel ifadelerden biri olmuştur. Bu savaş için belirgin kanıt bulmak zor olmuştur ve özellikle İngiltere ve Batılı ülkelerin bir kısmında tuhaf bir şekilde gelişen coşkulu savaş karşıtı hareketin rehberliği önemli faktörlerden biri olmuştur.[653]

20 Mart 2003'te önemli hava saldırılarıyla rejimin sona erme durumu başlamıştır. Bunu hızlı bir şekilde, özellikle Irak'ın Güneyi'ndeki Kuveyt'ten kara yoluyla işgal izlemiştir. Ana kuvvetler ABD ordusu ve deniz piyadelerinden ve özellikle İngiltere gibi katkı sağlayan başka devletlerden temin edilmiştir. Fırat ve Dicle nehirlerinden yukarı doğru ilerleyen askerlerin, iki haftadan daha kısa sürede Bağdat'ın dış mahallelerine gelmesi ani olarak görülmüştür. Direniş kuvvetleri, zayıf bir şekilde organize olmalarına ve cephanelerinin etkili alan kullanımına çok hassas olmasına rağmen, ilerleyen kuvvetlere karşı, neredeyse derhal intihar saldırılarını da içeren düzensiz saldırılar başlatmışlardır.

[651] Aksan ve Bailes, a.g.e. , ss. 15-16.
[652] Rogers (2016) , a.g.e. , p. 483.
[653] Rogers (2016) , a.g.e. , p. 483.

Bütün bunlara rağmen ABD kuvvetleri üç hafta sonra Bağdat'a girmiş, bütün dünyanın gözü önünde Saddam Hüseyin'in heykeli devrilmiş, rejim çökmüş ve savaşın kazanıldığı görülmüştür.[654]

Başkan Bush 1 Mayıs 2003'de California kıyılarının açıklarındaki USS Abraham Lincoln uçuş güvertesinden savaşın tamamlandığı konuşmasını yapmış ve savaştaki başarıyı bildirmiştir. Bağdat'taki Geçici Koalisyon Otoritesi'nin kurulması yoluyla avantaj elde edilerek geçiş süreci etkilenmiş, bölgede İran'ın etkisi ve gücü sınırlanmış ve Washington'da 11 Eylül vahşetinin etkisiyle mücadele etmede hatırı sayılır bir tatmin bulunmuştur. ABD kuvvetlerinin Afganistan'da doğuya ve Irak'ta batıya konuşlanması, Suudi Arabistan, Bahreyn, Kuveyt, Birleşik Arap Emirlikleri, Umman'da yakın müttefiklerinin olması, ABD'nin, Arap Denizi ve Fars Körfezi'ni kontrol etmek için donanmasının 5. Filosunun kuvvetini artırması gibi faktörler sonucunda İran neredeyse tamamen çevrelenmiştir. Bush yönetiminin görüşüne göre İran dünya için olmasa bile bölge için büyük bir tehdit teşkil etmiştir ve 2002'nin ilkbaharında Cumhuriyetçi çevrelerdeki popüler söylem, bu durumu Tahran'a giden yolun Bağdat'tan geçmesi üzerinden açıklamıştır.[655]

8. 3. Faz 3

Mayıs 2003'ten Aralık 2003'e kadar olan zaman zarfında, Irak'taki işgal kuvvetleri için güvenlik durumu istikrarlı bir şekilde kötüye gitmiştir. Bu durumun sinyalleri Birleşmiş Milletler Misyonları Karargâhları'nın ve Bağdat'taki Ürdün diplomatik temsilciliğinin bombalanmasında görülebilir. Ancak Irak'ın merkezindeki çoğu yerde koalisyon kara kuvvetleri, kendilerini yaklaşık dört tugaydan oluşan Saddam Hüseyin'in Özel Cumhuriyet Muhafızlarından çekilen seçkin Iraklı grupların merkezinde yer aldığı, kararlı bir şehir ayaklanmasıyla yüzleşirken bulmuştur. Bunlar müteakip işgale karşı direnişi sağlamak maksadıyla, karadan giden ağır silahlarla teçhiz edilmiş ABD kuvvetlerinin Bağdat'a yaklaşması sırasında çatışmadan kaçınmışlardır.[656]

Çoğu ABD askerinin eğitimi ve ekipmanı için böyle bir çatışma uygun değildir. Zayiatlar ani bir şekilde artmış ve aslında moral açısından daha da kötüleşmiştir. Çünkü savaş alanındaki yaralı tedavisi, ölü ve yaralıların süratli tahliyesindeki ilerlemeler

[654] Rogers (2016) , a.g.e. , p. 483.
[655] Rogers (2016) , a.g.e. , pp. 483-484.
[656] Rogers (2016) , a.g.e. , p. 485.

nedeniyle çok kötü şekilde yaralanmış askerler sağ kurtulmuştur. Tahminen Irak'taki savaşta yaygın görünüm, 11 Eylül saldırılarına yanıt olarak Iraklıları teröristler şeklinde göstermiş ve bir başka sonuç da önemli sivil zayiatlar nedeniyle sıklıkla onlara karşı çok yoğun ve baskılı ateş gücünün kullanımı olmuştur. 2003 ve 2004 sırasında çok fazla aleni intikam baskını örneği bulunmuştur. Bunlardan dikkat çekici bir örnek deniz piyadeleri konvoyunun saldırıya uğramasını takip eden Felluce şehrinin bir kısmının tahrip edilmesi olmuştur. Geçici Koalisyon Otoritesi tarafından, Irak Ordusu'nun lağvedilmesiyle 100.000 genç erkeğin işsiz kalmasının koalisyona karşı direnişin sertleşmesi gibi kaçınılmaz bir etkisi olmuş ve durum daha da kötüleşmiştir.[657]

Örneğin en itidalli tahminler Irak'ın işgali esnasında binlerce sivilin yaşamını yitirdiğini ileri sürmüştür. İşgalin devam ettiği süreç boyunca ölü sayısı tedricen artmıştır. Özellikle Felluce'deki operasyonlar ve saldırılar sivillerin yaşamlarının büyük tehlike altında olduğunu göstermiştir. Örneğin bir görgü tanığı olan Dahr Jamail, ABD silahlı kuvvetlerinin hukuk dışı silah kullanımından dolayı sağlık personelleri, araçları ve yerleşkelerinin zarar gördüğünü, 4-6 bin arasında sivilin yaşamını yitirdiğini ve insanların ikamet ettiği yerlerin %70'nin imha edildiğini aktarmıştır.[658]

Özellikle Bağdat'ın batısındaki Ebu Gureyb hapishanesinde çok sayıda mahkuma taciz edilmesi, ABD'de ve onun koalisyon ortakları arasında tartışmaya neden olmadan önce Irak'ta büyük ölçüde haber olmuştur. Benzer şekilde seyir halindeyken mahkumlara aşırı sorgulama ve davranışlar için mahkumların üçüncü ülkelere örtülü iadesi uygulaması ve Küba'daki Guantanamo gözaltı merkezi de büyük ölçüde bilinmektedir.[659]

İslamcı propagandacıların İslam'a bir saldırı olarak sundukları eylemlerin propagandalarını çokça yapmalarına fırsat veren özellikle iki faktör bölge çapında bir etkiye sahip olmuştur. Bunlardan biri El-Cezire gibi yeni bölgesel televizyon haber kanalları tarafından Batı'daki medya organlarından daha fazla grafik detayla, savaşın yayın alanının siviller üzerine etkisiyle gösterilmesidir. Savaş yürütülürken daha fazla ölüme yol açan temel faktör olarak Sünniler ve Şiiler arasındaki şiddetli mezhepler arası çatışmaların gösterilmesine rağmen söz konusu radikal İslamcıları çatışmalara çeken en önemli etken

[657] Rogers (2016) , a.g.e. , p. 485.
[658] Aksan ve Bailes, a.g.e. , s. 17.
[659] Rogers (2016) , a.g.e. , p. 485.

binlerce Müslümanı öldüren Batılı devletler olmuştur.[660]

İkinci olarak ABD Ordusu kaçınılmaz bir şekilde bölgedeki şehir kontrgerillası konusunda tek müttefiki ve dikkate değer tecrübesi olan İsrail'e dönmüştür. 2004-2005 süreci sırasında sorunlu askeri operasyonlara yardım etmede İsrail ekipmanlarıyla birlikte görevlendirilmiş olan İsrailli danışmanlar ve askeri eğitmenlerle önceden var olan işbirliği fazlasıyla güçlenmiştir. Söz konusu durum, ABD perspektifinden tamamen anlaşılabilir bulunabilirdi, ancak İslamcı propagandacıların bu durumu Müslüman dünya üzerine Haçlı/Siyonist bir saldırı olarak tasvir etmesi, radikal İslamcı hareketlerin bütün savaşı direniş olarak sunmasını sağlamıştır.[661]

Eğer birisi New York ve Washington'daki El-Kaide saldırılarının amacının, Afganistan'ın işgal edilmesiyle ilgili olarak uzak düşmanı provoke etme olduğunu söylerse, en azından başlangıçta ne oldu ki, bin yıl önce Abbasi Halifesi'nin dikkate değer merkezi olan Irak, İslam tarihinde çok daha önemli bir devletin işgali olmuştur.[662]

Irak'ta 2004-2005'te güvenliğin bozulması, teröre karşı savaşın üç önemli yapısında başka sorunların evrim geçirmesi yoluyla paralel gitmiştir. Bunlardan biri El-Kaide'nin, bazıları sadece birkaç bireyi kapsayan, diğerleri daha büyük gruplardan oluşan çok sayıda dalının gelişmesidir. Onlar Avrupa ve Asya boyunca sayısız saldırılardan sorumlu olmuşlardır. Yine onların çoğu Batı hedeflerine yönelmişlerdir. El-Kaide ile bağlantılı teröristler, bombalama ve hedefleri silahla vurmayı içeren yöntemlerle Suudi Arabistan, Yemen, Pakistan, Ürdün, Fas, Mısır, Tunus, Türkiye, Hindistan, Endonezya, Madrid ve Londra gibi yerlerde eylemler gerçekleştirmişlerdir. Bunların çok azı El-Kaide liderliği tarafından yönlendirildiyse de terörizmle mücadele çabalarının tek başına yürütülmesini zorlaştırmıştır.[663]

İkinci sorun daha geniş radikal hareketlerin özellikle Yemen ve Somali'deki evrimi olarak belirlenmiştir. Üçüncü sorun ise Afganistan'da Taliban'ın özellikle Kandahar ve Helmend vilayetlerinde yeniden ortaya çıkması şeklinde ifade edilmiştir. 2006'nın başlarında Afganistan'ın çoğu kesiminde güvenliğin ani şekilde bozulması, NATO'daki Uluslararası Güvenlik Destek Gücü'nün (ISAF) kitlesel genişlemesine yol açmış,

[660] Rogers (2016) , a.g.e. , pp. 485-486.
[661] Rogers (2016) , a.g.e. , p. 486.
[662] Rogers (2016) , a.g.e. , p. 486.
[663] Rogers (2016) , a.g.e. , p. 486.

Amerikalılar ağırlıklı olmak üzere kontenjanın çoğunluğunu İngilizler, Kanadalılar, Hollandalılar ve Almanlar teşkil etmiştir. Buna karşın Taliban, toprakları ele geçirmede hatırı sayılır derecede ilerleme kaydetmiş ve haşhaş ekimini kontrol etmeyi hedeflemede öne çıkan Batı başarısız olmuştur.[664]

8. 4. Faz 4 Geri Çekilme

2007 yılının sonlarında, üç gelişmenin bileşimi Irak'taki direniş seviyesinin biraz iyiye doğru değişimiyle sonuçlanmıştır. Bunlardan biri, direnişçi olarak farz edilenlerin ele geçirilmesi veya öldürülmesi, keşif ve istihbaratla varlıkların tanınması ile uyum içinde çalışan Müşterek Özel Operasyonlar Komutanlığı (JSOC) tarafından oluşturulan, ortak bir şekilde ve en yaygın olarak TF (Task Force) 145 olarak isimlendirilen dört Özel Kuvvetler birliğinin, şiddetli savaşın akışında belirleyici olmasıdır. 2004'ten 2007'ye kadar olan üç yıllık bir dönem içinde operasyonlar 2006'da Arcadia Operasyonu ile zirveye erişmiştir. SEAL Timi 6, Rangerlar, Delta Gücü ve bir İngiltere SAS bölüğünden çekilen birliklerle, özgürlüklerine sahip direnişçileri araştırmak, bazen ay başına 300 baskını içeren yoğunluğa tekabül etmiştir.[665]

Baskınlardaki gözaltılar, çoğunlukla yoğun fiziksel sorgulama ile başka bir enformasyon elde etmeye bağlı olmuştur ve bazen saatler içerisinde yürütülen ilerideki baskınların temelini oluşturmuştur. Bu operasyonların bağımsızlığı ve yoğunluğuyla, öldürülen veya tutuklananların ancak yarısının aslında direnişin ayrılmaz bir parçası olduğu belirtilmiştir. Öldürülen kişilerin sayısı hiçbir doğrulukla bilinmiyor, fakat sadece Basra yakınlarındaki Bucca Kampı'nda 20.000'den fazla kişi bulunmuş ve on binlerce kişi tutuklanmıştır. Bu dönem sırasında direniş grubunun en aşırı lideri olan Mezopotamya El-Kaide'sinin (AQIM) lideri Ebu Musab El-Zerkavi öldürülmüş ve onun olası halefi Ebubekir El-Bağdadi tutuklanmıştır.[666]

İkinci gelişme ABD kuvvetlerine ve Irak Hükümeti güçlerine yardımcı kuvvetler oluşturulması için bazı Sünni aşiret milislerinin birleştirilmesidir. Irak El-Kaide'si (AQI) olarak bilinen ve ayrıca ABD kaynaklarından önemli ödemeler alan grubun aşırı şiddetine karşı mücadele, aşiret muhalefetinin birleşimi yoluyla mümkün olmuştur. Son olarak Bush yönetimi Irak'taki durumun iyileşmesinden faydalanmak için askerlerin sayısını aniden

[664] Rogers (2016) , a.g.e. , pp. 486-487.
[665] Rogers (2016) , a.g.e. , p. 488.
[666] Rogers (2016) , a.g.e. , p. 488.

yükseltmiştir. Öyle olmasına rağmen 2008'de ABD'de başkanlık seçimlerinin başlamasıyla, savaş için yurt içi destek yeterince kabul görmemiş ki Demokratik rakip Barack Obama, ABD kuvvetlerinin Irak'tan çekilmesi, ancak özgün 11 Eylül saldırılarıyla daha yakın bir şekilde ilişkilendirilmiş olan Afganistan'daki savaşın devam etmesi temeli üzerine kampanya yapmıştır.[667]

Obama'nın ilk dönemi sırasında vaatleri yerine getirilmiş ve tüm ABD muharip birlikleri 2011'in sonuyla Irak'tan çekilmesine rağmen eğitmenlerin, destek personellerinin, özel paralı askerlerin birkaç bini ülkede kalmıştır. Çok dikkatli değerlendirmelerden sonra, Obama'nın gelecekteki Afgan yönetiminde çevresel rolden çok daha fazlasına sahip olacağı, Taliban'ın çok zayıflamış olacağı bilgisiyle kısmi geri çekilmeyi müzakare etme ve Taliban üzerinden yeterli askeri avantaj elde etme amacıyla Afganistan'daki asker sayısını 30.000 artırmıştır. Başka koalisyon kuvvetlerinin de dahil edilmesiyle ülkedeki yabancı askerlerin toplam sayısı 130.000'e çıkmış, fakat bu başarılı olmamış, 2013'le birlikte Obama yönetimi 2014'ün sonuyla birlikte yaklaşık olarak 10.000 askerin geri çekilmesi için belirlenen bir zaman çizelgesi üzerinde karar kılmıştır. İngiltere gibi koalisyon ortakları da aynı şeyi yapmıştır.[668]

8. 5. Faz 5 Uzaktan Kontrol

2011'in ortalarında, küresel teröre karşı savaşın on yıllık bir sürecin sonucu, Bush'un senede bir kez yapılan ulusa seslenişinden ve onun 2003'teki görevin tamamlandığı konuşmasında umduğundan radikal bir şekilde farklı olmuştur. Rogers, Haziran 2011'de Brown Üniversitesi'nden yayımlanan bir raporu özetlemiştir. İlk olarak Irak'taki, Afganistan'daki ve başka yerlerdeki toplam ölü sayısının sivilleri, üniformalı personeli ve paralı askerleri içeren tutucu bir tahmini en az 225.000'dir. İkincisi Iraklılar, Afganlar ve Pakistanlılar arasından çıkan 7.8 milyon mülteci bulunmuştur. Son olarak savaşların maliyeti 4 trilyon dolara yakındır ve önemli oranda borçlanma yoluyla fonlanmıştır. Zaten 185 milyar dolar faiz ödenmiş ve muhtemelen 2020'ye kadar 1 trilyon dolar daha ödeneceği ifade edilmiştir.[669]

Batı'nın iç siyaseti ve askeri düşüncesi açısından dev sivil zayiatlar, onların kendi askeri zayiatlarından daha az önemli olmuştur. ABD için ölümler 6.000'i aşmış, en azından

[667] Rogers (2016) , a.g.e. , pp. 488-489.
[668] Rogers (2016) , a.g.e. , p. 489.
[669] Rogers (2016) , a.g.e. , p. 490.

25.000 kişinin ciddi şekilde yaralanmasıyla onların çoğu hayat boyu sakat kalmıştır. İngiltere gibi koalisyon ortaklarının çoğu için zayiatlar ayrıca önemlidir. Ölümlerin ve ciddi yaralanmaların sürekli raporları kamuoyunda kümülatif etkiye sahip olmuştur. Askeri durum açısından bizzat muharebe alanında olan kara kuvvetleri modelinin başarısız görünmesi, uzaktan kontrol olarak isimlendirilen ve tercihen uzak tehditlerle uğraşmak için farklı bir yaklaşıma doğru hareket etmeyi hızlandırmıştır.[670]

ABD'li uzman Ivan Eland, ABD'nin Denizaşırı Müdahaleleri Terörizmi Besliyor Mu? İsimli çalışmasında şöyle bir sonuca ulaşmıştır: ABD dış politikasının müdahaleciliğine reaksiyon şeklinde gelişen çok sayıdaki terör saldırıları ile ilgili olarak, müdahale edilen bölgelerdeki askeri politikaların değişmesi halinde, ABD'nin terör hedefi olmasının önemli ölçüde önüne geçilebileceğini vurgulamıştır.[671]

[670] Rogers (2016) , a.g.e. , pp. 490.
[671] Jackson (2014) , a.g.e. , ss. 140-141.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

LİDERSİZ DİRENİŞ HAREKETLERİ

1. TERÖR ÖRGÜTLERİNDE ADEMİ MERKEZİYETÇİ HÜCRE

Gevşeklik ve esneklik nedeniyle ulus-ötesi modern terörist örgütlerin ağ yapısı modern teknoloji yoluyla kolaylaşmıştır. Teröristler, ekonomik fonlama, istihbarat paylaşımı, eğitim, planlama ve saldırılar icra etme açısından beraber çalışabilmektedirler. Örneğin 2001'de bir şehirde bombalama görevinin nasıl icra edileceğine dair FARC'tan eğitim almak için Kolombiya'ya gelen üç IRA üyesi Kolombiyalı yetkililer tarafından yakalanmıştır.[672]

Teröristler üç seviyede operasyon yürütmüşlerdir:

1- Devlet Seviyesi: Öncelikli olarak tek bir ülkede faaliyet göstermektedirler ve erişimleri sınırlı olmuştur. Böyle bir grupla mücadele edilmedikçe genişleyebilmektedirler.

2- Bölgesel Seviye: Böyle gruplar bölgesel olarak faaliyet gösterir ve asgari bir uluslararası sınırı geçmektedirler.

3- Küresel Seviye: Teröristlerin birkaç bölgeyi içeren operasyonları icra ettiği ve ulus-ötesi hatta küresel büyük amaçlarının olabileceği seviyedir.

Terörist gruplar genellikle temel, evrensel meşru veya suç örgütü karakteristiklerini takip etmektedirler. Örneğin terörist grup içindeki iş bölümü: Müşteriler ve fonksiyon gibi faktörlere göre çalışanlar arasında görevlerin paylaşımı anlamına gelmektedir. Bir terörist örgüt; eleman temin etme, eğitim, planlama, finans, gözetleme, bomba yapma ve suikast düzenleme üzerine ihtisas yapan üyelere sahip olabilmiştir. Daha küçük gruplar veya hücreler çok yönlü görevler üzerine uzmanlaşmış üyeleri arzu etmiştir.[673]

Komuta zinciri, organize olmuş bir hiyerarşide çalışanlar arasında düzen ve kontrolü korumayı sağlayan, yukarıya ve aşağıya doğru iletişimlere işaret etmiştir. Amirler komuta zinciri yoluyla astlarıyla iletişim kurarak görevlerin yerine getirilmesini sağlamıştır. Örneğin, terörist liderler bir sonraki eylem planının intihar bombalaması olmasına karar verebilmektedir. Böylece planın yürütülmesi için ast ile temasa

[672] Purpura, a.g.e. , p. 46.
[673] Purpura, a.g.e. , p. 46.

geçilmektedir. Bu durumda ast başka bir grup üyesiyle görevin hazırlanması için temas kurarak intihar bombacısıyla irtibat kurmaktadır. Eğer görev için yapılan hazırlık sırasında ciddi bir sorun meydana gelirse komuta zinciri takip edilerek sorunun bilgisinin lidere ulaştırılması gerekmektedir. Komuta zinciri ayrıca organize suç vakalarında görüldüğü gibi liderleri izole etmeye hizmet etmektedir. Öte yandan teröristlerin hücrelerde örgütlenmiş oldukları görülmüş ve ademi merkeziyetçi karar alma yoluyla karakterize edildikleri gözlenmiştir.[674]

Örgütler tipik olarak kendilerinin organizasyon görevi, felsefesi, politikaları ve prosedürlerini içeren kural kitapları gibi el kılavuzlarından faydalanmıştırlar. El kılavuzları, teröristlerin örgüte ve onun amaçlarına en iyi şekilde nasıl hizmet edebileceklerini göstermede bireylere yardımcı olma bakımından eğitim araçları olarak hizmet etmektedir.[675]

Fraser ve Fulton, terörist grupların hiyerarşik yapısını bir piramit olarak düzenlenen dört seviyeye bölmüştür. Liderlik, komuta sorumluluklarıyla piramidin tepesinde bulunmaktadır. Kurmay heyeti veya çekirdek kadro, görevlerin icra edilmesi için sorumluluklar üstlenerek ikinci seviyede yer almıştır. Aktif destekleyiciler, güvenli evler, silahlar ve başka lojistik malzeme yardımları temin edenler olarak üçüncü seviyede konumlanmışlardır. Pasif destekleyiciler ise aslında bir terörist gruba katılmaksızın siyasi destek sağlamışlardır. Bu grubu belirlemek zordur ve onların bilgileri olmadıkları için teröristler tarafından kullanılmış olabilecekleri belirtilmiştir.[676]

Bir hukuk uygulaması veya askeri perspektiften, terörist grupların terörist aktivitelere kanıt oluşturan evrensel örgütlenme karakteristiklerinin izlenmesi, onların yakalanmasına yardım etmiştir. Bir komuta zincirinde iş bölümü nedeniyle talep edilen uzmanlık görevleri, üyelerin işleriyle ilgili iletişim ve koordinasyon kurmasını gerektirmiştir. Buna karşılık yetkililer iletişimlere müdahale edebilecek gözetleme ekipmanları kullanmaktadır. Yetkililer terörist el kılavuzlarını ele geçirdiklerinde böyle enformasyonların terörizmle mücadele ve soruşturmalar için değerli olabileceğini ifade etmişlerdir.[677]

[674] Purpura, a.g.e. , p. 46.
[675] Purpura, a.g.e. , p. 46.
[676] Purpura, a.g.e. , p. 47.
[677] Purpura, a.g.e. , p. 47.

Terörist hücrelerin, fonksiyonlarına göre çeşitli tiplere bölünmüş olabileceği söylenmiştir. Eleman temin etme hücresi, kendilerine katılmaya gönüllü olabilecek nedeni olan bireyleri tanımaya hizmet etmektedir. Bu hücre üyeleri ibadet evlerinde, yüksek eğitim kurumlarında ve radikal fikirlerin yayılmış olduğu konumlarda aktif olmuşlardır. Çünkü teröristler, gizlenmiş ajanların onların hücrelerine sızmalarından çok endişelenmişler, bu tehdidi azaltmak için aşırı ihtiyatlı inceleme yöntemleriyle çalışmışlardır. Bir destek hücresi, güvenli fonlama, eğitim, ulaşım, seyahat belgeleri, örtülü hikâyeler, kılık değiştirmeler, güvenli evler, silahlar, ekipmanlar ve benzerleri yoluyla görevlere yardım sağlamaktadır. Bir istihbarat hücresi, gözetleme, karşı-gözetleme, soruşturma, dikkatli mülakat yapma, Web araştırması ve başka yöntemler yoluyla muhtelif bilgileri birleştirerek güvenlik ve gizliliğin artırılması ve görevin başarılmasına yardım etmektedir. Uyuyan bir hücre, kendisine bir görev verilene kadar halka karışarak hareketsiz veya uyku halinde kalmaktadır. Operasyonel bir hücre, aktif olarak görev icra eden hücrelerdir. Teröristlerin amaçları bakımından tespit edilmekten kaçınma, hem hücrelerin hem de hücre üyelerinin sayılarının genellikle çok sınırlanmış olmasından dolayı aşırı bir şekilde önemlidir. Çok fonksiyonlu hücreler, güvenliğin artışına karşı başka hücrelerle temas ve iletişim kurma ihtiyacını azaltarak çeşitli görevleri başarmıştır.[678]

Ademi merkeziyetçi hücre yapısı tanımlanan bir nitelik olmasıyla ağ tabanlı bir örgütün karakteristiğidir. Ağ tabanlı bir örgütlenmede liderin rolünün kavranması sonucunda genellikle bazı ağ biçimlerindeki liderlerin evrilen rollerine ilişkin öngörü sağlanmıştır. Arquilla ve Ronfeldt bir ağ biçiminin yapısını ve liderlerin rolünü tasvir etmişlerdir. Bir bütün olarak ağın hiyerarşiye sahip olmadığı ya da çok az olduğu belirtilmiştir. Böyle bir ağ yapısında çok sayıda liderin bulunabileceği söylenmiştir. Yerel inisiyatif ve otonomi için izin verilen karar alma ve operasyon süreçleri ademi merkeziyetçi bir şekilde icra edilmiştir. Dolayısıyla bu ağ tasarımı bazen başsız görünebilirken bazen çok başlı görünmüştür. Ağdaki tüm düğümler eşit bir şekilde yaratılmamıştır. Başka bir ifadeyle bu bir heterarşik yapıdır. Bu yapının, tüm tarafların anlamlı bir şekilde bir şeyler katacağı kapsamlı bir sistem şeklinde kavranabileceği ifade edilmiştir.[679]

[678] Purpura, a.g.e. , p. 47.
[679] Chris Dishman, **Terrorism and Counterterrorism: Understanding New Security Environment,** Ed. Russell Howard and Reid Lawyer, 1. Edition, McGraw-Hill Publishing, Iowa, USA, 2006, p. 372.

Arquilla ve Rondfeldt, hiyerarşik hücre yapısına karşı ademi merkeziyetçi hücre yapısında, şartlara bağlı olarak değişen sorumluluklar ve fonksiyonlara sahip olan çok sayıda liderin bulunduğunu söylemişlerdir. Lider genellikle hücredeki en çok tecrübesi olan kişidir ve üyelerin doğal olarak bu emektara saygı gösterdikleri öne sürülmüştür. Hücredeki lider kolluk kuvvetlerine fark edilmeden görevlerin uygun bir şekilde icra edilmesini sağlamaktadır. Hücre lideri dış ilişkilerden sorumludur. Hücre kapsamlı bir şekilde bağımsızlığını sürdürürken, dış ilişkilerden sorumlu olan hücre lideri genellikle dışarıyla minimum temas kurmaktadır. Bu sınırların yanı sıra Marc Sageman, El-Kaide'nin sosyal sağlarını incelemiştir. Sageman, merkez liderlerin kapsamlı sosyal erişime sahip, dışa dönük kişiler olarak dinamik olduklarını söylemiştir. Bu kişiler, temas kurdukları elemanların cihada katılmalarını cezbetmek için gerekli eğitimi, onlara sağlayarak yardımcı olmuşlardır.[680]

Daha geniş bir plan bağlamında, düzenli bir temel üzerine kurulan ve her işlemi yapan ağ düğümlerinde, hiyerarşik bir örgütteki yakından kontrolü sağlayan bir kılavuzun bulunmayışı, haberleşmeyi zorunlu kılmıştır. Erkek veya kadın, daha geniş ağ tabanlı örgütün ve hücrenin başarısı için ideolojik veya doktrinsel, destekleyici ya da gözlemci olsun herkesin gerekli ideolojik coşkusunu korumayı sağlamıştır. Burada en önemli hususun sorumluluk olduğu belirtilmiştir. Çünkü daha geniş ağ tabanlı örgüt hücresinin bir parçası olan hücre üyelerinin sadece benzer amaçlar, hedefler ve inançları sürdürdükleri takdirde başarılı olacakları ileri sürülmüştür.[681]

Kıyıcı, 1990'lı yıllarla birlikte terörizmle mücadele bağlamında birçok ülkede terör örgütlerinin tepe yönetiminin etkisiz hale getirilmesinin örgütlerde dağılmaya yol açtığına ulaşmıştır. Ancak terör örgütlerinin liderlerine düzenlenen operasyonların örgütlere zarar vermesi yüzünden, birçok örgüt tepkisel olarak hücre yapılanmasını tercih etmiştir. Kıyıcı, 1990'lı yıllarla beraber hiyerarşik örgütlenme modellerinin yerini heterarşik örgütlenme modellerine bıraktığını söylemiştir. Bu kısıtlı olarak yapılandırılmış yatay örgütlenme, hücre kökenli bir model oluşturarak müphem bir komuta yapısı ve örgütlenme biçimini meydana getirmiştir. Modern olarak değerlendirilen terörist ağlar ekseriyetle bir hareketin doğrultusunu tayin eden fakat operasyonları icra eden aktörler üzerinde, direkt bir komuta ve kontrol mekanizması içermeyen bir merkezden müteşekkil olmuştur. Operasyon icra

[680] Dishman, a.g.e. , p. 372.
[681] Dishman, a.g.e. , p. 372.

etmekle yükümlü olan aktörler, örgütten uzakta herhangi bir yerde uzun zaman boyunca faaliyette bulunmadan gizlendikten sonra, kendi kendilerine harekete geçebilme imkanına sahip olan otonom ya da yarı otonom hücrelerdir. Bu tarz bir örgütlenme yapısının benimsenmesinin avantajı terörle mücadele ekiplerinin herhangi bir hücreye operasyon düzenlemesi halinde diğer hücrelerin bundan zarar görmemesidir. Ayrıca hücre tipi yapılanmanın tespit edilmesinin zor olduğu da belirtilmiştir.[682]

Güvenlik polisi ve ordudan gelen tehdit nedeniyle, hem ulus-ötesi hem de yurt içi teröristlerin benzer hücresel örgütlenme modeli kullandıkları belirtilmiştir. Bu yaklaşımın, merkezi olmaktan ziyade ademi merkeziyetçi olduğu söylenmiştir. Ademi merkeziyetçi bir hücre daha fazla takdir yetkisi yoluyla karakterize edilmiştir. Bu hücre yapısı, daha geniş komuta zinciriyle çok az ya da hiç iletişim kurmadan, kendi kendine yeterliğe sahip olarak daha büyük baskı karşısında yaratıcı ve her şeye çare bulan bir nitelik arz etmiştir. Bu yaklaşımın aynı zamanda lidersiz direniş olarak nitelendirildiğine de işaret edilmiştir. Çünkü hükümet ajanlarının birbirlerini iyi bilen birkaç üyeden meydana gelen bir hücrenin içine sızmasının çok zor olduğu vurgulanmıştır. Böylece merkezi bir komuta zinciri veya hücreler arasında iletişimin gereksiz olduğu görülmüş; telefon çağrılarının, e-maillerin ve başka iletişim biçimlerinin ele geçirilme riskinin az olduğu öne sürülmüştür. Lidersiz direniş yöntemini kullanan başarılı hücre örnekleri olarak El-Kaide ağı ve Oklahoma City'deki Murrah Federal Binası'nı bombalayan McVeigh-Nichols grubu verilmiştir.[683]

2. AMERİKAN AŞIRI SAĞI VE LİDERSİZ DİRENİŞ HAREKETLERİ

Siyasal aşırılıkçılığın, ABD tarihinde uzun bir yeri bulunmaktadır. Bazı tarihçiler ABD siyasetindeki ilk tepkisel hareket olarak 19. Yüzyılın başlarındaki Mason Karşıtı Parti'ye gönderme yapmıştır. Birkaç on yıl sonra geniş bir şekilde İrlandalı Katolik ve Güney Alman Katoliklerinin göç akınının ortasında, bir karşı çıkma olarak Hiçbir Şey Bilmeyenler Hareketi yükselmiştir. İç savaştan kısa süre sonra Ku Klux Klan olarak bilinen kardeşlere ait yasadışı kanun infazcısı grubu Tennessee, Pulaski'de ortaya çıkmış ve ülkede ilk büyük ölçekli sağ görüş şiddetin gelmesine neden olmuştur. 1915'te D.W. Griffith'in yayımlanan filmi The Birth of a Nation, Ku Klux Klan döneminin yeniden yapılanmasının rağbet görmesine yol açarak, ikinci kuşak Klan'ın yaratımı için hızlandırıcı

[682] Kıyıcı, a.g.e. , s. 152.
[683] Purpura, a.g.e. , p. 47.

rol oynamıştır. 1920'lerde Klan'ın tahmini üyesinin 3 ile 6 milyon arasında olduğu belirtilmiştir. Sonraki on yılda, Kıta Avrupası'ndaki faşizm dinamizmi, ABD'deki Gerald Winrod'un Hristiyan İnanç Savunucuları, William Dudley Pelley'in Gri Gömleklileri, Fritz Kuhn'un Alman Amerikan Derneği, Kuzey Amerika İtalyan Amerikan Faşist Ligi ve Charles Coughlin'in Hristiyan Cephesi'ni içeren benzer hareketlere ilham vermiştir. 1950'lerdeki Komünizm hayaleti, aşırı sağın McCarthyizm afişi altında yeniden saygınlık kazanması ve geri dönüşü için bir fırsat sağlamıştır. ABD Anayasa Mahkemesi'nin 1954'teki Brown'a karşı Topeka Eğitim Kurumu kararı, ırkçı sağın harekete geçmesine neden olmuş ve Ulusal Rönesans Partisi, Ulusal Devletlerin Hakları Partisi ve Amerikan Nazi Partisi gibi aşırı şekilde faşist gruplarla üçüncü kuşak Ku Klux Klan ortaya çıkmıştır.[684]

Lidersiz direniş, lidersiz bir örgütte, liderlerin bulunmadığı sadece faillerin bulunduğu bir saldırı eylemini içermiştir. İdeologlar, saldırıları yürütmek için radikal kitleleri motive etmeyi amaçlamışlardır. Terörizm uzmanı olan Jessica Stern'in dikkat çektiği üzere ilham verici liderler, takipçilerini belirlenen hedeflere saldırmaya cesaretlendirmekte; fakat liderler ekonomik fonlama, doğrudan emirler veya herhangi başka somut destek formu sağlamamaktadır. Örneğin, kürtaj karşıtları, hapse atılmış militanlar için bağış toplamışlar, fakat asla herhangi bir saldırı öncesinde kararlara iştirak etmemişlerdir.[685]

ABD'nin California eyaletinde yasadışı göçmenlerin devlet hizmetleri almasını engelleyen teklif 187'nin, bir Federal mahkeme tarafından durdurulmasından sonra White Aryan Nation (WAR) takipçilerini şiddet saldırıları düzenlemeye sevk etmiştir. Söz konusu örgütün lideri, California'nın, Aryan ırkın hâkim olan varlığına son verdiğini ifade etmiştir. White Aryan Nation, herhangi bir şekilde cepheleşilmesi için uygun görülen gerçek veya hayali bir sorunda tüm bağlaşıklarını herhangi bir kısıtlamadan muaf tutacağını açıklamıştır.[686]

Lidersiz direniş, sağ görüşten bir vaiz ve radikal olan Louis Beam tarafından popülerleştirilmiştir. Beam'in görüşü, Phineas Rahipliği ve White Aryan Resistance gibi sağ görüşe sahip gruplar tarafından, onların hareketlerinde biçimsel olmayan

[684] George Michael, **Lone Wolf Terror and the Rise of Leaderless Resistance,** 1. Edition, Vanderbilt University Press, Tennessee, USA, 2012, p. 29.
[685] Dishman, a.g.e. , p. 373.
[686] Dishman, a.g.e. , p. 373.

örgütlenmelerinin sağlanması yoluyla benimsenmiştir. Grupların eylemcileri ve liderleri arasında komuta zinciri veya hiyerarşi bulunmamaktadır. Onların hücreleri veya faaliyetleri arasında varsa çok küçük bir iletişim bulunmakla birlikte, eylemcilerin başka hücrelerden gelecek desteğe güvenmeyecekleri belirtilmiştir. Her ajanın kendi kendine yeteceğine ve onların saldırı alanı ve planını kendi başlarına seçeceklerine işaret edilmiştir. İlginç bir şekilde sol görüş gruplar da Beam'in lidersiz örgütlenme görüşünü kendilerine uyarlamışlardır. Radikal çevreci grup Earth Liberation Front (ELF), takipçilerini mevcut bir hücreye yöneltmekten ziyade kendi hücrelerini yaratmaya cesaretlendirmiş; çünkü mevcut bir hücrenin yerini saptama çabalarının örgütü tehlikeye atabileceği düşünülmüştür. ELF, hücrelerini birlikte paylaşılan bir ideoloji ile ilişkilendirmiştir. ELF bünyesindeki farklı hücrelerde bulunan üyeler birbirlerinin kimliklerini bilmeden bağımsız şekilde hareket etmişlerdir.[687]

Michael'e göre, lidersiz direniş kavramının teorileşmesini en çok sağlayan Amerikan aşırı sağ görüşü olmuştur. Michael, günümüzdeki aşırı sağın göreceli olarak küçük ve marjinalleşmiş olmasından yola çıkarak, geniş bir kamu desteğine sahip olmadığını belirtmiştir. Dahası aşırı sağ hareketin çoğu, onlardan kolektif ve geniş bir şekilde daha güçlü olan Anti-Defamation League ve Southern Poverty Law Center gibi iyi finanse edilmiş izleme örgütlerinin ve hükümet gibi güçlerin, kendilerine karşı tanzim edildiğini fark etmiştir. Nihai olarak muhafazakâr bir çoğunluk, devrimci şiddete zamanından önce gözü kara şekilde girişmeye inanan harekette, her zaman bulunmuştur. Böyle bir yaklaşımın neredeyse kesin olarak örgütsel bir intihara yol açacağı değerlendirilmiştir. Dolayısıyla daha muhafazakâr unsurlar, kitle eylem teorisi olarak bilinen propagandadan faydalanarak, devrimci bir çoğunluk oluşturma üzerine yoğunlaşacak bir stratejiyi savunmuşlardır.[688]

Lidersiz direniş devrimci bir stratejiden daha çok bir umutsuzluk işareti, aşırı sağa bağlı bir siyasi izolasyon ve zayıflık erdemi tesis etme uğraşısı olarak yayılmış ve formüle edilmiştir. Lidersiz direniş, bir bireyin yalnız kurt operasyonunun bir türü olarak veya çok küçük, yüksek bir şekilde uyum sağlayan grubun, herhangi bir hareketin, liderin veya ağın desteğinden bağımsız olarak, devlet karşıtı şiddet eylemlerine girişilmesi olarak

[687] Dishman, a.g.e. , p. 373.
[688] George Michael, "Leaderless Resistance: The New Face of Terrorism", **Defence Studies,** Vol. 12, Issue 2, 2012, pp. 260-261.

tanımlanmıştır. Lidersiz direniş şiddetinin hedefinin, devlet kurumları ya da devletin çalışanlarına karşı saldırı biçimini alabileceği söylenmiştir. Ayrıca lidersiz direniş aktörlerinin, algılamış oldukları kırılganlık ve onun sembolik önemi çerçevesinde, rastgele seçilen hedeflere yönelebilecekleri belirtilmiştir. Dolayısıyla lidersiz direniş eylemleri ırklar arası çiftler, eşcinsel kitapçılar veya klüpler ya da esas olarak kamu görevlileri veya binaları gibi çeşitli hedeflere saldırıları içermiştir.[689]

Lidersiz direniş kavramı, 1980'lerin sonlarında, Amerikan aşırı sağının zaten umutsuz varlığının en alt noktasında olduğu zamanda son meydan okuma olarak popülerleşmiştir.[690]

Lidersiz direniş stratejisini üreten içsel tartışmalar 1980'lerde başlamamıştır. Onlar, aşırı sağda oldukça kayda değer bir şekilde eski ve uzun bir geçmişi olan fikir ayrılığını yansıtmıştır. Bir taraftan her zaman çok daha güçlü bir devlete karşı, en iyi ihtimalle çılgınca en kötü ihtimalle intihar gibi olacak devrimci şiddete, zamanından önce girişmeyi görmüş olan hareketin muhafazakar çoğunluğu bulunmuştur. Devrimci çoğunluğu inşa etmek için siyasal strateji seçimi, yasal gösteriler ve propagandadan faydalanmak yönünde olmuştur. Bu yaklaşım Nasyonal Sosyalist çevrelerde kitle eylemi teorisi olarak bilinmeye başlamıştır.[691]

Bazı felaket olayların beklenmedik yönde gelişmesinin özeti olarak, neredeyse Nasyonal Sosyalistlerin en idealistik taraftarları, kalabalığa zorla gamalı haç pankartı taşıtarak Amerikan kitlelerine, kitle eylemi teorisini çok iyi bir şekilde yansıtmıştır. Böylece 1960'lar ve 1970'ler boyunca Amerikan Nasyonal Sosyalist literatürü, ABD Hükümetinin ırksal dengeyi sağlamak için okul otobüsü ve ırk entegrasyonu politikasına karşı çıkmıştır. Bu tarz politikaların toksik etkiler doğuracağı kehanetiyle ve ırksal bakış açısıyla oluşturulan korkutucu suç hikayeleriyle harmanlanan kentsel kargaşa, ekonomik çöküş ve yaklaşan felaket spekülasyonlarıyla basılan gazeteler, ABD'li aşırı sağcıların gururu ve umudu olmuştur. Amerikan Nasyonal Sosyalizminin büyük ironilerinden birinde, savaş sonrası hareket tarafından üretilen tek karizmatik figür olan George Lincoln Rockwell'in kendisi, kitle eylem stratejisinin mimarlarından biri olmuştur. Bununla birlikte Rockwell yarı zamanlı Naziler gibi amatörleri hareketin tahribi olarak sürekli kötülemiştir,

[689] Kaplan, a.g.e. , p. 260.
[690] Kaplan, a.g.e. , p. 260.
[691] Kaplan, a.g.e. , p. 260.

böyle bir strateji yardım edemezdi fakat cazip gelmiştir.[692]

Kitlesel eylem yaklaşımının önde gelen savunucusu olan George Lincoln Rockwell, 1960'lı yıllarda çok aktif olan Amerikan Nazi Partisi'nin kurucusudur. Rockwell ırksal entegrasyon, ırk entegrasyonu otobüsü, Vietnam Savaşı, ırk isyanları ve artan suç oranlarının kentsel kargaşaya neden olacağına ve böylece kendi partisi için uygun şartları yaratacak olaylar ve eğilimlere inanmıştır. Rockwell, eğilimlerden anlam çıkararak 1960'ların sona ermesiyle tam gelişmiş bir ırk savaşının başlayacağı tahmininde bulunmuştur. Rockwell'in öngördüğü kriz atmosferi ışığında kendi partisinin aslında 1972 yılında ulusal iktidarı kazanabileceği fikriyle oyalanırken, Rockwell'in 1967'de bir suikast kurşununa kurban giderek ayrılmasıyla, aşırı sağın bazı unsurları muhafazakar yaklaşımla hayal kırıklığına uğramıştır.[693]

1967'de Rockwell'e suikast düzenlenmesinin akabinde parti parçalanmaya başlamıştır. Matt Koehl yönetime geçmiş ve çok geçmeden Amerikan Nazi Partisi, Nasyonal Sosyalist Beyaz Halkların Partisi (NSWPP) olarak yeniden adlandırılmıştır. Partideki tasfiyelerin ve öfkeli istifaların iki kurbanı olan William Pierce ve Joseph Tommasi, lidersiz direniş kavramını geliştirmede belirgin bir şekilde rol oynamıştır.[694]

Onların arasında en başta gelen Joseph Tommasi, Rockwell'in devamı olan örgütün bir üyesi olarak, nihayetinde örgütten ayrılmış ve National Socialist Liberation Front'u (NSLF) kurmuştur. National Socialist Liberation Front (NSLF), Symbionese Liberation Army ve Weatherman gibi sol görüş örgüt modellerini kendisine örnek alan bir neo-Nazi örgüt olmuştur. 1970'li yılların başında Tommasi insanların çoğunluğunun desteğini kazanmış ancak Nazi şeklinde bir parti yaratma fikrinin akim kaldığını görmüştür. Yine de Tommasi, devrimcilerin yalnız ve kararlı bir şekilde hareket etmeye hazır olmaları koşuluyla sisteme darbeler vurmanın hala mümkün olduğuna inanmıştır. Buna göre devlet, tekrar tekrar herhangi bir muhalif örgütü etkili bir şekilde tesirsiz hale getirebileceğini ve ona sızabileceğini göstermiştir. Ancak devletin henüz yalnız bir şekilde hareket eden küçük gruplar veya bireylerin eylemlerini engelleme kabiliyeti geliştiremediği görülmüştür. NSLF'nin kampanyası pervasız olmakla birlikte, Tommasi'nin, Rockwell'de olduğu gibi hoşnutsuz bir üye tarafından öldürülmesiyle örgütün devrimci kolu hızlı bir şekilde

[692] Kaplan, a.g.e. , pp. 260-261.
[693] George Michael, "Leaderless Resistance: The New Face of Terrorism", **Defence Studies,** Vol. 12, Issue 2, 2012, p. 261.
[694] Kaplan, a.g.e. , p. 261.

parçalanmıştır. Örgütün sisteme karşı ciddi bir darbe vurmada asla başarılı olamamasına rağmen bir gözlemciye göre, lidersiz direniş kavramına katkısı hesaplanamaz bulunmuştur. Yine de bahsi geçen yaklaşıma isim verilmemiş ve 1990'ların başlarına kadar fikir canlılığını yitirmiştir.[695]

Tommasi ironik bir şekilde o güne kadar neredeyse Koehl yönetimine sadık bir kişiyken, NSWPP'den kabaca tasfiye edilmiş ve sonradan 1975'te bir NSWPP üyesi tarafından öldürülmüştür. Tommasi, radikalizmi birkaç kişiyi heyecanlandıran ve Amerikan Nasyonal Sosyalistlerin çoğunluğunu dehşete düşüren genç, Batı Sahili Partisi üyelerinden biridir. 1970'te ikinci parti kongresinde, Matt Koehl'le tartışmasının en şiddetli anında, devrimci eylem için çınlatan çağrısı, William Pierce'ın dikkatini çekmiştir. Pierce gibi Tommasi de, o günün sol görüşünün savaşçı örgütlerinin iki tanesi olan Hava Durumu Yeraltı örgütü ve Symbionese Kurtuluş Ordusu tarafından üstlenilen cesur eylemlerin zekice farkında olmuştur. Onlar aynı modeli, sağın kampüse dayanan devrimci hareketi şeklinde yaratmaya karar vermiştir. Böylece Nasyonal Sosyalist Kurtuluş Cephesi (NSLF) yapılanması meydana gelmiştir.[696]

1973 veya 1974'te, Tommasi kendi ünlü posterini yayımlamıştır. Posterde, geleceğin, kötü bir işe girişmeye hazır olanlardan birkaç kişiye ait olduğu belirtilmiştir. Onun düşünsel anlamda yeni ufuklar açan broşürü, devrimci partiyi inşa etmede NSLF'nin oluşumunu duyurmak için ve düşmanlarının anladığı şeyin sadece siyasal terör olduğunu göstermek için kullanılmıştır. NSLF'nin devrimci ideolojisi muhafazakâr kitle eylemi teorisinin reddine dayanmış, Tommasi Nasyonal Sosyalist hareketi doğru şekilde felç ettiğine inanmıştır. ABD'de Nasyonal Sosyalist partiye dayanan bir kitle yaratmanın açık imkansızlığı göz önünde bulundurulduğunda, gerçek hayatta ciddi olmayan devlet karşıtı eylemler anlamına gelen kitle eylemi doktrinini uygulamak, Tommasi için mümkün görünmüştür. [697]

Tommasi 2 Mart 1974'te California, El Monte'de NSLF'nin kurucu nitelikteki görüşmelerine 43 taraftarını toplamıştır. Bu sayının biraz aldatıcı olduğu ifade edilmiştir. Bu Nasyonal Sosyalist gençlerin birkaçı, Tommasi'nin etkili konuşması üzerine hareket edecek kadar intihara eğilimli olmuştur. Sonuçta sadece 4 NSLF üyesi devrimci eylemi

[695] George Michael, "Leaderless Resistance: The New Face of Terrorism", **Defence Studies,** Vol. 12, Issue 2, 2012, pp. 261-262.
[696] Kaplan, a.g.e. , p. 261.
[697] Kaplan, a.g.e. , p. 261

üstlenmiştir: Tommasi, Karl Hand, David Rust ve James Mason.[698]

James Mason'ın hatırladığı kadarıyla Tommasi'nin NSLF'si, yasadışı aktiviteler icra eden 4 kişiden oluşmuştur. Geriye kalan çoğunluk NSWPP üyeleri haricinde çok farklı değilken; onlar çok daha fazla ileri düşünceli olmuştur.[699]

NSLF en azından on yıllık bir süre daha adından söz ettirmeye devam etmiştir. Ancak o zaman da Tommasi öldürülmüş, Hand ve Rust ırk olarak motive edilmiş şiddet eylemleri ve ateşli silah suçlamaları için hapse atılmıştır, James Mason ise Charles Manson'da yeni bir sembol bulmuştur. Fakat NSLF'nin lidersiz direniş kavramına katkısının hesaplanamaz olduğu ifade edilmiştir. NSLF, bu teori çerçevesinde hareket eden ilk yapı olmuştur; kamu desteğinin yokluğuna bakılmaksızın kararlı bir devrimcinin kararlılıkla ve yalnız hareket etmeye hazır olması kaydıyla, nefret edilen devlete karşı bir darbe vurmuş olabileceği vurgulanmıştır. Tommasi radikal sağın sosyal çevresinde, stratejik durumun gerçekliğini tam olarak kavrayanlar arasında birinci olarak hiç kimseye güvenilemeyeceğini, çünkü herhangi bir kişinin radikal sağ görüş aktivitelerini izleyen çok sayıda gözlem örgütünden biri veya hükümet için çalışan bir muhbir olabileceğini ya da muhtemelen öyle olduğunu belirtmiştir. Kutsal müdahalenin özeti olarak, hareketi benimsemede taktiksel yaklaşım her ne olursa olsun kamusal desteğin mevcut olmayacağı söylenmiştir. Yine de bu zayıflık durumunda asıl gücün bulunduğuna işaret edilmiştir. Kaybedecek hiçbir şeyi kalmayan bir adamın istediği gibi hareket etmekte tamamen özgür olacağı düşünülmüştür. Devletin (ABD), herhangi bir sağ görüş örgüte çaba harcamadan nüfuz edebileceği defalarca kanıtlanmış, fakat devletin henüz yalnız hareket eden bir adamı engelleyecek kapasite geliştiremediği görülmüştür.[700]

Bu keşif NSLF'ye biraz iyi gelmiştir. Aslında Tommasi ile birlikte grubun varlığı sona ermiştir. Hand ve Rust'ın, gerçekte sadece onları devlet hapishane sistemine dikkat çekmede başarılı olan gereksiz şiddet patlaması eylemleri dramatik olmuştur. Söz konusu dönemde bu durum henüz isimlendirilmemiş olmasına rağmen lidersiz direniş ortaya çıkmıştır.[701]

Aynı zamanda aşırı sağın muhafazakar çoğunluğunun, lidersiz direnç unsurlarının

[698] Kaplan, a.g.e. , p. 261
[699] Kaplan, a.g.e. , pp. 261-262.
[700] Kaplan, a.g.e. , p. 262.
[701] Kaplan, a.g.e. , p. 262.

yetkisiz eylemlerini onaylamadığının önemli olduğu hatırlatılmıştır. Onların iyi temellenmiş korkusu, tam olarak disiplinsiz ve anlamsız eylemlerinin türleri, hapishanedeki küçücük NSLF savaşçı çekirdek kadrosunu belirli bir noktaya getirmiştir. Lidersiz direniş, ahlak kurallarına karşı gelen gerçeklik ve etkisiz kitle eylemi rüyaları arasında, modern milis hareketlerinin daha aşırı ucları için bir model olacak üçüncü bir yol olarak ortaya çıkmıştır. Robert Bolivar DePugh'un liderliği altındaki Minutemen'in, Leninist teoriden ödünç aldığı merkezileşmiş komuta altındaki hücre yapısı, aşağıda belirtilen hususların, 1960'lı yıllarda ortaya çıkmasının habercisi olmuştur. R. N. Taylor o günleri şu şekilde anlatmıştır:

Minutemen asla kendi başına lidersiz direnişi savunmamıştır. Gerçekte bir bireyin veya küçük grubun olduğu yerde böyle bir şeyin meydana gelmesi, onların kendileri üzerine bazı eylemleri üstlenmesini sağlamış, bu genellikle ulusal örgütlenme için sıkıntı ve kaygı yaratan bir sebep olmuştur. Kendi üyeleri arasındaki belirli bir disiplini korumak için en iyisini yaptıklarını ifade etmiştir.[702]

Örgütlenme yapısı, özgün bir biçimde 6 kişiden 12 kişiye kadar olan klasik gerilla grubuna aşağı yukarı uyan gruplardan oluşmuştur. Sonradan güvenlik sebepleri için üç kişilik hücreler şeklinde yeniden organize edilmişlerdir. Bir başkasına coğrafi olarak yakın olan tüm üyeler bir hücrenin parçasını oluşturduklarında; onlar sonradan başka üyelerden çok uzak bir mesafede yaşayan üyeler için yayılmış bir hücre sistemi tesis etmişlerdir. 500 veya daha fazla milden uzakta 3 kişinin bulunduğu dağılmış bir takımın üyeleri olmuştur. Bu durum, onların yönlendirilmeleri halinde, verilen yer ve zamanda görüşeceklerse anlaşılabilir olarak değerlendirilmiştir. Onların icra etmeleri için çağrıldıkları görev her neyse onu yerine getirmeleri halinde, hepsinin sonradan kendilerinin ilgili konumlarına dönecekleri belirtilmiştir. 3 kişiden sadece biri diğer iki üyenin kimliğini bilecek biçimde ve ekipten sadece biri Ulusal Örgütle doğrudan temasta bulunacak şekilde düzenleme yapılmıştır. Bunun bir yeraltı veya direniş tipinde savaş yapısına benzediği söylenmiştir. Bu örgüt şekillerine ek olarak ulusal örgütün neye sahip olduğunu onlar Yaşama Savunma Gücü (Defense Survival Force) olarak belirlemiştir. DSF içindeki çekirdek üyeler, gizli giriş, kilit kırma, elektronik gizli dinleme ve silahlardaki, taktiklerdeki ve başka şeylerdeki maharetleri gibi becerilerde uzmanlık ve eğitime sahip olmalarıyla özelleştirilmiş paramiliter operasyonlara başvurabilir durumda olmuşlardır. Bilindiği kadarıyla DSF asla

[702] Kaplan, a.g.e. , p. 262.

50'den fazla üyeden oluşmamıştır. Bu küçük bölüm, Ulusal Örgütün kontrolü altında faaliyette bulunmuştur. Bu iç teşkilat eylemlerine yönelik olarak kendiliğinden ya da anın heyecanıyla gelişen hiçbir şey olmamıştır. Böylece Minuteman Örgütü, en başından beri üyeleri arasındaki baskı ve disiplin algısını ve liderliği her zaman koruma girişiminde bulunmuştur.[703]

Aşırı sağın perspektifinden, Tommasi'nin ölümü ve NSLF'nin düşüşünü izleyen 10 yıl hem olaylı hem de derin bir şekilde moral bozucu geçmiştir. En kayda değer gerçek bir devrimci hareket olan ve daha popüler şekilde Order olarak bilinen Sessiz Kardeşlik yapılanması, Robert Mathews'in liderliği altında ayağa kalkmış ve onun kısa fakat parlak devrimci kariyeri devlet tarafından paramparça edilmiştir. Grubun dağılması hakkında, radikal sağda birçok kişinin kabul edebileceği şeytani ve zeki bir şekilde hazırlanmış federal tuzak planından başka herhangi bir şey olabileceği şeklinde değerlendirmeler yapılmıştır.[704]

FBI ile bir silahlı çatışmada Robert Mathews'in ölmesi harekette travmatik bir etki yaratmıştır, fakat sonradan daha kötü olaylar meydana gelmiştir. 1989 Fort Smith Arkansas ayaklanmaya tahrik davası, radikal sağdaki kişilerin gerçekte kim olduklarını sanık sandalyesinde ortaya çıkarmıştır. Orijinal Lidersiz Direniş makalesinin yazarı olan Louis Beam orada bulunmuştur. Order'ın hayattaki üyeleri de orada görülmüştür. Böyle bir hareketin yaşlı ve saygın kimseleri olan Aryan Uluslarından Richard Butler ve her zaman neşeli Robert Miles gibi isimler de gelmiştir. Nihai olarak sanıklar tüm suçlamalardan masum bulunmuşlardır. Covenant, Sword and Arm of the Lord Identity örgütünün bileşimi olan James Ellison ve Church of Israel'den Dan Gayman örgütlerinin başındaki adamlar olarak soruşturmaya tanık görünmeleri yoluyla harekete ihanet etmişlerdir. Federal hükümetin gücünün böyle umutsuz bir durumda şaşırtıcı olmadığı söylenmiş ve B'nai B'rith'in Anti-Defamation League'i olarak karakterize edilen bu Yahudi kuklacılar, Zionist Occupation Government'da (ZOG) somutlaştırılmıştır. Mutlak güce sahip olduğu düşünülen ZOG, ulusun, hatta dünyanın akıl hocası olarak görülmüştür.[705]

ZOG'un söylemi dindar için ironik bir güvenlik algısı ve bir rahatlık biçimi sunmuştur. Her yeri kuşatan bir düşmana karşı ne yapılmış olabileceği değerlendirilerek

[703] Kaplan, a.g.e. , pp. 262-263.
[704] Kaplan, a.g.e. , p. 263.
[705] Kaplan, a.g.e. , pp. 263-264.

direnmek için uğraşma, bekleme ve geri çekilme hususu ön plana çıkarılmıştır. 1980'lerin sonunda hareketin söylemi, artan bir şekilde bin yıllık barış ve refah dönemi dini doktrinine ait olmuştur. Önceki neslin kitle eylemi teorileri gibi umutsuz hayallerine atılmışlardır. 1992'de, o zamana kadar Identity taraftarlığını gizleyen Randy Weaver, federal hükümetin acemice yapılmış zanlıyı yakalama operasyonunun ardından, kuşatmada Weaver'ın hanımının, genç oğlunun ve aile köpeklerinin öldürülmesi, ayrıca bir federal ajanın da yaşamını yitirmesinden sonra başarısı mümkün görünmeyen hareketin sembolü olmuştur. Sonraki yıl Weaver'ın kuşatılmış halde olduğu örneğinde gerçekleştiği gibi Waco'da katliam meydana gelmiştir. Devlet tiranlığına karşı, bireysel şiddet eylemleriyle direniş için aniden çağrılan önceden izole edilmiş sesler, aşırı sağ görüşün sosyal çevresindeki birkaç kişi tarafından duyulmaya ve sınırlı bir dereceye kadar önemsenmeye başlamıştır. Bu, daha iyi bir sembolü olmayan yeni bulunmuş güvenilirliğin, papaz Pete Peters'in, Randy Weaver dramını tartışmak için toplanan Identity Hristiyanlarıyla bir görüşmesi üzerine yayımlanmış raporunda, Louis R. Beam'ın özgün lidersiz direniş makalesini içermesinden kaynaklanmış olabileceği ifade edilmiştir. Ani bir şekilde lidersiz direniş, o zamandan itibaren izole edilmiş bir teori olmuştur. Bu ilk ve son kez vatansever topluluğun, haklı kalıntılarını yok etmeye karar veren bir hükümet karşısında beka sorunu olarak görülmüştür.[706]

Lidersiz direniş stratejisinin temelini ve şeklini oluşturan yayınlar ise kronolojik olarak şunlardır: William Pierce'ın üzücü akıbetinden sonra Turner Günlükleri, Hunter; Richard Kelly Hoskins'ten Hayali Tarihe Basmak, Hristiyan Aleminin Yasadışı Kanun İnfazcıları; Louis Beam'ın yeni ufuklar açan makalesi Lidersiz Direniş şeklinde örnek olarak verilmiştir.[707]

George Lincoln Rockwell'in sırdaşı, NSLF'nin manevi babası William Pierce, makinedeki hayalet gibi, herhangi bir zamanda temkinli radikal sağ görüş şiddet eylemlerini tasarlamış veya üstlenmiştir. Onun Turner Günlükleri'nin, hem Oklahoma City bombacısı olarak mahkûm edilen Timothy McVeigh için hem de Order için büyük bir ilham kaynağı olduğu söylenmiştir. Pierce, kitap dağıtıcılığı vasıtasıyla kendi Nasyonal İttifak örgütünü dikkatli bir şekilde oluşturarak ve Batı Virginia'daki malikânesinde

[706] Kaplan, a.g.e. , p. 264.
[707] Kaplan, a.g.e. , p. 264.

beyefendi bir çiftçi hayatı yaşayarak kendini ihtiyatlı bir şekilde geri planda tutmuştur.[708]

Tüm dikkatlerin Turner Günlükleri'ne verilmesiyle birlikte, uzun zamandır takip edilen Hunter moral bozucu bir mesele olarak kamunun dikkatini daha az çekmiştir. Yine de Hunter, daha ünlü olan selefi gibi yazıldığı dönemin değerler sistemini iyi bir şekilde yansıtmıştır. Hunter, Oscar Yeagar'ın bir hikayesidir, kitap yalnız kurt katilin gerçek hayattaki prototipi üzerine yakın bir şekilde modellenmiş bir karakter olan James Vaughn, namı diğer Joseph Franklin'e adanmıştır. Hunter'ın kahramanı, dünyanın ve ulusun hep Yahudi kontrolü altında olduğu gerçeğini algılamış ve Fort Smith fiyaskosu, Order'ın düşüşünün ardından, umutsuz hak durumunu sabırlı bir şekilde kabul etmiştir. O ilgisini aileye ve arkadaşlara, kariyere, bedenin rahatını sağlayan şeylere dökmüş ve beyaz ırkın düşmanlarını sinsice izleyen yalnız kurt suikastçinin kurgusal bir modelini sağlamıştır. Nihai amaç sistemin zayıflığını kanıtlamak ve eninde sonunda bir ırk savaşını ateşlemek olmuştur. Fakat coşkun Turner Günlükleri'ne benzemeyen hikâyedeki ana kahraman Earl Turner, gezegenin çoğu görünümünü değiştirmek için devrimi gerçekleştirmeye yardım etmiştir. Hunter beklenmedik bir şekilde değil, fakat kaderine boyun eğerek iç çekme sonucuna ulaşmıştır.[709]

Hunter, eylem için tavizsiz bir model tercih edilecekse bunun akla yatkın olması gerektiğini söylemiştir. Richard Kelly Hoskins, Hristiyan Kimliği'ne bağlı olmanın daha iyi bir şey olduğunu teklif etmiş ve bunu güvenli fakat derin bir şekilde tatmin edici bir hayal olarak sunmuştur. Hoskins'in 1990'daki başyapıtı, Hristiyan Aleminin Yasadışı Kanun İnfazcıları'nda, özgeci intikamcıların zamansız çetesi olan Phineas Rahipliği yoluyla karakterize edilen doğaüstü yardıma gelen antik hayalleri, moralsiz sadıklara sunmuştur. Hristiyan Aleminin Yasadışı Kanun İnfazcıları'nın sayfalarında Yahudiler, ırk karışımı veya başka günahlar yoluyla, şeytanın işini yapacak olanlar ve onun dünyevi kulları olarak aktarılmıştır. Söz konusu eserde Phineas Rahipleri ise Mesih'in saf sürüsünden şımarık koyunları seçip alma kutsal rolüne sahip olan suikastçıların emrindeki tapınak şövalyeleri gibi sunulmuştur. Phineas Rahipleri'nin kolayca akılda kalan sloganı şu şekildedir: Japonlara karşı Kamikaze gibi, İslam'a karşı Şiiler gibi, Yahudilere karşı Siyonistler gibi, bu yüzden Phineas Rahipleri de Hristiyan Alemine mi karşı?[710] Burada

[708] Kaplan, a.g.e. , p. 264.
[709] Kaplan, a.g.e. , p. 264-265.
[710] Kaplan, a.g.e. , p. 265.

ABD aşırı sağının kendisine düşman kimliği olarak inşa ettiği Yahudiler hedef alınmıştır. ABD'deki aşırı sağ grupların kendi görüşleri ile uyuşmayan sosyal kimlik gruplarını şeytanlaştırdığı görülmektedir. Dolayısıyla ABD aşırı sağının şiddete başvuran kesimlerinin, kendilerinin de bir sosyal kimlik grubu olmaları yönüyle başka sosyal kimlik gruplarına tehdit teşkil ettikleri söylenebilir.

Phineas Rahipleri kimdir? Hak iddia eden kişilerin uzun bir isim listesi sunulmuştur. Robin Hood, Saint George, Beowulf, King Arthur, John Wilkes Booth, Jesse James, Gordon Kahl, Robert Mathews ve Doug Sheets (homoseksüelleri öldürmekle suçlanan) Hoskins'in özenle hazırlanmış fantezilerinde saygın birkaç kişi olmuştur. Phineas Rahipleri'nin zaman içerisinde tanrı düşmanları arayışına başlamaları; onların meşgul olacakları görevleri için dengesiz ya da cesur birkaç birey olmalarından önce sadece zaman meselesi olan büyüleyici bir fantezi olmuştur. Phineas Rahipleri'nin bahsi geçen fantastik doğasındaki böyle bir arayışın, açık bir şekilde bir lidersiz direniş eylemi olarak nitelendirilmesi gerektiği savunulmuştur. Aslında birkaç aktör kendi kendilerini Phineas Rahipleri tarzında göstermiştir. Bu aktörler sadece radikal sağda değil, aynı zamanda kürtaj hakkı karşıtı kurtarma hareketinin çoğu radikal uçlarında benimsenmiştir.[711]

Papaz Pete Peters tarafından Ekim 1992'de, Colorado Estes Park'ta toplantıya çağrılan Hristiyan Kimlik'in siyasi temsilcileri ile yapılan görüşmenin sonucunda, lidersiz direniş kavramı gerçekten somutlaşmış ve geçerlilik kazanmıştır. Bu olay yeni lidersiz direniş yaklaşımının dile getirilmesi için bir ortam sağlamıştır. Toplantıdan önce sadece bazıları tarafından belirsiz bir şekilde tanınan kavram çok daha geniş bir kitleye yayılmış ve bu esnada isim verilmiştir. Bu olay aşırı sağ alt kültürde, kavramın herhangi başka bir şeyden daha fazla popülerleşmesini sağlamıştır. Söz konusu olayda, eski bir aktivist olan Louis Beam, mevcut şartlar altında geleneksel hiyerarşik örgüt yapısının savunulamayacağını ileri sürdüğü ufuk açıcı Lidersiz Direniş makalesini yayımlamıştır.[712]

Tahrik eden bir konuşmacı olan Beam, Klan örgütünün önceden liderliğini üstlenmiş ve bir zamanlar Aryan Ulusları'nın özel elçisi olarak hizmet etmiştir. Beam, Vietnam Savaşı'nda helikopter kapı nişancısı olarak hizmet etmiş ve üstün uçuş

[711] Kaplan, a.g.e. , p. 265.
[712] George Michael, "Leaderless Resistance: The New Face of Terrorism", **Defence Studies,** Vol. 12, Issue 2, 2012, p. 262.

madalyasıyla ödüllendirilmiştir. 1988'de Beam, hükümeti devirme komplosuyla suçlanan aşırı sağın en radikal bazı unsurlarının, en tanınmış kişilerinin olduğu Fort Smith isyana teşvik davasının sanıklarından birisi olmuştur. Yargılamanın neticesinde tüm sanıklar beraat etmiştir. Papaz Peters, Beam'in lidersiz direniş makalesini toplantıda yayımlanmış bir rapora dahil etmiştir. Beam, makalesinde kendi teorisi için ilham kaynağı olan Albay Ulius Louis Amoss'u teşhis etmiştir. ABD'deki Stratejik Hizmetler Ofisi'nin (OSS) eski bir istihbarat subayı olan Amoss, Soğuk Savaş sırasında ABD'nin komünistler tarafından ele geçirilmesi durumunda direnişin tertip edilmesi hakkında yazılar hazırlamıştır. Beam'e göre hükümetin çok güçlü olması ve herhangi potansiyel ciddi muhalif örgütlerin varlığına izin vermeyecek olması nedeniyle günün koşulları altında belirli bir dereceye kadar organize edilmiş bir yaklaşımın savunulması mümkün değildir. Beam, altta takipçi kitlesi ve tepede liderliğin konumlandığı piramit yapıyı reddederek lidersiz direniş modelini sunmuştur. Beam, Amerika devleti gibi teknolojik olarak ilerlemiş toplumların, sahip oldukları elektronik izleme araçlarıyla komuta zincirini meydana getiren yapıya çok zorlanmaksızın nüfuz edebilecekleri sonucuna varmıştır. Buradan hareketle casuslar ve ajan provakatörler tarafından örgütün içeriden etkili bir şekilde yok edilebileceği belirtilmiştir.[713]

Açık bir şekilde lidersiz direnişin ortaya çıkmasına ilişkin en önemli metin, konu hakkındaki makaleye adını veren Louis R. Beam'dır. Beam, Hristiyan Kimlik ve Aryan Ulusları'nın bileşimindeki Richard Butler'la yakın ilişkileri bulunan bir Ku Klux Klan üyesi olarak, yıllardır en ileri hareket teorisine sahip olmuştur. Klan'ın marjinalleşmesini erkenden fark eden Beam, organizasyonu 20. Yüzyıla getirmek için, nihai olarak başarısız olmuş fakat cesaretle uğraşmıştır. Bir şekilde radikal sağın iletişim ve eleman seçiminin bir aracı olarak, bilgisayarları kullanıma açma girişimini ve önerisini ilk veren Beam olmuştur. Beam, 1980'lerin sonunda aşırı sağın vahim stratejik durumunu hızlı bir şekilde kavramış ve şiddetli muhalefetin ateşini canlı tutmanın yollarını aramıştır.[714]

Louis Beam, yazılarında tarihle ilgilenmeyi önemsemiş ve kaynaklarını belirlemek için akademik özen göstermiştir. Beam, tercihen kavramın orijinalini 17 Nisan 1962'de Lidersiz Direniş başlığıyla yayımlanan makalenin sahibi ve Baltimore'da kurulmuş olan

[713] George Michael, "Leaderless Resistance: The New Face of Terrorism", **Defence Studies,** Vol. 12, Issue 2, 2012, p. 262.
[714] Kaplan, a.g.e. , pp. 265-266.

Uluslararası Enformasyon Hizmeti Anonim Şirketi kurucusu olan Albay Ulius Louis Amoss'a dayandırmıştır. Albay Amoss, Amerika'nın fethedilmesi ve komünist işgale uğraması durumunda gerilla taktiklerini göstermiş fakat olması beklenen senaryo meydana gelmemiş ve sonuç olarak makale unutulmuştur. Beam'in makalesi, Idaho'daki Ruby Ridge olaylarından sadece birkaç ay önce yazılmamış olsaydı onun kaderi de Albay Amoss'un makalesine benzeyecekti. Yukarıda dikkat çekildiği gibi Beam'in makalesi, Weaver'ın trajedisi üzerine yazılan Pete Peters'in raporunda bulunmuş ve lidersiz direniş terimi aniden popülerleşmiştir. Hareket, kaçınılmaz yenilgiden önce sadece son bir çaresiz darbe vurma umudu olarak lidersiz direnişi görmeye başlamıştır. Hareket, kendi izolasyonu ve zayıflığını çok iyi anlayan, vatansever topluluğu saf dışı bırakmak için uzun süredir korkulan hükümet komplosunun kanıtını Ruby Ridge'te ve çok daha fazlasını Waco'da görmüştür. ABD'deki gözlemci topluluk, radikal sağ görüş şiddetin canlanmasının bir kanıtı olarak kavramı çok benimsemiştir. Waco olayının ardından biraz felç geçiren ABD Hükümeti, Amerika'daki milislerin birdenbire yükselişiyle Waco'ya yanıt olarak çok ani bir şekilde gelebilecek devlet karşıtı öfkenin böyle geniş yayıldığı yerlerde neyin yanlış gittiğini anlamak için çabalamıştır.[715]

Bu aşırı yüklü atmosferde, Beam'in makalesi başarı için sınırlı beklentiler ve umutsuz ruh hali vermesiyle bir miktar uygunsuz görünmüştür. Makalenin, 1980'lerin sonlarının ruh halini ve 1990'larda Waco öncesini mükemmel bir şekilde yansıttığı belirtilmiştir.[716]

Beam, makalesine şu şekilde başlamıştır. Beam, ABD'nin hala durmadan artan zulüm ve baskıyı defetmesi için, bir yolunu bulup gereken cesur oğullarını ve kızlarını yetiştirebileceğini ümit ettiğini bu makalede yazmıştır. Açıkçası bu durum, içinde bulunulan durumdaki çağrıya çok yakındır. Bugün nadir bulunan, hürriyeti sevenlerin ve mücadele edecek kadar özgürlüğe inananların eski büyüklüğünün onuru her büyük ulusun göğsünde gizlenmiş kalır. Beam, onların orada bulunduğunu söylemiştir. Beam, şu anda hayatta onlarla kısa bir anı paylaşarak onların gözlerindeki kıvılcıma geçerken baktığını ifade etmiştir. Onların arkadaşlığından hoşlananların, onların acısına katlananların Beam'a ait olduğuna işaret edilmiştir. Beam, kendilerini, daha zayıf ve ürkek adamların kazanamayacaklarını söylediği mantıklı olan bir savaşa koşanlar ve güçlü birinin

[715] Kaplan, a.g.e. , p. 266.
[716] Kaplan, a.g.e. , p. 266.

diğerinden toprak kazandığı bir yerli kardeşler grubu olarak göstermiştir. Beam, onların, düşüncelerini gerçekleştirmelerinin muhtemel olduğunu ileri sürmüştür. Beam, bu mücadelenin son özgürlük savaşçısının toprağa gömülene veya hapsedilene kadar sona ermeyeceğini vurgulamıştır. Kendinden emin bir adamın zaferinin sözleri neredeyse hiç yoktur. Beam, görünürde kaderine terk edilen başka sebepler üzerine takip edilen bir söylemin sonunda, bir şekilde beklentilerinin iyi sonuçlandığını söyleyerek kendi taktiksel tavsiyelerinde bulunmuştur.[717]

Lidersiz direniş kavramının, örgütlenme teorilerinde temel bir ayrılıştan farksız olduğu belirtilmiştir. Geleneksel organizasyon şeması grafiksel olarak tepede liderin, aşağıda ise kitlenin bulunduğu piramit yoluyla temsil edilmiştir. ABD Anayasası, kurucularının bilgeliğinde, yetkinin yasama, yürütme ve yargı olarak üçe bölünmesi yoluyla piramit şeklinde olan organizasyonun, diktatörce doğasının temeli yüceltilerek uygulanmıştır. Fakat piramit esas olarak dokunulmadan kalmıştır.[718]

Söz konusu piramit tipi organizasyon şeması sadece faydasız olmakla kalmamış, devletin tiranlığına karşı bir direniş hareketinde yararlanılacağı zaman, katılımcılar için aşırı bir şekilde tehlikeli olmuştur. Özellikle bu durum teknolojik olarak ilerlemiş toplumlarda elektronik izlemenin genellikle nüfuz edebileceği komuta zinciri yapılarını açığa çıkarmıştır. Tecrübe tekrar tekrar meydana çıkarmıştır ki devlet karşıtı siyasi örgütlerin faydalandığı bu komuta ve kontrol yöntemi; hükümetin örgüte sızması, örgütü tuzağa düşürmesi ve örgütün ilgili personelinin imhası için kolay av olmuştur. Hükümet yanlısı casuslar veya ajan provakatörlerin kurnaz yöntemler kullanarak vatansever gruplara gelip, onları içeriden yok ettikleri bu durum ABD'de defalarca görülmüştür.[719]

Piramit tipi örgütlenmenin alternatif bir yolu hücre sistemidir. Geçmişte, hem sağ görüşlü hem de sol görüşlü birçok siyasi grup gelecekteki hedefleri için hücre sistemini kullanmıştır. Bir hücre sisteminin etkili ve verimli operasyonu, komünistlerin tümünün sahip olduğu dışardan yardım, tepeden fonlama ve etkileyici organizasyon anlamına gelen komünist modelden sonra elbette merkezi idare üzerine bağlıdır. Açık bir şekilde Amerikan vatanseverlerin bunların hiçbirine sahip olmadığına dikkat çekilmiştir.[720]

[717] Kaplan, a.g.e. , pp. 266-267.
[718] Kaplan, a.g.e. , p. 267.
[719] Kaplan, a.g.e. , p. 267.
[720] Kaplan, a.g.e. , p. 267.

Beam komünist hücre sistemini göz önünde bulundurmuştur; fakat bunun çağdaş Amerikan aşırı sağı için uygun olmadığına karar vermiştir. Çünkü komünist hücrelerin, merkezi yönlendirme, dış destek ve yeterli fonlama olarak adlandırılan kaynaklara sahip olmasıyla, aşırı sağ hareketin kendisine fayda sağlayamayacağı düşünülmüştür. Beam, stratejik bir alternatif olarak Albay Amoss tarafından nitelenmiş olan hayalet hücre modeline başvurmuştur. Bu yaklaşım Sons of Liberty veya Committees of Correspondence'dan (İngiliz sömürge yönetimine direnen Devrimci Savaş yurtseverleri) çağdaş aşırı sağ için stratejik bir direniş temeli olarak yararlanmıştır. Beam'e göre bu hareketin tarihsel yorumu, merkezi bir komuta veya yönlendirme olmaksızın diğerlerinden bağımsız bir şekilde küçük hücrelerde çalışmıştır. Beam, başvurulan bu model ile ihtiyaç duyulan şeyin tamamlanmasını icra etmede, gerekli olan beceriler ve bilginin elde edilmesinde, bireysel sorumluluğun olduğunu ileri sürmüştür. Üyelerin nerede ve ne zaman harekete geçeceklerini kendileri uygun görmüştür. Gazete, broşür ve şu an internet gibi bilgi organları, her bireyin olaylar hakkında bilgi sahibi olmasını mümkün kılmıştır. Beam, lidersiz direnişin bir ihtiyaçtan doğduğunu itiraf etmekle birlikte tüm diğer alternatiflerin kullanışsız ve uygulanamaz olduğunu öne sürmüştür. Beam, buna ek olarak söz konusu yaklaşımın yetkililer için bir dereceye kadar istihbarat kabusu oluşturduğunu ve onlara karşı olan binlerce farklı hayalet hücreye sızmanın çok daha zor olduğunu vurgulamıştır. Beam, bahsi geçen makalenin 1980'ler esnasında bilgisayar ağları yoluyla yayılarak kullanılmasına öncü olmuştur. Beam'in devrimci yaklaşımı aşırı sağın bünyesindeki terörizm ve direniş konularında tartışma ve bir teorileştirme sürecinde hızlı bir şekilde kavranmış ve yeri gösterilmiştir. Ayrıca hükümet ve gözlem grupları, aşırı sağ terörist ağının yaygın fakat serbest bir gelişiminin kanıtı olarak bunu hızlı bir şekilde fark etmiş ve görmüştür.[721]

Lidersiz direnişin bütün amacının, devlet tiranlığını mağlup etmek olmasından beri aynı şekilde mutat direniş taktikleri yoluyla bireylerin ya da hayalet hücrelerin tüm üyelerinin hedef olaylara tepki gösterme eğiliminde olacağı ifade edilmiştir. Gazete, broşür ve bilgisayar gibi enformasyon dağıtım organlarının büyük ölçüde herkese erişebilir olmasının, tüm insanları olaylar hakkında bilgilendirerek, birçok çeşitlilik alacak planlanmış yanıt için izin vereceği düşünülmüştür. Böylece kimsenin kimseye emir verme

[721] George Michael, "Leaderless Resistance: The New Face of Terrorism", **Defence Studies,** Vol. 12, Issue 2, 2012, pp. 262-263.

ihtiyacının kalmayacağı görülmüştür. Böylece kendini gerçekten özgürlük nedenine adamış idealistlerin, zamanın olgunlaştığını hissettiklerinde hareket edecekleri veya kendilerinden önde olan başkalarından onların işaretlerini alacakları öne sürülmüştür. Lidersiz direniş teorisi, esas olarak Beam'in onu formül haline getirmesiyle tamamlanmıştır. Buradan hareketle geriye kalan tek şeyin, söz konusu yaklaşımı aşırı sağ görüşün daha geniş destek gruplarına yaymak ve uyarlamak olduğu söylenmiştir.[722]

Kaplan'a göre lidersiz direniş doğası gereği, bireysel girişim yoluyla üstlenilen bir eylemdir.[723]

Timothy McVeigh, 1995'te kiralamış olduğu bir kamyonetle Oklahoma City'deki Alfred Murrah isimli bir hükümet binasına saldırı düzenlemiştir. McVeigh, saldırı için sembolik bir gün belirlemiştir. Söz konusu tarih Concord ve Lexington mücadelerinin 220 yıl sonraki anma gününe ve Texas eyaletinin Waco yerleşimindeki güvenlik kuvvetlerinin kanlı müdahalesinden 2 yıl sonraki aynı tarih olan 19 Nisan'a gelecek şekilde ayarlanmıştır.[724]

McVeigh, yurtsever hareketinin fanatik bir parçası olarak yeni dünya düzeni ile ilişkili olan komplo görüşlerine itibar etmiştir. McVeigh aynı zamanda radikal bir ırkçı olarak değerlendirilmiştir. McVeigh, gerçekleştirmiş olduğu eylemden sonra Irkçı Elohim Şehri grubundan ve Neo-Nazi Ulusal İttifakı'ndan gizlenmek için yardım talep etmiştir. McVeigh, Texas'ta bulunan Waco'daki çiftliğe müdahale edilmeden tahmini olarak bir ay önce Branch Davidian'lara gitmiştir. Federal güvenlik kuvvetlerinin Branch Davidian'ların bulunduğu Waco'daki yerleşime düzenlediği operasyon esnasında yangın olayı yaşanmış ve grubun 75 üyesi hayatını kaybetmiştir.[725]

McVeigh, saldırıda kullanmış olduğu kamyonete kuvvetli bir amonyum nitrat ve mazot bileşimi yükleyerek onu bomba yüklü bir vasıta haline getirmiştir. McVeigh'ın saldırı için 2.5 tondan fazla amonyum nitrat içeren gübre, tahmini olarak 600 kilo sıvı halde nitrometan ve 200 tovex malzemesi kullandığı söylenmiştir. Sabah saat 09:22'de bombalı kamyonetle gerçekleştirilen saldırının ardından, Federal Hükümet binasının önemli bir kısmı büyük çapta zarar görmüştür. Söz konusu saldırıda aralarında 19 çocuğun

[722] Kaplan, a.g.e. , p. 267.
[723] Kaplan, a.g.e. , p. 268.
[724] Martin, a.g.e. , s. 242.
[725] Martin, a.g.e. , s. 242.

da bulunduğu 168 kişi yaşamını yitirirken, 500'den fazla insan da yaralanmıştır. Timothy McVeigh, davasının görüldüğü mahkemede idam cezasına çarptırılmıştır. 11 Haziran 2001'de Indiana'daki Federal bir yerleşkede cezasının infazı gerçekleştirilmiştir.[726]

Kaplan, kesinlikle herhangi bir objektif analiz tarafından, Oklahoma City bombacısı Timothy McVeigh'in lidersiz direniş kavramının gerçek paradigması gibi göründüğünü belirtmiştir. Herhangi bir sağ görüş gruptan ayrılmış, Amerikan tarihindeki en yıkıcı iç terör eylemini icra eden ve planlayan bir veya iki yakın arkadaşının yardımıyla McVeigh, bir delinin saçma konuşmaları veya federal bir komplo olması daha muhtemel olarak görünen onun öfkeli sözleri için milis hareketi tarafından reddedilmiştir.[727]

McVeigh yakalandığında, arabasında vatansever literatürü taşıdığı görülmüştür.[728]

McVeigh'in mülkünde yapılan aramalarda lidersiz direniş teorisiyle uğraştığına dair herhangi bir metin veya bir bilgiyle ilgilendiğini gösteren bir şey bulunmamıştır. McVeigh yakalandığında onun arabasında çeşitli isimsiz vatansever yayınlardan seçip ayrılan, birkaç makale gibi görünen şeylerin parçalarını içeren bir zarf bulunmuştur. Bu belgeler, bir vatandaşın zorba bir hükümete karşı ne zaman direnme görevi ve hakkına sahip olduğu sorusuyla ilgilenmiştir.[729]

Çoğu otonom yalnız kurt terörist, lidersiz direniş olarak çağrılan bir şiddet mantığına göre faaliyet göstermiştir. Bu yaklaşım 1970'lerde ve 1980'lerin başında ABD'deki aşırı sağ sosyal çevresinde ön plana çıkmıştır. Lidersiz direniş, herhangi bir hareket, lider veya ağ desteğinden bağımsız, devlet karşıtı şiddet eylemlerinde bulunan bir bireyin veya çok küçük oldukça uyumlu bir grubun, yalnız kurt operasyon türü olarak tasvir edilmiştir. Lidersiz direniş eski bir Ku Klux Klan militanı olan Louis Beam tarafından, yetkililerin kolay bir şekilde ağlara sızması ve dağıtması nedeniyle bir zorunluluk gereği olarak tasarlanmıştır. Kavramın bir taktik olarak geliştirilmesi Amerikan aşırı sağındaki zayıflığı yansıtmıştır.[730]

1980'lerin başlarından itibaren Amerikan aşırı sağı, ultra yurtseverlik yoluyla

[726] Martin, a.g.e. , s. 242.
[727] Kaplan, a.g.e. , p. 269.
[728] Kaplan, a.g.e. , p. 269.
[729] Kaplan, a.g.e. , p. 269.
[730] Lasse Lindekilde, Francis O'Connor and Baart Schuurman, "Radicalization Patterns and Modes of Attack Planning and Preparation Among Lone-Actor Terrorists: An Exploratory Analysis", **Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression,** Vol. 11, Issue 2, 2019, p. 7.

karakterize edilen bir hareketten, artan bir şekilde devrimci görünüme yönlendiren bir harekete doğru evrim geçirmiştir. Bu durum, geniş ölçüde geçmiş birkaç on yılda, çeşitli sosyal eğilimler gerçeği üzerinden ABD'nin karakterinin önemli bir şekilde değişmesiyle açıklanmıştır. ABD'de aşırı sağda bulunanlar için Amerika'nın, onların bir zamanlar bildiğiyle aynı ülke olmadığı anlaşılmıştır. ABD'deki birçok hareket ülkelerine verilen zararın geleneksel yöntemlerle tamir edilemeyecek kadar büyük olduğunu değerlendirmiştir. ABD'de aşırı sağda konumlananlar için sadece radikal çözümler yardımıyla ulus ve ırkın kurtarılabileceği görülmüştür. Onların bakış açısına göre artan bir şekilde çaresiz bu kötü durum, eski düzenin paramparça olduğunu ve yeni düzenin harabe üzerine kurulmasını gerektirmiştir. Bu yıkımın dışında Batı medeniyetinin kalıntılarının yaratıcılık ve ırksal dayanışma yoluyla karakterize edilen yeni bir altın çağ oluşturacağına inanılmıştır. Bununla birlikte bu çok müjdeci yeni çağa ulaşmak amacıyla bir devrimci çağın başlatılması için büyük sıkıntı ve fedakarlık içerecek hızlandırıcı veya tetikleyici bazı olayların gerekli olduğu savunulmuştur. Bu bağlamda Barack Obama'nın başkan adaylığı beyaz milliyetçi hareketin bazı kesimlerine alarm olarak görülmüştür. Ekim 2008'de iki genç erkek olan Tennessee, Bells'ten Daniel Cowart ve Arkansas, West Helena'dan Paul Schlesselman bir silah mağazasını soyma, büyük ölçüde siyahların bulunduğu lisedeki öğrencileri hedef alma ve Obama'ya suikast düzenleme girişimini planladıkları iddiasıyla tutuklanmışlardır.[731]

Aşırı sağ alt kültürdeki lidersiz direniş popülaritesine rağmen hareket etkili bir strateji uygulamada başarısız olmuştur. Amerikan aşırı sağının ilkesel zayıflığı, ideolojik tutarlılığının olmamasında ve kamunun büyükçe bir miktarına başvuracak bir platform geliştirmedeki başarısızlığında bulunmuştur. Bu durum hareketi geniş bir ölçekte ve etkili bir şekilde hareket etmeye izin verecek bir birlik algısı geliştirmeden men etmiştir.[732]

1990'larda ise lidersiz direniş yaklaşımı bir Avrupa adaptasyonu geçirmiştir. Almanya'daki ve İskandinavya'daki aşırı sağcı sosyal çevreler tarafından söz konusu taktiğe atıfta bulunulmuştur. Ancak 2000'li yılların başlarında El-Kaide'den ilham alan cihatçı gruplar tarafından aynı mantık geliştirildiğinde, kavramın kullanımı açısından en büyük reklam yapılmıştır. Örneğin, Ebu Musab El-Suri'nin kitabı olan Küresel Bir İslami

[731] George Michael, "Leaderless Resistance: The New Face of Terrorism", **Defence Studies,** Vol. 12, Issue 2, 2012, p. 264.
[732] George Michael, "Leaderless Resistance: The New Face of Terrorism", **Defence Studies,** Vol. 12, Issue 2, 2012, p. 264.

Direniş'e Çağrı, küresel dinci militanları bireysel bir şekilde veya küçük hücrelerde şiddet eylemlerine girişmeye cesaretlendirmiştir. Benzer ifadeler, cihadın nerede olurlarsa olsunlar, tüm sağlam Müslümanların bir yükümlülüğü olduğu şeklinde Enver El-Evlaki'nin 2010 yılındaki duyurusunda beyan edilmiştir. Son zamanlarda IŞİD'in lidersiz direnişin cihatçı biçimini benimsediği belirtilmiştir. Böylece hem izole edilmiş Selefi-Cihatçı aşırılık yanlısı çevrelerde hem de daha az veya daha fazla derecede radikal sosyal çevrelerde yerleşenlerde, bireysel saldırıların icra edilmesinin benimsenmesi sağlanmıştır.[733]

Kıyıcı, 1990'lı yılların terörizmle mücadele sürecinden çıkarılan en önemli dersin, ileri bir zamanda gerçekleşmesi muhtemel saldırıların önlenmesi için terörizm tehdidinin nereden geldiğinin iyi belirlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu minvalde günümüzde Avrupa bölgesindeki IŞİD tehdidine odaklanılırken, aşırı sağ unsurların oluşturduğu güvenlik tehdidinin görmezden gelindiği ileri sürülmüştür. Kıyıcı, Rusya'nın gizli bir şekilde yardımda bulunduğu neo-Nazi grupların ve Batı'daki ülkelerin kültürel ve tarihi değerlerinden ilham alan aşırı sağcı grupların günümüzdeki ötekilerinin, Müslümanlar ve göçmenler olduğunu savunmuştur. Kıyıcı, Avrupa'daki terörizmle mücadele eden güvenlik kuvvetlerinin aşırı sağın büyüyen tehdidinin üzerinde durmaları gerektiğini vurgulamıştır.[734]

Özellikle 2011 yılından itibaren Suriye'de ortaya çıkan iç savaşın ardından Avrupa'ya doğru büyük göç akınlarının başlaması, aşırı sağ üzerinde bir kuşatılmışlık algısı yaratmıştır. Aşırı sağ gruplar, bu göç akınlarını güvenlik tehdidi olarak algılamalarının neticesinde kendi toplumsal tabanlarına bu görüşü yansıtmaya çalışmışlardır.[735]

Aşırı sağcı gruplar, ülkelerinin maruz kaldığı kitlesel göç akınlarının sonucunda karşılaştıkları kuşatılmışlık hissinin üstesinden gelmek için örgütlenme biçimlerini yeniden değerlendirmişlerdir. Önceden bu grupların örgütsel düzeni hiyerarşik bir nitelik arz etmiştir. Böylece güvenlik kuvvetlerinin örgütün yönetim kadrosuna operasyon düzenlemesinin ardından yöneticiler cezaevine girmiştir. Örgütlerin yönetim kadrosunun dağılmasından sonra ise örgütlerin parçalanma süreci ortaya çıkmıştır. Öte yandan, güvenlik kuvvetleri tarafından aşırı sağcı grupların yönetici kadrolarının kolay çözülmesi

[733] Lindekilde, O'Connor and Schuurman, a.g.m. , p. 7.
[734] Kıyıcı, a.g.e. , s. 153.
[735] Kıyıcı, a.g.e. , s. 153.

ve etkisiz hale getirilmesi, aşırı solcu ve dini gruplara göre daha az güvenlik tehdidi yarattığı algısını oluşturmuştur.[736]

Gray, örgütlenme yapılarındaki değişimlerde, değişen teknoloji unsurunun kilit rol oynadığını belirtmiştir. Bireysel seviyedeki maddi önkoşullar; ulaştırma ve telekominikasyondaki değişimlerle katlanarak daralmıştır. Eskiden sadece bir taraf fiziksel iletişim bağlantısı, baskı makinesi ve lojistik ağı kurmayı talep ederken, günümüzde bir grup, aynı şeyi birkaç cep telefonu aramasıyla, bir laptopla, bir IP adresiyle ve bir DHL hesabıyla yapabilmektedir. Ulaştırma ve telekominikasyonun teknoloji ve altyapısının ilerlemesi ile yaygın, maliyetli ve hareketsiz tarafların veya grupların maddi altyapısı, şu an birbirine bağlı, daha maliyeti düşük ve hareketli hale gelmiştir. Bu maddi değişimlerle birlikte organizasyonel değişimler de meydana gelmiştir. İletişim için katı bir hiyerarşik sisteme ihtiyaç duyulmasındansa, bugün örgütlenmenin düğümsel ve ağ tabanlı olabileceği söylenmiştir. Bilgiye, çeşitli düğümlerden neredeyse hemen ulaşılabilmektedir. Liderler ve sokak düzeyindeki çalışanlar daha kısa zamanda, daha fazla bilgi temin edebilmektedirler. Dahası bunların hepsinin, karşılaştırmalı bir şekilde asgari fiziksel altyapıyla tamamlanmış olabileceği ifade edilmiştir. Bireysel seviyede artan bilgi hareketliliği ve örgütsel hareketlilik, fiziksel hareketlilik artışıyla dengelenmiştir.[737]

İkincisi ve daha merkezi olarak liderler üzerindeki değişime odaklanılmıştır. Böyle bir değişimin, özgül itici gücü lidersiz direnişten gelmiştir. Terim beyaz üstünlükçü Louis Beam'in, başka örgütlenme yöntemlerinin değerlendirilmesinin gerekli olacağı veya duruma göre örgütün bulunmayışının daha iyi olacağı çağrısı ile başlamıştır. Beam, Amerikan statükosuna önemli bir meydan okuma tehdidi teşkil eden ciddi bir ırkçı örgüt olan Klan'ı modernize etmeyi ve böylece modern dünyaya meydan okumayı planlamıştır. Beam, herhangi bir merkezi kontrol veya yönetime sahip olmayan, hücre örgütlenmesini temel alan bir örgütlenme sistemi olarak lidersiz direnişi betimlemiş, hayalet hücrelerin kullanımına işaret etmiştir. Lidersiz direniş kavramıyla, tüm bireylerin ve grupların birbirlerinden bağımsız bir şekilde faaliyet gösterdiği ve asla merkezi bir karargâha veya tipik bir piramit örgüte ait olanlar gibi tek bir liderin emir ya da talimatı için rapor vermediği bir yapı kastedilmiştir. Halbuki 19. Yüzyılın sonunda, Avrupa'da ortaya çıkan

[736] Kıyıcı, a.g.e. , ss. 153-154.
[737] Phillip Gray, "Leaderless Resistance, Networked Organization, and Ideological Hegemony", **Terrorism and Political Violence,** Vol. 25, Issue 5, 2013, p. 657.

anarşist şiddetin koordinesiz ve rastgele olan daha önceki biçimlerine gelişigüzel bir şekilde geri dönüldüğünde, lidersiz direnişin görülebileceği ifade edilmiştir. Ancak lidersiz direnişin esas olarak yeni ve farklı bir şey olduğu savunulmuştur. Eski anarşistler, toplum ve ülkenin her yerinde propaganda yapan eylemciler olarak, iktidara saldırma istisnasına kılavuzluk etmeksizin, uygun gördükleri haliyle ayaklanmayı halka bırakmışlardır. Günümüzdeki lidersiz direnişin çoğunlukla çok daha az rastgele olduğu öne sürülmüştür. Aslında Beam stratejik vizyonuyla, keskin bir şekilde farklı ve bağımsız bireylerden oluşan şiddet biçimini birleştirmede kendi kendine yardım etmiştir. Doğrudan liderliği tuzağa düşürürken, organizasyonel koordinasyonla eski anarşist şiddeti bütünleştirme girişiminde bulunmuştur. Ku Klux Klan ve Earth Liberation Front (ELF), hatta son zamanlarda El-Kaide daha fazla genel ve/veya özgül çıkar hedefleri olan ve belki bir saldırının gerçekleştirilmesi ve planlanması üzerine biraz teknik bilgiyle ideolojik ilham veren çekirdek örgütlerken; merkezi örgüt ve yalnız kurt gruplar arasında doğrudan temas bulunmamıştır. Gray, bu bağlantısız fakat ilham alan gruplardan oynak hücreler olarak bahsetmiş, onların başka gruplarla doğrudan bağlantı yokluğunun yanı sıra kurulmuş örgütlerden hedefler ve ilham almak için çabalayan hücrelerin istekliliğini göstermiştir. Buna ek olarak lidersiz direniş, terörist eylem için azaltılan fiziksel mesafedeki oranı hızlandırmıştır. Çekirdek örgütün, genelde izin verilecek olan çekirdek altyapıdan daha fazla mesafedeki otokton, oynak hücrelerin eylemlerini cesaretlendirme yoluyla devletleri ve onların politikalarını etkileyebileceği görülmüştür.[738]

Kıyıcı, lidersiz direniş stratejisinin Soğuk Savaş mücadelesi kapsamında, ülkenin olası bir işgal durumuyla karşılaşması halinde yurt içinde direniş gösterilmesini tasarlayan askeri bir öğreti olduğunu aktarmıştır. Bugünkü aşırı sağcı aktörlerin ise lidersiz direniş stratejisine başvurdukları söylenmiştir. Aşırı sağcı aktörlerin lidersiz direniş stratejisi sayesinde lider kadrosuna sahip olmaksızın, kendilerini çevreleyen aktörlere karşı mücadele edebilme olanağı yarattıkları görülmüştür.[739]

Liderler hala lidersiz direnişte merkezi bir rol oynamaktadır. Fakat bu rolün örgütsel fonksiyonu geleneksel örgütteki liderlik rolünden oldukça farklıdır. Yürürlükte olan bu yapı 5 ana yöntemde oynak hücre ortamını yaratmıştır. Birincisi, çekirdek aşırılıkçı örgüt lidersiz direniş modelini izleyerek, çekirdek gruba katılmaları mümkün görünmeyen

[738] Gray, a.g.m. , p. 658.
[739] Kıyıcı, a.g.e. , s. 154.

aynı fikirdeki aşırılıkçılara işaret etmiştir. Radikallerin oldukça büyük bir bölümü normal bir şekilde çekirdek örgütteki üyelikle uğraşmak yerine, kendi dükkânlarını açarak daha iyi bir terimin yokluğunda terör girişimcileri olarak çalışmıştırlar. Bağımsız fraksiyonlar, grupların ilişkileri ve tarafları açısından yeni değildir; fakat bu durumda, artan hizipleşme işin istemeyerek yapılması ve işlevsiz olmasından ziyade kasıtlı ve amaçlanmış olmasını sağlamıştır. İkincisi, çekirdek aşırılıkçı gruplar lidersiz direniş modelini aktif bir şekilde cesaretlendirerek ve yeni bulunan güçlenme hissinin bir yansıması olarak, bireylere oynak hücreleri oluşturmada fazladan ilham verebileceklerini belirtmişler. Özellikle marjinal bireyler için oynak bir hücre oluşturma fikri ve bazı bakımlardan kurulmuş olan bir gruba bağlanma hala cazip olabilmiştir. Bu cazibe türü şiddeti aşmanın araçsal faydası olmuştur. Ana akım devrimci yazılar, şiddeti bir mücadele anlamı olarak değerlendirebilirken; teröristler genellikle şiddeti düşman kimliğine hasar verme veya kendi oluşturdukları kimliğin bir amacı olarak dikkate almışlardır. Üçüncüsü, çekirdek aşırılıkçı örgütün finansal, lojistik ve benzeri aktif destek konularında kesinti yapmasıyla, çekirdek örgütün çok sayıda kaynağından esinlenmekle uğraşan daha küçük, otonom örgütleri geliştiren sokak seviyesindeki radikaller için teşvik yaratmasıdır. Muhtemelen oynak hücrelerin en iyi örneği hem Animal Liberation Front (ALF) hem de ELF tarafından esinlenilen oynak hücrelerin çapraz üremesi, birçok çekirdek aşırılıkçı örgütte görülmüştür. 2004'te, İspanya'nın Madrid kentini bombalayanlara bakıldığında sadece El-Kaide'den ilham almadıkları görülmüştür. Söz konusu teröristlerin Faslı bir İslamcı grup olan Muharebe Grubu tarafından eğitilmesi yoluyla belirli teknik bilgileri kazandıkları görülmüştür. Dördüncüsü, esnek hücreler daha az altyapı ve sürekliliğe sahip olurlarken, oligarşinin demir yasasına eğilen gruplar için daha az şans bulunmaktadır. Çekirdek aşırılıkçı örgütün ılımlılaşmaya başlaması, oynak hücre yaratımı için yapısal boşluğu sağlamlaştıran, oynak hücreleri sadece rekabetçi bir gruba dönüştürecek radikal bir eylem olarak kalmıştır. Beşincisi, lidersiz direniş sokak seviyesinde ilham arayan aşırılıkçılar ve ilham veren liderlik arasındaki dinamiği değiştirmiştir. Böylece ana örgütün, bu sokak düzeyindeki aşırılıkçılarla uğraşacağı ve onları hiyerarşik bir örgüte entegre etmeyi deneyeceği belirtilmiştir. Ana örgütün, kapsamlı bir şekilde gönderdiği ideolojik temelli mesajlar, söz konusu mobilize hücrelerin kendilerine gelmesine izin vermiştir.[740]

Lidersiz direnişte, grup, ideolojik kılavuzluk ve muhtemelen hedeflerin yanı sıra

[740] Gray, a.g.m. , p. 659.

teknik kılavuzluk sağlamaktadır. Fakat bu hücreleri organize etmez. Lojistik destek sağlar veya sokak düzeyindeki ajanlarla herhangi bir etkileşime sahiptir. Bu herhangi bir hücredeki sızmanın, bir bütün olarak örgütü riske atma ihtimalini veya herhangi bir kişinin yakalanma olasılığını azaltmış ve reddedilebilirliği arttırmıştır. Ancak bunun ek faydalarının olduğu da söylenmiştir. İlk olarak bu yapılanma, örgüte ve liderlere operasyonun maliyetini azaltmıştır. İkincisi ve daha önemlisi, bu yapılanma daha az muhafazakar eğilime rehberlik eden altyapının daha az korunması anlamına gelmiştir. Liderler tabanlarını yatıştırmak istemeleri durumunda, muhtemelen böyle bir şeyi yapma yeteneklerinden yoksun olacaklardır. Animal Liberation Front örneği değerlendirildiğinde, tüm canlıların korunması gerektiği belirtilmiştir. Otonom hücrelerin bazıları, araştırma uzmanları gibi insanları suikast veya saldırı için hedef almışlardır. Örneğin, Animal Liberation Front'un (ALF) iletişimi kesildiği veya fonlama bulamadığı zaman, bu tarz eylemlere başvurmaktan geri durmamıştır. Öte yandan ilham veren çekirdek örgütün, daha düşük seviyedeki hoşnutsuz hücreler tarafından örtülü siyasi çatışma yoluyla içsel olarak baltalanmış olmasına karşı daha iyi güvence altına alındığı ileri sürülmüştür. ALF'de çok az olmasına rağmen, oynak hücrelerin bireylere yönelik doğrudan şiddet eylemlerini önleyebileceği ve böyle hücrelerin az bir kısmının çekirdek ALF'nin kendi uygulamalarını aşındırabileceği ve sızabileceği söylenmiştir. Böylece bu tasarımla birlikte modern aşırılıkçı örgütlerdeki oligarşik eğilim kaybolmuştur.[741]

1990'larda aşırı sağ, bir sosyal hareket olarak zemin kazanıyor görünmüştür. İnternet gibi teknolojilerde yaşanan gelişme eğilimleri, hareketin geçmişte olduğundan daha geniş bir izleyici kitlesine ulaşmasına imkan vermiştir. Korkunç terörizm eylemleri ve çok gündeme gelen güvenlik polisi yetkililerıyle cepheleşmeler, toplum bilincinde sağ görüş terörizme vicdanı katılaştırmıştır. 11 Eylül terör saldırılarının ardından hükümetin daha fazla teyakkuzda olmasının bir sonucu olarak, aşırı sağ bir miktar gerileme tecrübe etmiş; onların birçok temsilcisi yakalanmış ve yasal takibata maruz kalmışlardır. 2008 yılında ABD'de bir kutuplaşmanın başladığına tanık olunmasıyla aşırı sağın yeniden ortaya çıkabileceği ifade edilmiştir. Finansal erime ve sonradan gelen ekonomik kriz, artan işsizlikle bir grupta sınıflandırılan kişilerin daha büyük şikayetlerini yaratan şartları meydana getirmiştir. Ülkenin ilk Afro-Amerikan başkanı olarak Barack Obama'nın seçilmesi, sadece aşırı sağda değil aynı zamanda daha saygıdeğer muhafazakar harekette

[741] Gray, a.g.m. , pp. 659-660.

karşıtlığın artmasında katalizör rolü oynamıştır. Çay Partisi hareketi 2009'da ivme kazanmıştır ve 2010 ABD Kongre seçimlerindeki Cumhuriyetçi Parti başarılarında yardımcı olmuştur. Aşırı sağ, marjinalleşmiş bir hareket olarak kalmasına rağmen, sürekli kendini yeniden keşfeden dikkate değer bir kapasite göstermiş ve ısrar etmiştir.[742]

Siyasal şiddet uzmanı olan Ted Robert Gurr kayda değer bir şekilde, ABD'de ve Batı Avrupa'da sağ görüş terörizmin başarısız ve kısa ömürlü olmasının ilkesel nedeni olarak, aşırılıkçı grupların küçük kamu desteğine sahip olduklarını gözlemlemiştir. IRA, PLO ve ETA gibi terörist grupların bir topluluğa dayandıkları için yukarıda bahsi geçen gruplardan farklı olduğu ifade edilmiştir. Sonuç olarak, günümüzde ABD'de, aşırı sağın bazı temsilcilerinin geniş desteğe dayanarak hedefe ulaşma üzerine odaklanan bir stratejiyi öne sürmelerinin imkânsız olduğu belirtilmiştir. Aşırı sağın bazı unsurları, kendi siyasi ve sosyal amaçlarına ulaşmada sadece uygulanabilir bir alternatif olarak lidersiz direniş üzerine dayanan terörizm ve devrim stratejisine karar vermiştir.[743] Michael, lidersiz direniş yaklaşımını bir terörizm stratejisi olarak değerlendirmiştir. Biz ise terörizmi bir siyasal şiddet stratejisi şeklinde dikkate alarak; lidersiz direnişi bir terörizm taktiği olarak değerlendirmekteyiz. Çünkü lidersiz direnişi, bir aktörün başvuracağı terörizm stratejisinin çeşitli taktiklerinden biri olarak görmek mümkündür.

Yukarıda bahsi geçtiği üzere Soğuk Savaş döneminde Albay Amoss'un ABD'nin olası bir işgalle karşılaşması durumunda, geliştirmiş olduğu lidersiz direniş taktiğinin, gayrinizami askeri harp taktiği olduğu görülmektedir. Ancak sonradan ABD'li aşırı sağcı militan Louis Beam'in, lidersiz direniş taktiğini terörizme uyarladığı görülmüştür. Louis Beam'in ilgi uyandıran lidersiz direniş taktiğinin bir düşmana karşı saldırıyı içermesi ve teröristler tarafından kullanılması nedeniyle terörizm kapsamında değerlendirmek mümkün görünmektedir. Temel olarak lidersiz direniş taktiğine ağ tabanlı olarak nitelendirilen gevşek yapılı veya ademi merkezileşmiş örgütlerin otonom hücreler şeklinde başvurabilecekleri söylenmiştir. Lidersiz direniş taktiği çerçevesinde hareket eden birey ya da küçük bir hücre, operasyon düzenleme kapasitesine sahip olmuştur. Beam ise hücresel yapılanma modeliyle, özerk şekilde hareket etme kabiliyetine sahip olacak hayalet hücre

[742] George Michael, **Lone Wolf Terror and the Rise of Leaderless Resistance,** 1. Edition, Vanderbilt University Press, Tennessee, USA, 2012, pp. 29-30.
[743] George Michael, **Lone Wolf Terror and the Rise of Leaderless Resistance,** 1. Edition, Vanderbilt University Press, Tennessee, USA, 2012, p. 30.

modelini önermiştir. Hayalet hücre modeli yapılanması bağımsız bir şekilde hareket edecek veya çok az iletişimle faaliyetlerini sürdürecektir. Dolayısıyla bu açıdan bakıldığında herhangi bir terör örgütü hiyerarşik örgütlenme düzeninden heterarşik bir örgütlenme formasyonuna geçerek, lidersiz direniş taktiğini kullanabilecektir. Böylece bize göre klasik anlamda tanımlanan terör örgütlerinin başvurduğu lidersiz direnişin, terörizm taktiği olarak değerlendirilmesi anlamlı ve isabetli görünmektedir.

Beam'in önermiş olduğu hayalet hücre temelli örgütlenme, güvenlik kuvvetlerinden gizlenme esasına dayalı olarak düşünülmüştür. Güvenlik kuvvetleri, hiyerarşik örgüt yapılarının hücrelerini kolay bir şekilde tespit edebilir veya sızabilir. Ancak heterarşik yapılanmalı örgütlerde veya gevşek ağ tabanlı örgütlerde hareket eden teröristlerin belirlenmesinin daha zor olduğunu düşünmekteyiz. Lidersiz direniş taktiği bağlamında yalnız başına hareket ederek dışarıdan yardım alan veya bir örgütle az ilişkisi bulunan teröristlerin tespit edilmesinin ise zor olduğu görünmektedir. Çünkü bu aktörlerin halkın arasına karışıp kendi kendilerine radikalleşmelerinin ardından eyleme başvurmaları mümkündür. Dolayısıyla böyle bir durumda güvenlik kuvvetlerinin istihbarat çalışmalarının da tesirsiz olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Nihai olarak lidersiz direniş taktiği kapsamında hayalet hücre olarak mobilize olan, dışarı ile bağlantısı olmayan izole grupların, terörle mücadele açısından onların terör saldırılarının önlemesinin çok zor olduğunu düşünmekteyiz. Lidersiz direniş taktiği kapsamında, kendi kendine hareket eden bireylerin istisnai durumlar saklı kalmak kaydıyla terör saldırılarının önlenmesinin mümkün olmadığı görüşündeyiz. Çünkü bu kişilerin motivasyon unsurları çok çeşitli ve kapsamlı olarak değerlendirilebilmektedir. Böyle terör saldırılarının engellenebilmesi için, çok güçlü istihbarat sisteminin bulunması gerekmektedir. Ancak burada bize göre kişinin özel hayatının gizliliğinin ihlal edilmesi gibi hukuk normu ihlalleriyle karşılaşılması mümkün olabilmektedir. Böyle bir durumda bile kararlı bir teröristin, lidersiz direniş taktiğine başvurmasıyla gizli izleme ve kısıtlamaları da aşabilmesi ihtimal dışı görünmemektedir.

3. EL-KAİDE VE LİDERSİZ CİHAT

El-Kaide ademi merkeziyetçi bir yapı benimsemek zorunda kalan en dikkat çekici terörist örgüt örneği olmuştur. 11 Eylül'den beri El-Kaide'nin kurmay komuta kadrosunun çekirdeğini içeren liderliğinin yaklaşık olarak %70'ni kaybettiği öne sürülmüştür. Uzmanlar, merkezileşen bu unsura, El-kaide sert çekirdeği, El-Kaide hiyerarşisi, El-Kaide profesyonel kadrosu veya El-Kaide merkez kadrosu gibi farklı isimler vermiştir. El-Kaide'nin görevleri ve fonksiyonlarını yönetmek, koordine etmek ve terörist saldırıların icrası için gerekli hazırlığı yapan bu merkezileşmiş unsur 1998'de yaratılmıştır.[744]

Terörizm uzmanı Peter Bergin, El-Kaide'nin bu merkezileşmiş yapısının fonksiyonlarının bir şirkete benzediğini öne sürmüştür. Bir şirket yöneticisi olarak davranan Usame Bin Ladin, en iyi danışmanlarıyla istişarelerinde politikaları formüle etmiştir. Bu politikalar doğrudan Usame Bin Ladin'e giden raporlar ve El-Kaide'nin en kıdemli liderleri tarafından Şura Meclisi veya Danışma Konseyi en kıdemlisinin gözetimi altındaki ast komiteler dizisi yoluyla uygulanmıştır. Bu konsey askeri, finans ve iş, fetva ve İslami çalışmalar, medya ve tanıtım komitelerini kapsayan asgari dört komiteden müteşekkil olmuştur. Komite üyelerinin bir komiteden daha fazlasına hizmet edebilecekleri ifade edilmiştir. Bazen bireyler Usame Bin Ladin'in özel bir görevlendirmesi üzerine doğrudan çalışmıştır. Komite üyeliği aile, uyrukluk ve dostluk üzerine temellenmiştir. Bu bakımdan El-Kaide komuta kademesi mafyayı andırmıştır. Liyakat ve verimlilik hiyerarşideki başarıda ufak rol oynamıştır.[745]

Bin Ladin olağanüstü, toplu halde saldırıları icra etmede bu yapıdan yararlanmıştır. Örneğin, askeri komite, El-Kaide için saldırıları planlamış ve icra etmiştir. Ayrıca askeri komite gözetleme, istihbarat toplama ve üyelerin askeri taktikler üzerine eğitilmesi konusunda kılavuzluk etmiştir. 11 Eylül'den önce El-Kaide askeri komitesinin başındaki kişi olan Halid Şeyh Muhammed, ABD'deki sembolik hedeflere uçakların çarpması gizli planını tasarlamış ve planlanmasına yardım etmiştir. Usame Bin Ladin, bu yapının dışında ve bu yapıyla faaliyet yürütmüştür. Bin Ladin, en önemli terörist saldırıların icra edilmesi için hazırlanan gizli planlarla doğrudan uğraşmıştır. Terörist Saldırılar Üzerine Ulusal Komisyon, örneğin Bin Ladin'in 11 Eylül saldırılarının planlamalarında çok fazla rol oynadığını ortaya çıkarmıştır. Usame Bin Ladin'in, operasyonlara katılanları bizzat

[744] Dishman, a.g.e. , p. 373.
[745] Dishman, a.g.e. , p. 373.

kendisinin seçtiği söylenmiştir. Bin Ladin Güneydoğu Asya'daki gerçekleştirilmesi planlanan uçak çarpma operasyonunu iptal etmiştir. Bin Ladin, Muhammed'in gizli plandan bir çalışanın çıkarılmasını istemesi üzerine kişisel olarak devreye girerek o kişinin tutulmasını sağlamış ve birkaç Şura üyesinin saldırıları iptal etme yönündeki tavsiyelerini reddetmiştir. Komisyon tarafından ortaya çıkarıldığı üzere Bin Ladin'in müdahale derecesinin abartılı olduğu söylenmekle birlikte, Bin Ladin'in en azından operasyonel karar almada fazla müdahalede bulunduğu açık bir şekilde görülmüştür.[746]

El-Kaide'nin Afganistan'daki sığınağını kaybetmesinin ardından çok sayıda kıdemli liderinin öldürülmesi veya yakalanması, El-Kaide'yi ademi merkeziyetçi bir yapılanmaya gitmeye zorlamıştır. Çünkü El-Kaide'nin merkezileşmiş komuta yapıları, onun üyeleri arasındaki iletişim bağlantıları sekteye uğramıştır. Böylece Bin Ladin ve onun kurmay heyetinin saldırıları planlamadaki doğrudan rolü azalmıştır. El-Kaide'nin operasyonel komutanları ve hücre liderleri, Usame Bin Ladin'in amaçlarını gerçekleştirmek için daha fazla yetki ve karar alma doğrultusunda çaba harcamışlardır. Komitelerin ne derecede işler durumda olduğu açık olmamasına rağmen, Bin Ladin'in 11 Eylül saldırılarından beri gizlilik için duyduğu temel ihtiyaç en azından komitelerin önceden olduğu şekilde verimli çalışmadığını göstermiştir. ABD Dışişleri Bakanlığı Terörizmle Mücadele koordinatörü Cofer Black'e göre El-Kaide liderliği ve grupları arasındaki iletişim anlaşmazlığı nedeniyle bazı terörist hücrelerin saldırıları gecikmiştir. Suudi Arabistan, Riyad'taki Muhaya konut yerleşkesine yapılan saldırı, El-Kaide'nin kendi ağına açık bir talimat verememesinin bir örneği olduğu ifade edilmiştir. Ramazan ayındaki söz konusu saldırı çok sayıda kişinin ölümüyle sonuçlanmış ve Cofer duygusuzca bu durumun bir halkla ilişkiler felaketi olduğunu söylemiştir. Saldırı, uyku halindeki Suudi Arabistan terörizmle mücadele aygıtını uyandırarak, El-Kaide hücrelerinin saklandıkları yerden çıkartılması için operasyonlar başlatılmasına yol açmıştır. Buna ek olarak El-Kaide'nin finans ayağına yönelik uluslararası mali baskıların yapılmasının, örgütün dünya çapındaki operasyonları fonlayan finans komitesinin yeteneğine zarar verdiği söylenmiştir.[747]

Yapılandırılmış terörist gruplara karşı sürdürülen güvenlik ve istihbarat

[746] Dishman, a.g.e. , p. 374.
[747] Dishman, a.g.e. , p. 374.

operasyonları, grupları lidersiz direnişe yönelik taktiksel bir dönüşüme zorlamıştır. El-Kaide, bu zorluğun üstesinden gelmek için internet yoluyla ideolojik bir şekilde Müslümanlara doktrin aşılanmasıyla, Müslüman toplumu radikalleştirme stratejisini geliştirmiştir. El-Kaide'nin ademi merkezileşmiş oryantasyonu sayesinde kapsayıcı eğitim doktrinine gerek duyulmamıştır. Abdullah Azzam, Abdülaziz El-Mukrin, Eymen El-Zevahiri, Ebubekir Naci, Seyyid İmam El-Şerif ve Ebu Musab El-Suri'yi içeren El-Kaide'nin öne çıkan teorisyenleri cihatçı stratejileri ileri sürmüşler; fakat genellikle yaklaşımlarında farklılaşmışlardır. Hepsi ideolojik endoktrinizasyon ve ruhsal hazırlığın önemi üzerine aynı fikirde olmuşlar ve bunun fiziksel ve askeri eğitim üstüne ağır basması gerektiğini düşünmüşlerdir. Usame Bin Ladin, Müslümanlara, onların savaşa giden her bir yeteneği için cihadın bireysel bir görev olduğu nasihatini vermiştir. Bin Ladin, cihattan önce iman dışında hiçbir önceliğin düşünülemeyeceğini deklare etmiştir. Usame Bin Ladin, dünya çevresindeki Müslümanları, bölgesel çatışmaları; izole edilmiş, sınırlı mücadeleler olarak değil, Batı ve Siyonizme karşı İslam'ı savunmak için daha büyük bir savaşın harekat alanları olarak görmeleri hususunda cesaretlendirmiştir. Usame Bin Ladin'in yıllar sonraki videosundaki resmi açıklamaları, El-Kaide stratejisindeki değişimi göstermiştir. El-Kaide, etkili bir şekilde merkezileşmiş bir hiyerarşiden, cihatçı hücreleri ve küresel dinci yalnız kurtları terörizm eylemleri işlemeye ve El-Kaide merkezinin yönlendirmesi olmaksızın onları kendi girişimleriyle direnişe teşvik eden bir muhabere merkezine dönüşmüştür.[748]

El-Kaide, ABD'nin Ekim 2001'de Afganistan'da savaş başlatmasından beri kendi kendilerine terörizm eylemleri işleyen, merkez örgüte hafif ilişkileriyle esnek bir şekilde bağlı gruplarda terörizme daha ademi merkeziyetçi bir yaklaşım getirmeye yönelik hareket etmiştir. Böyle gruplar, El-Kaide marka ismini benimsemişler ve Bin Ladin'in bayiliğinden faydalanmışlardır. Lidersiz direniş cihatçı harekette rağbet görmüştür. Bruce Hoffman, terörizmin amatörleşmesi ismini vererek yansıttığı, radikal dini grupların terörist örgütlerle sadece zayıf bağlantılarının bulunmasıyla şiddet eylemlerini yürüterek birleşen ve benzer fikirdeki bireylerin geçici bütünleşmelerini biçimlendiren kapasiteyi göstermiştir. Rand Corporation'daki araştırmacılar El-Kaide'nin yeni terörist paradigmasıyla kaynaşmış olduğuna işaret etmiştir; operasyonel bir inovasyon sayesinde, bir hedefe yönelik görevi çoklu yönlerden gerçekleştirmede acil olarak dağılan güçleri birleştiren bir ağın düğümleri

[748] George Michael, **Lone Wolf Terror and the Rise of Leaderless Resistance,** 1. Edition, Vanderbilt University Press, Tennessee, USA, 2012, p. 139.

yayılmıştır. Bu taktiksel esneklik, El-Kaide'nin avantaj elde etmesine izin vermiştir.[749]

Çok sayıda doğrudan iletişim veya işbirliği olmaksızın ve Usame Bin Ladin'in Mayıs 2011'deki ölümünden beri onun kılavuzluğunun yokluğunda, dünya çevresindeki küçük cihatçı ekiplerin, sonradan El-Kaide'nin parçası olduklarını iddia ederek kendi kendilerine terörizm eylemleri gerçekleştirdikleri görülmüştür. Onların böyle yaparak kendi yerel şikâyetlerine dikkat çekmeleri ve bir uluslararası harekete ait olma prestijini elde etme istekleri, ABD nezdinde onlarla mücadele etme yarışıyla sonuçlanmıştır. El-Kaide ile zayıf bağlantıları olan küresel dinci hücreler, hedefleri ve özgül operasyon detaylarını hücrelerin kontrolü altında bırakan ana örgütten yeşil ışık almışlardır. 2004'te İspanya'nın Madrid kentindeki tren bombalamaları olayında, bu modelin takip edildiğine inanılmıştır. Söz konusu saldırıda 191 kişi yaşamını yitirmiş ve yaklaşık 1.800 kişi yaralanmıştır. 11 Eylül saldırılarından sonra neredeyse tüm terörist saldırılardaki ortak tehdit, yerel grupların kendilerinden gelmiştir. Genellikle yerli teröristlerin tespit edilmesinin ve durdurulmasının yabancı teröristlere nazaran daha zor olmasından dolayı güvenlik polisleri ve istihbarat ajansları ciddi bir meydan okumayla karşı karşıya kalmışlardır. Batı Avrupa'da küresel dinci terörizm genellikle küçük bir grup bağlamında ortaya çıkmıştır. ABD'de ise tersine cihatçı yalnız kurtlar belirgin bir şekilde ön plana çıkmıştır.[750]

Marc Sageman, küresel dinci terörist ağın yapısının dönüşümündeki birkaç faktörü açıklamıştır. Sageman bunları: Ulusal sınırların katılaştırılması, küresel ağın çözülmesi, düşman yerel çevre ve internet yeteneği şeklinde ifade etmiştir. Radikalleşme süreci düşman bir ortamda küçük, yerel, kendi kendine organize olan grupları oluşturmuştur. Fakat internet yoluyla bağlanmış kişilerin bağlantılarının kesildiği küresel ağ, lidersiz cihadın ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu yukarıdan aşağı teröristle mücadele stratejisi tarafından özgül bir çevrede şekillendirilen aşağıdan yukarıya grup oluşturma mekanizmasının doğal bir çıktısıdır. Ortam değişirse ağın bu yeni ortama uyum sağlayacağı belirtilmiştir. Kabile liderlerinin Pakistan ordusuyla anlaşmasından sonra, Veziristan'da birdenbire daha az düşman bulunmuştur. Merkez ağ, terörist taklitçileri için küçük kampların kurulması vasıtasıyla yeniden örgütlenmiş, pekiştirilmiş ve yerel

[749] George Michael, **Lone Wolf Terror and the Rise of Leaderless Resistance,** 1. Edition, Vanderbilt University Press, Tennessee, USA, 2012, pp. 139-140.
[750] George Michael, **Lone Wolf Terror and the Rise of Leaderless Resistance,** 1. Edition, Vanderbilt University Press, Tennessee, USA, 2012, p. 140.

fırsatların sınırlarının yeterince test edilmesi için cesaretli olmuştur. Pakistan veya Afganistan'ın bütünü El-Kaide'ye daha fazla itaat edecek olursa örgütün daha dostça olan bu uygun yerde gelişeceği, ağın tamamen yeniden güçlenmiş olacağı söylenmiştir.[751]

Sageman, internetin gelmesinden önce, terörizmin lidersiz biçiminin evrim geçirmesini geleneksel terörizmin başarısızlığının itirafı olarak değerlendirmiştir. Bu durum, ezici muhalefet karşısında mücadeleyi canlı tutmanın son bir girişimi olarak ileri sürülmüştür. Louis Beam tarafından geliştirilen Lidersiz direniş teorisi, FBI'ın ezici düşmanlığına rağmen ABD hükümetine karşı sağ görüş milislerin mücadelesini devam ettirmesi için savunulmuştur. Küresel dinci terörizm bağlamında, Hakim veya daha çok Ebu Musab El-Suri olarak bilinen kişi, benzer bir analizi kendi kitabı olan Küresel İslami Direnişe Çağrı'da geliştirmiştir. Bunun baskın konumda olan bir düşmana karşı, kendi kendine organize olan gizli ağların kullanıldığı bir mücadele stratejisi olduğuna işaret edilmiştir. Hiyerarşik örgütler devletin kanun yürütme ajanslarının etkili olmasını sağlamıştır. Bu bağlantılar ağının savunmasızlığı için geliştirilen çözüm, benzer fikirdeki insanları ikna ederek başka gruplar veya liderlerle herhangi bir bağlantısı bulunmaksızın mücadeleye devam edecek bağımsız grupları meydana getirmek olmuştur. Bu ağların, bağımsız ve başka grup üyelerinin sorgulanarak belirlenmesi durumundan korunmuş biçimde faaliyet gösterecekleri belirtilmiştir. Bu lidersiz ve bağlantısızlık yapısı hayatta kalabilirlik ve uyarlanabilme açısından güçlü olurken; açık yönlendirme ve siyasi amaçların yokluğu bakımından zayıf olduğu görülmüştür.[752]

Her küçük terörist örgütün kendi yerel sebepleri için terörist eylemlerini takip etmeleri yoluyla El-Kaide'nin büyük stratejisi teşvik edilmiştir. Birkaç örnek bu taktiksel yaklaşımı açıklamıştır. 1 Ağustos 2007'de bir El-Kaide web sitesinde, o dönem için yakın bir zamanda büyük bir sürprizin meydana geleceği sözü verilmiştir. Mesajın kesin doğasının belirlenmemesine rağmen, mesajın içeriğinde başkan George W. Bush'un beraberindeki Hamid Karzai ve Pervez Müşerref'i ziyaret ettiği zamanlarda Beyaz Saray'ın yanmakta olan perde arkasının hedeflenmesi gerektiğini tavsiye eden görsel bir montaj sergilenmiştir. 5 Ağustos'ta El-Kaide sözcüsü Adam Gadahn'ın, ABD elçiliklerine saldırılar düzenleneceği uyarısını yaptığı başka bir video yayımlanmıştır. Böyle tehditlerin

[751] Marc Sageman, **Leaderless Jihad: Terror Networks in the Twenty-First Century,** 1. Edition, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, USA, 2008, p. 143.
[752] Sageman, a.g.e. , pp. 143-144.

örgüt söyleminde sıradan şeyler olabileceği göz önünde bulundurulmuştur. Fakat terörizm analisti olan Brian Jenkins'in gözlemleri bu yaklaşımın, onların haberleşme stratejisi olduğunu altını çizerek vurgulamıştır. Gadahn'ın video kasedi özgül bir eylem tehdidinde bulunmamıştır. Esas olarak saldırılması gereken hedefler saptanmış ve eyleme geçme cihatçıların kendilerine bırakılmıştır. Çok geçmeden Gadahn başka bir videoda ortaya çıkarak, görünüşte uyuyan ajanlarına ABD'deki nükleer güç tesislerine saldırma emrini vermiştir. Böyle saldırıların meydana gelmemesine rağmen Jenkins terörist grupların nükleer teröre neden olabileceği için bunun hala mümkün olduğuna inanmış ve El-Kaide'yi birinci nükleer terörist örgüt olarak karakterize etmiştir. Bin Ladin'in nükleer silahların elde edilmesinin uygunluğu üzerine beyanları yoluyla nükleer kaygı hissi aşılaması sonucunda El-Kaide, ABD'de nükleer terörü telkin etmeyi başarmıştır.[753]

Mart 2010'da, El-Kaide medya topluluğu As-Sahab bir video kaset yayımlamıştır. Gadahn bu videoda, Fort Hood'ta 13 kişinin ölümüne ve 29 kişinin yaralanmasına neden olan sanık ordu psikoloğu Binbaşı Nidal Malik Hasan'ı överek, ondan ideal rol model olarak bahsetmiştir. Gadahn ayrıca yalnız kurt terörizminin ABD'de ve Batı'daki başka yerlerde cihatçılar için rol model olması gerektiğini ifade etmiştir. Gadahn, Haziran 2011'de Ötekilere Güvenmeyin, Görevi Kendi Kendinize Üstlenin video başlığıyla görünerek, ABD'deki Müslümanları gevşek ateşli silahlar kanunundan yararlanarak silahlar almaya ve kendi kendilerine saldırılar icra etmeleri için kışkırtmıştır.[754]

Terörizm analisti Peter Bergen, Gadahn'ın artan rolünü gözlemlemiş ve El-Kaide liderliğinin Amerikalılaştırıldığını ileri sürmüştür. Gadahn, Amerikalı Azzam olarak bilinen, El-Kaide'ye kılavuzluk eden sözcülerden biri olarak ortaya çıkmıştır. Şaşırtıcı bir şekilde Gadahn California'nın genç yerlisi olarak ve dinini İslam'a dönüştürerek El-Kaide'nin en yüksek kademelerinde kendini sevdirebilmiştir. Görünüşe bakılırsa yabancılaşmış bu gencin, bir radikalleşme süreci geçirdikten sonra Pakistan'a yolu düşmüştür. Pakistan'da örgüte üye olmuş ve çevirmen olarak örgüte hizmet etmiştir. Gadahn, YouTube gibi web sitelerindeki ünlülere biraz benzeyen bir şekilde ortaya çıkmıştır. Bir başka önemli figür New Mexico'da büyüyen Yemenli vaiz Enver El-Evlaki olmuştur. Evlaki, Arap Yarımadası'ndaki El-Kaide için kilit bir operasyonel rol oynamış

[753] George Michael, **Lone Wolf Terror and the Rise of Leaderless Resistance,** 1. Edition, Vanderbilt University Press, Tennessee, USA, 2012, pp. 140-141.
[754] George Michael, **Lone Wolf Terror and the Rise of Leaderless Resistance,** 1. Edition, Vanderbilt University Press, Tennessee, USA, 2012, p. 141.

ve birkaç Amerikalı Cihatçıya ulaşmıştır. Evlaki, Binbaşı Hasan'ı güçlü bir şekilde etkilemek için çaba harcamıştır. Evlaki ve Binbaşı Hasan, Fort Hood'daki saldırıdan önce birkaç kez e-mail yazışması yapmışlardır. Evlaki ayrıca 2009'da Noel günü Detroit'e bağlı uçuşu infilak ettirme girişiminde bulunan Nijeryalı adam Umar Farouk Abdulmutallah ile görüşmüştür. Evlaki'nin vaazları Mayıs 2010'da New York'taki Times Meydanı'nda bir araba bombası ateşleme girişiminde bulunan Faisal Shahzad'a ilham vermiştir. Ayrıca Temmuz 2010'da Somali dinci terörist grubu Eş-Şebab'a katılma girişiminde bulunması suçlamasıyla Virginia'nın Fairfax bölgesinde gözaltına alınan Zachary Chesser de Evlaki'den esinlenmiştir. Bir defasında, internetin Bin Ladin'i olarak karakterize edilen Evlaki'nin, resmi açıklamaları hala YouTube gibi sitelerde yayında bulunmaktadır. 30 Eylül 2011'de Yemen'de ABD ordusuna ait bir insansız hava aracının saldırısında Evlaki öldürülmüştür. Bu olaydan sadece 2 hafta sonra Yemen'deki başka bir saldırıda onun 16 yaşındaki oğlu öldürülmüştür.[755]

El-Kaide'nin büyük stratejisinin bütüncül bir parçası olan yeni medya yoluyla tehditler nakledilmiştir. 2010'da Yemen'de kurulan El-Kaide ile bağlantılı olan ve İngilizce dilde yayın yapan çevrimiçi magazin sitesi Inspire, Usame Bin Ladin'in Amerikalılara ve başka Batılılara karşı bireysel cihadı cesaretlendiren önsözünü içermiştir. Bir makale Washington D.C.'deki öğle tatili sırasında kalabalık restoranlarda rastgele ateş açma saldırılarını tavsiye etmiştir. Aynı makale başka eğitimli okuyucularına ise bir kamyonetin önüne bıçaklarını nasıl kaynak yapacaklarını, böylece onu ekin biçme makinesi olarak kullanabileceklerini, fakat bununla çim biçmeleri yerine Allah'ın düşmanlarını biçip öldürmelerini telkin etmiştir. Benzer bir taktik 2006'da İran doğumlu ABD vatandaşı Mohammed Taheri-azar tarafından, Chapel Hill'deki University of North Carolina'nın kampüsünde sportif arazi aracıyla 9 kişinin yaralanmasına neden olmasıyla kullanılmıştır. Michael, son yıllarda küresel dinci yalnız kurt saldırılarının sıklaştığını savunmuştur. Buna koşut olarak bir El-Kaide stratejisti lidersiz direniş fikrini özellikle geliştirmiştir.[756]

Sageman, küresel dinci terörizmin üçüncü dalgasının lidersiz direniş olduğunu belirtmiştir. Böylece her yerel ağ, yukardan koordinasyonu olmayan saldırıları icra

[755] George Michael, **Lone Wolf Terror and the Rise of Leaderless Resistance,** 1. Edition, Vanderbilt University Press, Tennessee, USA, 2012, p. 141.
[756] George Michael, **Lone Wolf Terror and the Rise of Leaderless Resistance,** 1. Edition, Vanderbilt University Press, Tennessee, USA, 2012, pp. 141-142.

edebilmektedir. Ancak bu terör kampanyası, sağlam bir kapsayıcı stratejiden yoksun kalırken, bu hala zayıf bir birlik görünümünü koruyan sanal bir yapıştırıcı olan internette bulunan genel yönlendirici ilkeler aracılığıyla belirlenen bir ajandaya sahip olmuştur. İnternetsiz ve lidersiz terörist sosyal hareketin, herhangi bir yönlendirmenin olmadığı her yerdeki siyaset alanını dağıtacağı ileri sürülmüştür. İnternet, lidersiz cihadın varlığını mümkün kılmıştır. Bununla birlikte bir ülkeyi yönetebilecek bir siyasi örgütte yönlendirmenin bulunmaması durumunda, bütünleşmenin tesis edilemeyeceği savunulmuştur. Lidersiz cihadın bir terörist ağ olabileceği ve daha fazlasının mümkün olamayacağı söylenmiştir. Bu yaklaşımın gücünün, herkes tarafından arandığı ve insanların en çok sevdikleri fantezilerini harekete yansıtabilmesinde bulunduğu düşünülmüştür.[757]

Küresel dinci terörizmin üçüncü dalgasının ortak ajandası internette bulunmuştur. Bu ajandaya bakıldığında, küresel dinci terörizmin çeşitli ideolojilerinin en asgari ortak paydası temel olarak, Batı karşıtı siyasal şiddet olmuştur. Söz konusu ideolojiler, Selefi İslam'ın iyi, Batı'nın kötü olarak sunulduğu bu iki kesim arasındaki kutuplaşan bir dünyanın genel anlatısıyla örülmüştür. Ancak onlar tutarlı bir siyasi stratejiye ulaşamamışlar ve koordine edilmiş uluslararası bir planın kanıtı az bulunmuştur. Elbette, siyasal şiddetin devam eden bir modeli, küresel dinci teröristlerin kapsamlı stratejisinin parçası olduğunu iddia eden her fail ile birlikte dünyanın bütününde var olmuştur. Fakat bu girişimlerin stratejik hedeflerini ya da uzun dönemli amaçlarını yansıtan bir yolda başarılı veya değil, onların ne koordine edildiği ne de onlara odaklanıldığı görülmüştür. İnternet aracılığıyla kapsamlı sosyal hareketlere bağlanan her yerel grubun, kendi dünyalarında yaşadığı söylenmiştir. Onların girişimlerinin hepsinin geçici olduğu öne sürülerek, her birinin kendi yerel iç mantığıyla kendi yerel hedeflerine yöneldiği ifade edilmiştir. Eleştirmenler ve gazeteciler bu olayların süratle kapsayıcı bir koordinasyon içerdiğini ve gizli alan olduğunu yansıtmıştır; ancak El-Kaide'nin bir parçası olsun veya olmasın, merkezi bir koordinatörü olmayan terörist operasyonların ezici çoğunluğunda El-Kaide ortaya atılmış veya bulunmuştur.[758]

Sanal bir pazar aracılığıyla ulaşılmış olan El-Kaide sosyal hareketi az tutarlılık sergilemiştir. El-Kaide Merkezi, Usame Bin Ladin veya Eymen El-Zevahiri'nin sözcüleri aracılığıyla terörist operasyonlar için internette taleplerinin tanıtımını yapmış ve bir

[757] Sageman, a.g.e. , p. 144.
[758] Sageman, a.g.e. , pp. 144-145.

ülkedeki mal ve hizmetlerin dağıtımındaki piyasa düzenlemelerinde olduğu gibi terörist eylemler için yerel ağlar sağlamıştır. Hiç kimsenin pazarında sorumluluğu olmadığı söylenmiştir. Her alıcı veya satıcı erkek ya da kadın kendi çıkarını takip eder; fakat kapsamlı model herkesi beslemiş, ev sahibi yapmış ve giydirmiştir. Böyle bir düzenleme, tiranın beslenmesini, ev sahibi yapılmasını ve giydirilmesini talep etmemiştir. Piyasa düzenlemesi pazarın görünmez eli vasıtasıyla altüst olmadan anında üretilmiştir. Bu durum, Adam Smith'in, aşağıdaki pazar güçleri tarafından malların ve hizmetlerin kapsamlı düzenleme modelinin ortaya çıkması hakkındaki ifadesinin aynısıdır. Her birey sadece kendi kazancını amaçlamış ve bunda birey birçok başka durumda olduğu gibi görünmez el tarafından bireyin niyetinin parçası olmayan bir amacın geliştirilmesine neden olmuştur. Bireyin sık sık kendi çıkarını takip etmesiyle, bireyin gerçekten bunu geliştirmeyi amaçladığı zamandan daha etkili bir şekilde toplumu desteklemiştir. Her küçük terörist ağın kendi yerel gerekçeleri için kendi eylemlerini takip ettiği ve böyle yaparak, El-Kaide terörist sosyal hareketinin stratejisi ve kapsamlı amaçlarını El-Kaide merkezinin yapabileceğinden çok daha etkili bir şekilde geliştirmiştir. Uluslararası şiddetin ortaya çıkan eğiliminin kapsamlı modeli, yalnız bir amaçlı varlıktansa piyasa güçleri tarafından çok daha etkili bir şekilde icra edilmiştir. Piyasaların geniş ölçekteki eylemleri organize etmede bürokrasilerden çok daha etkili olduğu söylenmiştir.[759]

Sageman, lidersiz sosyal hareketlerin başka sınırlamalarının da bulunduğunu belirtmiştir. Yaşamayı sürdürmek için onların kendi terörist eylemlerini başlatma inisiyatifini almalarından önce, bir amaca yönelik görülebilir ilerleme izlenimi yaratmak ve potansiyel yeni üyelere dolaylı tecrübe vermek, harekete yeni katılacak potansiyel kişilerin ilgisini korumak için sürekli yeni şiddet eylemleri akımına gerek duyulmuştur. İnternet, terör hareketinin ne kadar önemli olduğu konusunda fark yaratmaksızın, hareketin herhangi bir kayıp yaşamasına izin vermemiştir. Cihatçı web sitelerinin forum üyelerinin karışıklığı ve internetin aynı derecede bolluk içinde var olması nedeniyle yaşamını sürdüreceği söylenmiştir. Sageman, Usame Bin Ladin veya Eymen El-Zevahiri'nin ölmesi durumunda küresel dinci terörizmin yaşamını sürdürüp sürdüremeyeceğini sorgulandığında, sürdürebilecekleri yanıtına ulaşmıştır. Sageman, günümüzde gerçek yönlendirmenin internette devam eden söylemden geldiğine işaret etmiştir. Seyyid Kutub ve Şeyh Abdullah Azzam ölmelerinden uzun süre sonra, genç radikal Müslümanlar için

[759] Sageman, a.g.e. , p. 145.

ilham kaynağı olmaya devam etmişlerdir. Forumlardaki tartışmalar yeni gelenlerin onların işini sürdürme kararlılığını pekiştirme yoluyla onların hafızasını canlı tutmuştur.[760]

Sanal bir lidersiz sosyal hareketin, en baskıcı devlet stratejisi karşısında bile yaşamını sürdürebileceği ve ayrıca kendi kendini sınırlamakta olduğu söylenmiştir. Lidersiz sosyal hareket, nihai olarak etkili kanun yürütme ajansları için bir hedef sağlayabilecek liderlik oluşturma korkusu yüzünden, bu aşamanın ötesinde hareket etmeye cüret edemez. Bu yapı karşısında muhtemelen imkânsız olan, internetteki genel uzlaşı yolu haricinde şiddete son verecek herhangi bir yönteme sahip olmadığı için, şiddetten siyasi uzlaşmaya dönüşümün müzakere edilemeyeceği belirtilmiştir. Biraz daha militan bireylerin, şiddetin sınırlarını zorlayacakları ve dik kafalı biçimde, her zaman meydan okuyarak alacakları itibarlarını tesis etmeyi deneyecekleri öne sürülmüştür.[761]

Lidersiz cihadın, başka zayıflıklardan da sıkıntı çektiğine işaret edilmiştir. Herhangi bir şeye karşı savunmasızlığın gençler arasında buna başvuruyu azaltabileceği söylenmiştir. Lidersiz bir sosyal hareketin tanımlanması yoluyla katılımcılara disiplin empoze edecek bir yöntem yoktur. Bu daimi olarak onların merhametine kalmıştır. Liderlerin yanlış iddialar yaymış olmaları yoluyla saygınlıkları sarsılmış olursa; takipçilerin basit bir şekilde onları terk edebileceği ileri sürülmüştür. Bu nihai amaçlar zaman üzerinden saygınlığın yitirilmesine yol açarsa; bir komünist ütopya rüyasının unutulduğu ve yokmuş gibi davranıldığı SSCB'nin çöküşünde olduğu gibi takipçilerin hareketi tekrar terk edebilecekleri söylenmiştir. Sageman, en büyük savunmasızlığın, eski dinci hayallerin yerini alacağını ve onları konu dışı yapacağını bu yüzden yeni zafer hayallerinin meydana gelmesinden kuşkulandığını aktarmıştır. Bu senaryoların herhangi biriyle küresel dinci terörizmin ortadan kaybolacağı ve böylece yeni taraftarlar cezbedemeyeceği düşünülmüştür.[762]

Sageman böyle içsel sebepler yüzünden lidersiz cihadın muhtemelen ortadan kaybolacağını iddia etmiştir. Sageman, çok coşkulu bir yok etme kampanyasının ters tepebileceği ve hareketin ömrünü uzatabileceği tehlikesini dile getirmiştir. Çünkü tam da hareket kendi kendine sona ererken yok etme çabalarının haksız olarak görülebileceği ve böylece harekete yeni üyeler kazandırabileceğine dikkat çekilmiştir. Yeni üyelerin

[760] Sageman, a.g.e. , pp. 145-146.
[761] Sageman, a.g.e. , p. 146.
[762] Sageman, a.g.e. , p. 146.

katılmasını önlemek için bir kısıtlama tedbirinin gerekli olduğu söylenmiştir. Sageman, lidersiz cihada izin verildiği takdirde kendi kendine sona ereceğini savunmuştur.[763]

El-Kaide, hiyerarşik bir yapıya sahip olarak eylemlerini yürütürken, 11 Eylül saldırıları sonucunda eylemlerinin dünya çapında etkilerinin olması nedeniyle örgütün gizlilik açısından ademi merkeziyetçi örgütlenmeye geçtiği görülmüştür. Bu ademi merkeziyetçi örgütlenme yapısı hücresel modele göre dizayn edilmiştir. Hücre tipi örgütlenme modelinde örgütün merkezi komuta yapısıyla iletişimini kısıtlı bir şekilde yürütmesini, lidersiz direniş taktiği olarak görmek mümkündür. Çünkü El-Kaide, bu yapılanmayı tercih ettikten sonra saldırıların planlanması, hareket tarzı ve hedefler gibi konularda bu hücrelere yetki aktarımında bulunmuştur. El-Kaide'nin lidersiz direniş taktiğini eylemlerin yürütülmesi açısından uygun yöntem olarak görmesi, lidersiz direnişin din motifli terörizm kapsamında da değerlendirilmesi gerektiğini göstermiştir.

Teröristlerin, lidersiz cihatla aşırı sağcılara nazaran daha profesyonel bir şekilde hareket ettikleri ve kaynaklarının daha geniş olması göz önünde bulundurulursa, daha fazla güvenlik tehdidi oluşturdukları söylenebilir. Lidersiz cihat taktiğiyle hareket eden bu teröristlerin dışarı ile bağlantısı varsa; terörle mücadele eden güvenlik kuvvetleri açısından tespit edilmelerinin nispeten daha kolay olabileceği düşünülmektedir. Ancak bu teröristler lidersiz cihada başvururken daha otonom bir şekilde ve gizliliği üst düzey tutarak hareket ediyorlarsa, güvenlik kuvvetlerinin işi daha güç olacaktır. Çünkü burada 2 hususun ön plana çıktığı görülmektedir. İlk olarak lidersiz direniş taktiğine başvuracak teröristin, internet üzerinden El-Kaide'nin yayın organları gibi radikalleştirici kaynaklara erişiminin kolay olması güvenlik tehdidinin kapasitesini genişletmektedir. İkinci olarak dünyanın her yerinde bulunan mevcut Müslümanların, böyle radikal yöntemlere potansiyel olarak açık olduğu ve sonradan Müslüman olanların da böyle radikal yöntemlere başvurabilme potansiyeli taşıdığı ifade edilebilir. Buradan hareketle hücre yapılanmasıyla hareket eden lidersiz cihat yaklaşımına karşı istihbari terörle mücadele yöntemlerinin bir nebze etkili olabilmesi mümkün iken, tek başına hareket edenlere yönelik özgül bir terörle mücadele yaklaşımı geliştirmek mümkün görünmemektedir. Çünkü bu kişiler bir ülkeye göçmen olarak gelip sonradan radikalleşerek uzun süre saklanabilmekte, Müslüman kimliğine sahip olarak sonradan radikalleşebilmekte ve başka bir dine mensup olsun veya olmasın sonradan Müslüman olup radikalleşebilmektedirler. Böylece lidersiz cihadın önemli bir

[763] Sageman, a.g.e. , p. 146.

güvenlik tehdidi oluşturduğu görülmektedir.

4. EBU MUSAB EL-SURİ VE LİDERSİZ CİHAT

1980'lerde ve 1990'larda, Amerikan aşırı sağ görüşten Louis Beam, lidersiz direniş olarak isimlendirilen kavramın savunucusu olmuştur. Marc Sageman ise Cihatçı Selefi hareket için bu terime başvurmuştur. Bu yeni bir kavram değildir. Direniş veya cihat olup olmadığına bakılmaksızın bu basit bir şekilde algılanmış bir düşmana, yalnız bir şekilde hareket ederek saldıran bir kişiye veya izole edilmiş küçük hücrelere işaret etmiştir. Bu yaklaşım, otonom ve iletişimsel olmayan terörizm olarak nitelendirilmiştir. Ebu Musab El-Suri Küresel İslami Direnişe Bir Çağrı'da, Cihatçı Selefi çevrelerde kavramı popülerleştirmiştir.[764]

Wall Street Journal'deki bir makaleye göre, CNN, El-Suri'yi "şimdiye kadar hiç duymadığınız en tehlikeli terörist" biçiminde sunarak El-Suri'ye değinmiştir. Modern Cihatçı selefi uzmanların esinlendiği El-Suri, Usame Bin Ladin'in başarısız stratejisi ve elit hiyerarşisinden bıkmıştır. Batılı askeri kuvvetler ve istihbarat ajansları tarafından, küçük bir grubu yenmek için çok güçlü olmalarından dolayı El-Kaide'nin çalışamayacağı öne sürülmüştür. El-Suri, cihat için bireysel seviyede çağrı yapmıştır. El-Suri, bir hedefe basit bir şekilde saldırılabileceği ve bu hedefin dünyanın herhangi bir yerinde, herhangi bir hedef olabileceğini söylemiştir. Bu stratejinin eninde sonunda zaferle sonuçlanacağı savunulmuştur. SITE'a göre, El-Suri'nin araştırması 1.600 sayfalık bir el kitabıdır, Eymen El-Zevahiri bu kaynağın kutsal savaşçılar için zengin bir nehir sağladığına dikkat çekmiştir.[765]

N.W. Zackie, Küresel İslami Direnişe Bir Çağrı'yı incelemesinde, El-Suri'nin askeri düşüncesine yön veren iki kavramın bireysel eylem ve konum olduğunu bulmuştur. Bireyler ve küçük grupların, izole ve kapalı kutu kalmaları gerektiği vurgulanmıştır. Coğrafi olarak, Cihatçıların dünyadaki terörizm ve gerilla savaşı sürdürülebilecek alanlarda faaliyet göstermeleri gerektiği ifade edilmiştir. Çalışma, İslami dünyanın uzun bir tartışmalı tarihiyle başlamıştır. Sonraki bölüm, Batı'nın 11 Eylül'den sonra felce uğramamasının nedenlerinin analiz edilmesiyle başlamış ve zafer için gerekli olan bir

[764] Jonathan White, **Terrorism and Homeland Security,** 9. Edition, Cengage Learning Publishing, Boston, USA, 2015, p. 254.
[765] White, a.g.e. , p. 254.

stratejiyle sona ermiştir. Esas olarak bu strateji lidersiz direniştir. Bu strateji, taktikleri içermiş ve cihatçıların dünyada başarılı olabilecekleri alanları önermiştir. Dini bir metin olarak tasarlanmış olduğu görülen birinci kısmına rağmen Zackie bunun daha çok bir manifesto olduğu sonucuna ulaşmıştır. İkinci kısım El-Suri'nin stratejik bir düşünür olduğunu göstermiştir.[766]

Zackie, çalışmanın askeri bir el kılavuzu olarak görülebileceğini ileri sürmüş, fakat söz konusu çalışmanın bundan daha fazlası olabileceğini ifade etmiştir. Bahsi geçen çalışmanın selefi dünya görüşünü açığa çıkarmak için kullanılmış olabileceği söylenmiştir. Zackie'ye göre birinci bölüm halkı militanlığa maruz bırakma ve ona dönüştürme, onların bunu kabul etmesi ve onların bu durumdan esinlenerek harekete geçmelerini sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. İslami dünyanın mevcut kötü durumunu açıklayan kapsamlı siyasi, sosyal ve hukuki bilimsel bir eserdir. İslam'ın militanlaşmış tutucu karakterinde söz konusu ifadeler mantıklıdır ve bu, din motifli terörizmdeki ortak temaları yansıtır. Bu söylemleri ortaya çıkaran kanıtlardan biri ise, evrensel tarihte, güçlü tarafından ezilenlerin kurbanlaştırıldığı kritik dönüm noktasında artık vurma zamanıdır ve yüce Tanrı harekete geçecek okuyucunun yanındadır, şeklindeki ifadelerin kullanılmış olmasıdır.[767]

İkinci kısım eylem planını içermiştir. El-Suri, ABD ve onun müttefiklerine karşı geniş hücrelerden beklenen özellikle yalnız eylemlere, gizli saldırılara ve şehir terörizmine atıfta bulunmuştur. Cihadın dünyanın tüm parçalarındaki birçok cephede yer alması gerektiği savunulmuştur. El-Suri, geniş bir şekilde yerleşilen alanlara dağılmış olan hareketin, direniş için ideal yolu bulmasının zor olduğunu ve engebeli dağlık alanların saklanmak için iyi yerler sağlayacağını ifade etmiştir. Yumuşak hedeflere yönelik terör saldırılarının korku yaratacağını söylemiş ve herhangi birinin öldürülmesini haklı göstermiştir. Çünkü Müslüman olmayanlar ve kafirler düşmandır. El-Suri, bunun kulağa uzun devrimci yazılar geleneğinin parçası gibi gelebileceğini kabul etmiş, fakat o cihatçı selefilerin, devrimci literatürden ve onun taktiklerinden faydalanmayı benimseyecekleri sonucuna ulaşmıştır.[768]

15 Nisan 2013'te ABD'deki Boston Maratonu'nun gerçekleştiği bölgedeki varış çizgisinin olduğu yerde iki bomba infilak etmiştir. Saldırıda 3 kişi hayatını kaybederken,

[766] White, a.g.e. , p. 254.
[767] White, a.g.e. , p. 254.
[768] White, a.g.e. , p. 254.

çoğu ağır olmak üzere 260'dan fazla kişi yaralanmıştır. Bombaların düzenekleri düdüklü tencereden imal edilmiş ve bombalar birbirlerinden tahmini olarak 210 metre mesafe uzaklıkta, 13 saniye ara ile infilak etmiştir. Bombaların, rulman bilyesi, çivi ve başka metal maddelerden oluştuğu söylenmiştir. Söz konusu saldırının failleri Dzokhar ve Tamerlan Tsarnaev isimli iki kardeş olmuştur. Tsarnaev'ler 2002 yılından beri ABD'de yaşamlarını sürdüren Çeçenistan kökenli göçmenlerdendir. Tamerlan Tsarnaev'in Çeçenistan'ı ziyareti esnasında radikalleştiği ifade edilmiştir. Tamerlan ve Dzokhar'ın eylemi gerçekleştirmede öne çıkan güdüleri, ABD'nin Ortadoğu bölgesindeki politikalarına karşı çıkmak olmuştur. Tsarnaev kardeşlerin çevrimiçi El-Kaide dergisi olan Inspire'dan düdüklü tencere ile bombanın nasıl yapılacağını anlatan bilgilere eriştikleri görülmüştür.[769]

5. YALNIZ KURT TERÖRİZMİ

Yalnız kurt kişisinin en çok sıklıkla atıf alan tanımını Burton ve Stewart yapmıştır. Onların tanımına göre yalnız kurt, bir örgütle bağlantısı olmadan veya örgütten talimat almadan kendi başına hareket eden erkek ya da kadın bir kişidir. Burton ve Stewart, yalnız kurdun uyuyan bir örgüt üyesinden farklı olduğunu vurgulamışlardır. Uyuyan bir örgüt üyesinin hedeflenen toplum ya da örgüte sızarak bir grup veya örgütten harekete geçmek için emir alana kadar hareketsiz kalmakta olduğu ifade edilmiştir. Yalnız kurt ise aksine kendi başına hareket eden bir kişi olarak, doğası gereği hedeflenen toplumda saklanmasıyla herhangi bir zamanda kendi kendini etkinleştirme yeteneğine sahiptir.[770]

Yalnız kurt terörizmi terimi, yalnızlığı betimlemişse de problem çözme kabiliyetlerini engellediğine dair kanıt bulunmamaktadır. Terim genel olarak ABD'deki kolluk kuvvetleri, istihbarat yetkilileri, politikacılar, gazeteciler ve hatta ABD başkanının kendisi tarafından geçerli kabul edilmiştir. Terim esas olarak Reagan'ın ABD başkanı olduğu dönemin FBI yöneticileri tarafından isimlendirilmiştir. Bu terim temel olarak kullanışlı bir analitik araç olmuştur. Çünkü terim, ideolojik bir şekilde motive edilmiş şiddetin özgül bir tarzının özgünlüğüne dikkat çekerek, terörizmi nefret suçuyla yakından ilişkili suç ve ortak suçtan ayırmıştır. Hâlbuki nefret suçu, failin önyargısı nedeniyle belirli

[769] Martin, a.g.e. , s. 283.
[770] Ramón Spaaij, **Understanding Lone Wolf Terrorism: Global Patterns, Motivations and Prevention,** e-book, Springer Publishing, London, UK, 2012, p. 16.

bir grubu temsil eden kurbana karşı bir dizi şiddet içeren veya içermeyen saldırının işlenmesidir. Terörizm ise siyasi veya sosyal amaçların ilerlemesinin sağlanmasında, özellikle bir hükümeti ya da bir sivil nüfusu zorlayan tasarlanmış bir şiddet eylemidir. Yalnız kurdun ideolojik motivasyonu kısmen bu figürün nedenini açıklayarak, teröristi özgün, az anlaşılmış ve en önemlisi kadının veya erkeğin şiddet için hedef seçimlerinde tahmin edilemez yapmıştır. Bu yalnızlığın çoğu durumu akademik çevrelerde abartılı şekilde dikkate alınmıştır. Yalnız kurtlar, terörist eğitimine ve insan desteğine sahip olmamaları nedeniyle, genellikle zor hedeflerden kaçınarak savunmasız yumuşak hedeflere karşı daha basit saldırıları uygun görmüşlerdir. Bu özellikler, bağlantısız bireyler tarafından işlenen terörizmi daha geniş radikal hareketler tarafından işlenenden ayırmıştır. Bu durumda, özel bir siyasal şiddet biçimi olan yalnız kurt terörizminin kapsamı, geçerliliği ve yöntemleri epistemolojik bir şekilde tanınmıştır.[771]

Literatürde tek başına hareket eden bir teröristin aslında ne oluşturduğu konusunda tuhaf bir uzlaşmazlık bulunduğu belirtilmiştir. Bazı uzmanlar faillerin sayısı ve motivasyonları açısından yalnız kurt terörizminin geniş tanımlarını kullanmışlardır. Örneğin Jeffrey Simon yalnız kurt terörizmini, finansal, sosyal ve siyasi amaçları desteklemek için, en az bir ya da iki kişinin yardımıyla veya yalnız hareket eden bir birey tarafından, hükümete, topluma, işletmeye ya da orduya karşı şiddet kullanımı suçu olarak tanımlamıştır. Bu tanım, Simon'un suçla ilgili yalnız kurt biçiminde bahsettiği veya onların salt olarak kişisel ya da finansal kazanç için şiddet suçu işledikleri durumları içermiştir. Geniş çaplı olarak değerlendirilen bu tanım, şiddet için siyasal bir güdüsü bulunmayan fırsatçı suçluların küçük gruplarını da içermiştir. Örneğin bu tanım çerçevesinde, banka soygunu yapan çeteler ve uyuşturucu ekipleri tarafından başvurulan şiddetin, yalnız kurt terörizmi eylemleri olarak dikkate alınabileceği söylenmiştir.[772]

Spaij ise benzer fakat yine de dar bir tanım olan, yalnız kurt teröristlerin üç kilit özelliğine işaret etmiştir. İlk olarak yalnız kurt teröristler bireysel olarak faaliyet göstermektedir. İkincisi herhangi bir örgütlü terörist grup veya ağ yapısına ait değildirler. Üçüncüsü onların hareket tarzı, herhangi bir hiyerarşi veya doğrudan komuta yapısı dışında bulunarak birey tarafından yönlendirilmiş ve tasarlanmıştır.[773]

---

[771] Ramón Spaaij and Mark Hamm, **The Age of Lone Wolf Terrorism,** 1. Edition, Columbia University Press, New York, USA, 2017, pp. 6-7.
[772] Spaaij and Hamm, a.g.e. , p. 7.
[773] Spaaij (2012) , a.g.e. , p. 16.

Feldman, serbest çalışan terörizm, lidersiz direniş, yalnız aktör terörizmi veya tekfiri ile dini şiddet vakalarındaki kişisel cihat kavram setlerinin, yalnız kurt terörizmini betimlemek için oluşturulan muhtelif terimler olduğunu ifade etmiştir. Feldman'a göre, yalnız kurt terörizmi tek bir aktörün, askeri olmayan hedeflere karşı ideolojik bir terörizmi üstlenerek, koordinasyon veya dışardan yönlendirme olmaksızın işlediği eylemlerdir.[774]

Spaaij, yalnız kurt terörizmini, diğer terörist tipler ve suç eylemlerinden ayırmada 4 kilit meseleye dikkat çekmiştir. İlk olarak terörizm araştırmaları ve politikada, yalnız kurt terimi tipik olarak terimin biyolojik anlamından sapılarak kullanılmıştır. Kurt biyolojisi, kurt popülasyonlarının sürülerden oluştuğunu gösterirken, yalnız kurtlar sürü popülasyonunun temel bir birimini oluşturmuştur. Yalnız kurtlar sürülerinden ayrılarak yalnız seyahat etmelerinden sonra, kendi sürülerine veya mevcut sürülere katılmışlardır. Yalnız hayvanlar seyahat ederlerken göze batmamaya çalışırlar, çoğu kurt geçici olarak yalnız hareket etmektedir. Yalnız kurt teröristler, bir başka açıdan mutlaka kendi gruplarını kurmakla veya mevcut bir gruba katılmakla uğraşmazlar ve grup terörizmden daimi olarak uzak bir şekilde çalışabilmektedirler. Nihai olarak yalnız kurt terörizmi teriminin biyolojik tanımı, bir terörist gruba ait olmayan bireyleri vurgulamıştır.[775]

İkinci önemli mesele olarak ise çiftler veya küçük hücreler tarafından icra edilen terörist saldırıların, kesinlikle yalnız kurt terörizmi olarak tasnif edilmemesi gerektiği belirtilmiştir. Bu kriter, Pantucci'nin şaşırtıcı bir şekilde birlikte radikalleşen bireylerden oluşan küçük bir grubu yalnız kurt sürüsü kavramıyla nitelendirmesini dışlamıştır. 7 Temmuz 2005 Londra ve 11 Mart 2004 Madrid iç terörist saldırılarında olduğu gibi Ademi merkezileşmiş taban üyelerinin daha büyük bir örgütle temas kurmaları, bahsi geçen tanımlara göre yalnız kurt olarak değerlendirilmemiştir. İç terörizm esas olarak, aktörlerin herhangi bir doğrudan teması olmaksızın, bir terörist ağdan ilham alarak yola çıkmalarıyla, kendi kendine radikalleşmelerini ve kendi kendine hareket eden grupları veya otonom klikleri içermiştir. Böylece erkek veya kadın yalnız bir kurdun, kurulu bir klik veya hücreye katılması durumunda yalnız kurt olma durumunun sona ereceği savunulmuştur. Bu kriter kamuoyunda iyi bilinen, ki en dikkat çekicisi 19 Nisan 1995'teki, 168 kişinin yaşamını yitirdiği ve 500'den fazla kişinin yaralandığı Oklahoma City bombalaması, belirli

[774] Matthew Feldman, "Comparative Lone Wolf Terrorism: Toward a Heuristic Definition", **Democracy and Security,** Vol. 9, Issue 1, 2013, p. 271.
[775] Spaaij (2012), a.g.e. , p. 17.

terörist saldırıların yaygın olarak yalnız kurtlara isnat edilmesini dışlamıştır. Söz konusu saldırının Timothy McVeigh isimli birey tarafından icra edilmesine rağmen, onun suç ortağı Terry Nichols saldırının hazırlığında dikkate değer bir rol oynamıştır. McVeigh'in, Aryan Republican Army veya başka Hristiyan köktenci gruplarla bağlantısının olduğu tespit edilmiştir. Burada, sonradan daha karmaşık bir hal alacak olan terörist saldırılar için kolay açıklamalar sağlanması adına, yalnız kurt teriminin genellikle yanlış bir şekilde konuşlandırıldığına dikkat çekmenin önemli olduğu söylenmiştir.[776]

Yalnız kurt terörizminde, tamamen ve toptan bir izolasyonun tanımsal bir özellik olarak dikkate alınması durumunda, muhtemelen 1945 yılından beri yalnız kurt teröristi olarak sadece Unabomber mahlasını kullanan Ted Kaczynski'nin belirleneceği söylenmiştir. Fakat başvurulan tanımların daha geniş anlamda kullanışlı ve uygulanabilir olduğu görülmüştür.[777]

Kıyıcı, bir kişiden oluşan yalnız kurt modelinin hücre tipi örgüt yapılanmasında da görülebileceğini söylemiştir. Buna örnek olarak da İngiltere vatandaşı olup, sonradan Müslümanlığı seçen Richard Reid'in durumunu örnek göstermiştir. Öte yandan Kıyıcı, yalnız kurt terörizm yöntemini asimetrik, hibrit ve gerilla savaş metotlarının bir karışımı olarak değerlendirmiştir. Bahsi geçen eylemlere başvuran aktörlerin önemli bir kısmının, silahlardan çok vasıta, bıçak, sopa ya da herhangi bir başka aletle sivil vatandaşlara eylem yaparak topluma korku telkini yaptıkları aktarılmıştır.[778]

Üçüncü bir mesele, yalnız kurt terörizminin siyasi, ideolojik veya dini dayanaklar bakımından ayırt edici bir kategori olarak görülmemesi gerektiği ileri sürülmüştür. Yalnız kurt teröristler, daha geniş aşırılıkçı hareketleri tanıyabilir ya da sempati duyabilir, ancak tanımlara göre söz konusu hareketlerin bir parçasını oluşturamazlar. Terörist örgütler için tasvir edilmiş olan geçerlilikler ve motivasyon yelpazesi, yalnız kurt teröristlerin başvurularında da eşit derecede görülmüştür. Eylemlerin çoğu, aslında arkalarında daha geniş doğrulama ideolojileri ve inanç topluluklarına sahip olan, serseri eylemciler tarafından yürütülen yalnız girişimler olarak görünmüştür. Dolayısıyla bu ideolojiler, resmi örgütün faaliyet alanının ötesinde genişlemiştir. Yalnız kurt teröristler, tanım gereği herhangi kurulmuş bir terörist gruba bağlı değildir. Bu, onların bir zamanlar bazı aşırılıkçı

[776] Spaaij (2012), a.g.e. , pp. 17-18.
[777] Feldman, a.g.m. , p. 280.
[778] Kıyıcı, a.g.e. , ss. 152-153.

grup tipleriyle bağlantısı veya üyeliği bulunmayacak demek değildir. Hatta onların geçmişte birtakım kurumsal eğitim veya destek görmüş olabilecekleri ifade edilmiştir.[779]

Nihai olarak yalnız kurt terörizminin sınırları belirsizdir. Tarihteki en vurucu siyasi suikastların ve toplu cinayetlerin bazılarının, gruplardansa muhtemelen yalnız bireyler tarafından gerçekleştirildiği söylenmiştir. Örneğin ABD Başkanları'ndan 1881'de James Garfield, 1901'de William McKinley ve 1963'te John F. Kennedy böyle suikastlara kurban gitmiştir. Burada bir eylemin terörizm olarak değerlendirilmesi için, şiddetin niyeti veya amacının, merkezi bir önem taşıdığı belirtilmiştir. Özellikle finansal kazanç veya kişisel intikamla motive edilen şiddet, terörizm eylemi oluşturmaz. Çünkü terörist şiddet, siyasal bir mesaj iletir. Özet olarak terörizm, sadece kişisel veya suçla ilişkili yönelim olmaktan ziyade siyasaldır.[780]

Feldman, yalnız kurt teröristlerinin karakteristiklerini açıklamıştır. Feldman, yalnız kurt teröristlerinin ezici bir çoğunluğunun 50 yaş altı ve erkek niteliklerine sahip olup, ABD ile Batı Avrupa'da ortaya çıkma eğilimlerinin bulunduğunu vurgulamıştır. Vic Artiga ise yalnız kurt teröristlerin, duygusal olarak rahatsız, akıl hastası veya şiddetin kendi ellerinden alındığı tepkici bireylerden ziyade, politik ve din motifli terörizm eğilimine sahip olduklarına dair sınıflandırmayı uygun görmüştür. Buradan hareketle 2 temel faktöre ulaşılmıştır. Birincisi, kendiliğinden hareket eden saldırganlar yalnız kurt teröristleri olarak değerlendirileceklerse, hep anılan terörist saldırı döngüsünün bireysel bir şekilde olduğu sunulmuştur. Eylemin gerçekleştirilmesi için operasyonel planlama, hedef seçimi, konuşlanma ve saldırı gerekli olmakla birlikte, haklı görülen bir mesajın yayılmasının bahsi geçmiştir. Akıl hastalığına sahip olan bireylerin ya da tepkisel seri katillerin, bu saldırı döngüsünü hatırlatmaya yardımcı olacak şekilde bir terörist hareket veya küçük hücreden ziyade, bir birey tarafından üstlenilmiş olmasına rağmen kendi kendine işleyen terörizmden ayırt edilmiş olması gerektiği söylenmiştir. Yine de terörizmle mücadele uzmanlarına bir anlamda tanıdık olan planlama, düzenleme ve hazırlamanın bulunması gerektiğine işaret edilmiştir. İkincisi ve buna bağlı olarak farklı duygusal kitle katilleri veya rasyonel bireyler tarafından belirlenen, hesaplanan ve üstlenilen bu eylemlerin spesifik bir kişisel şikayet yoluyla gerçekleştirilmesidir.[781]

[779] Spaaij (2012), a.g.e. , pp. 18-19.
[780] Spaaij (2012), a.g.e. , p. 19.
[781] Feldman, a.g.m. , pp. 280-281.

Lindekilde ve arkadaşları, otonom yalnız aktörlerin, genellikle hem sosyal olarak hem de politik olarak radikal bir sosyal çevreyle iyi bir şekilde entegre olan bireyler olduğunu belirtmiştir. Bu tür sosyal çevreler yankı odası olarak hizmet etmiştir. Çünkü onlar şiddeti uygun gören söylemleri ve bu şekilde düşünen eylemcileri bünyesinde barındırmıştır. Uzun bir süre şiddet taraftarı bu söylemlerin kullanılması, şiddetin eylem rotasının aslında gerekli ve haklı olduğu yönünde yalnız aktör terörist bireylere güvence vermeye hizmet edebileceği öne sürülmüştür. Otonom yalnız aktörler, genellikle her gün kapsamlı siyasal eylemciliği şiddet komploları geliştirmekle birleştirmiştir. Önemli biçimde otonom yalnız kurt teröristler, sadece basit bir şekilde çevrimiçi toplumlarda değil aynı zamanda gerçek hayattaki sosyal çevrelerde de bulunmuşlardır. Bundan dolayı onlar, daha dikkatle hazırlanmış çok aktörlü saldırılar veya silahlanmış bir milis oluşturma gibi, kolektif bir şekilde şiddet girişimlerini organize etme potansiyel fırsatlarına sahip olmuşlardır. Ancak bazıları öncelikli olarak şiddetli otonom saldırılar icra etmeyi tercih etmiştir. Çünkü onlar özellikle eylemin güçlü bireysel sorumluluğunun hissine veya kendi kendilerine daha başarılı olma ihtimalinin bulunduğuna inanmışlardır. Bu konuya ilişkin olarak Joosse, yalnız kurt teröristlerin kolektif alternatiflerin bulunmayışı nedeniyle bireysel saldırılara giriştikleri değerlendirmesinde bulunmuştur.[782]

2007'de Kanada Bütünleşik Tehdit Değerlendirme Merkezi tarafından "Yalnız Kurt Saldırıları: Gelişen Bir İslami Aşırılıkçı Strateji Mi?" başlığıyla yayımlanan ileri görüşlü bir istihbarat analizi tarafından, yalnız kurt terörizmi üzerinde durulmuştur. Bu değerlendirmeye göre yalnız kurt bir birey, bağımsız saldırılar icra etmek için bir terörist ideoloji veya örgütten esinlenmiştir. Yalnız kurtların arkadaşlarından yardım alabilecekleri, fakat saldırıların planlanması ve icrasında kendi başlarına hareket ettikleri öne sürülmüştür. Kuzey Amerika'daki yalnız kurtlar geleneksel olarak sağ görüş gruplardan, tek konu nedenlerden ve ulusal kurtuluş hareketlerinden ilham almıştır. Son zamanlardaki gelişmelerde, yalnız kurtların İslami aşırılıkçılar tarafından motive edildiği görülmüştür. Küresel dinci terörist stratejistler, Müslümanların talimat için beklemeksizin halk seviyesinde harekete geçmeleri gerektiğini ifade etmişlerdir. Kişisel intikam, hırs veya baskı gibi ideolojik olmayan faktörlerin güdüleyici olmadığı görülmüştür.[783]

Son yıllarda yalnız kurt terörizminin en coşkulu destekçileri arasında, sadece aşırı

[782] Lindekilde, O'Connor and Schuurman, a.g.m. , p. 6.
[783] Feldman, a.g.m. , pp. 281-282.

sağcı eylemciler bulunmamıştır. Sembolik hedeflere karşı ekolojik terörizm eylemlerine başvuran bireylerin, tek konu hayvan hakları savunucularının veya kürtaj karşıtı eylemcilerin, hatta ironik olarak savaş karşıtı kampanyalar yürütenlerin bile yalnız kurt terörizmine başvurduğu görülmüştür. Dolayısıyla yalnız kurt terörizminin, bir terörist yöntem olduğu ve ırkçılığın, kendi kendine hareket eden terörizmin tanımlayıcı bir özelliği olarak sayılamayacağı değerlendirilmiştir.[784]

6. YALNIZ KURT TERÖRİZMİNDE YIKICILIK

Spaaij, 21. Yüzyılın başlangıcında, yalnız bireyler tarafından gerçekleştirilen terörizmin yükselişinin dikkate değer olduğunu söylemiştir. Güvenlik polisi yetkilileri ve analistler, bireysel ve kurulu terörist örgütlerden bağımsız bir şekilde saldırılar icra eden teröristler olarak tanımladıkları yalnız kurt teröristlerin, onlar saldırmadan önce tespit edilmelerinin zor olmaları nedeniyle büyük bir güvenlik tehdidi oluşturduklarını söylemişlerdir. FBI'a göre, yalnız aşırılıkçılar, ABD'ye hem yurt içinde hem de deniz aşırı bölgelerde süregiden bir tehdit yansıtmıştır. FBI direktörü Robert Mueller, 2003'te, çevredeki gizli planlar veya dış yardım olmaksızın hareket eden El-Kaide'ye bağlı veya onun sempatizanı olan yalnız bireylerden gelen tehdidin arttığını ifade etmiştir.[785]

1940'dan 2000'e kadar, 11 Eylül öncesi dönemde, 39 yalnız kurt teröristi 173 saldırı gerçekleştirmiştir. Bu saldırılarda 100 kişi yaşamını yitirirken 305 kişi yaralanmıştır. Yaklaşık olarak yalnız kurtların %60'ı tek saldırı gerçekleştirirken, %40'ı birden çok saldırıda bulunmuştur. Unabomber olarak bilinen Theodore Kaczynski, üretken yalnız kurt terörist olarak, 17 yıllık bir dönemde 16 bombalama olayını gerçekleştirmiştir. Bir başka örnek olan ırkçı seri katil Joseph Paul Franklin, 4 yıllık bir dönemde 23 tahmini saldırıdan sorumlu tutulmuştur. Her saldırı için alfabenin bir harfini gösterdiği medyaya gönderdiği mektuplar nedeniyle Alfabe bombacısı olarak çağrılan Muharem Kurbegovic, 2 yılda 10 saldırı icra etmiştir.[786]

2001'den 2016'nın ortalarına kadar, 11 Eylül sonrası dönemde, 69 yalnız kurt terörist 147 saldırı gerçekleştirmiştir. Bahsi geçen saldırılarda 156 kişi ölürken 184 kişi yaralanmıştır. Bu saldırılarda sadece ateşli silahlar ve bombalar kullanılmamış, ayrıca

[784] Feldman, a.g.m. , p. 281.
[785] Ramon Spaaij, "The Enigma of Lone Wolf Terrorism: An Assessment", **Studies In Conflict and Terrorism,** Vol. 33, Issue 9, 2010, p. 854.
[786] Spaaij and Hamm, a.g.e. , p. 36.

küçük uçak, biyolojik silahlar, bıçaklar ve inşaat ekipmanlarına da başvurulmuştur. Kısaca yalnız kurtlar, 11 Eylül sonrası dönemde silah cephaneliğini genişletmişlerdir. 11 Eylül öncesi dönemde birden çok yalnız kurt saldırıları ön plana çıkmışken, 11 Eylül sonrası dönemde yalnız kurtların tek saldırıları göze çarpmıştır. Bu saldırılara örnek olarak şunlar verilmiştir: 2009'da Fort Hood'daki ateş açma olayında 13 kişiyi öldüren ve 30 kişiyi yaralayan yalnız hareket eden toplu infazcı Nidal Hassan, 2011 Tucson Katliamında 6 kişiyi öldüren ve 13 kişiyi yaralayan Jared Loughner, 2012'de Wisconsin Oak Creek'deki bir sih tapınağında öfkelenerek ateş açan Wade Page, 6 kişinin ölümüne 4 kişinin yaralanmasına neden olmuş, 2015'te South Carolina, Charleston'daki Emanuel Afrika Metodist Piskoposluğu'nda ateş açan Dylann Roof 9 kişiyi öldürmüş ve 1 kişiyi de yaralamış, Omar Mateen ise 2016'da Florida, Orlando'daki bir gece klübünde 49 kişiyi öldürmüş ve 53 kişiyi yaralamıştır.[787]

7. ÖRNEK VAKALAR

Bazı aşırılıkçıların işbirlikçileri olmadan şiddete başvurdukları görülmüştür. Bu tarz yalnız kurt teröristlerin olaylarını çözmenin çok zor olduğu belirtilmiştir. Çünkü saldırganlar suçlarıyla ilgili olarak ne başkalarıyla iletişim kurmuşlar ne de plan yapmışlardır. Söz konusu aktörlerin yalnız olmaları nedeniyle genellikle işbirlikçileriyle sosyalleşen ve çalışan aşırılıkçılardan daha fazla kuruntuya bağlı yaşadıkları söylenmiştir.[788]

Forst, yalnız kurt aşırılıkçılar arasında en ön plana çıkan kişinin, yıllarca sadece Unabomber olarak bilinen Ted Kaczynski olduğunu ifade etmiştir. 1978'de başlayarak 17 yıl boyunca devam eden bir postayla bombalama serisinde Kaczynski, 3 kişiyi öldürmüş ve 23 kişiyi yaralamıştır. Kaczynski, 1962 yılında Harvard Üniversitesi'nin matematik bölümünden lisans mezunu olmuştur. 1967'de ise Michigan Üniversitesi'nden doktor olarak mezun olduktan sonra California Üniversitesi'nde 2 yıl için matematik profesörü olarak çalışmış ve birdenbire istifa etmiştir. Onun garip bir kişilikten terörist olmaya doğru yolculuğunda bu hikaye olağanüstü olarak nitelendirilmiştir. Forst'a göre, Kaczynski'nin uzun süren terör döneminin temel güdüsü, aşırı bir şekilde teknolojik toplum olarak gördüğü şeye karşı isyan olmuştur. Kaczynski'nin çalışma tarzı, teknoloji tarafından

[787] Spaaij and Hamm, a.g.e. , p. 36.
[788] Forst, a.g.e. , p. 159.

gittikçe bozulan ve yozlaşmış olan bir toplumda birinci suçlu olarak saydığı insanlara mektup ve paket bomba göndermek olmuştur. Kaczynski 35.000 kelimeden oluşan Endüstriyel Toplum ve Onun Geleceği isimli bildirgede şunları açıklamıştır. Endüstriyel devrim ve onun sonuçları insan ırkı açısından faciadır. İlerlemiş ülkelerde yaşayan insanların beklenen yaşam süresinin arttığından bahsetmiştir. Bu yüzden toplumu istikrarsızlaştıranlar, insanı onur kırıcı davranışlara maruz bırakarak insan hayatını tatmin olmayan bir hale getirmiştir. Böyle bir ortamın, insanların yaygın psikolojik ıstıraplar yaşamasına ve hatta Üçüncü Dünyada da fiziksel ıstıraplar görmesine yol açtığı söylenmiştir. Aynı zamanda bu durumun, doğal dünyayı şiddetli zarara maruz bıraktığı belirtilmiştir. Teknolojinin gelişmeye devam etmesinin, durumu daha da kötüleştireceği ileri sürülmüştür. Bu durumun, kesinlikle insanı daha büyük aşağılamaların konusu yapacağı ve doğal dünyayı daha büyük zarara maruz bırakacağı ve muhtemelen daha büyük sosyal bozulmalara ve psikolojik yaralanmalara neden olacağı savunulmuştur. Buna ek olarak böyle bir toplumsal bozulmanın, ilerlemiş ülkelerde bile fiziksel yaralanmalara yol açabileceği söylenmiştir.[789]

Kaczynski, kimliğini uzun süre başarılı bir şekilde gizledikten sonra, 1995'te, eninde sonunda vermek istediği mesajlarını, New York Times ve Washington Post'da uzun makaleler şeklinde yayımlatmıştır. Kaczynski'nin özgün söz dizimi, erkek kardeşi David'e Unabomber'ın doğru kimliğini teşhis etmeye imkan tanıyarak FBI'a bilgi sağlamıştır. 1996'da, Kaczynski, Montana'nın ücra bölgesinde, küçük kulübesinde gözaltına alınmıştır. Kaczynski, 2 yıl sonra şartlı tahliye olmaksızın müebbet hapis karşılığında cinayet suçlamalarını kabul etmiştir. Kaczynski, Colorado'daki yüksek güvenlikli federal hapishanede mahkûmiyetini sürdürmüştür.[790]

Bir başka öne çıkan yalnız terörist, Olympic Park bombacısı olarak bilinen Eric Rudolph'un bombayla bir kadını öldürerek, 111 kişiyi yaraladığı saldırının neticesinde, Atlanta'daki 1996 yaz olimpiyatlarının kesilmesine yol açmıştır. Rudolph, Florida'da doğmuş ve 15 yaşındayken babasının ölümünden sonra North Carolina'ya gitmiştir. Annesi hayatını devam ettirme işini iş haline getirerek, ana akım toplum ortamına karşı inancını yitirmiştir. 1987'de orduya kaydolduktan 17 ay sonra er olarak terhis edilmiştir. Bir FBI soruşturması Rudolph'un, kürtaj karşıtı olduğunu ve Hristiyan Kimlik

[789] Forst, a.g.e. , pp. 159-160.
[790] Forst, a.g.e. p. 160.

Hareketi'nden bir aşırılıkçı grupla ilişki geliştirdiğini belirlemiştir.[791]

Olympic Park bombalama olayından sonra Rudolph, Atlanta banliyösündeki bir kürtaj kliniğini, Atlanta şehrindeki eşcinsel barını ve Alabama, Birmingham'daki bir kürtaj kliniğini bombalamıştır. Onun dinamit içeren çivilerle sarılmış bombaları 3 kişinin ölmesine ve 150 kişinin yaralanmasına yol açmıştır. Rudolph, 1998'de bu olayların şüphelisi olarak tespit edilmesinden sonra tepelik alana kaçmış ve 2003'te, North Carolina, Murphy'de, yiyecek için ayrılan çöp bidonunun detaylı araştırılması sayesinde yakalanmıştır. 2005'te federal ve eyalet suçlarını kabul etmiş ve mahkemenin ona ölüm cezası almamasını garanti etmesinin karşılığında, 5 ardışık müebbet hapis cezasına mahkum edilmiştir.[792]

Başka bir iyi bilinen yalnız kurt örneği ise yaygın bir şekilde ayakkabı bombacısı olarak işaret edilen Richard Reid olmuştur. Reid bir İngiliz vatandaşı olarak İngiltere'de doğmuş ve orada tahsil görmüştür. İngiliz bir annenin ve Jamaikalı bir babanın oğlu olan Reid, sokakta işlenen suçlardan yakalanmış ve cezaevinde dinini İslam olarak değiştirmiştir. Reid sonradan Afganistan'da El-Kaide'den eğitim almıştır. 11 Eylül saldırılarından 10 hafta sonra, Reid büyük bir terörist olay olarak meydana gelebilecek, 198 yolcu ve mürettebatıyla Paris'ten Miami'ye giden bir yolcu uçağına, intihar bombacılığı yöntemiyle başarısız bir saldırı girişiminde bulunmuştur. Reid, uçağı düşürmek için yeterince plastik patlayıcı içeren ayakkabılarla güvenlikten geçmeyi başarmış, ancak kendi beceriksizliğinin birleşimi nedeniyle ve bir havayolu görevlisi olan Hermis Moutardier'in hızlı hareketi ve dikkati sayesinde Reid uçaktan ayrılmaya zorlanarak yakalanmıştır. Reid, sonraki ay Boston'daki bir federal mahkemede terörizm suçlamasıyla mahkum edilmiş ve federal hapishanede ömür boyu hapis cezasına çarptırılmıştır.[793]

Breivik'in ademi merkeziyetçi silahlanmış direniş için çağrısı, ABD'deki Beyaz Güç sosyal çevresindeki aktivistler tarafından gerçekleştirilen, iki çığır açan uyarlama üzerine dayanmıştır. 1970'lerin sonu ve 1980'lerin başlarında, Amerikan beyaz ırkçı savunucuları Louis Beam, David Lane, Robert Matthews, Joseph Tommasi, Robert Miles, Ben Klassen ve William Pierce anayasal gücün kaybedilmesinden dolayı mücadele etmeye

[791] Forst, a.g.e. p. 160.
[792] Forst, a.g.e. p. 161.
[793] Forst, a.g.e. p. 161.

başlamışlardır. Onların görüşüne göre genellikle Siyonist İşgalci Hükümet (ZOG) olduğu düşünülen bir grup ırk düşmanı, gizli bir şekilde Capitoll Hill'in (ABD Kongresi'nin bulunduğu bölge) kontrolünü ele geçirerek, beyaz Amerikalıların doğuştan gelen ayrıcalıklarını onlardan mahrum bırakmışlardır. Federal kaynakları kontrol eden bir düşmanla zıtlaşan beyaz direniş, sadece gizlice içine girilen ve izlenen üye temelli örgütler üzerine dayanmamıştır. Bununla birlikte lidersiz direniş stratejisi geliştirilmiştir. Kendiliğinden hareket eden yalnız kurt suikastçıları ve yeraltında silahlanmış olan otonom hücreler, kamu kesimine yönelik propagandayla birlikte yasal çerçevede kalmıştır. Beam'ın 1992'deki Lidersiz Direniş isimli etkileyici makalesinde, geleneksel piramit örgüt yapısının sadece kullanışsız olmadığı, aynı zamanda bir direniş hareketinden faydalanan katılımcılar için aşırı bir şekilde tehlikeli olduğu aktarılmıştır. Geleneksel piramit örgüt yapısı hükümet için sızılması, tuzak kurulması ve yok edilmesi kolay olan bir av olmuştur. Buna karşı Beam, tüm bireylerin ve grupların birbirinden bağımsız bir şekilde faaliyet gösterdiği, merkez karargâha asla rapor vermediği veya emir ve talimat için tek bir liderin olduğu hayalet hücre örgütlenme tarzını detaylandırmıştır. Amaç birliği için örgüt biriminin yerine geçen katılımcı devrimcilerin, ihtiyaç duyduklarında harekete geçmeleri ve uygun askeri beceriler elde etmeleri gerektiği belirtilmiştir. Açık bilgi organlarının, katılımcıları olaylar hakkında haberdar etmesi ve onlara emir almadan harekete geçme imkânı sağlaması gerektiği söylenmiştir. Beam'in şart koştuğu böyle taktiklerin bir istihbarat kâbusu yaratacağı savunulmuştur. On yılın sonunda FBI, sağ görüş aşırılıkçı grupların ezici çoğunluğunun benimsediği, otonomiyle hareket eden bireylerin veya küçük grupların bulunduğu, parçalanmış lidersiz yapıların belirlenmesinin aşırı bir şekilde zor olduğu yönünde değerlendirmelerde bulunmuştur.[794]

ABD'de, bireylere, bankalara, hükümet tesislerine, kürtaj kliniklerine ve altyapıya karşı sağ görüşten gelen saldırılar dizisine tanık olunmuştur. Saldırılar, yalnız kurt suikastçıları veya kendini yurtsever ilan eden otonom hücreler tarafından düzenlenmiştir. 1995 Oklahoma City bombalama olayında olduğu gibi Norveç'teki Breivik de benzerini yapmaya çalışmıştır. 2009 yılında ABD İç Güvenlik Bakanlığı, sağ görüş aşırılıkçı şiddet ideolojisinin kuşattığı yalnız kurtları ve küçük terörist hücreleri en tehlikeli yurtiçi terörizm

[794] Mattias Gardell, "Crusader Dreams: Oslo 22/7, Islamophobia, and the Quest for a Monocultural Europe", **Terrorism and Political Violence,** Vol. 26, Issue 1, 2014, pp. 143-144.

tehdidi olarak açıklamıştır.[795]

1990'larda lidersiz direniş stratejisi, Atlantik'ten, Avrupa beyaz ırkçı sahnesini bilgilendirmek üzere Avrupa'ya geçiş yapmıştır. 1990'ların başlarında Stockholm'de Lazer adam lakaplı, ırkçı seri katil ve banka soyguncusu John Ausonius'un, bu stratejiden ilham aldığı görülmüştür. Ausonius'un hayranı olan Lazer Adam 2 lakaplı Peter Mangs, 2003-2010 yılları arasında, ağırlıklı olarak Müslüman göçmenlerin yaşadığı Malmö'de, 15 ateş etme ve üç cinayet serisinden 2012 yılında yargılanmıştır. Ulusal Sosyalist Yeraltı isimli örgütün üç kişilik otonom hücresi, 2000-2006 yılları arasında, biri kadın polis olmak üzere ve ağırlıklı olarak Türk göçmenlerden oluşan 9 cinayet serisinden ve Almanya'nın Köln kentindeki bir Türk işletmesine karşı gerçekleştirilen bombalı saldırıda 22 kişinin yaralanmasından sorumlu tutulmuştur. Breivik, mahkemede bunların hepsine muhafazakâr, komünist karşıtı ve İslam karşıtı devrim için yaşamlarını feda eden ulusal kahramanlar ve mükemmel şövalyeler olarak işaret etmiştir. Avrupa'nın, onlar gibi ulusal yeniden doğuşu güvence altına alan daha fazla kahramana ihtiyaç duyduğunu söylemiştir.[796]

Breivik vakasının incelenmesi sonucu onun lidersiz direniş stratejisini benimsediği görülmüştür. Ademi merkezileşmiş otonom hücre yapılarının, esas itibarıyla tespit edilmesi, nüfuz edilmesi ve etkisiz hale getirilmesi durumlarından bağışık olacağı ifade edilmiştir. Böyle bir yapının aşırı bir şekilde yayılmış bir hareket olarak kırılgan bir hiyerarşiyle ve sabit bir şekilde örgütlenmemesi gerektiği savunulmuştur. Elastik bir ağın küçük, otonom gruplar veya hücrelerden oluşan her grubuna, genellikle yalnız çalışan bir hücre komutanı tarafından rehberlik edilmesi gerektiği ileri sürülmüştür. Otonom yalnız hücrelerin, bireyin kendini harekete geçirmesine hazır olduğunu hissedene kadar gizli kalmasına izin vereceği düşünülmüştür. Sonradan Breivik, polisin ırksal profilleme uygulamasına atıfta bulunarak; genellikle Arap kökenli genç erkekler için ayrılan dikkatli incelemelerden muhtemelen kaçınabileceklerini eklemiştir. Breivik direniş savaşçılarının, sağ görüş hareketler veya aşırılıkçı ağlarla ilişkili olmaktan kaçınmaları gerektiğini söylemiştir. Breivik, istihbarat radarından kaçmak ve kamudaki sağ görüş liderleri tehlikeye atmaktan sakınmak amacıyla yeraltına gitmeye karar verdiğinde, Norveç İlerleme Partisi'nden ayrılmıştır.[797]

[795] Gardell, a.g.m. , p. 144.
[796] Gardell, a.g.m. , p. 144.
[797] Gardell, a.g.m. , p. 144.

Breivik'in Tapınak Şövalyesi, geleneksel terimlerdeki gibi bir örgüt değildir. Fakat kendi kendini organize eden özellikleriyle yerinden yönetilen bir platform olmuştur. Tapınak Şövalye'lerinin yoluna katılmaya karar veren herhangi bireyin, güç ve onur, cesaret ve şehitlik uğruna, pratik nedenlerden ötürü herhangi başka örgütlerden ayrılması gerektiği açıklanmıştır. Böylece katılan kişinin, planlanan aktüel operasyonlar için kendisini zihinsel olarak hazırlamada önceden belirlenmiş bir zaman harcaması gerektiği aktarılmıştır. Breivik'in tahayyülüne göre yalnız şövalye, hücrelerin dayanıklı ağının bir parçası olarak merkezi bir komutası bulunmayan fonksiyonlarıyla, Avrupa'nın tüm çevresine yayılmış olmalıdır. Uyku halinde olmayan hücrenin, yukarıdan gelecek emirler için hareketsiz beklemede kalması gerektiği söylenmiştir. Üyelerin yükümlülüğü, yüksek hâkim bir şövalye veya bir hücre komutanı gibi kendi inisiyatifinde hareket etmesi şeklinde ön plana çıkarılmıştır. Breivik, her yalnız vatanseverin bir hücre kurmak isteyerek eylem gerçekleştireceği ve böylece örgütün bir parçası olacağını açıklamıştır.[798]

Breivik, okuyucularını vahşi ve nefes kesen operasyonlar gerçekleştirmeleri konusunda bilgilendirmiş ve ideal olarak kitle imha silahı kullanacak kişilere ihtiyaç duyduğunu söylemiştir. Müslüman topluluklara ve vatan hainlerine karşı olağanüstü saldırıların kutuplaşmayı artırarak, eninde sonunda her şeyi tüketen kutuplaşmanın bir iç savaşa doğru tırmandırılmasıyla arındırılacak Yeni Avrupa'da ve her şeyde zaferin yükseleceği ileri sürülmüştür. Breivik, binlerce masum insanın öleceğini ve birçok ihtiyacın, her zaman birkaç ihtiyaca üstün geleceğini ifade etmiştir. Breivik, gönüllü haçlılara yardım ederek ilham vermeyi ummuştur. Silahların nasıl temin edileceği, nasıl kimyasal silah üretileceği ve nasıl bomba yapılacağı hakkındaki bilgilerin, internetteki Douchermann's Chemistry Page gibi çeşitli kendi kendine yap sitelerden indirilmesi üzerine pratik tavsiyeler sağlamış ve sonradan fiziksel eğitim için Bodybuilding.com ve benzeri forum sitelerine dikkat çekmiştir.[799]

22 Temmuz 2011'de beyaz ırkın üstünlüğüne inanan Anders Behring Breivik, Norveç'in Oslo kentinde bombalı eylem gerçekleştirmiştir. Breivik, bu bombalı eylemin akabinde Norveç'teki Utopya bölgesinde, Norveç İşçi Partisi'nin gençlik örgütünün gerçekleştirdiği etkinliğe silahlı saldırı düzenleyerek 69 insanı öldürmüş ve 110 kişiyi yaralamıştır. 26 Haziran 2015 tarihinde, IŞİD üyesi bir terörist olan Seifeddine Rezgui

[798] Gardell, a.g.m. , pp. 144-145.
[799] Gardell, a.g.m. , p. 145.

Yacoubi, Tunus'taki Susa kentinde bulunan bir otele silah kullanarak gerçekleştirmiş olduğu saldırıda, birçoğu turist olmak üzere 38 insanı katletmiştir. 12 Haziran 2016'da ise ABD'nin Orlando kentinde bulunan bir bara silahlı saldırı düzenleyen Omar Mateen, 49 insanın hayatını kaybetmesine ve 58 insanın da yaralanmasına neden olmuştur. ABD'nin tarihi akışında gerçekleştirilen en önemli saldırılardan birisi 1 Ekim 2017'de meydana gelmiştir. Söz konusu saldırıda Stephen Paddock isimli 64 yaşındaki şahıs, bir otel odasından insanların toplu bir şekilde bulunduğu konser alanına silahla rastgele ateş açmıştır. Saldırının sonucunda 58 insan hayatını kaybederken 546 insan da yaralanmıştır.[800]

Hollanda Kriz Yönetim Ekibi'nin 2007 yılında yalnız kurt terörizmi üzerine yaptığı kapsamlı çalışmaya göre, bu terörizmin, genellikle bir yabancı ajans tarafından toplumsal bir eylem olarak değerlendirildiği tespitinde bulunulmuştur. Açık bir şekilde, bireysel olarak planlanmış ve üstlenilmiş şiddet için küçük bir yer bırakıldığı görülmüştür. Bir taraftan yalnız kurt terörizminin algılanan tehdidi ve öte yandan, grup temelli terörizme özel bir bilimsel odaklanma arasındaki dengesizlik, yalnız kurt terörizmini daha iyi anlamaya olanak sağlayacak daha kavramsal ve ampirik analizlere gereksinim duyulduğunu göstermiştir. Feldman, Breivik'in Norveç'te, Temmuz 2011'de, ateş açma ve bombalama çılgınlığının 77 masum insanın ölümüne neden olmasının, konunun daha iyi anlaşılmasından daha önemli olduğunu belirtmiştir.[801]

Yukarıda bahsi geçtiği üzere yalnız kurt terörizmi, yalnız hareket eden aktörlerin başvurduğu bir terörizm yöntemi olarak literatürde dikkate alınmıştır. Spaij, yalnız kurt terörizmine başvuran bir aktörün bir ağ veya örgütle ilişkisi olmadan hareket etttiğini söylemişse de Feldman yalnız kurt terörizminin lidersiz direniş olarak da değerlendirilebileceğini ifade etmiştir. Çünkü yalnız hareket eden bir terörist aynı zamanda Louis Beam'in lidersiz direniş modeline göre de hareket etmektedir. Buradaki farklılık, lidersiz direniş taktiğini herhangi bir aktör benimseyebildiği gibi herhangi bir örgüt de lidersiz direnişe avantajlı bir taktik olarak başvurabilmektedir. Ancak Yalnız kurt terörizminde aktör dışarı ile herhangi bir bağlantı olmadan kendi kendine motive olarak hareket etmektedir. Öte yandan yalnız kurt teröristinin dışarıdan bir örgütle ya da bir

[800] Oğuzhan Yanarışık, **Radikalleşme, Şiddet ve Terörizm Ders Notları,** ed. Salih Zeki Haklı, 1. Baskı, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2018, ss. 162-163.
[801] Feldman, a.g.m. , p. 271.

hareketle asgari bir bağlantısının olabileceğini söyleyen görüşler de bulunmaktadır. Yalnız kurt terörizmini benimseyen bir aktörün örgütle olan ilişkisinin belirlenmesi gerekmektedir.

Yalnız kurt terörizmi, yalnız bir aktörün kendi başına ve kimseyle bağlantı kurmadan eyleme geçmesi nedeniyle diğer terörizm tehditlerinden farklılaşmaktadır. Böylece yalnız kurtların, terörle mücadele eden güvenlik kuvvetlerinin kendilerini tespit etmesini zorlaştırdıkları ifade edilebilir. Çünkü herhangi bir örgütle ilişkisi olan teröristin çeşitli istihbarat metotlarıyla bir ölçüde tespit edilmesinin mümkün olabileceği düşünülmektedir. Ancak yalnız kurtların herhangi bir örgütle bağlantısının bulunmaması veya bağlantısının çok düşük olması nedeniyle tespit edilmeleri haliyle zor olmaktadır. Hiçbir terör örgütüyle bağlantısı olmayan kendi kendine hareket eden yalnız kurtlara ya da bireysel olarak lidersiz direniş taktiğini benimsemiş olan yalnız kurtlara karşı, özgül bir terörle mücadele politikası geliştirmenin mümkün olmadığı görülmektedir.

SONUÇ

Araştırmalarımızın neticesinde terörizm kavramının öznel nitelikte çok sayıda tanımının bulunduğu görülmüştür. Terörizm kavramının tanımlanması hususunda tanımlayıcı aktörler, terörist olarak etiketlemek istedikleri aktörleri, çıkarlarına uygun düşecek şekilde kavramın tanımının kapsamına almışlar ya da almamışlardır. Terörizm çalışmalarında da sık olarak kullanılan "bir kişinin özgürlük savaşçısı diğer kişinin teröristidir" sloganı terörizmin evrensel kabul gören tanımına ulaşılmasını uluslararası boyutta zorlaştırmıştır. Buradan hareketle terörizmin uluslararası düzeyde tanımlanamaması konusunda devletlerin arasındaki güç ilişkileri ve rekabetin önemli rol oynadığı saptanmıştır. Egemen bir devletin iç hukuk gereği terörizmi tanımlayıp kendi topraklarında hukuki yaptırım uygulaması bir sorun teşkil etmemiştir. Ancak egemen devletlerin arasındaki ilişkiler bağlamında terörizmin tanımı konusundaki yaşanan anlaşmazlık, teröristler üzerinde bir yaptırım gücünün oluşmasını engellemiştir. Böylece devletler, terörizmin uluslararası kabul gören bir tanımının olmaması yüzünden terörizmle mücadelede iki boyutta zorlanmışlardır. İlk olarak bir devletin sınırları içinde ortaya çıkan terörizmin uluslararası desteği bulunması durumunda ilgili devlet terörizmle mücadelede sorunlar yaşayabilmektedir. İkincisi terörizmin uluslararası ölçekte ortaya çıkması durumunda devletlerin arasındaki güç mücadeleleri yüzünden uluslararası terörizmle mücadelede problemler çıkabilmektedir. Buradaki temel sorun devletlerin, terörizmi bir dış politika aracı olarak görebilmesinden kaynaklanmıştır. Öte yandan ana akım terörizm çalışmalarına yönelik eleştirilerde de terörizmin tanımıyla uğraşılmasındansa terörizmin kendisiyle uğraşılmasının daha yerinde olacağı ileri sürülmüştür. Terörizmin tanımını yapan devletlerin kendi çıkarları doğrultusunda düşman inşa ederek tanımın kullanımını istismar ettikleri de görülmektedir. Ana akım terörizm çalışmalarındaki tanımlamalarda devlet dışı aktörlerin uyguladığı terörizme odaklanılırken devletlerin uyguladığı terörizmin göz ardı edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Terörizmin evrensel olarak kabul gören bir tanımının yapılmasında devletlerin zamanın konjonktürüne göre değişen çıkarlarının etkili olduğu ifade edilebilir. Bize göre devletlerin çıkarlarına uygun düşecek şekilde ortak prensipler belirlenerek terörizmin tanımı üzerinde uzlaşılması mümkündür. Ancak böyle bir tanımın yapılmasının devletlerin arasındaki ilişkilerin icrasında nasıl sonuçlar doğuracağı hususu şüphe götürmektedir. Günümüzde, terörizmin çok sayıda tanımının bulunmasına rağmen evrensel bir şekilde

kabul gören objektif bir tanımın benimsenmediğini söylemek mümkündür. Terörizmin uluslararası kabul gören bir tanımının bulunmaması, terörizmle mücadelenin uluslararası boyutuna zarar vermektedir.

Çalışmamızda, devletlerin iç politika ve dış politika hedeflerini gerçekleştirirken bu politikaların halk nezdinde meşru görülmesi adına devlet dışı aktörlerin başvurduğu terörizmi abarttıkları görülmüştür. Devletler, devlet dışı aktörlerin terörizmini bir güvenlik tehdidi şeklinde abartarak kamuya sanal bir tehdit anlatısı olarak sunmaktadırlar. Terörizmin bir güvenlik tehdidi biçiminde abartılmasıyla daha büyük insan kitlelerini etkileyen eğitim, sağlık, çevre, ekonomi gibi sorunların gündemden çıkarıldığını söylemek mümkündür. Grupların uyguladığı terörizmin gerçekte devletlere ve insanlara karşı sanıldığı gibi önemli bir güvenlik tehdidi yaratmadığı sonucuna varılmıştır.

Araştırmamızda, yeni terörizm olarak sunulan terörizm türündeki karakteristik özelliklerin aslında eski terörizmden farklı olmadıkları saptanmıştır. Yeni terörizm olarak sunulan terörizm türü din motifli teröristleri yıkıcı aktörler olarak öne çıkarmasıyla onları bir güvenlik nesnesi olarak inşa etmiştir. .

Batılı devletlerde din ve terörizmin ilişkilendirilmesi, Batı dışı dinlerin Batılı toplumlarda bir öteki kimliği inşa etme aracı olarak kullanılmasıyla başka tehditlerin gölgelenmesine yol açmıştır. Böylece Batılı toplumlarda bir sosyal kimlik olarak bulunan batı dışı dinlerden biri olan İslamın terörizmle bağlantılandırılması söz konusu olmuştur. Devletlerin terörizmle mücadele sürecinin bir sosyal kimlik olan İslam dinine tehlike yaratabileceği görülmüştür. Din motifli terörizme başvuran teröristler; dini, taleplerinin ve şikayetlerinin yerine getirilmesinde bir araç olarak kullanmışlardır. Temel olarak din motifli terörizme başvuran aktörlerin şikayetlerinin ve hedeflerinin dini değil siyasi olduğu görülmüştür. Dinin terörizmle ilişkilendirilmesi bazı grupların haklı görülebilecek şikayetlerinin terörizm olarak etiketlenerek bu şikayetlerin gayrimeşrulaştırılmasına neden olmuştur. Bazı batılı devletlerde terörizmin din ile ilişkilendirilmesinin dini grupların meşru taleplerinin görmezden gelinmesine neden olarak onların dini kimliğini marjinalleştirmiştir. Bu yaklaşımların dinin şiddet dışı aşırı yorumlarını benimseyenlerin kimliklerine bir tehdit oluşturduğu söylenebilir.

Devlet aygıtını yöneten iktidarlar, çıkarları çerçevesinde geliştirdikleri iç politika ya da dış politika stratejileri gereği terörizme başvurabilmişlerdir. Devletleri yöneten elit

gruplar, zaman zaman kendilerine muhalif olan gruplara karşı devlet aygıtı vasıtasıyla terörizm eylemleri icra etmişlerdir. Bir devletin ülkesinde bulunan iktidarların kendi siyasal ajandalarını yürütmek adına terörizmle mücadele bahanesiyle terörizm uyguladıkları tespit edilmiştir. Devletlerin uyguladığı terörizm, devlet aygıtının güç kaynaklarının fazla ve çeşitli olması ve devletin hukuk düzenini koruma adına güç kullanma kapasitesinin bulunmasından dolayı grup terörizminden daha tehlikeli olmuştur. Çalışmamızın sonucunda devletlerin güç kapasitelerini terörizm strajesi şeklinde kullanmaları durumunda insanların hayatları üzerinde ciddi bir güvenlik tehdidi oluşturdukları belirlenmiştir.

İşkence uygulamasının uluslararası hukuk açısından yasaklanmış bir uygulamasına olmasına rağmen devletler terörizmle mücadele gerekçesiyle bu yasağı ihlal etmişlerdir. Terörizmle mücadele sürecinde devletlerin ve bazı uzmanların saatli bomba senaryosu durumunu ileri sürerek işkenceyi meşrulaştırmaya çalıştıkları gözlenmiştir. Saatli bomba senaryosu sanal bir güvenlik tehdidi olarak inşa edilmiştir. Böyle bir senaryonun gerçekleşmesi için somut vakaların incelenmesi ve hukuk sınırları çerçevesinde hareket edilmesi yerinde olacaktır. Terörizmle mücadele edilirken saatli bomba senaryosununun varsayımsal bir güvenlik tehdidi olarak sunulmasıyla işkence yasağının istismar edilebileceği hususuna dikkat edilmesi gerekmektedir. Terörizmle mücadele edilirken saatli bomba senaryosu durumunun somut bir vaka olarak meydana gelmesi durumunda kesin ve doğrulanabilir deliller üzerinden hareket edilmesi ve hukuki sorumluluğun üstlenilmesinin isabetli olacağı sonucuna varılmıştır.

Terörizmle mücadele sürecinde tehditlerin erken tespit edilmesi ve önlenmesi adına radikalleşme sürecine yönelik çalışmalar öne çıkmıştır. Radikalleşme sürecinin sonunda terör eylemine ulaşabileceği görülmüştür. Ancak her radikalin terör eylemine başvurmadığı belirtilebilir. Radikalleşme sürecine dair genellemelerin ve görüşlerin hatalı olabileceği ve kötüye kullanılabileceği ifade edilebilir. Terörizmle mücadele edilirken radikalleşme süreçlerinin nedenlerine odaklanılarak kişiye özgü çözümler üretilmesi yoluyla kişinin radikalleşmeden uzaklaştırılmasının mümkün olduğu söylenebilir. Terörizmle mücadelede radikalleşme süreçleriyle ilgili daha fazla veriye ve araştırmaya ihtiyaç duyulduğu saptanmıştır. Terörizmle mücadele edilirken radikalleşme süreçlerinde kişilerin içinde bulunduğu yapısal koşulların yeteri kadar dikkate alınmadığı gözlenmiştir. Radikalleşme çalışmalarında devlet dışı aktörlere odaklanılırken devlet aktörlerinin radikalleşme

süreçleri göz ardı edilmiştir. Devlet aygıtını idare eden iktidarların, muhaliflerinin haklı görülebilecek taleplerini yerine getirmeyerek onların radikalleşmesine neden olduğu görüşü dikkate alınmamıştır. İktidarların kendi görüşüyle uyuşmayan grupları ya da bireyleri radikal olarak nitelendirerek onların meşru talep veya şikayetlerinin meşruiyetini perdeleyebildiği sonucuna ulaşılmıştır. Terörizmle mücadelede radikalleşme sürecinin önemli bir faktör olduğu tespit edilmiştir. Radikalleşme sürecine neden olan unsurlara kapsamlı bir şekilde odaklanılarak kişiye özgü çözümler üretilmesi önerilmektedir.

Devletlerin, terörizmle mücadele ederken aşırı kuvvet kullanımına başvurması sonucunda grupların başvurduğu terörizm eylemlerinin sayısında artış yaşanmıştır. Devletlerin terörizmle mücadele sürecinde terör eylemleri meydana gelmeden önce terörist olarak etiketlediği aktörlerin şikayetlerini yeteri kadar dinlemediği söylenebilir. Bize göre devletler terörizmle mücadele ederlerken hukuk sınırları çerçevesinde teröristlerin taleplerini veya şikayetlerini dinlemesi gerekmektedir. Çünkü teröristler, devletlerin terörizmle mücadele sürecindeki kuvvet kullanımından mağduriyet yaratmaktadırlar. Bu durumun neticesinde teröristler kendi seyirci kitlesinde savundukları davanın meşru görülmesini sağlayarak hem kendilerine taraftar kazanmışlar hem de eylemlerinin destek bulmasına yol açmışlardır. Öte yandan teröristler, devletleri kendilerinin üzerine saldırmalarını planlayarak tahrik stratejisini kullanmışlardır. Bu yüzden devletlerin terörizme başvurmadan ya da teröristlerle aynı konuma düşmeden terörizmle mücadele etmeleri gerekmektedir. Devletlerin terörizmle mücadele ederken hukuk sınırlarını aştıkları durumlarda terör boyutuna ulaşan müdahalelerin karşı-terörü beslediği sonucuna ulaşılmıştır. Terörün karşı-terörü beslediği durumlarda terörizmle mücadele süreçlerinin baltalandığı söylenebilir. Devletlerin, terörizmle mücadele sürecinde orantısız ve hukuk dışı kuvvvet kullanımına başvurmalarının sonucunda bu durumun zaman içinde yarattığı sosyal, siyasi ve ekonomik maliyetlerin yüksek olduğu gözlenmiştir. Bundan dolayı terörizmle mücadele edilirken sorunların nedenlerine odaklanılarak kuvvet dışı yöntemlerin tercih edilmesinin daha isabetli olacağı sonucuna varılmıştır. Nihai olarak devletlerin terörizmle mücadele ederken aşırı kuvvet yöntemlerine başvurmasının terörizm eylemlerini beslediğini söylemek mümkündür.

Lidersiz direniş kavramı Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan Albay Amoss tarafından Amerika Birleşik Devletleri topraklarının olası bir Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği işgaline karşı halkın direnişini örgütlemek için geliştirilmiştir.

Lidersiz direnişin bu maksatla kullanılmasını bir ayaklanma taktiği olarak değerlendirmek mümkündür. Louis Beam, lidersiz direniş kavramını Amerika Birleşik Devletleri'ndeki aşırı sağ terörizmi için kullanıma sunmuştur. Lidersiz direniş kavramı 1980'li yılların sonuna doğru Amerika Birleşik Devletleri'nde aşırı sağcı düşünür olan Louis Beam tarafından aşırı sağcıların devlete karşı verdikleri mücadelede taktiksel üstünlük elde etmeleri için aşırı sağcılara uyarlanmıştır. 1990'lı yıllarda teknolojinin gelişmesi sonucunda güvenlik kuvvetlerinin teröristleri izleme, tespit etme, takip etme kapasitesi artmıştır. Bu kapasite artışı sonucu geleneksel hiyerarşik terörist örgütlere ya da teröristlere karşı güvenlik kuvvetleri tarafından operasyonlar düzenlenmesi neticesinde aktörlerin çözülmesinin daha kolay olduğu görülmüştür. Teröristlerin, güvenlik kuvvetlerinin izleme, tespit etme ve operasyon düzenleme kapasitesinden kurtulmak için karşı tedbir olarak daha yüksek gizliliği içeren taktiklere yöneldikleri gözlenmiştir. Lidersiz direniş taktiğinin, teröristlere ya da terör örgütlerine güvenlik kuvvetleri karşısında gizlilik avantajı sağlamasından dolayı benimsendiği tespit edilmiştir. Lidersiz direniş taktiği, ABD'deki aşırı sol gruplar ve Avrupa'daki aşırı sağcılar tarafından da gizliliğin sağlanması adına kullanılmıştır.

11 Eylül 2001'de ABD'deki terör saldırılarının ardından El-Kaide de örgütsel yapılanmasının gizliliği açısından ciddi sorunlar yaşamıştır. El-Kaide, terörle mücadele operasyonlarından organizasyonunu korumak için karşı tedbir olarak lidersiz direniş taktiğini kendi organizasyonuna adapte etmiştir. Ayrıca haberleşme ve iletişim alanlarında yaşanan teknolojik gelişmeler terörist örgütlerin gizli bir biçimde, asgari ölçüde hücre üyeleriyle temas kurmasına neden olarak lidersiz direniş taktiğini örgütlerin kullanımı bakımından kolay bir hale getirmiştir. İnternetin kullanımının yaygınlaşması terör propagandasına maruz kalan bireylerin lidersiz direniş taktiğini kullanmalarını kolaylaştırmıştır. Böylece kendi kendine motive olarak hareket eden teröristler lidersiz direniş taktiği çerçevesinde eylemler icra edebilmiştir.

ABD'deki ve Avrupa'daki aşırı sağcılar, devletlerinin kendilerine karşı terörizm uyguladıkları düşünceleriyle, kendilerini savunmak için lidersiz direnişi uygun bir taktik olarak kullanmışlardır. Din motivasyonuyla hareket eden, terörist olarak nitelenlendirilen aktörler Batılı devletlerin kendilerine terörizm uyguadıklarını savunmuşlardır. Din motivasyonuyla hareket ederek siyasal çıkarlarını savunan söz konusu aktörler, Batılı devletlerin terörizm eylemlerine karşı lidersiz direniş taktiğini meşru müdafaa aracı ve

rasyonel bir taktik olarak değerlendirmişlerdir.

Araştırmamızda, lidersiz direniş taktiğini hem terör örgütleriyle bağlantısı olmayan yalnız bireylerin hem de terör örgütlerine bağlı olan ancak az bir iletişimi olan birkaç kişiden oluşan hücre üyelerinin kullandığı belirlenmiştir. Literatürde yalnız kurt terörizmi olarak değerlendirilen terörizm türüne yalnız bir şekilde hareket ederek ve terörist örgütlerle az bir bağlantısı olan teröristlerin nitelendirilmesi için başvurulmuştur. Araştırmamızda yalnız kurt terörizmi ve lidersiz direnişin aynı anlama geldiği yönünde görüşler de bulunmuştur. Yalnız kurt terörizminin tanımlanması konusunda doktrinde tartışmaların olduğu görülmüştür. Bizim tespitimize göre lidersiz direniş taktiği ve yalnız kurt terörizmi arasındaki fark, teröristlerin lidersiz direniş taktiğinde yalnız hareket etmelerinin yanı sıra hücre yapılanması şeklinde de hareket edebilmeleri olmuştur. Böylece lidersiz direniş taktiği, terörizm stratejisini benimseyen aktörlerin kullanabileceği bir taktik haline gelmiştir. Dolasıyısıyla lidersiz direnişin bir terörizm taktiği olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Lidersiz direniş taktiğini kullanan teröristlerin terörizmle mücadele eden güvenlik kuvvetleri açısından belirlenmesi ve önlenmesi zor olan bir tehdit teşkil ettiği savunulabilir.

Nihai olarak araştırmamıza göre terörizmin uluslararası tanımı konusunda devletlerin arasındaki görüş ayrılıkları yüzünden terörizmin uluslararası tanımı üzerinde uzlaşı sağlanamamıştır.

Terörizmin bir güvenlik tehdidi olarak abartıldığı sonucuna varılmıştır. Yeni olarak sunulan terörizm türünün aslında eski olarak değerlendirilen terörizm türünden farklı niteliklere sahip olmadığı belirlenmiştir.

Din ve terörizmin ilişkilendirilmesinin, dinin şiddete varmayan aşırı yorumlarının marjinalleştirilmesine yol açarak Batı toplumlarına öteki kimliği sunma ihtiyacını karşıladığı görülmüştür. Din ve terörizmin ilişkilendirilmesi din kimliğine sahip olan insanların haklı görülebilecek taleplerinin gayrimeşrulaştırılmasına neden olmuştur.

Devletlerin gruplara göre daha etkili şekilde terörizme başvurdukları sonucuna varılmıştır. Devletlerin uyguladığı terörizm, grupların uyguladığı terörizme nazaran çok daha fazla güvenlik tehdidi oluşturmuştur.

Devletler, terörizmle mücadele sürecinde saatli bomba senaryosunu öne sürerek işkence yöntemini kullanmışlardır.

Terörizmle mücadele sürecinde devletler, bireylerin radikalleşme sürecindeki yapısal koşulları yeterince dikkate almamıştır. Radikalleşme çalışmalarında devlet aktörlerinin radikalleşmesi değerlendirilmemiştir. Radikalleşme süreci terörizme giden bir yol olarak değerlendirildiğinde her bireye kendi sorunları özelinde nedensel bakış açısıyla çözümler üretilmesi gerektiği söylenebilir. Radikalleşme çalışmaları için daha fazla veriye ihtiyaç duyulmakta olduğu tespit edilmiştir.

Devletlerin terörizmle mücadele ederken aşırı kuvvet kullanımına başvurmaları halinde terörizm eylemlerinin sayısında ya da etki kapasitesinde artış yaşanmıştır. Devletlerin hukuku ihlal ederek orantısız şiddet yöntemleri kullanması neticesinde şiddetin döngüsel bir şekilde şiddeti beslediği gözlenmiştir. Terörizmle mücadelede şiddet dışı barışçıl yöntemlerin yürütülmesinin daha az maliyetli olduğu ifade edilmiştir.

Lidersiz direniş kavramının terörizmle ilişkili olduğu saptanmıştır. Lidersiz direniş kavramı, güvenlik kuvvetlerinin izleme ve operasyon kapasitesi karşısında terörizm stratejisinin gizlilik avantajı sağlayan bir taktiği olarak değerlendirilmiştir. Lidersiz direniş taktiğinin aşırı sağcı, solcu ve din motivasyonuyla hareket eden kişiler veya gruplar tarafından uygulandığına işaret edilmiştir. Lidersiz direniş taktiğiyle hareken eden aktörlerin terörizmle mücadele eden güvenlik kuvvetlerini tespit etme ve izleme konularında zorladığı görülmüştür. Sonuç olarak lidersiz direniş taktiğiyle hareket eden aktörlerin terör eylemlerine yönelmesi durumunun ciddi bir güvenlik tehdidi oluşturduğu saptanmıştır.

KAYNAKLAR

Kitaplar :

AKSAN Cihan ve BAILES Jon, **Güçlünün Silahı: Amerikan Devlet Terörü Üzerine Söyleşiler,** haz. Cihan Aksan ve Jon Bailes, çev. Serap Arslanpay, 1. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2014.

ALLHOFF Fritz, **Terrorism, Ticking Time-Bombs and Torture,** 1. Edition, The University of Chicago Press, Chicago, USA, 2012.

ANDIZ Damla, **Terörizm İncelemeleri: Teori, Örgütler, Olaylar,** ed. Ümit Özdağ ve Osman Metin Öztürk, 1. Baskı, ASAM Yayınları, Ankara, 2000.

ATRAN Scott, **Cihadcılık: Efsaneler Gerçekler,** haz. Haldun Bayrı, 1. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2017.

BAL İhsan ve ÖZEREN Süleyman, **Dünyadan Örneklerle Terörle Mücadele,** ed. İhsan Bal ve Süleyman Özeren, 2. Baskı, USAK Yayınları, Ankara, 2010.

BAL İhsan, **Alacakaranlıkta Terörle Mücadele ve Komplo Teorileri,** 1. Baskı, USAK Yayınları, Ankara, 2006.

BAL İhsan, **Terörizm: Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler,** der. İhsan Bal, 1. Baskı, USAK Yayınları, Ankara, 2006.

BAŞEREN Sertaç, **Terörizm İncelemeleri: Teori, Örgütler, Olaylar,** ed. Ümit Özdağ ve Osman Metin Öztürk, 1. Baskı, ASAM Yayınları, Ankara, 2000.

BERTHO Alain, **Cihadcılık: Efsaneler Gerçekler, haz. Haldun Bayrı,** 1. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2017.

BEZCİ Bünyamin, **Dünya Çatışmaları: Çatışma Bölgeleri ve Konuları 2. Cilt,** ed. Kemal İnat, Burhanettin Duran ve Muhittin Ataman, 2. Baskı, Nobel Yayıncılık, İstanbul, 2016.

BİRDİŞLİ Fikret, **Teori ve Pratikte Uluslararası Güvenlik,** 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016.

BJORGO Tore and HORGAN John, **Leaving Terrorism Behind: Individual and Collective Disengagement,** ed. Tore Bjorgo and John Horgan, 1. Edition, Routledge Publishing, Oxford, UK, 2009.

BLAKELEY Ruth and RAPHAEL Sam, **Routledge Handbook of Critical Terrorism Studies, ed. Richard Jackson,** 1. Edition, Routledge Publishing, Oxford, UK, 2016.

BLOOM Mia, **Dying To Kill: The Allure of Suicide Terror,** 1. Edition, Columbia University Press, New York, USA, 2005.

BRECHER Bob, **Routledge Handbook of Critical Terrorism Studies,** ed. Richard Jackson, 1. Edition, Routledge Publishing, Oxford, UK, 2016.

BRYAN Dominic, **Contemporary Debates On Terrorism,** ed. Richard Jackson and Samuel Justin Sinclair, 1. Edition, Routledge Publishing, Oxford, UK, 2012.

BUTLER Judith, **Güçlünün Silahı: Amerikan Devlet Terörü Üzerine Söyleşiler,** haz. Cihan Aksan ve Jon Bailes, çev. Serap Arslanpay, 1. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2014.

CASANOVA José, **Rethinking Religion and World Affairs,** ed. Timothy Samuel Shah, Alfred Stepan and Monica Duffy Toft, 1. Edition, Oxford University Press, Oxford, UK, 2012.

CAŞIN Mesut Hakkı, **Uluslararası Terörizm,** 1. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2008.

CAVANAUGH William, **The Myth of Religious Violence,** 1. Edition, Oxford University Press, Oxford, UK, 2009.

CERRAH İbrahim, **Demokratik Toplumlarda İçgüvenlik,** 1. Baskı, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2011.

CHALIAND Gerard ve BLIN Arnaud, **Terörizmin Tarihi: Antikçağdan Işid'e,** çev. Bülent Tanatar, ed. Gerard Chaliand ve Arnaud Blin, 1. Baskı, Nora Kitap, İstanbul, 2016.

CHOMSKY Noam, **Güçlünün Silahı: Amerikan Devlet Terörü Üzerine Söyleşiler,** haz. Cihan Aksan ve Jon Bailes, çev. Serap Arslanpay, 1. Baskı, Metis Yayınları,

İstanbul, 2014.

CLUTTERBUCK Richard, **Terrorism In An Unstable World,** 1. Edition, Routledge Publishing, London, UK, 1994.

COHN Marjorie, **Güçlünün Silahı: Amerikan Devlet Terörü Üzerine Söyleşiler,** haz. Cihan Aksan ve Jon Bailes, çev. Serap Arslanpay, 1. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2014.

COMBS Cindy C. and SLANN Martin, **Encyclopedia of Terrorism,** 2. Edition, İnfobase Publishing, New York, USA.

COMBS Cindy, **Terrorism in the Twenty-First Century,** 6. Edition, Pearson Publishing, USA, 2010.

CRONIN Audrey Kurth, **How Terrorism Ends: Understanding The Decline and Demise of Terrorist Campaigns,** 1. Edition, Princeton University Press, New Jersey, USA, 2009.

CRONIN Audrey Kurth, **Terrorism and Counterterrorism: Understanding New Security Environment,** Ed. Russell Howard and Reid Lawyer, 1. Edition, McGraw-Hill Publishing, Iowa, USA, 2006.

DAVIES Barry, **Terörizm: Ortadoğu'da Şiddet Dünyada Terör,** çev. Pınar Bulut, 1. Baskı, Truva Yayınları, İstanbul, 2006.

DE MEL Neloufer, **Militarizing Sri Lanka: Popular Culture, Memory and Narrative in the Armed Conflict,** 1. Edition, Sage Publications, New Delhi, India, 2007.

DERSHOWITZ Alan, **Why Terrorism Works: Understanding the Threat, Responding to the Challenge,** 1. Edition, Yale University Press, New Haven, USA, 2002.

DISHMAN Chris, **Terrorism and Counterterrorism: Understanding New Security Environment,** Ed. Russell Howard and Reid Lawyer, 1. Edition, McGraw-Hill Publishing, Iowa, USA, 2006.

DONOHUE William, **The Sage Handbook of Conflict Resolution,** ed. Jacob Bercovitch, Victor Kremenyuk and William Zartman, 1. Edition, Sage Publications, London, UK, 2009.

FALK Richard, **Güçlünün Silahı: Amerikan Devlet Terörü Üzerine Söyleşiler**, haz. Cihan Aksan ve Jon Bailes, çev. Serap Arslanpay, 1. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2014.

FORST Brian, **Terrorism, Crime and Public Policy,** 1. Edition, Cambridge University Press, Cambridge, UK, 2008.

GANOR Boaz, **Global Alert: The Rationality of Modern Islamist Terrorism and the Challenge to the Liberal Democratic World,** 1. Edition, Columbia University Press, New York, USA, 2015.

GANSER Daniele, **Güçlünün Silahı: Amerikan Devlet Terörü Üzerine Söyleşiler,** haz. Cihan Aksan ve Jon Bailes, çev. Serap Arslanpay, 1. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2014.

GOODWIN Jeff, **Contemporary Debates on Terrorism,** ed. Richard Jackson and Samuel Justin Sinclair, 1. Edition, Routledge Publishing, Oxford, UK, 2012.

GROSSCUP Beau, **Strategic Terror: The Politics and Ethics of Aerial Bombardment,** 1. Edition, Zed Books Publishing, London, UK, 2006.

GUPTA Dipak, **Who Are The Terrorists?,** 1. Edition, Infobase Publishing, New York, USA, 2006.

GÜZEL Cemal, **Silinen Yüzler Karşısında Terör,** ed. Cemal Güzel, 1. Baskı, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2002.

HAMDEN Raymond, **Psychology of Terrorists: Profilling and Counteraction,** 1. Edition, CRC Press, Florida, USA, 2019.

HAZIR Hayati, **Siyasal Şiddet ve Terörizm,** 1. Baskı, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2001.

HERMAN Edward ve O'SULLIVAN Gerry, **Terörizm Efsanesi,** ed. Noam Chomsky, Edward Herman, Gerry O'Sullivan ve Alexander George, çev. Bahadır Sina Şener, 1. Baskı, Ayraç Yayınevi, Ankara, 1999.

HERMAN Edward, **Güçlünün Silahı: Amerikan Devlet Terörü Üzerine Söyleşiler,** haz. Cihan Aksan ve Jon Bailes, çev. Serap Arslanpay, 1. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2014.

HOFFMAN Bruce, **Inside Terrorism,** 2. Edition, Columbia University Press, New York,

USA, 2006.

HONDERICH Ted, **Güçlünün Silahı: Amerikan Devlet Terörü Üzerine Söyleşiler,** haz. Cihan Aksan ve Jon Bailes, çev. Serap Arslanpay, 1. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2014.

Institute For Economics and Peace, **Five Key Questions Answered On The Link Between Peace and Religion,** Oxford, UK, 2014.

JACKSON Richard, **Güçlünün Silahı: Amerikan Devlet Terörü Üzerine Söyleşiler,** haz. Cihan Aksan ve Jon Bailes, çev. Serap Arslanpay, 1. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2014.

JACKSON Richard, **Writing the War on Terrorism: Language, Politics and Counter-Terrorism,** 1. Edition, Manchester University Press, Manchester, UK, 2005.

JENKINS Brian, **International Terrorism: A New Kind of Warfare,** RAND Corporation, P-5261, California, USA, 1974.

KAPLAN Jeffrey, **Inside Terrorist Organizations,** ed. David Rapoport, 1. Edition, Frank Cass Publishers, London, UK, 2001.

KAYA İbrahim, **Terörle Mücadele ve Uluslararası Hukuk,** 1. Baskı, USAK Yayınları, Ankara, 2005.

KHALİDİ Rashid, **Cihadcılık: Efsaneler Gerçekler,** haz. Haldun Bayrı, 1. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2017.

KIYICI Hakan, **Radikalleşme**, **Şiddet ve Terörizm Ders Notları,** ed. Salih Zeki Haklı, 1. Baskı, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2018.

KÖSELİ Mutlu ve YAŞAR Murat, **Dünyadan Örneklerle Terörle Mücadele,** ed. İhsan Bal ve Süleyman Özeren, 2. Baskı, USAK Yayınları, Ankara, 2010.

KUSHNER Harvey, **Encyclopedia of Terrorism,** 1. Edition, Sage Publications, California, USA, 2003.

LAQUEUR Walter, **A History of Terrorism,** 3. Edition, Transactions Publishers, New York, USA, 2002.

LAQUEUR Walter, **The New Terrorism: Fanaticism and The Arms of Mass Destruction,** 1. Edition, Oxford University Press, Oxford, UK, 1999.

LAQUEUR Walter, **The Terrorism Reader**, Ed. David Whittaker, 2. Edition, Routledge Publishing, London, UK, 2003.

LINDAHL Sondre, **Routledge Handbook of Critical Terrorism Studies,** ed. Richard Jackson, 1. Edition, Routledge Publishing, Oxford, UK, 2016.

LINDEKILDE Lasse, **Routledge Handbook of Critical Terrorism Studies,** ed. Richard Jackson, 1. Edition, Routledge Publishing, Oxford, UK, 2016.

LUTZ Brenda ve LUTZ James, **Çağdaş Güvenlik Çalışmaları,** ed. Allan Collins, çev. Nasuh Uslu, 3. Basımdan çeviri, Röle Akademik Yayıncılık, İstanbul, 2017.

LUTZ James and LUTZ Brenda, **Global Terrorism,** 2. Edition, Routledge Publishing, Oxford, UK, 2008.

MARAS Marie Helen, **The CRC Press Terrorism Reader,** 1. Edition, CRC Press, Florida, USA, 2014.

MARTIN Gus, **Terörizm Kavramlar ve Kuramlar,** çev. Bahadır Metin, 1. Baskı, Adres Yayınları, Ankara, 2017.

McALLISTER Bradley and SCHMID Alex P., **The Routledge Handbook of Terrorism Research,** ed. Alex Schmid, 1. Edition, Routledge Publishing, Oxford, UK, 2011.

MICHAEL George, **Lone Wolf Terror and the Rise of Leaderless Resistance,** 1. Edition, Vanderbilt University Press, Tennessee, USA, 2012.

MILLER Seumas, **Terrorism and Counter-Terrorism: Ethics and Liberal Democracy,** 1. Edition, Blackwell Publishing, Oxford, UK, 2009.

MÜNKLER Herfried, **Yeni Savaşlar,** çev. Zehra Aksu Yılmazer, 1. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010.

O'NEILL Bard, **Insurgency and Terrorism,** 2. Edition, Potomac Books Publishing, Virginia, USA, 2005.

ÖKTEM Emre, **Terörizm, İnsancıl Hukuk ve İnsan Hakları,** 2. Baskı, Derin Yayınları, İstanbul, 2011.

ÖZDAL Barış ve KARACA Kutay, **Diplomasi Tarihi I,** ed. Barış Özdal ve Kutay Karaca, 1. Baskı, Dora Yayıncılık, Bursa, 2015.

ÖZEREN Süleyman ve DEMİRCİ Süleyman, **Dünyadan Örneklerle Terörle Mücadele,** ed. İhsan Bal ve Süleyman Özeren, 2. Baskı, USAK Yayınları, Ankara, 2010.

ÖZLER Hayrettin, **Siyaset Psikolojisi,** 1. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2014.

PAZARCI Hüseyin, **Uluslararası Hukuk,** 10. Baskı, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara, 2011.

PILLAR Paul, **Terrorism and U.S. Foreign Policy,** 1. Edition, Brookings Institution Press, Washington DC, USA, 2001.

PORTA Donatella Della ve DIANI Mario, **Toplumsal Hareketler,** çev. Pelin Çakır ve Ceren Gülbudak, 1. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2020.

POWELL Jonathan, **Teröristlerle Konuşmak,** çev. Nuray Önoğlu, 1. Baskı, Aykırı Yayıncılık, İstanbul, 2015.

PURPURA Philip, **Terrorism and Homeland Security,** 1. Edition, Butterworth-Heinemann Publications, Massachusetts, USA, 2007.

RANSTORP Magnus, **Terrorism and Counterterrorism: Understanding New Security Environment,** Ed. Russell Howard and Reid Lawyer, 1. Edition, McGraw-Hill Publishing, Iowa, USA, 2006.

RAPPORT Mike, **The Routledge History of Terrorism,** ed. Randall Law, 1. Edition, Routledge Publishing, Oxford, UK, 2015.

ROBERTSON, Ann E., **Global İssues: Terrorism and Global Security,** 1. Edition, İnfobase Publishing, New York, USA, 2007.

ROGERS Paul, **Contemporary Debates on Terrorism,** ed. Richard Jackson and Samuel Justin Sinclair, 1. Edition, Routledge Publishing, Oxford, UK, 2012.

ROGERS Paul, **Routledge Handbook of Critical Terrorism Studies,** ed. Richard Jackson, 1. Edition, Routledge Publishing, Oxford, UK, 2016.

ROGERS Paul, **Security Studies An İntroduction,** Edited Paul Williams, 1. Edition, Routledge Publishing, Oxford, UK.

ROY Olivier, **Cihadcılık: Efsaneler Gerçekler,** haz. Haldun Bayrı, 1. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2017.

SAGEMAN Marc, **Leaderless Jihad: Terror Networks in the Twenty-First Century,** 1. Edition, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, USA, 2008.

SANDIKLI Atilla, **Türkiye'nin Jeopolitiği, Yumuşak Güç Savaşları ve Terörizm,** 1. Baskı, Bilgesam Yayınları, İstanbul, 2015.

SCHLESINGER Philip, **Medya, Devlet ve Ulus: Siyasal Şiddet ve Kolektif Kimlikler,** çev. Mehmet Küçük, 1. Baskı, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1994.

SCHMID Alex P., **The Routledge Handbook of Terrorism Research,** ed. Alex Schmid, 1. Edition, Routledge Publishing, Oxford, UK, 2011.

SCHMID Alex, **Radicalisation, De-Radicalisation, Counter-Radicalisation: A Conceptual Discussion and Literature Review,** International Centre for Counter-Terrorism Research Paper, The Hague, Netherlands, 2013.

SHEMELLA Paul, **Fighting Back: What Governments Can Do About Terrorism,** Ed. Paul Shemella, 1. Edition, Stanford University Press, California, USA, 2011.

SOMMIER Isabelle, **Devrimci Şiddet,** çev. Işık Ergüden, 3. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2018.

SÖZER Alper ve ELMAS Salih, **Dünyadan Örneklerle Terörle Mücadele,** ed. İhsan Bal ve Süleyman Özeren, 2. Baskı, USAK Yayınları, Ankara, 2010.

SÖZER Alper ve ELMAS Salih, **Uzakdoğu'dan Yeni Kıta'ya Terörle Mücadele,** ed. İhsan Bal ve Süleyman Özeren, 1. Baskı, Usak Yayınları, Ankara, 2009.

SPAAIJ, Ramón and HAMM Mark, **The Age of Lone Wolf Terrorism,** 1. Edition, Columbia University Press, New York, USA, 2017.

SPAAIJ Ramón, **Understanding Lone Wolf Terrorism: Global Patterns, Motivations and Prevention,** e-book, Springer Publishing, London, UK, 2012.

SPENCER Alexander, **Routledge Handbook of Critical Terrorism Studies,** ed. Richard Jackson, 1. Edition, Routledge Publishing, Oxford, UK, 2016.

SUISTOLA Jouni ve VOLKAN Vamık, **Tarihi ve Psikolojik Boyutlarıyla Uluslararası Terörizm,** 1. Baskı, Pusula Yayınevi, Ankara, 2018.

ŞAHİN Yakup, **Radikalleşme, Şiddet ve Terörizm Ders Notları,** ed. Salih Zeki Haklı, 1. Baskı, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2018.

ŞEN Furkan, **Demokratik Toplumlarda Siyasal Şiddet ve Terörizm Nedenlere ve Sonuçlara İlişkin Kavramsal Bir Çözümleme,** 1. Baskı, Kilit Yayınları, Ankara, 2018.

ŞİMŞEK Yılmaz, **Dünyadan Örneklerle Terörle Mücadele,** ed. İhsan Bal ve Süleyman Özeren, 2. Baskı, USAK Yayınları, Ankara, 2010.

TELLIDIS Ioannis, **Routledge Handbook of Critical Terrorism Studies,** ed. Richard Jackson, 1. Edition, Routledge Publishing, Oxford, UK, 2016.

THACKRAH John Richard, **Dictionary of Terrorism,** 2. Edition, Routledge Publishing, London, UK, 2005.

THOMAS Scott, **Religion In International Relations: The Return From Exile,** ed. Fabio Petito and Pavlos Hatzopoulos, 1. Edition, Palgrave Macmillan Publishing, New York, USA, 2003.

TILLY Charles, **Kolektif Şiddet Siyaseti,** çev. Seda Özel, 1. Baskı, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2009.

TOWNSHEND Charles, **Terrorism: A Very Short Introduction,** 1. Edition, Oxford University Press, Oxford, UK, 2002.

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı, **Ulusal ve Uluslararası Terörle Mücadele Strateji Belgeleri,** 1. Baskı, Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı Yayınları, Ankara, 2013.

TÜTÜNCÜ Ayşe Nur, **Uluslararası Hukuk II,** ed. Ayşe Nur Tütüncü ve Elif Uzun, 1. Baskı, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2013.

UÇAROL Rifat, **Siyasi Tarih,** 10. Baskı, Der Yayınları, İstanbul, 2015.

Uluslararası Af Örgütü, **İşkenceyle Mücadele Eylem Kılavuzu,** çev. Metin Yeğenoğlu, 2. Baskı, Uluslararası Af Örgütü Yayınları, İstanbul, 2013.

Uluslararası Terörizm ve Sınıraşan Suçlar Araştırma Merkezi, **İspanya'nın Terörle Mücadelesi,** haz. UTSAM, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2010.

WEINBERG Leonard, **Routledge Handbook of Terrorism and CounterTerrorism,** Ed. Andrew Silke, 1. Edition, Routledge Publishing, Oxford, UK, 2019.

WEINBERG Leonard and EUBANK William L., **The Roots of Terrorism: What Is**

Terrorism?, 1. Edition, Infobase Publishing, New York, USA, 2006.

WHITE Jonathan, **Terrorism and Homeland Security,** 9. Edition, Cengage Learning Publishing, Boston, USA, 2015.

WILKINSON Paul, **Terrorism Versus Democracy: The Liberal State Response,** 3. Edition, Routledge Publishing, Oxford, UK, 2011.

WOLFENDALE Jessica, **Routledge Handbook of Critical Terrorism Studies,** ed. Richard Jackson, 1. Edition, Routledge Publishing, Oxford, UK, 2016.

YANARIŞIK Oğuzhan, **Radikalleşme, Şiddet ve Terörizm Ders Notları,** ed. Salih Zeki Haklı, 1. Baskı, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2018

YILMAZ Ömer, **Dünyadan Örneklerle Terörle Mücadele,** ed. İhsan Bal ve Süleyman Özeren, 2. Baskı, USAK Yayınları, Ankara, 2010.

ZAFER Hamide, **Sosyolojik Boyutuyla Terörizm,** 1. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 1999.

Makaleler :

BADEY Thomas, "The Role of Religion in International Terrorism", **Sociological Focus,** Vol. 35, Issue 1, 2002.

BLACKBOURNE Jessie, "The Evolving Definition of Terrorism in UK Law", **Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression,** Vol. 3, Issue 2, 2011.

BORUM Randy, "Radicalization into Violent Extremism II: A Review of Conceptual Models and Empirical Research", **Journal of Strategic Security,** Vol. 4, Issue 4, 2011.

BRUCE Gregor, "Definition of Terrorism Social and Political Effects", **Journal of Military and Veterans Health,** Vol. 21, İssue 2, 2013.

CRENSHAW Martha, "Current Research On Terrorism: The Academic Perspective", **Studies in Conflict and Terrorism,** Vol. 15, Issue 1, 1992.

CRENSHAW Martha, "The Causes of Terrorism", **Comparative Politics,** Vol. 13, Issue 4, 1981.

CRENSHAW Martha, “The Psychology of Terrorism: An Agenda for the 21st Century”, **Political Psychology,** Vol. 21, Issue 2, 2000.

CRONIN Audrey Kurth, “Behind the Curve: Globalization and International Terrorism”, **International Security,** Vol. 27, Issue 3, 2002-2003.

FELDMAN Matthew, “Comparative Lone Wolf Terrorism: Toward a Heuristic Definition”, **Democracy and Security,** Vol. 9, Issue 1, 2013.

FREILICH Joshua, Chermak, Steven and Simone, Joseph, “Surveying American State Police Agencies About Terrorism Threats, Terrorism Sources and Terrorism Definitions”, **Terrorism and Political Violence,** Vol. 21, Issue 3, 2009.

GANOR Boaz, “Defining Terrorism: Is One Man’s Terrorist Another Man’s Freedom Fighter?”, **Police Practice and Research: An İnternational Journal, Vol**. 3, Issue 4, 2002.

GARDELL Mattias, “Crusader Dreams: Oslo 22/7, Islamophobia, and the Quest for a Monocultural Europe”, **Terrorism and Political Violence,** Vol. 26, Issue 1, 2014.

GARRISON Arthur, “Terrorism: The Nature of Its History”, **Criminal Justice Studies,** Vol. 16, Issue 1, 2003.

GERSHMAN John, “Is Southeast Asia the Second Front?”, **Foreign Affairs,** Vol. 81, Issue 4, 2002.

GINTY Roger Mac, “Social Network Analysis and Counterinsurgency: A Counterproductive Strategy?”, **Critical Studies on Terrorism,** Vol. 3, Issue 2, 2010.

GRAY Phillip, “Leaderless Resistance, Networked Organization, and Ideological Hegemony”, **Terrorism and Political Violence,** Vol. 25, Issue 5, 2013.

GREENE Alan, “Defining Terrorism: One Size Fits All?”, **International and Comparative Law Quarterly,** Vol. 66, Issue 2, 2017.

GREGORY Shaun, “France and the War on Terrorism”, **Terrorism and Political Violence,** Vol. 15, Issue 1, 2003.

GRIFFITHS Emma, “Explainer: What Do The New Anti-Terrorism Laws Involve and How Will They Will Be Rolled Out?”, **ABC News,** 17 Şubat 2015,

https://www.abc.net.au/news/2014-09-22/new-anti-terrorism-laws-explained/5761516 (Erişim Tarihi: 04/06/2021).

GUNNING Jeroen and JACKSON Richard, "What's So "Religious" About "Religious Terrorism"?", **Critical Studies On Terrorism,** Vol. 4, Issue 3, 2011.

HENNE Peter, "The Ancient Fire: Religion and Suicide Terrorism", **Terrorism and Political Violence,** Vol. 24, Issue 1, 2012.

HORCHEM Hans Josef, "European Terrorism: A German Perspective", **Terrorism,** Vol. 6, Issue 1, 1982.

HULTQUIST Philip, "Advancing A Confused Subfield: A Review of Crenshaw and LaFree's Countering Terrorism", **Special Operations Journal,** Vol. 5, Issue 1, 2019.

HURD Elizabeth, "International Politics After Secularism", **Review of International Studies,** Vol. 38, Issue 5, 2012.

HURD Elizabeth, "Theorizing Religious Resurgence", **International Politics,** Vol. 44, Issue 6, 2007.

JACKSON Richard, "The Epistemological Crisis of Counterterrorism", **Critical Studies on Terrorism,** Vol. 8, Issue 1, 2015.

KOSTAKOPOULOU Dora, "How to do Things with Security Post 9/11", **Oxford Journal of Legal Studies,** Vol. 28, Issue 2, 2008.

KUNDNANI Arun, "Radicalisation: The Journey of A Concept", **Race and Class,** Vol. 54, Issue 2, 2012.

LINDEKILDE Lasse, O'CONNOR Francis and SCHUURMAN Baart, "Radicalization Patterns and Modes of Attack Planning and Preparation Among Lone-Actor Terrorists: An Exploratory Analysis", **Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression,** Vol. 11, Issue 2, 2019.

LUBAN David, "The War on Terrorism and The End of Human Rights", **Philosophy & Public Policy Quarterly,** Vol. 22, Issue 3, 2002.

LUM Cynthia, KENNEDY Leslie and SHERLEY Alison "Are Counter-terrorism Strategies Effective? The Results of the Campbell Systematic Review on Counter-

terrorism Evaluation Research", **Journal of Experimental Criminology,** Vol. 2 , Issue 4 , 2006.

LYNCH Edward, " International Terrorism: The Search for a Policy ", **Terrorism,** Vol. 9, Issue 1, 1987.

MASTERS Daniel, "The Origin of Terrorist Threats: Religious, Seperatists, or Something Else?", **Terrorism and Political Violence,** Vol. 20, Issue 3, 2008.

MAVELLI Luca, "Security and Secularization In International Relations", **European Journal of International Relations,** Volume 18, Issue 1, 2011.

McCANN Wesley, "Mixed Mandates: Issues Concerning Organizational and Statutory Definitions ofTerrorism in the United States", **Terrorism and Political Violence,** 2018.

McMAHAN Jeff, "Torture In Principle and In Practice", **Public Affairs Quarterly,** Vol. 22, Issue 2, 2008.

MICHAEL George, "Leaderless Resistance: The New Face of Terrorism", **Defence Studies,** Vol. 12, Issue 2, 2012.

MICHAELSEN Christopher, "The Trivality of Terrorism", **Australian Journal of International Affairs,** Vol. 66, Issue 4, 2012.

MONAGAN Rachel, ANTONIUS Daniel and SINCLAIR Samuel Justin, "Defining 'Terrorism': Moving Towards a More Integrated and Interdisciplinary Understanding of Political Violence", **Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression,** Vol. 3, Issue 2, 2011.

MUELLER John and STEWART Mark, "Balancing the Risks, Benefits, and Cost of Homeland Security"**, Homeland Security Affairs,** Vol. 7, Article 16, 2011.

MUSTAPHA Jennifer, "Threat Construction in the Bush Administration's Post-9/11 Foreign Policy: (Critical) Security Implications for Southeast Asia", **The Pacific Review,** Vol. 24, Issue 4, 2011.

PAPE Robert, "The Strategic Logic of Suicide Terrorism", **American Political Science Review,** Vol. 97, Issue 3, 2003.

PERLIGER Arie and PEDAHZUR Ami, "The Changing Nature of Suicide Attacks: A

Social Network Perspective", **Social Forces,** Vol. 84, Issue 4, 2006.

PIAZZA James, "Is Islamist Terrorism More Dangerous? : An Empirical Study of Group Ideology, Organization and Goal Structure", **Terrorism and Political Violence,** Vol. 21, Issue 1, 2009.

QUILLEN Chris, "A Historical Analysis of Mass Casualty Bombers", **Studies in Conflict and Terrorism,** Vol. 25, Issue 5, 2002.

RAMSAY, Gilbert, "Why Terrorism Can, But Should Not Be Defined?", **Critical Studies on Terrorism,** Vol. 8, Issue 1, 2015.

RANSTORP Magnus, "Terrorism In The Name of Religion", **Journal of International Affairs,** Vol. 50, Issue 1, 1996.

RAPIN, Ami-Jacques, "What İs Terrorism?", **Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression,** Vol. 3, Issue 3, 2011.

RAPOPORT, David, "Fear and Trembling: Terrorism and Three Religious Traditions", **The American Political Science Review,** Vol. 78, Issue 3, 1984.

RICHARDS Anthony, "Conceptualizing Terrorism", **Studies in Conflict and Terrorism,** Vol. 37, İssue 3, 2014.

RICKS Bob, "Future Domestic and International Terrorism: The FBI Perspective", **Terrorism,** Vol. 11, Issue 6, 1988.

ROUCEK Joseph, "Sociological Elements of a Theory of Terror and Violence", **The American Journal of Economics and Sociology,** Vol. 21, Issue 2, 1962.

SALVATORE Armando, "Power and Authority within European Security: From the Enlightenment Critique of Religion to the Contemporary Presence of Islam", **The Muslim World,** Vol. 96, Issue 4, 2006.

SANCHEZ-CUENCA, İgnacio, "The Dynamics of Nationalist Terrorism: ETA and The IRA", **Terrorism and Political Violence,** Vol. 19, Issue 3, 2007.

SCHMID Alex, "The Response Problem as a Definition Problem", **Terrorism and Political Violence,** Vol. 4, Issue 4, 1992.

SCHROEDER, Doris, "A Child's Life or a "Little Bit of Torture"? State-Sanctioned Violence and Dignity", **Cambridge Quarterly of Healthcare Ethics,** Vol. 15,

Issue 2, 2006.

SESSIONS William S., "The FBI's Mission in Countering Terrorism", **Terrorism,** Vol. 13, Issue 1, 1990.

SIMON Steven and BENJAMIN Daniel, "America and the New Terrorism", **Survival,** Vol. 42, Issue 1, 2000.

SPAAIJ Ramon, "The Enigma of Lone Wolf Terrorism: An Assessment", **Studies In Conflict and Terrorism,** Vol. 33, Issue 9, 2010.

STEINHOFF Uwe, "Legalizing Defensive Torture", **Public Affairs Quarterly,** Vol. 26, Issue 1, 2012.

STOHL Michael, "The State as Terrorist: Insights and Implications", **Democracy and Security,** Vol. 2, Issue 1, 2006.

TINDALE Christopher, "The Logic of Torture: A Critical Examination", **Social Theory and Practice,** Vol. 22, Issue 3, 1996.

TUCKER David, "Responding to Terrorism", **The Washington Quarterly,** Vol. 21, Issue 1, 1998.

WALDRON Jeremy, "Torture and Positive Law: Jurisprudence for The White House", **Columbia Law Review,** Vol. 105, Issue 6, 2005.

WATANABE Manabu, "Religion and Violence in Japan Today: A Chronological and Doctrinal Analysis of Aum Shinrikyox", **Terrorism and Political Violence,** Vol. 10, Issue 4, 1998.

WEINBERG Leonard, PEDAHZUR Ami ve HIRSCH-HOEFLER Sivan, "The Challenges of Conceptualizing Terrorism", **Terrorism and Political Violence,** Vol. 16, Issue 4, 2004.

İnternet Kaynakları :

"Adopted by the Security Council at its 7272nd meeting, on 24 September 2014" https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2178%20%282014%29, (Erişim Tarihi: 07/06/2021).

"Conventıon of the Organısatıon of the Islamıc Conference on Combatıng Internatıonal Terrorısm", http://ww1.oic-oci.org/english/convenion/terrorism_convention.htm (e.t. 01/03/2020).

"Country Reports on Terrorism 2018", https://www.state.gov/reports/country-reports-on-terrorism-2018/ (e.t. 02/03/2020).

"Counter terrorism and Radicalisation", https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/counter-terrorism_en (e.t. 02/03/2020).

"Defining Terrorism" https://www.unodc.org/e4j/en/terrorism/module-4/key-issues/defining-terrorism.html (e.t. 02/03/2020).

"Global Terrorism Database (GTD)", https://www.start.umd.edu/research-projects/global-terrorism-database-gtd (e.t. 03/03/2020).

GRIFFITHS Emma, "Explainer: What Do The New Anti-Terrorism Laws Involve and How Will They Will Be Rolled Out?", **ABC News,** 17 Şubat 2015, https://www.abc.net.au/news/2014-09-22/new-anti-terrorism-laws-explained/5761516 (Erişim Tarihi: 04/06/2021)

KISSINGER Henry, "Memorandum for the President From National Security Council Meeting", George Washington University National Security Archive, Washington DC, USA, 1970, pp. 1-2. http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB110/chile02.pdf (Erişim Tarihi: 08/06/2021).

"NATO's Military Concept for Defence Against Terrorism", https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_69482.htm (e.t. 20/02/2020).

POW Helen, "SWAT Team Throws a Stun Grenade Into a Toddler's CRIB During Drugs Raid Leaving Him In a Coma with Severe Burns", **The Daily Mail,** 29 Mayıs 2014, https://www.dailymail.co.uk/news/article-2643344/Horror-SWAT-team-throw-stun-grenade-toddlers-CRIB-drugs-raid-leaving-coma-severe-burns.html (e.t. 05/06/2021)

"Terrorism", https://www.britannica.com/topic/terrorism (e.t. 21/02/2020)

https://www.cia.gov/news-information/cia-the-war-on-terrorism/terrorism-

faqs.html?tab=list-2 (e.t.22.02.2020)

"Terrorism", https://www.fbi.gov/investigate/terrorism (e.t. 01/03/2020).

"Terrorism Act 2000", http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/11/section/1#section-1-1-b. (e.t. 03/03/2020).